

Антологија

СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Бранко Радичевић

ПЕСМЕ

„Антологија српске књижевности“ је пројекат дигитализације класичних дела српске књижевности Учитељског факултета Универзитета у Београду и компаније Microsoft®

Није дозвољено комерцијално копирање и дистрибуирање овог издања дела. Носиоци пројекта не преузимају одговорност за могуће грешке.

Ово дигитално издање дозвољава уписивање коментара, додавање или брисање делова текста. Носиоци пројекта не одговарају за преправке и дистрибуцију измењених дела. Оригиналno издање дела налази се на Веб сајту www.ask.rs.

2009.

Антологија
СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Бранко Радичевић

ПЕСМЕ

Садржај

I	2
ДЕВОЈКА НА СТУДЕНЦУ	4
ПУТНИК НА УРАНКУ	5
ПУТНИК И ТИЦА	7
НОЋ ПА НОЋ	11
ЦИЦ!	13
ТУЋИН	15
АЈДУК	18
ПУТУ КРАЈ	21
ВРАГОЛИЈЕ	24
СРЕТАН ПАСТИР	28
ДРАГИ	30
МОЛИТВА	38
ЖЕЉА	40
ЈАДНА ДРАГА	42
НЕКА СУНЦА	44
РАНЕ	45
СЛАТКА МИСЛИ!	50
ЈАДИ ИЗНЕНАДА	52
КЛЕТВА	55
?	56
ЂАЧКИ РАСТАНАК	71
ПУТ	102
НАТПИСИ	146
II	148

ГОЈКО	151
ХАЈДУКОВ ГРОБ.....	199
ПЕСМЕ ОБЈАВЉЕНЕ ИЗВАН ЗБИРКИ.....	220
ЈУРИШ, СРБЕ!.....	221
ИЗ ЗАОСТАВШТИНЕ	224
ЛИРСКЕ ПЕСМЕ	225
ДЕВОЈКА ДРАГОМ	226
СОНЕТИ	229
(О КРАСНА ТИ ПЕВАЊА СЈАЈНА ВИСО)	232
СРПСКО МОМЧЕ	234
(ПРЕТПЕВ ИЗ ЈЕДНОГ МАЛОГ ЕПОСА)	236
(УБИЦА У НЕЗНАЊУ)	237
МОЈЕ СУНЦЕ	241
(ДЕТЕ И ГУСЛАР).....	243
ПЕРИВОЈ	245
КАД МЛИДИЈА УМРЕТИ.....	247
ПЕСМА УМРЛОМ БРАТУ СТЕВАНУ	249
(ПЕВАМ ДАЊУ, ПЕВАМ НОЋУ).....	260
(НУТО ЈАДА ЗА МОМИЦЕ)	261
(ПИСМО У СТИХОВИМА)	263
ПЕТРУ ПЕТРОВИЋУ ЊЕГОШУ, ВЛАДИЦИ ЦРНОГОРСКОМ	264
КАЈГАНА	265
(РАДОСТ И ЖАЛОСТ).....	270
(УКОР)	279
(ОЈ МОРАВО, ШТО БИ БЕЗ СРБИЊА)	281
(БЕРАЧИЦЕ)	283
(ЊЕНИ ЈАДИ)	285
ДВА КАМЕНА.....	287
(ТА НАПИ СЕ)	291
УСПОМЕНЕ СТАРОГ ЈУНАКА	292
(БОЛЕСНИКОВА ТУЖБА)	294
(ДЕ СУ НАШИ ДИВНИ ЦАРИ?)	295
(ЕТО НЕШТО КРАЈ БЕЛА БУДИМА)	296
ПОЕМЕ И ЕПСКЕ ПЕСМЕ	298
ТУГА И ОПОМЕНА	299
СТОЈАН.....	324
БЕЗИМЕНА.....	359
(1 ПЕСМА)	361
II ПЕСМА	396
III ПЕСМА	398
УТОПЉЕНИЦА	448

ОСВЕТА	479
УРОШ	507
(ОДЛОМАК)	537
ЂАЧКЕ ПЕСМЕ НА НЕМАЧКОМ	548
ODE SEINER EXCELLENZ.....	549
ABSCHIED VOM KARLOVITZ	550
ДРУГЕ РЕДАКЦИЈЕ	552
ПЕСМЕ	553
I	553
РИБАРЧЕТА САН	554
ВРАГОЛИЈЕ	556
ОПРОШТАЈ ДРАГОГ И ДРАГЕ	559
ДРАГИ НА ПУТУ	560
ДОЛАЗАК ДРАГОГА — 6/1. ујутру	562
МОЈА МОЛИТВА.....	564
РАНЕ.....	566
ОПРОШТАЈ ОД КАРЛОВАЦА.....	569
МИЛЕТА.....	577
ИЗ ЗАОСТАВШТИНЕ	698
ЛИРСКЕ ПЕСМЕ	699
УБИЦА БЕЗ ДА ЗНА.....	700
(КАД МЛИДИЈА УМРЕТИ)	702
ПОЕМЕ И ЕПСКЕ ПЕСМЕ	709
ТУГА И ОПОМЕНА	710
ПРЕВОДИ.....	715
ДЕ СТАНАК МОЈ.....	716
ЗАПИСИ	717
(1) (ЈАО КЊИГО, АЛА СИ МИ ДИВНА).....	718
(2) (АЛ' УЗАМАН, МИО ПОБРАТИМЕ)	719

САБРАНЕ ПЕСМЕ

I

ПЕСМЕ

БРАНКА РАДИЧЕВИЋА.

I.

У БЕЧУ

у јерменскоме намастиру

1847.

Српској омладини

ДЕВОЈКА НА СТУДЕНЦУ

Кад сам синоћ овде била

И водице завила,
Дође момче црна ока
На коњицу лака скока,
Поздрави ме, зборит оде:
„Дајде, селе, мало воде!“
Ове речи — слатке стреле —
Минуше ми груди беле,
Скочи млада, њему стиго,
Диго крчаг, руку диго,
Рука дркта — крчаг доле —
Оде на две — на три поле.
Још од њега леже црепи,
Али де је онај лепи?
Кад би сада опет дошô,
Ма и овај други прошô!

(1843, јул)

ПУТНИК НА УРАНКУ

Тама долом, тама гором,

Наоколо све почива,
Само вода са жубором
Са камена што се слива,

Само што се кашто петли,
Само клепка што се чује,
Само с' онде малко светли,
Јер се данак приближује.

Бела зора већ је туна,
Јоште путник један — глај!
Поред стене, поред жбуна
На врлетни стиже крај.

Како стиже, сунце грану,
Светли с' гора и долина,
А путнику душа плану,

Па заклика од милина:

„Ој сунашце што разгониш
Пусте ноћи силне таме,
Ој ти небо штоно рониш
Росне своје сузе на ме,

Ој ти горо штоно гајиш
Миле песме, миле тице,
Ој ливадо што се сјајиш
Пуна росе и травице —

Доло, стадо, јањци драги,
Вруло, цвеће мирисаво,
Мили ветре, ветре благи,
Ој изворе, здраво, здраво!

Здраво и ти, момо, туди,
Да дивна си, селе пуста,
Оди амо, од' на груди,
Да т' пољуби браца уста.“

(1843, нов.)

ПУТНИК И ТИЦА

Дивно гора листа,

Дивно сунце сија,

Дивно река чиста

Зраке му одбија.

А на реци ледној

Дивне липе стоје,

А на липи једној

Дивно тица поје.

Јоште путник туда

Ногом лаком оди,

Стазица кривуда,

Поред липе води:

„Ој тиче умилно,

Што на грани стојиш,

Окле тако силно

Срце мени својиш?

Да ли одозгоре

С неба амо дође,

Да ли мимо дворе

Моје миле прође?

Ваљда моју милу

Виде превесела,

Па би мени силу

Говорити тела,

Али не знаш, мила,

Шта пре од милоте,

Јер си тако сила

Видела красоте.

Ти јој лице бело

Виде и румено,

И још вито тело

И то око њено.

Очи јој вељау

Да менека чека,

И да је у страу
За мене далека.

И сузе је лило
Драго у самоћи:
„О ти вишња сило,
Кад ћеш ми помоћи!“

Тако путник туди
Тици малој збори,
По млади му груди
Силан пламен гори,

Пламен, пламен свети —
Путник сузе рони,
Тици да полети
Пламен њега гони.

Скочи лаком ногом,
А тичица прну,
„Збогом, тицо, збогом!“
Он се стази врну.

„Стазо вита, нес' ме

Преко они гора,
Па сретна однес' ме
Сред милога двора.

Нес' ме драгу моме
Да више не тужи,
Да сузно за мноме
Лица свог не ружи.“

(1843, 21. нов.)

НОЋ ПА НОЋ

Леп је зоре осмејак,

Леп је дана огрејак,
Вечери је лепа шарна,
Ал' је лепша нојца чарна.

Онда идем реци таки,
Па одрешим чамац лаки,
Па се весла млађан латим,
Па полегнем, па заватим.

Шикће вода око чуна,
Матица је веће туна,
Страшне стене и вртлози —
Благи Боже, де помози!

Шикће вода, а чун реже,
Бежи вртлог, стене беже —
Живо, руке, не сустале!

Ето мене до обале.

Чун ту вежем, лаким скоком
На обалу па излетим,
Па лаганим онда кроком
Двору миле ја полетим.

Близу двора гле менека,
А на врати оно ко је?
Мила моја мене чека —
Чекаш и сад, злато моје?

Брже доле, сунце благо,
Брже амо, ноћне таме,
Амо брже, моје драго
Да не чека више на ме.

(1843, 25. нов.)

ЦИЦ!

Ал' се небо осмеива,

Ал' се река плави,
А рибарче у чун снива
Јасно кô на јави.

Он итнуо удичицу,
Рибицу је стекô,
Метнуо на жеравицу,
Па је тако пекô.

„Жеравицо, де се труди,
Немој тако споро.“
Рибица му веће руди,
Готова је скоро.

Руди риба — јоште мало —
Сад му је печена,
Срце му се заиграло:

„Амо сад, милена!

Доле ћемо јако сести,
Ал' ће да се слади,
Морô би те, рибо, јести
И да није глади.“

Па је узе, па њом брже
Да примакне к усти,
Чун се љуљну, он се трже,
Оде санак пусти.

(1843, 27. нов.)

ТУЋИН

У

крај мора, крај тиога,

Ту бродови стоје,
А са брода, са једнога
Момче вако поје:

„Ао света големога!
Ао јада мога,
Да на свету баш никога
Не имадем свога!

Отац, мајка у гроб паде,
Брат и сеја драга,
А другога не имаде
Срце моје блага.

Ох кад ветар силан дуне,
Кад се море ускомеша,
Када вода небу груне,

Па га с морем смеша,

Ветре, вичем, јаче дувај,

Ма брод разнесао,

Вале, море јаче грувај,

Ма ме закопао.

Из далеке покрајине

Ја сам амо дошô,

Ко б' за момком из туђине

Јадовати пошô?“

Тако момак овде жали,

Једна мома тужна

Стоји мору на обали,

Стоји као сужња,

Стоји млада, сузе лије,

А све оне јадне,

Па бијело лице крије,

Умало да падне.

Мучи, момче, тако т' Бога,

Окани се туге,

Амо брже, ето свога,
Па још, брате, друге!

1843, 27. нов.

АЈДУК

К ућа моја чарна гора,

А постеља камен ови,
Моја браћа све од скора,
Али сами соколови,
С њима с' вином с ове горе
Као муња на злотворе.

Страшно ли се злотвор сили,
Све кржави покри крили,
Љубе љуби, ђецу гази,
Часноме се крсту плази,
На кољу нам јече браћа —
Ал' му ајдук зајам враћа.

Заман силно Туре гледи
Да досади каурину,
Турске крвце он не штеди,
Већ се диже у планину,

Силна чета амо гази,
Но мало се когођ слази.

Ох ала ми расте кика
Кад пушака стане цика,
Кад загледам турска скота,
Па кад ми се с коња смота,
Кад му главу псећу збријем
Па на колац кад набијем.

Турским главам' гору китим,
О ајдучке дивне среће!
Турским шарам поноситим
Китим српско своје плеће:
Турска пушка Туре била,
Турско благо задобила.

Чекај, аго, који данак
Да т' бијеле бијем куле,
Да боравим лаки санак
Поред твоје вјерне буле,
Да ти, аго, лулу пијем,
А кураном каву гријем.

Да ти коња твога јашем,
Да бос тапкаш поред мене,
Да ти бритки ја мач пашем,
Бака прелу да т' приђене,
Да т' оседлам кô парипа:
Да виш како ага ђипа.

Па да т' онда дочнем срећу:
Да ти главу срубим псећу,
Да ти кулу њом окитим,
Испод куле месо итим,
Нек ти вране главу кљују,
Пси се псине налагоју.

Нико тебе не ћеде помоћи,
Роде мили, у претешкој ноћи,
Ал' с' у гору диже синак пусти,
Па довати руком мрак тај густу,
Ајдук кликну, шара пушка плану,
А Србији бијел дан освану.

1843, 1. дек.

ПУТУ КРАЈ

Ј а обиђо многе доле,

Многе реке, многа врела,
Горе, луке, стене голе,
Многе дворе, многа села;

И опета нигде кута
Дено млађан да се станим,
Да с' немирна манем пута,
Свог живота дан преданим.

Дивни места виде доста,
Дивна беу, ал' не дуго,
Нигде дуго ја не оста,
Јер све тражи нешто друго.

Па тако се лево, десно
По свијету лупам,
Све је уско, све је тесно,

Да л' ћу што да слупам?

Ко зна де ће још истећи
Тај немирни живот мој,
Де ће силна жеља рећи:
Доста море, овде стој!“

Пева путник, па силази
Кроз камење низ планину,
Пут се вину, он упази
Дивне драге и долину.

Гледа путник с стене голе:
„О красоте, о дивоте!
Нос' ме, стазо, доле, доле!“
Закликтао од милоте.

Доле га је стаза снела,
О да дивна овде чуда!
Једна мома стоји бела
Кâно снега млада груди:

„Ој девојко, злато чисто!
Та лепша си него вила,

Лепша него сунце исто;
Би ли, рано, моја била?“

„Ој срећице изненада!
У мога ме ишти ћака,
Тела би те мома млада,
Тела би те ја јунака.“

Путник иште, отац даје,
Ето путу дође крај,
Ал' и моја рука даје,
Драги роде, песму нај!

1843, 5. дек.

ВРАГОЛИЈЕ

М омак иде враголан,

По гори се шири,
Леп је кâно лепи дан
Што кроз гору вири.

А са горе крај потока
Стазица се дала,
Једна мома милоока
Ту је рубље прала.

Ал' кад смотри враголана,
Повикала сека:
„Ој стазице, ој танана,
Донес' га менека!“

Викну мома, па ти брже
За жбун један зађе,
А момак се чисто трже

И чудо га снађе:

„Јао мене, и до сада
Шета ја по горе,
Али не чу још никада
Да славуји зборе.“

Тако рече момак туна,
Па с' млађан зауја
Да он види иза жбуна
Тог чудног славуја.

Ал' и мома из заседе
Поскочила ома —
Бежи, селе — ето беде —
Бежи мајци дома!

Бежи мома, ману рубље,
Бежи л' дому своме?
Све у гору бежи дубље,
А момак за њоме.

Бежи мома, до колена
Ноне јој се беле,

Беле ноне до колена

Момка су занеле:

„Та да имаш крило лако

Да прнеш облаку,

Не би мене, чедо, јако

Утекла јунаку.“

Па се млађан за њом стисну,

Довати је саде;

„Јао мене!“ она врисну

Па под липу паде.

О да чудна ваљушкања

По зеленој трави,

О да чудна љуљушкања,

Да т' подиђу мрави!

Лаки ветрић осмену се,

Листак лиска дирну,

Бели данак покрену се

Па кроз липу вирну.

Липа брсне гране шири,

Шапће дану сјајну:
Вири, дане сјајни, вири,
Али чувај тајну.

1843, 6. дек.

СРЕТАН ПАСТИР

Благо ми на виру

Сретноме пастиру,
Амо стазе воде,
Моме амо оде,
Па ту беле платно —
Остало им златно!

Како с' која макне,
У срце ме такне,
Како ме погледи,
У срце увреди,
Још се смеју на ме,
Да срце помаме.

Ето тако јуче
Дође једно луче,
Ао кад га зглену,
Срце ми се крену,

Ова, ова бела
Срце је однела.

(1843, дек.)

ДРАГИ

етли поју, ето зоре,

Збогом, драга, ја одлазим,

Туђе доле, туђе горе

Ваља мени да полазим,

Та за лето, за читаво

Одо, злато, остај здраво!

„О мани се туђа света,

Код куће је, веруј, боље,

Ман' се, драги, пута клета,

Ман' се зноја и невоље,

Ох кад сунце летно плане,

Оће јунак да сустане.“

Гором ладни ветри пире,

Па знојаво ладе чело,

Из камена вода вире,

Ладна вода крепи тело,

А кад легнем, густе гране
Од сунчане јаре бране.

„Но кад вијар страшно дуне,
Небом тресну плаи громи,
Кад из неба киша груне,
Врело надме, мост поломи,
Нигде стана, вода свуда,
Куд ћеш онда, драги, куда?“

Нека пљуска, нека воде,
Нека грома и ветрине,
Гора има красне згоде,
Има стене и пећине,
Ту ћу, мила, да се скријем,
Па олуји да се смијем.

„Ал' тек што ти нога крочи
Да униђе у пећину,
Ал' на сусрет звер ти скочи,
Гладна зверка на те зину,
Немој, драги, немој ићи,
Лоша коб те може стићи.“

Прођи ме се, тако т' Бога,
Сунце моје, душо мила,
Док је мене мача мога,
Младе крвце док по жила,
У пакô би јунак сишô
Па весео ван изишô.

„Но кад прође летни пламен,
Мраз кад земљу стегне љути,
Пуца дрво, пуца камен,
Кад западну пусти пути,
Када страшни нагну смети,
Чим ћеш њима одолети?“

Док је срца веселого,
Док је зеке виловита,
Док је Бога силеного
Што се громом амо ита,
Залуду се смете сили,
Кад ће Боже да закрили.

„Дакле иде сунце моје,
Оће дакле да се скрије,
Гледни, драги, злато своје

Гледни срце како бије,
О моме могу ми т' отети,
Ја ћу дане своје клети.“

Красни мома има доста,
Кô ти нигде и никада,
Код тебе ми срце оста,
Зато с' прођи свега јада,
Збогом, драга, руку на,
Верна буди кâно ја.

Оде лето и омара,
Лишће жути, пада магла,
Север душе, лист обара,
Већ и зима силно нагла.

Ал' и зима оде љута,
Смеју с' доли и планине,
А наш путник јоште лута
Тамо, амо по туђине.

„Ој стазице, кад ћеш витка
Да се дома мени винеш,
Ој сунашце мога житка,

Кад ћеш опет да ми синеш!“

Тако путник тужи, поје,
Па горицом даље ити,
Ал' крај пута двори стоје,
двори једни поносити.

Ити путник, нуто среће!
Већ да прође поред двора,
Кад ал' озго красно цвеће
Сави с' на њ'га са прозора.

Диже главу он високо
Па девојче спази тамо,
Дивно чедо милооко
Проговара: „Оди амо.“

„Секо, селе, дивна ли си,
Око твоје красно ли је,
Ал' за мене, душо, ниси,
Кад за другом срце бије.“

Ево сада годинца
Откако му не глам лица,

И нојца се веће спрема,
Њега јоште овде нема,

Низа лице роним сузе, —
Да л' га, Боже, себи узе?
Да ли њега жеца љута
Сред врелога згуби пута?

Еда ли га валовита
Бурна вода де занела?
Еда ли је громовита
Удрила га дегод стрела?

Да ли су ми де сметови
Драго моје завејали?
Да ли су му де зверови
Младо тело покидали?

Бело грло штоно грли,
Бело лице штоно љуби,
Све су можда, све потрли,
А са своји страшни зуби.

Али можда здрав он ода,

Можда другу сада вода,
Сузе моје, тешке сузе,
Драги другу можда узе!

Сузе моје, вељи јаде,
Другу грли драги саде,
Другу стиска он на груди,
А ја сама, сама туди!

Усред мора гле врлетак,
Онде самцит један цветак,
Наоколо морске пене,
Нема друга, па он вене.

Тако и ја друга свога
Немам овде миленога,
Тако и ја тужим, венем,
Па да завек скоро тренем.

Ал' како се пра то диже,
Како коњик пред двор стиже?
С коња сјаа — шкрипе врата —
Помоз' Боже, ето злата!

(1843, 25. дек.)

МОЛИТВА

Месец јасни, звезда јато,

И сунашце умиљато,
Зору што нам небо шара,
А и муњу што га пара,
И ту силну грома буку,
И олује страшну фуку
Ти сатвори, вељи Боже,
Ко овако јоште може!

Цвеће љупко и долину,
Стадо, врело и планину,
Тију реку, силно море,
И под небом орла горе,
И над орлом шарну дугу,
И славуја у том лугу,
И још његов глас умилни
Ти сатвори, Боже силни.

Осим другог овде свега
Мене створи из ничега,
Дуом својим ти подуну,
У менека душу суну;

Па ми, Боже, јоште таде
И у душу нешто даде,
Та и моја песма ова,
И њу мени ти дарова.

Фала, Боже, на дар ови,
О помози, благосови,
Да ми како с права пута
Душа млада не залута!

(1844, на Ускрс)

ЖЕЉА

Кад сам лудо дете био

Жеља ми је била:

Кад би Боже уделио

Мени једна крила,

Кад би Бога дао око

Мене тако јасно

Да по свету нашироко

Све је видим ласно;

А да видим де највише

Грожђа свакојака,

Де смокава и сувише

Ти красни бресака.

Де најлепши лепирова

Има и тичића,

И јеленски још рогова

Шкољак' и пужића;

Да полетим па да шпаге

Све напуним редом —

Ао брацо, жеље драге:

С крилом и погледом!

Сад би гледô дено мома

Понајлепши има,

Па би весô тамо ома

Полетео њима,

Да с' нагледам млада века

Ти чарни очица,

Да с' нагрлим бели сека,

Наљубим усница.

(1844, 5. јул)

ЈАДНА ДРАГА

Ветрић пири,

Липа мири

Кô и пре,

Врело жубори

По лисној гори

Кô и пре,

Ја сам млада

Овде сада

Кô и пре,

Сунце бега,

Ал' нема њега

Као пре,

Нема сунца миленог,

Нема мог.

Ој вечери, о слатко чекање,
О ви, ноћи, моји бели дани,
О ви, дани, а са два сунашца,
Де сте јако, де је злато моје?

Плачи, траво, запевај, славују,
Злато моје земљица покрива!
Мили Боже, подигни олују,
Сред ме срца громом удри жива!
Рака њега крије сад и тама,
Шта ћу овде ја на свету сама!

(1844, 14. окт.)

НЕКА СУНЦА

Јарко сунце седа,

Травка њега гледа

Оборена лица

А пуна сузица.

Ја ни лица кријем,

Нити суза лијем,

Већ с' ето осмевам,

И вако попевам:

Нека сунца, нека,

Мене драга чека,

Драга сунца два

Мени ће да да̄.

(1844, 16. окт.)

РАНЕ

I

M

ајка преде танку жицу,

А синчић пред њоме

Седи мали, држи тицу

Па се игра њоме.

„Гледај крило, мајко мила,

Гле шарени реп!

Како га је раширила!

О како је леп!“

Рече дете, па упусти,

Утече му тица лепа,

А мачка се за њом спусти

Па је за врат јадну шчепа.

„Јао мамо, удави је,

Однесе ми тицу, јао!

Не дај, мамо, да поије,
Не дај, мамо, јао, јао!“

Ето лежи несретница,
Баш ни трага од живота:
„Моја тица, моја тица!
О сирота, о сирота!“

Дете тужно закопава
Тицу своју под земљицу,
Па са њоме затрпава
И сву своју бољетицу.

II

Дан све данка, светац свеца,
А недеља недељицу,
Месец гони све месеца,
А година годиницу.

Године су нагариле
Мрком дете наусницом,
И слабачко осилиле
Снажним плећем И мишицом,

Ал' је дивно нарастао
Кô да ниче у борику,
И девојче још нашао,
Белу вилу у облику.

Он је грли млађан жарко,
Он је стиска уза себе:
„Мила моја, сунце јарко,
Благо мени поред тебе!“

Ал' му ево боно паде
Уједанпут чедо красно,
Боно паде, не устаде —
Зађе њему сунце јасно.

Ала јадан чупа косе,
Грува своје младе груди,
Ветри вапај његов носе,
Оће скоро да полуди.

Тужан иде он на гроба
Де почива њему мила,
Сваки данак дуго доба

Суз̄а онде лије сила.

Али није све до гроба
Око суза пролевало,
Јер и њи је благо доба
Једанпута убрисало.

III

Опет гоне данци дане,
И године године,
Беле њему косе вране,
Бразде њему глатко лице.

Ал' опет је превесело
Вавек њему чарно око,
Опет носи ведро чело
Као младић он високо:

Та он има красна сина,
Па га гледа пун радости
Па се сећа сви милина
Што имаде у младости.

Ал' једанпут данак свану,
А он сина нађе ладна:
„Па зар и ту грдну рану,
Мога јада смрти гладна!“

Вели јад је њега стискô,
Замути се њему око,
Главу носи од сад ниско
Рањен' отац предубоко.

Тешку ову бољетицу
Није јадан преболео,
У ледну је њу гробницу
Са собоме он однео.

(1844, 12. дек.)

СЛАТКА МИСЛИ!

Мисли моја слађана

А о драгој мојој,
Кад на руци млађана
Лежаше на мојој,

Кад јој срце куцаше
Да пробије груди,
Кад јој усна муцаше:
„Та ево те туди!“

Кад ми оно весела
Око врата паде,
Кад сузица она врела
Низ лице јој тећи стаде,

Ох када се зарумене,
Кад полете оно к мене
Кâно зора белу дану

Једва дочекану. —

Мила моја, зоро моја,

Сунце дану моме,

О слађана мисли моја

А о злату моме!

(1846, 6. јун)

ЈАДИ ИЗНЕНАДА

Липа стоји насред двора,

Сунце сјаје одозгора,
А под липом једна дева
Везе млада па попева:
„Итро, итро, игло моја!
Драгог ето из тог боја
На коњицу огњаноме,
Биће скоро преда мноме,
Да је донде готова
Суђеница његова.“
Тако мома песму доче,
Сунце јарко пламтит поче
Да деклицу красну згледа,
А угледат липа не да.
Мома везла — готова је,
Тура везак па устаје,
Гледа брду, двором шета,
Ал' одозго једна чета —

„Боже, Боже, страшна чуда!
Ко силази оно туда,
Да л' ми очи добро виде,
Да л' то вранац његов иде,
А на њему, Боже мој,
Да л' је оно драги мој?“
Чета ближе, па све ближе,
Већ до бели двора стиже —
„Боже мили, Боже благи,
Та ово је богме драги!“
Па полете пред милога,
А он клону с коња свога —
Ао јада изненада!
Глава њему разбијена,
Рука десна саломљена,
Кроз завоје крвца лопи,
Јадна мома руке склопи:
„Па зар тако, драги мој!“
„Само, душо, кад сам твој.“
То рекоше, издануше,
На земљицу те нануше
Кô два бора усред горе
Кад секире њи оборе.
Зорица је забелила,

Двоје драги на носила,
А сунашца види зрака
Де и ладна прима рака,
Девојка је на носила
Тако лепа јоште била!
Сунце наже на гроб сјати,
Мисли да ће још устати, —
Ох угаси сјајне зраке,
Ајде, сунце, за облаке!
Што гроб ладни једном свати,
Назад више он не прати.

(1845, 11. маја)

КЛЕТВА

Зелена је трава,

Мома на њој спава,

Вијар ветар пирну,

У сукњу јој дирну,

Сукњица се шири

А ножица вири,

Ао ноно бела,

Вода те однела

Па — мени донела!

(1845, март)

?

Н

икад није вито твоје тело

Рука моја млада обавила,
Ни с' у твоју усницу упила
Моја усна икад, чедо бело!
Тио вече кô да те донело
Сред анђела са божија крила,
Ума с' дивно мени појавила,
Ума дивну вече те однело.
Сам остадо са сузнијем оком,
Сам ту самцит на свету широком,
Сам са ноћи тавном, ал' без санка.
О зоро моја, зоро без осванка,
Сунце мило, ал' без бела данка,
На те мислим, душо, без престанка!

Вече беше, ал' не беше касно,
Тек што сунце смирило се јасно,
И кудгод си, брате, погледао,

Све си дивно видети могао,
И најмање кâно и највеће,
Стену, липу и траву и цвеће, —
Цвеће красно одзада и спреда,
Ја те богме онда несам гледâ,
Ка западу око ми се оте
Па погледа његове красоте,
Гледну тамо реку ту широку,
Гледну, брате, гору превисоку,
Ја како се крај реке повила,
Како клетa под небо с' узвила,
Камен пусти камен је нагнао,
За облаке рујне се ватао,
Кô да оће на љубавна недра
Да небеса земља свуче ведрa,
А небо се дивно запламтило
Па красоте своје истурило,
Пламти небо као живи пламен,
Пламти небо, а пламти и камен,
Пламти извор и поносна река —
Заигра се срце у менека:
Реко, горо, небо пуно жара,
Ој вечери, де је теби пара!
Боже, Боже, да вељи си свети,

Ао свете, да леп ли си клети,
Млоги те је сретан глати стао,
Ал' ко те се јоште нагледао?!
Тако стаја срца веселога,
Ал' ето ти чуда још једнога:
Преко луке право ка менека
Једна красна упутила с' сека,
Ао виле, ви, пребеле виле,
Ви јој богме не би друге биле,
Ао Боже, чуј што зборим сада,
Ја т' анђела не виде никада,
Ал' ако је на небу каквога,
Лепшег' нема од чеда овога.
Мома право ка менека шета,
Мома само, али како клета,
Какво лице, а каква ли уста,
Каква рука, каква коса пуста,
Какве груди, а какво ли чело,
Каква нога, какво вито тело,
Па још око, оно чудо веље,
Око ово срце ми умори!
Ја је згледа, затресо се лако,
Ја је гледа, али се не мако,
Плану срце баш у живи пламен,

Опет оста као станац камен,
Сретном сузом засузило око,
Боже вели, о небо високо —
Кажу Бога тамо на небеси,
Ал' се небо украј мене деси,
Било небо, ал' за доба мало,
Постајало па г' одма нестало,
Бог га даде — де сте грозне сузе?
Бог га даде, ал' зашто га узе? —
Красна мома ка менека дође,
Дође красна па ме и мимође,
Она дође — ја зборити тедо,
Али чуда де баш не умедо,
Она прође — ја тедо за њоме,
Ал' с' не маче нога пода мноме,
Срце врело би тад под облаке —
Ао ноге, де бијасте лаке!
Ништ' не мого до за њом гледати,
Ал' ко ће се чуда нагледати!?
Ал' кад мома далеко одшета
Па кад зађе за брсна дрвета,
Ја се прену, дубоко уздану,
Задркта се па још већма плану,
Плану срце, а глава ми букну,

Па за момом одма трагом сукну,
Брзо стиго липе поносите,
Али онде до две стазе вите,
На тој ништа, онде нешто бело —
Брже тамо, она је зацело!
За њом, за њом, па ма на крај света,
О помози само, сило света!
Већ се поче ватати сумрак,
А ја млађан удвоји корак,
Па све напред, па све злату ближе —
Сад сам близу — сад је веће стиго,
Ала дркћем, ал' ми срце бије —
Страшни Боже, та то она није.
Препадо се, зној ме пробѣ ладан,
Све с' окрену, мал' не падо јадан,
Оде небо, а земљица клону,
Ја кâ у гроб са небеса тону, —
Ох да јади дуже потрајали,
Би ми давно раку већ копали.
Ал' се брго из забуне трго,
Па се живо другој стази врну,
Па полете њоме унапреда,
Али само липе вите згледа,
Само липе, само нојцу црну.

Боже, Боже, дакле баш заного
Да не видим што је срцу драго!
Шета тамо, па шета и амо,
Шета десно, па шета и лево,
Још једанпут, још једанпут само,
Амо, злато, амо, дивна дево!
Ој сунашце, још ми једном грани,
О мој данче, још ми једном свани,
Ој зорице, забели, забели —
Ал' узалуд моји труди цели,
Клону тело, клону цела снага,
А од моме нигде баш ни трага,
Црна нојца свуда навалила,
Гору, долу у црно завила,
Тама за мном, тама преда мноме,
Ал' највећа у срдашцу моме.

Одо дома, легу у постељу
Да одспавам своју рану вељу,
Легу тако, па легу инако,
Ал' не дође санак ми никако,
Сад се тамо, сад амо премећи,
Ал' никако тужан мира стећи,
Срце пламти, глава страшно гори —

Часи, часи, ала сте ми спори!
Скочи горе, одо на прозоре:
Ведро небо нада мном стајаше,
Звезда јасна до звездице сјаше,
Тио небо, тија и планина,
Тија река, тија и долина,
Тио свуда, свуда преда мноме,
Само да је и у срцу моме!
Ао мисли, тужне срца тајне,
Мисли силне кô звездице сјајне,
Звездице се осмевале на ме
Кô да веле: о не бој се таме,
Јоште мало, па ће данак сванут,
Јоште мало, па ће сунце гранут,
Свету једно, а до два тебека, —
Сутра, сутра, о благо менека!
Срце боно, глава ватра жива,
Ветрић лађан жегу разлађива,
Славуј тица умилно попева,
Сваким гласком лека рани лева.
Певај, мила, па ми данак буди,
Јако збогом, тело санка жуди.
Ово реко па одру потеко:
Помоз', Боже, па санка поклони —

А Бог чуо па ми душу склони.

Спавô јесам, али не знам како,
Да л' се јесам, да л' се несам макô,
Да ли мало, да ли спава дуго,
Но да вама нешто кажем друго,
Чудан санак ја сам онда снио,
Чудни санак оваки је био:
Ја сам стајô крај једног извора,
Теке што је забелила зора,
Ал' све јасно канô у по дана
Када сине луча та сунчана,
Дивно место, пуно лепирића,
Пуно тица, и пуно цветића,
Пуно липа и друге дивоте —
Баш ми срце из недара оте.
Уједанпут јарко с' сунце диже,
Па за часак наред неба стиже,
Како стиже, одма силно плану,
Па травицу зелену преплану,
Клону дрво, клонуше цветићи,
Из облака попадаше тићи,
А из врела ударила пара,
Така, брате, уједанпут јара,

Али чуда, ни жеже ни пали!
Само што се сва на груди свали,
Стиште груди, не мого да данем,
Вас немоћан тео сам да панем,
Боже, Боже шта је ово туда?
Али ево још већега чуда.
Лађан ветрић од истока пирну,
Па запару, па сунце отпирну,
Скочи сунце ка западу доле,
Зађе сјајно, ал' само до поле,
Пола оста као кака врата,
Драга браћо, од сувога злата.
Пирну ветрић, земља се напуни,
Ведро небо ума се натруни
Дивним труњем, златним облацима,
Све златнима и све руменима.
Пирну ветрић, од земље ме диже,
Помаче ме, па све сунцу ближе,
Кроз облак ме злаћани погони,
Кроз злаћани и румени они,
Боже мили, чуда големога!
Сјајан облак један до другог,
Крајем облак у два дивна реда,
Средом дуга, моја стаза вита,

Ветар пирка, носи унапреда,
Збогом, земљо! ко сад за те пита?
Ено врата, а ено небеса,
Сад ћу друга да гледам чудеса.
Тако даље сјајном стазом пођо,
И до златни врата веће дођо,
Ал' на врати ко је оно? ко је?
Она — она — злато сунце моје —
Уједанпут — реко: помоз', Боже!
Чу Бог ово, али не поможе.
Како беше, ни знам нити знадо,
Само знадо да доле пропадо,
Оде сунце, одоше ветрићи,
И одоше сјајни облачићи,
Оде небо, одоше чудеса,
Оде злато, чудо од чудеса!
Страшни вијар одозго ме трже,
Па ме доле у тавнину врже,
Сама тмина, сама тмина густа
И празнина око мене пуста,
Путе пусти, путе страовити!
О помози, Боже силовити!
Вијар вије, а празнина режи —
О страото, срца ми не стежи,

Боже — небо — тамо — страшна чуда!

Одо доле, доле — али куда?

Ја се стресо, стра ми стиште груди,

Па из тешка санка се пробуди.

Пробуди се, избави се страве,

Фала, Боже, те није на јаве!

Скочи горе, отр тешки зној,

Па остави брго одар свој,

Истури се тамо на прозора,

Већ се беше помолила зора,

Ал' из свога руменогa крила

Бела данка јоште не пустила,

Гледну тамо, заборави санка,

Но сети се јучерања данка,

Сети с' чуда, а сети се моме,

Цела она беше преда мноме:

Ведро чело, и ти лице бело,

Чарно око, и ти, вито тело,

Злато, сунце, да л' ћеш бити моје?

Бели данак ето веће свану,

Јарко сунце земљици ограну,

Да л' и теби, тужно срце моје?

Оде јутро, ето веће пладне,
Ето веће и вечери ладне,
Тио вече као јуче исто,
Облак златан, небо стоји чисто,
Све се кити, све се злату спрема,
Али зашто њега јоште нема?
Што год шушне, што год зажубори,
Ето злата, срце ми говори,
А што год се ливадам забели,
Ето злата, срце моје вели.
Што се бели, женско је одело,
Ал' га, брате, туђе носи тело,
Нема злата по трави и цвећу,
Туђе моме преко луке шећу,
Моме иду красне свеколике,
Али шта су према њене слике?
Звезда јасна свака ту је сека,
Ал' шта ј' звезда, кад се сунце чека!?
Ох путањо, земљо мени света,
Којом она синоћке прошета,
Зар си ми се баш узалуд, мила,
Тако лепо данас окитила,
Зар ти неси то просула цвеће
Да по њему моје злато шеће?

Цвећа красна видим овде сила,
Ал' најлепши де си оставила?
Врело јечи, а цветићи туже,
Јера нема међу њима руже.
Тако т' врела, тако т' цвећа тога,
Не мучи ми јадна срца мога,
Врни злато менека назада,
О донес' га само, стазо, сада,
Само сада, само једареда
Да га јоште моје око згледа,
Боже, једном још је амо стави,
Па ме онда, ако оћеш, смлави.
Стојим, чекам, ето већ сутона,
Боже благи, де остаде она?
Стојим, чекам, гле и нојце вође,
Боже, Боже, заш она не дође?
Збогом, ноћи, збогом, стазо света,
Збогом и ти срећо моја клета!

Опет гледам ја знану путању,
Али нема ту на њојзи моме,
Ноћас у сну ода туда с њоме,
Заш и јако ја не одам дању?
Дан и ноћ ја мислим само на њу,

Нојца иде — мома преда мноме,
Зар ћу само у сну бити с њоме,
Никад нећу, никад, Боже, дању?
Зар је био само празан санак,
А не бео, а не ведар данак
Кад се она менека појави?
Ја је смотри на беломе данку,
Ја с њом шета, ал' само у санку,
Ал' ће бити, биће и на јави.
Сутра дан је, сутра данак прави,

Први дан ми срце врело рече,
Дан пролази заман, заман, вече,
Срце трне у големој страви.
Где и данас сунашце утече,
Где и данас заман прође вече,
Ноћ у таму цео свет завија,
Ал' у срцу вељи над ми сија.
Сијај, наде, у ноћи сунашце,
Сијај, наде, немој пресијати,
Збогом, јади, а давор, срдашце,
О не бој се, Бог ће добро дати,
Доста дана још ће амо доћи,
И узалуд за те, срце, проћи,

Ал' не бој се, дође данак прави.

Ето, браћо, што вам дуго таја,
Ето, браћо, песме без свршетка,
Ето, браћо, два-три уздисаја,
Ето, браћо, до два, до три цветка,
Тедо вама да оплетем венца,
Ал' не нађо више крај студенца,
Крај студенца а живота свога.

Сунце седа, па се опет диже,
После ноћи бели данак стиже,
Шат и мене моје сунце дође,
Шат и мене данак не мимође,
Дође данак, сунце ће се дићи,
На студенцу још ће цвећа нићи,
Да доплетем венац започети,
Да допевам појак овај свети,
Браћо мила, за живота свога.

(1844, јан.)

ЂАЧКИ РАСТАНАК

Н

еси, бреже, чудо ти за око,

Не дижеш се до неба високо,
Неси гора умилнога латка,
Кад ко шеће да је шетња слатка,
Ни се вода са камена слива,
Кад ко легне да слађе почива,
А ко тражи за весеље цвеће —
Заман тражи, ту га наћи неће.
Неколико овде је дрвета,
Ал' де расту, то су места света,
Њи је тужно посадило доба,
Свако с' вије више једног гроба,
По гробови трава обилата,
На декоме цвећа умиљата,
Ко зна кога гроб овај покрива,
Можда цветак ту какав почива,
Па је цвеће поитило амо
Да се самцит братац не би тешкô,

Веће мирно у гробници лешкô.
Спавај, брате, ту санак слађани,
Кити, цвеће, гроб њему лађани,
Та све му је можда овог света
Уграбила ова рака клета,
Та од свију његови милина
Сада њему остала једина,
Све нестало, све га је издало,
Ти једино верно му остало,
Много тео, много започео,
Час умрли њега је помео,
Место данка спустила се тама,
Место славе тебе има сама,
Ти си понос, ти си цела дика,
Ти му слава можда свеколика.
А ти, брате, крока веселого,
Кад туд минеш, де сети се тога,
Па уздани, па сузицу проли,
Цвет не дирај, веће ајде доли,
Не кидај га, тако т' бога, брате,
Друго цвеће тамо цвати за те,
Ајд' ти тамо, а ја ћу онамо
Де без цвећа трава расте само,
Без дрвета, без икаква жбуна —

Два, три крока — ето мене туна.
Ведро небо онде нада мноме,
Брдо травно овде пода мноме,
Околине око мене миле,
Да ништа се несте промениле!
Ја ту стојим, око душе моје
Слатки часи умиљато с роје,
Око пламти, срце јаче бије
Који часак да споменем прије?!
Кратко је доба, ето иде вече,
Злаћано сунашце већ западу тече,
Тавна ће нојца скоро овде бити,
Па ће ми драго све тамом обвити.
О стани, сунце, стани, не заоди,
Бела дана собом не одводи,
Да погледим сва местанца редом
Још једанпут млађаним погледом,
Часе многе дено своји лета
Кâ у рају весело прошета.
Ој Карловци, место моје драго,
Кô детенце дошао сам амо,
Игра беше једино ми благо,
Слатко зва ја мед и смокву само.
Дете мало — голушаво тиче,

Дође тиче па се ту навиче,
Овде, овде, де криоце мало
Први пут је сретно огледало,
Из почетка од гране до гране,
Од дрвета једног до другога,
Док је смело сетити се стране,
Сетити се неба високога,
Док је могло крила своја лака
Небу дићи тамо под облака,
Под небо се дигô тић и сада,
Ал' весео није кô некада,
Гледа доле, реку, врело, луга,
Дрва, жбуне, горе и врлети,
Па му с' чине до толико друга,
До толико успомена свети,
С кима дане прелепо пробави,
Па и сада мора да остави.
Тешко му се, тешко раставити,
Али шта ће када мора бити,
За њи срце њему младо туче,
Али нешто на далеко вуче,
Он не може више одолети,
Па се vine и у свет полети.
Ој Карловци, лепо л' живе туде,

Ал' што мора бити нека буде,
Та и мене нешто даље вуче,
Ево пружам свога раја кључе.
Па када би имô каку жељу,
Једну б' имô само али вељу,
Кад би тако смањао се туди
Да те могу притиснут на груди,
Та на груди и на своја уста,
Ох жељице, ала си ми пуста! —
Лака песмо, оди у помоћ,
Јера оно већ је близу ноћ,
Де пригрли песмо, моја снаго,
Па ижљуби све мило и драго!
Сунце јарко, та колико реда
Тако тебе ја седати гледа,
Гледа твоје големе красоте
Пун радости и веље милоте,
Гледа тамо па мисли назада,
Како красно бијаше некада,
Осети се српске царевине,
Српске славе, српске госпоштине,
Осети се последњега доба,
Та краснога на Косову гроба.
Збогом, сунце, на западу јасно,

Ал' за гору заилазиш красно,
Тако красно и у таке славе
Јуначке су тада пале главе,
Угледô се један на другога,
Попадао један код другога,
Та рад оне красне домовине
Не жалио нико да погине.
Ти већ зађе, небо је црвено,
Као да је крвљу обливено,
Ао сунце, као небо ово
Тако беше црвено Косово,
Од србињски тешки палошина
Крв с' отвори кâ морска пучина,
Дивно ли је тада Србаљ био,
Дивно л' сваки главу заменио,
Дивну л' крвцу злотворску пролио,
У њој данак дивно утопио.
Ој сунашце жића мог убаво!
Када зађеш, о зађи крваво,
Сред копаља, звеке и мачева,
Зађ' за гору душмански лешева,
Кô што онда тим јунаком зађе —
Та шта море јоште бити слађе!
Сунце зађе, а спушта се тама,

На небу је вечерњача сама,
Небо ведро, а река се чиста
Тамо, амо у пругама блиста,
Ој Дунав, о ти реко силна,
Ала си умилна!

Колико сам пута превесео
Са друговим' у лађицу сео,
Заватио веслом и десницом,
Отиснуо с' водом и матицом,
Ни се буре ни громовне буке
Поплашиле поуздане руке,
Кад гром рикну, када муња севну,
Тада млађан понајслађе певну,
Север дува, водом пољуљива,
Вода бурна у чун запљускива,
Вал за валом у часак нагрну,
Лати чамац па га и преврну,
Све у воду — ао красне муке!

Шчекасмо се на ноге и руке,
Па за часак ето браћа луда
Догрцаше до брега и пруда.
Млого ли се тако кадикада
У се глава поузда ла млада,
Тело чило, а умешна рука,

Сретно сам се ја увек извукâ,
Ја сам теби младо тело предô
Кâно оцу своме што би чедо,
Јер да теде, могаше ме једном
Руком својом задржати ледном,
Та кад оно у Води неука
Доватила та самртна мука,
Кад се вода нада мноме склопи,
Ој Дунаво, ти ме не утопи,
Ти ме диже, привати обала,
Зато теби до небеса фала,
Реко онда па ћу и свакада,
Али збогом остај мени сада!
Виногради, збогом умиљати,
Збогом, грожђе, нећу те ја брати,
Ао бербо, тебе жалим клету,
Та шта лепше од тебе на свету?
Ко тебека никад не видео,
Шта је јоште сиротан видео?
Ао брацо, амо у то доба
Дођи, види, чуј, па ајд' у гроба.
Зора зори, све поустајало,
Па с' уз брдо весело нагнало,
Свирац свира, пушке попуцују,

Моме поју, момци подвикују,
Јоште мало, ето винограда,
Гледај сада убавога рада:
Бери, носи, час доле, час горе,
Момци кликћу, а песме се оре,
„Живо, живо!“ један другог кори,
Живо с' ради, ал нико с' не мори,
Гледни само после ује сваке,
Гледни, брате, оне ноге лаке,
Та тек што се свирац чује,
Већ у колу с' поскакује,
Коло, коло, свирац свира,
Нога земљу не додира,
„Ситно, брате, ијујују!“
Момци чили подвикују:
„Свирац свира,
Не да мира,
А још више девојчице,
Њине очи и ножице,
Деде, брате, ијују!
Де поскочи, не лудуј,
Ко би јако момак био
Па се не би помамио!
Ао селе босонога,

Зла ти маја дозлабога,
Не дала ти чарапица
Ни лагани папучица,
Да учиниш клепа-клапа —
За тобоме, душо, скапа.
Охо, селе, вита стаса,
Држ' се браци око паса,
Коловођа колом вија,
Коло лети, зној пробија,
Ал' у твоји недри туце
Окле снега до две груде?
Чудо, селе, дивно чудо,
Ала би се млађан грудô !“
Коло, коло, наша дика,
Пушка пуца: цика, цика!
Па све тако пуцај, бери,
Певај, играј до вечери,
А кад сунце веће седа,
Бесна момчад још се не да,
Иде кући, подвикује,
Пуни пушке, попуцује,
Свирац свира, мома поје:
„Коловођа, злато моје!“
Па у крчму, те до зоре,

Коло игра, песме с' оре,
А у зору с' зајухуче,
Удри опет кâ и јуче.
Збогом, песме, збогом, коло,
Збогом, момци, наоколо,
Збогом, кито мома млади,
Збогом, грожђе, збогом, виногради!
Збогом, горе, места моја слатка,
Пуна липа и дебела латка,
Пуна тица, пуна јагодица,
Јагодица, прелепа ђурђица;
Збогом, доле, збогом мирисаве
Пуне оне љубице убаве;
Збогом и ви по њима извори,
Веља сласти када жеца мори;
Збогом остај, убаво Белило,
Ти ми беше увек место мило,
Свуд по теби деклице, танане,
Свака од њи лака кâно лане,
Лица бела па мало румена,
Сукња борна дивно придевена,
Сунце сјаје са небеса златно,
Моме шећу па ми беле платно,
Сунце сјаје, лице одсјајује,

Сукња с' дигла, нона провирује,
Ао лишце, ао ноно бела,
Кога не би ти овде занела?
Сунце јарко, јаче сјати нагни,
Па им лице, па им ноне смагни.
Сунце јарко зашло већ одавна,
Очо данак, дошла нојца тавна,
Моме платно давно покупиле,
Па с' одавде мене изгубиле,
Све ми мило нојца распашила,
Што не могла, у таму завила,
Нигде трага од дана бијела,
Црна нојца сасвим преотела.
Ал' опета чини се менека
Као бела да зорица зори,
Тице поју, горе стоји јека,
А крај мене поточић жубори;
Ја се шетам, дружина са мноме,
Ми идемо Стражилову томе,
Под ногама она росна трава,
А са стране брда мирисава,
А овде се поток пошалио
Па нам пута младим препречио,
Преко њега скачемо лагани,

И ево нас на другојзи страни,
А одавде све још убавије:
Како само долина се вије,
Како гора подигла се густа,
А по гори све та липа пуста,
Липа цвета, цветићи миришу,
А уз мирис ветрићи уздишу,
А уз ветрић коси покликују,
Уз косове браћа подвикују:
„Ао данче, ала си ми бео!
Још би дуго гледати те тео,
Ал' кад ми се веће смрћи мора,
Нек се смркне измеђ ови гора,
Ту нек ми се ладна копа рака,
Ту ће мене земља бити лака.“
Па потрчи бистроме извору,
Па довати ту липову кору,
Па се напиј водице лађане,
Па убрзај те ноге лагане,
Удри гором, по стењу се вери,
Па јагоде, па цветиће бери.
Збогом остај, красно Стражилово,
Млоги те је у звездице ковô,
Млоги рече: „Ао рајска слико!“

Ал ко ја те рад не имô нико.
Данка бела нестало већ давна,
Све покрила она нојца тавна,
Небеса су свуд звездица пуна,
Ал' месеца јоште нема туна;
Доцне данас он ће обасјати,
Ја не могу на њ'га ту чекати,
Срце младо јоште једном жели
Са другови да се провесели.
Соба ниска, а доста и тесна,
Око стола седи раја бесна,
Радује се оном вину ледну,
Па свећицу запалила једну:
Гори свећа као да издише,
Ал' де раја да запали више,
Кад весела штоно год имаде,
До парице све за Вино даде?
Амо вина и у тога ћупа,
Па ондака запевајмо скупа,
Па још песму дено Арапину
Марко војске поби половину,
Те задоби тог крвавог дана
Седамдесет они тешки рана,
Гледа царе ове ране љуте,

Па дукате повадио жуте,
Па говори: „Ко излечи Марка,
Ево њему пљада дуката!“
Сину дукат кâно сунце јарко,
Плану Марко, па дукате вата:
„Вина амо, крчмарице драга!“
Па замало од рана ни трага.
Брже, браћо, чаше напунимо,
Напунимо оног вина жарка,
Куцнимо се па онда папимо
Та десници Краљевића Марка,
Што удари силном Маџарину,
Од бедра му отрже мачину,
Сева мачу — Филип на две поле —
Мач пролеће, па у камен доле,
Пуца камен, ватра иза њ сева,
Марко гледа, брк му се осмева,
Ал' да ј' камен винцем потекао,
Би тад Марко богме закликао.
Кликни, брате, кô што чини соко,
Испи чашу да т' засузи око,
Ох тако се за Марком јадује,
Таком сузом он се оплакује.
Умре Марко, њега нам нестаде,

Али ништа, бар винца остаде,
Јер да ј' Марко још живео дуже,
Све би винце попио нам, друже.
Та знаће се Марко убојица,
Убојица, љута пијаница,
Докле мачи, докле чаше звече,
Докле сунца, докле винца тече.
Тамбур, тамбур, ситна тамбурице,
Удри, побро, у сићане жице,
Данас има, а сутра нас нема,
Ајд' у коло, ко ће ту да дрема?
Он у среди у тамбуру бије,
А коло се око њега вије,
Ао брацо, ао тамбурице,
Удри жешће у те ситне жице,
Ситне жице — ситнији кораци,
Нек се знаде кад играју ђаци!
Ој ви српски витезови,
Ви змајеви, соколови,
Та има вас на иљаде,
Ал' бројити немам каде,
Та кад би вас све бројио,
Кад би јадан винца пио!
Ој Шубићу,

Јуранићу,
Турске главе
Беу траве,
Мачи ваши бритка коса,
Крвца ваша беше роса,
Роса росну, јавор с' диже,
Певац иза њ гусле здеља,
Па бугари што сте били,
Што л' десницом починили,
Дела ваша сунцу равна
Неће скрити нојца тавна.
Ноћи, ноћи, тавна ноћи —
Ко би Србу у помоћи?
Ој Чупићу, љута гујо,
Ој Ђурчијо, мрки вујо.
Ао Луко,
Турска муко,
Ао Петре,
Плаи ветре,
Што довати турско море
Па о српске разби горе!
Ој Поцерче, ој Милошу,
Наш соколе, славо мила,
Ал' на славу Турком лошу,

Јер им сломи пуста крила,
Сруши Дрини у дубину
Ону страшну орлушину:
Ви звездице нашег неба,
Што сијасте кô што треба,
Звезде трепте, звезде сјају,
Али данка још не дају,
Ђорђе дође, сунце грану,
А Србији дан освану.
Коло, коло
Наоколо,
Виловито,
Плаовито,
Наплетено,
Навезено,
Окићено,
Зачињено,
Брже, браћо, амо, амо
Да се скупа поиграмо.
Србијанче, огњу живи,
Ко се тебе још не диви!
Рваћане, не од лане
Одувек си ти без мане!
Ој Босанче, стара славо,

Тврдо срце, тврда главо,
Тврд си као кремен камен,
Де станује живи пламен!
Ао Еро, тврда веро,
Ко је тебе јоште терô?
Ти си кано итра муња
Што никада не покуња.
Ао Сремче, гујо љута,
Сваки јунак по сто пута!
Црногорче, царе мали,
Ко те овде још не фали?
Мачем бијеш, мачем сечеш,
Мачем себи благо течеш,
Благо турска глава сува,
Кроз њу ветар горски дува.
Ој соколе далматинче,
Дивна мора дивни синче!
Ој ти красни Дубровчане,
Наш и данас бели дане,
Та са песме из старине
Пуне славе и милине!
Ој Славонче танани!
Банаћане лагани!
Ој Бачвани, здраво, здраво,

Ко ј' у песми већи ђаво!
И ви други дуж Дунава,
И ви други де је Драва,
И сви други тамо, амо,
Амо да се поиграмо!
Ватите се кола тога,
Од вишњег је оно Бога:
Руком држи братац брата,
Близу срца њега вата.
Свирац свира,
Срце дира,
Рука с' диже на посао,
Да л' ће коме бити жао?
Нога лупа, диже пра,
Наоколо свуда стра.
Нога лака, срце здраво,
Коло лети, коло ђаво,
Поскочица ђаволица,
Што је тела, то и смела,
Ал' је жеца одолела.
Ој ти секо
Кâно млеко
Белолика,
Кâно винце руменика,

Кâно паун поносите,
Кâно јела, селе вита,
Амо брже па натоци,
Да ти браца боље скочи,
Амо, селе, а за Бога,
Видиш е сам изнемогâ,
Тако, злато, тако, тако,
Сад је коло играт лако,
Амо, чедо милооко,
Дај да т' љубне браца око.
Она бежи — за њом с' вини,
Љубни, брате, пипни, штини,
Така игра, шала така
Таман, брате, за јунака!
Ајдук Вељко зна љубити,
Ал' и сабљом дивно бити,
Ајдук Вељко љути вуја,
Турци стадо јагањаца,
Ајдук Вељко кâ олуја
Кад у јесен из кланаца
Свати лишће то по гори,
Па обори,
Крши грање, па силена
Чупа раста из корена —

Сече Вељко и натиче,
Гони, стиже што измиче,
Сече аге посред паса —
„Ала, Ала!“ оде с гласа,
Ломи коње и јунаке,
Чини јаде свакојаке,
Кушља тлаци, сабља сева,
Кликће Вељко, Туре зева,
О тле чалма, о тле глава,
Ал' под небо српска слава!
Ведро небо на високо,
Равно поље на широко,
А на пољу два окола,
Средом гледни сина гола,
Татарин је — ватра жива —
Прети мачем па дозива:
„Ој Угрине, курво, амо,
Амо да се огледамо!“
Угри гледе сви у траву,
Јакшић горе диже главу,
Вата штита гвоздена,
Вата мача пламена,
Лако врда, маше лако,
Али бије врло јако,

Сада звекну, сада ману,
Сада севну, сада плану,
Доле паде Татарин,
Погуби га Србљанин!
Плао коло, тече зној,
Де још мало, брате мој!
Мало цупни,
Мало лупни
Да се тресе цео дом,
Оком севни,
Грлом певни,
Као муња, као гром —
Стреле, копља, бојни мачи,
Јунак бије, а коњ тлачи,
Звека,
Јека,
Вриска,
Писка,
Гором, доллом, јунак врви,
Гора, дола, сва у крви.
Све од мора Јадранскога
И од града тог Белога,
Све од оног Дренопоља
Што с' отеже мору Црну,

Све то Душан себи згрну,
То учини божа воља,
Душан, Душан, бујна река,
Србин јунак па до века!
Ао века,
Млада века,
Сад на коњу, сада пешке,
Сад код Јаше, сад код сешке,
Сад при чаши, сад у колу —
Гледај, боже, браћу голу!
Голи брацо, што си стао,
Ваљда неси већ сустао,
Цупни, скочи,
Ситно крочи,
Па заведи,
Па проведи,
Опа цупа,
Па на ћупа!
Ал' ти с', брате, светле очи,
Али ништа, само точи,
Кака чаша така срећа,
Дајде ону, та је већа,
Још и у ту винца ледна,
Мени треба јоште једна —

Браћо мила, здраво, здраво!

Ја сам други кнеже Павô:

Павô беше соко сиви,

Чудио се сваки живи,

Е он шчепа Туре устим',

А два друга рукам' пустим,

Па заигра по мртваци

Као муња по облаци;

Ја у руци једној чашу,

А у другој — опет чашу,

У устима песмицу,

Вама, браћо, здравицу,

По винским капљицама

Играм весô међу вама,

Браћо мила, здраво, здраво!

Вина доста, то је право,

И момицу белу, једру,

И пламени мач о бедру.

Оде коло, оде цела лупа,

Ви стојите око мене скупа,

Све ту соко један до другога,

Само нема међ вама једнога,

Очи вам се грозни суза пуне,

Оне веле: Арса нама труне,

Ох без збогом и без опроштаја
Он се од нас сиромаштаја,
Лоша срећа нама га отрже
Па у црну земљицу га врже,
И верноме не остави другу
Ништа друго до на срцу тугу,
Туга јадна само мучи груди,
Ал' не може мртве да пробуди.
Зато, браћо, будимо весели,
Благо оном ком се дан још бели!
Гробница је кућица опака,
Зато мртвим буди земља лака.
Ао Симо, чу ли, драги Симо,
Зар са сузам' да се опростимо?
Та заједно дане смо провели,
Па бијасмо свакада весели,
Истина је, грдне су нам бриге
Задавале те проклете књиге,
Ал' кад књига понајвише тишта,
Латисмо се красна шуровишта,
Или чамац лагани узесмо
Па с' на дунав ладни навезосмо,
Свукосмо се па за часак тили
Поскакасмо у водицу чили,

Опружисмо ногу и мишицу,
Пресекосмо воду и матицу,
Исплиواسмо преко на обалу,
Па зачесмо ону дивну шалу,
Час скакасмо скока јуначкога,
Час трчасмо што поднела нога,
Час Дунаву до на дно ронисмо
И у шаци песка износисмо.
Играсмо се тако без престанка,
Без престанка док трајало данка,
Па кад беше сунце веће село
И дан лице посакрио бело,
Ми у чамац — па све певајући
Отидосмо утруђени кући.
Дивна труда, ох велике сласти!
И спомен ће њиов слатко пасти,
Како сада тако и свакада,
Симо, брате, збогом остај сада!
О Јулије, чу ли, драги брате,
Кадикада ја с' ражљути на те,
Плану на те кâно огањ живи,
А мој брате, за то ме не криви;
Та и оно ведро небо горе,
Тако увек остати не море,

И оно се за часак навуче,
Бура дуне, громови зауче,
Да помислиш свијет се распаде,
Ал' замало — па свега нестаде,
Гром умукне, небо се разгали,
Па се уци пређашњојзи смеје,
Сунце гране, па грејат навали,
Те још лепше него пређе греје.
Тако с' моја мирила љутина,
И прва се враћала тишина,
Зачас оде цела луда врева,
Брат на брата опет се осмева,
Па што било, то и битисало,
Ни на ум нам више није пало,
Обојица дивно помирили,
Латисмо се горе и зелени,
Пограбисмо пушке, те о рамо,
Па се вери и тамо и амо;
Боже мили, да л' веће милине,
Да ли има што на свету слађе
Нег са пушком одат по планине,
Па уморан сести у залађе,
У залађе крај каквога врела,
Ту отрти тешки зној са чела,

Латити се беле погачице,
Присмочити како печенице,
Повратити срце гладно, трудно,
Воде ладне напојити жудно;
Воду пијеш, а врело жубори,
А над тобом липа мирисава,
А славуји свуд поју по гори,
А крај тебе цветићи и трава!
Цвеће љупко ми смо млади брали,
Песме славља убаве слушали,
Цвеће лежи у артији суво,
Песме славља ветар је одувô,
Ал' ми ћемо као што смо били
Један другом свагда бити мили.
Глете, браћо, кроз прозора само,
Како месец дивно сјаје амо,
Амо сјаје, на нас погледује,
Познаничим' својим се радује,
Ајде' мо надвор, ох ајдемо тамо,
Јоште једном да га с' нагледамо.
Колико смо спрема месечине
Тако, браћо, ми стајали пута,
Сећали се прелепе старине,
Проклињали сад времена љута,

Па се клели ноћом и тишином,
Клели, браћо, Богом и истином,
Ударити тешкој маглуштини,
Маглуштини, тешкој облачини,
Ударити оној страшној ноћи,
Та лудилу и клетојзи злоћи,
Па пробудит ону српску зору
Зору ону, онај данак бели,
У дивноме тако разговору
До по ноћи често смо провели,
Онда дому сваки, и ја своје,
Још се моли Богу истиноме
Да што пређе оде ноћна тама,
Да што пре се посастанем с вама,
Браћо мила, тако с' моли тада,
Ал' би тео ја друкчије сада,
Сада мени било би милије
Да се данак укаже доцније,
Да са вама могу дуже бити,
Јер кад сване, морам одлазити.
Али веће учестали петли,
Ето веће де се зора светли,
Дан се бели на истоку спрема,
Мене станка више овде нема.

Одо, браћо, збогом мени сада,
Збогом, браћо, можда за свакада!
Сећајте се мене, друга свога,
Сећајте се красна доба тога,
Ох заклетве оне дивне, свете,
Браћо мила, заборавит нете,
Ње с' сећајте увек и свакада,
Мене млада само кадикада,
Само онда кад чашу узмете,
Па весели до дна испијете,
Тада само, тада веселога
Сетите се, браћо, друга свога,
Каж'те само макар у памети:
Млогу л' с нама он осуши клети!
То је доста, ја не тражим више, —
Збогом, браћо, мила и сувише,
Били живи, весели и здрави
Никада вас ја не заборави.

(1844, јан.)

ПУТ

рокте ми се једном путовати,

Бела света малко огледати,
Бела света, земаљски чудеса,
Па малчице прнут у небеса.
Те ти онда започе мислити
Како ли ће понајбоље бити:
Кола немам, немам ни парипа,
А пешице рђаво се ђипа,
По равни ће бити доста лако,
И по брди ајде којекако,
Али како да се латим неба?
Ту ми барем јоште нешто треба —
И тако ти посред јада свога
Коњица се сетим некаквога:
Име Пегаз, а кљусина јака,
На рамени до два крила лака,
Кљусе, брате, наочито, красно,
И штавише, додати ласно:

Само ваља позват Аполона
Ил' деклицу какву с Еликона,
Само викни, па тек што с' умукô,
Лети Пегаз, јер мора ма пукô.
Зинем дакле, па што могу дрекнем,
А уз дреку овако набрекнем:
Бре, овамо, ви момице младе,
Не шал'те се, помозите саде!
Бре, Аполо, голаћу убави,
Пегаза ми што пређе набави!
Ао гољо, да ти кажем право,
Тебе млада жао ми је здраво:
Једно момче — девет мома млади,
Чу ли, драги, то су вели јади!
Помоз', Поло, ти сада менека
Па ма после ја морô тебека.
Тек што ово бија изустио,
Ал' већ Пега с неба се спустио,
Док длан о длан, до менека стиже,
Мени с' коса од милине диже,
Па довати с главе шушљајицу,
Па је лупи доле о земљицу,
Узја Пегу, а он макну крили,
Па под облак за час одо тили.

Небо — земљо — чуда големога!
Једном овде није ништа било,
До онога Бога великога,
Сам он беше, па му дотужило;
Да се дакле тужан развесели,
Свет сатвори, кâ што Моја вели.
Створи земљу, па створи облаке,
Жапце, гује, сомове и раке,
Месец, звезде, ветрине и дугу,
Сову, славља, орлове и вугу,
Створи раста, језеро и море,
Створи ружу, долине и горе,
И магарца, па јоште и јарца,
С оним уши, с овим створи браду,
И даде им траву и ливаду,
Па да онде добро виде јести,
Јарко сунце на небо намести.
Ох и друга постварао чуда,
Кâ што видиш, гледнеш ли ма куда.
Тако ето у прашину пљуну,
Згради блато, па у њега дуну,
Блато живну, ето ти човека,
А Бог њега овако дочека:
„Чу ли, чоче, чу ли, дете моје,

Што год видиш, све је ово твоје,
Батај, руши, чупај, једи, пеци,
Боди, гуши, натичи и сеци,
Туци, гули, пали, дери, кољи,
Царуј, сине, по својојзи вољи!“
Ово рече, земљицу остави,
Па се вину небу на висину,
Те погледа овај свет убави,
Погледа га уз дуж и ширину,
И Богу је било врло жао
Што га није давно већ саздао,
Па гледећи тако са висине
Заплакô је од веље милине:
„Свете красни, о свете убави!“
Али нешто мал' не заборави.
Кад Бог земљи дељаше брдине,
Он се лати неке врећетине,
За њу кажу била је велика,
Ал' ниједан не вели колика,
Само кажу да та света врећа
Од наши је била много већа,
Још предиво неко чудновато,
Једни гвожђе, једни веле злато,
Али ништа, било макар како,

Морало је бити здраво јако,
Јер у врећи одоздо до горе
Сама брда, врлети и горе,
А Бог руку све унутра турај,
Па брдине око себе фурај,
Па за часак све и је до поле
Био веће оборио доле.
Уједанпут — нуто посла клета!
Продера се она врећа света,
Испадеше брда свеколика,
Начини се једина гомила,
Начини се она српска дика,
Дика српска, Црна Гора мила.
Црна Гора, поносито стење,
Круне српске ти драго камење,
Успомено пребелога данка,
Ког се сећа Србин кâно санка!
Када гледнем твоје стене дивне,
Срце младо у менека живне,
Јера овде послије Косова
Сунце српско грануло изнова,
Очистила с' она веља брука
Што окаља Србина са Вука.
Кад је оно српском орлу крила

На Косову срећа саломила,
На ови је камен се врлетан
Одонуда довукао сјетан,
Па је овде крила обадвоја
Близу неба излечио своја,
Са неба и росом заливао,
Муњом витом крила завијао,
Повратио здравље и весеље,
Па удрио у бојеве веље, —
Ох бојева донде невиђени!
Ох кланаца крвљу обливени!
Гледај десно, о погледај лево,
Свуда љути бојак и крешево,
Тако, брате, од Косова данка
Бој се тежак бије без престанка,
Све од јутра до мрклог мрака
Звека ножа и цика пушака,
Низа кланце Црногорац врви,
Јô Турчину што удара први!
Туре бије, Црногорац коси,
Туре праа, Туре главу носи,
Праа носи да се на њ'га пуши,
Главу носи да с' на коцу суши.
Гле на коцу главе набијене,

Гле трупине турске покошене,
Све трупину притисла трупина,
Стоји поље од мяса лазина!
Сада удри прави рупетине,
Бацај у њи турске трупетине,
Али ево ни српска ледина
Не привата српска душманина:
Онде рука, онде вири нога,
Онде комад плећа душманскога.
Боже, Боже, до неба ти фала!
Ето амо иду деца мала,
Тек што мајка од сисе одбила,
И пустила из својега крила,
Па већ, брате, таки соколићи,
Већ се учи бити душманина,
У рукама оштри им ножићи,
Удри, боцкај мртвога Турчина!
А онамо видим децу малу,
Малу децу, ал' од ови већу,
Сва весела па збијају шалу,
Па у нишан дуге пушке мећу,
Нишан бију, нишан турска глава,
Ој Српчићи, голема вам слава!
Слава, слава свуда наоколо,

Свирац свира, а вата се коло,
Нога везе, дуга коса лети:
„Жена био ко се не освети!“
Земља тутњи, звекета оруже:
„Црн му образ ко пред Турком струже!“
Шаре с' оре, горице се пуше,
Да се боље турске главе суше.
Тамо, брате, ено сунце седа,
Једна љуба на војна изгледа,
И ево га, на ножу му, побре,
До две турске, до две главе добре,
Она преда њ: „Здраво, мили друже!“
Па довата крваво оруже,
Узима га млада у наруче,
Од мила јој скоро срце пуче.
И већ спава мушка глава трудна,
Украј њега седи љуба будна,
Погледује господара свога,
Моли за њ'га Бога великога:
„Та узми га када ти је воља,
Ал' га узми са крвава поља,
Само дома, јао, не умори!“
Тако љуба у молитви збори.
Ох, јао је нама свима, јао,

Како Лазо на Косову пао,
Ал' ономе јоште једно јао
Ко од пушке свога не копао!
Оде нојца, дође зора бела,
Војно већ се доватио ждрела,
Па силази јутром и тишином
Са осталом јуначком дружином,
Те разгледа грмове и крше,
Де ће турске кости да се скрше.
Ето Турак'! ватру сваки проспе,
Па за гвожђе — куда који доспе,
Дим и пара и пушака цика,
А уз пушке та јуначка вика:
„Не дај, не дај! удри, сеци, туци!“
Црногорци кољу кано вуци.
Па кад војна ту погоди зрно,
Плаче л' љуба што се није врнô?
Не, не плаче црногорска дика,
Већ потера војнова крвника:
„Стан', да т' кажем шта је Црногорка!“
Она виче, пуца прекоморка,
Турчин пада у зелену траву,
Љуба к њему па му скида главу,
Те је меће драгом више гроба,

Верна љуба и послије гроба.
Црна Горо, гнездо соколова!
Да тврде су поносне ти стене,
Чеда твоја тврђа него стене,
Стена стену гони до небеса,
Твоја слава још више небеса.
Збогом горо, збогом стене голе,
Збогом чудо красно и сувише,
Шта ћу јоште да тумарам доле,
Те красоте већ не нађо више!
Ово реко, Пегаза ободо,
Те управо небесима одо.
Па кроз облак, сад мањи, сад већи,
Прођо један, прођо други, трећи,
Па ударим тад на један таван,
Таван облак, облак самоставан.
Ао брате, да големе страве
Од громовне силене тутњаве,
Ни другога ту бијаше дана,
До што муње чињау проклете,
Оне са сви укрстиле страна,
Викну јадан: муње, мене нете!
Шта ћу сада, Боже, и како ћу?
Ако горе, погинути оћу,

Ако доле — среће изненада!
Ту се сетим нашије одара
И њиовог убавога сада,
Сада, брате, та нема му пара,
Све коприве нарасле високо
Да с' не море начудити око.
Смислим тамо, па окитит њима
Главу, груди и јуначко плеће,
Па тек онда амо громовима,
Јера они у коприве неће.
Па доватим Пегу за вођице,
И полетим доле ка земљице,
Ту се спустим крај Дунава ледна,
Поред једна уљаника гледна.
Ала красно челе зузукаше!
Познам да сам код матице наше,
Уставим се, ко ту кликтат неће?
Куд погедиш, свуда красно цвеће,
Цвета, мири, сву ливаду кити,
Како мора још изнутра бити!
Ваљда мед се по земљици лије,
Јер кошница не мож' га да скрије.
Скочи брже с Пегаза лакога,
Довати се уљаника тога,

Па у једну кошницу загледа,
Кад ал' у њој ни трага од меда,
Диго другу, диго све и редом,
Погледа и жељнијем погледом,
Ал' у овим кâно и у прве,
Нигде меда ни најмање мрве!
Шта је ово, зар се тако ради?
Гледну челе, ох дивне чељади,
Та све они красни соколови,
Све трутови, да Бог благосови!
Ој детићи, реко, здраво, здраво!
Каки амо вас постави ђаво?
Силна посла — о да среће клете —
Чувајте се да с' не претргнете.
Ово реко, па напоље брго,
Пегазу се на рамена врго,
И полете малко унапреда,
Па ти нешто кâ њиву угледа,
А по њојзи неко тумараше,
Тумараше, вако зипараше:
„Амо, купуј народни новина,
Све шенице, да те је милина,
Драгољуба и други цветова,
И селена народни листова!“

А ја виде како навалице
Коси кукољ, чупа травурину,
Чкаљ тај пусти и ону штирину,
А од цвећа и красне шенице
Кâ од куге дено соко бежи,
Прем и она на довату лежи.
Насмеја се ја овоме здраво,
Па му одо говорити право:
Ој соколе над свим соколовим',
Шта ти мислиш, море, с послом овим,
Што магарци њему се радују,
Чкаља твога што они благују,
Па ти вичу: здраво, мили побро,
Мислиш да је и за људе добро?
Па што на штир сиротиња зија,
Мислиш чини зато што јој прија?
Штира жваће, али од невоље,
Шта ће јадна кад не дају боље.
Ој соколе, жив и здрав нам био,
Али нешто да ти кажем тио:
Иди збогом, прођ' се посла тога,
Веруј, красни, то је за другога;
Ал' кад жито вежу у снопове,
И у венце кад свију цветове,

Онда дођи нек те осамаре,
Па понеси народне товаре:
Та Бог вели што је свет саздао,
Што за кога, свакоме је дао,
Та човеку косу и шеницу,
Ал' кљусету богме дрвеницу.
Ово реко, па онда потеко,
Ка горици једној недалеко,
Скочи с Пеге, па га онда пусти
Испод пута на тај калац густе.
Веруј, брате, сваки љуто лаже
Ко год овде за Пегаза каже
Да се само амрозије слади,
Не — и траве кâ друга кљусадн.
Та да ти је било погледати
Када стаде травицу мотати,
Би рекао и би се заклео
Да он нигда неба ни видео,
Већ одрастô амо у ергели —
Али даље, ко слушати жели.
Бија жедан, те пођем пешице
Да потражим у гори воднице,
Нађем једно вреоце студено,
Стењем, цвећем дивно окићено,

Ту се воде понапијем добро,
Те погледим околине, побро,
Ал' стајау стене поносите,
Липе гране рашириле вите,
Нигде никог, дебело залађе,
Благо драгу ко ту драго нађе!
Тице поју: Благо ли си нама!
Па се паре свуда по гранама, —
Гледнем тамо, запевам овако:
(Та ко б' онда певао инако?)
Убав момак, гиздава девојка,
Дивно ли јој напупила дојка!
Момак баца руке око врата
Око врата, око свога злата,
Па је стиска, па је младу љуби,
Од милине да ј' угризе зуби,
Дркће мома, а срце јој куца,
Отпињу се од кавада пуца.
Момак руку у недра јој тура
Па момицу о травицу фура,
Ао Бого — срце даље теде,
Ал' и ово мал' му не приседе.
Ко да с' гора цела помакнула,
У људе се дрва прометнула,

Тако љуство ка мене нагрну,
Ја га згледа, па од стрâ претрну,
Није шала, мој премили друже,
Така чељад, а тако оруже:
Овај носи са Олимпа камен,
Онај, брате, с Еликона пламен,
Онај оду од тријест пречага,
Још и друга беше чуда страга,
Ал' предњачи један калуђере,
Завргô се страотним: јегоже,
Завргô се да ме одадере,
Ао мили што ћу ли ти Боже,
Така врата, такe јегожине,
Таке браде, така ока стрма,
Таке јоште огромне гласине,
Виче пусти, сва се гора дрма:
„Стан', ниткове, стани, несретниче,
Стани, уло, стан', безакониче,
Стани, губо, стани, куго клетa,
Да т' научим тровати ми света!“
Јао, Бранко, деде краке пружи,
Па што брже унапредак стружи!
Стругнем јадан онамо Пегазу,
Ал' се збуним, те промашим стазу,

Па ударим кроз камење неко,
Бог поможе, већ мисли утеко,
Уједанпут зину пакô на ме,
Та јаруга, брате, пуна таме,
Оцек страшан, ао мога јада,
Што ћу тужан, куда ли ћу сада,
Да л' јаруга да мене прождере,
Да л' да смлави црни калуђере?
Бука, псовка све ближе и ближе,
Већ гомила до менека стиже,
Већ заману црни калуђере,
Јегожетом да ме одадере, —
Бука, псовка, гласина, јегоже,
Све то беше још помози Боже,
Ал' те веђе, и те страшне очи —
Сав се згрози па у јаму скочи:
Ао музе, помоз'те јаднику!
Ово реко, прогута ме јама,
Груну о тле, зачу чудну вику:
„Амо брже, помози ти нама!“
Падо, лупи о камење доле,
Ни се уби, ни ме што заболе,
Том се чуди, ал' не мого дуго,
Јер за часак виде чудо друго:

Вика, јаяк: „О пусти нас, пусти!“
Зачуо се кроза мрак тај густу,
А ја пипни, па онамо крочи,
Па протари, па избуљи очи,
Па посрни, па пипни опета,
Бечи очи, ао тамо клета!
Вера и Бог, трајало је много,
Док сам само назирати могô,
Но сад чу ли, неће т' бити жао,
Кад прогледа што сам сагледао.
Ја створење спази бућоглаво
Де се спушта у јаругу право,
Две-три музе носи у наруче,
Па све детић од милине уче,
Неће музе, већ подигле вику:
„Пусти, пусти!“ па држ' га за кику,
Чупај с оне, чупај с' стране ове,
Стоји глава кâ у какве сове,
Ал' залуду цели ови труди,
Пусти детић јогунасте ћуди.
Носи јадне, у јами је веће,
Та сред оне тмине понајвеће,
Тмине, брате, своје царевине,
Па већ не зна шта ће од милине,

Весео је, Бог га не убио!
Е је така плена задобио,
Скаче, уче, врти се и креће,
Али учас ево лоше среће:
Преко јера некаквог посрну,
Паде нице о земљицу црну,
Пружи руке да се не убије,
А да главу дивну не разбије,
Па упусти оне музе беле,
А ове ти одма шумагеле!
Машише се неба и облака,
А он оста као клада кака.
Малко лежа, па с' онда помаче,
Па још мало, па још мало јаче,
Па с' протегли, па горе устаде,
Па овако бумбарати стаде:
„Благо мене, са мнош музе раде,
По ваздан су око мене младе,
Зној ми тару, по челу милују,
Својом песмом трудна успављују,
Са мнош паје, а на мојим грудим',
Па се буде кад се и ја будим,
Ао брацо, честитог века!
Је л' сретнији когод од менека?“

Тако збори детић овај врли,
Па довати са земље јерове,
Па и љуби, па и сретан грли,
Па још збори речи овакове:
„О јерови, моји соколови,
Децо моја, моја веља снаго,
Сјајно моје ви камење драго,
Куда отац са вама поити,
Бежи нојца, а данак засвити.“
Па с' помами, па силно поскочи,
Засјаше му с' кâ у мачка очи,
Диже руку па се разбаруши,
Па заурла, још ми пиште уши:
„Амо гледај, амо, свете луди,
Кôно данак теби јадну буди,
Гледај мене, гле сунашце своје,
Гле јерове, дивне зраке моје!“
Па довати јера тананого
И још оног, брате, дебелого,
Тог у десну, оног у шуваку,
Удри њима по ветру и мраку.
Боже вели, чудна дела твоја!
Али гледај куд ћеш, главо моја,
Јер ако те то јерје довати,

Оћеш богме грко оплакати.
Окрето се, напоље се мако,
Но у итњи некако с' спотако,
Преко неког падо браколомства,
Мал' што не би, брате, вратоломства.
Ал' и овде Бог је помогао,
И овде сам здрав читав устао,
Доватио грану и купину,
Успузô се стени на висину;
Дођо тако превесело ванка,
Па угледа опет бела данка,
Избави се таме и гудуре,
И сунашца дивна из гудуре.
Пођо онда опет унапреда,
Па ти једну ливаду угледа,
А по њојзи свуд коприва густа,
Нађикала свр човека пуста,
Чкаљ, буника, татула, штирина,
И свакаква друга травурина.
Ал' ето ти уједанпут чуда:
Дође човек један однекуда
Па како се довати ливаде,
Травурине нестајати стаде,
Он имаше нешто иза плећа,

Гледну боље, кад ал' бreme цвећа,
Како дође а он га доити,
Па цветиће око себе ити,
Амо до три, тамо четир струка,
У један час окити се лука,
Замириса цела околина,
Боже мили, што ћу од милина!
Де цвет пао, ту се и примио,
Ко је тако чудо још видио?
Па ти даље ја весео гледа,
Како оде човек унапреда,
Како просу семе некаково,
Драги брате, опет чудо ново:
Како пало, семе изникнуло,
Изникнуло, стабло подигнуло,
И још класје што шеницу носи,
Класје зрело, само да се коси,
Коси, брате, часа не почаси,
Ал' ти, чудни чоче, откуда си?
Он ни речи, само се осмену,
Па се даље унапредак крену.
Ох унапред да ти види око,
Стоји брдо до неба високо,
До вр вршка красно и зелено,

А по вр'у дивно окићено
Та све оним златним облацима,
Све златнима и све руменима,
Како, брате, када сине зора
Ил' се сунце смири иза гора,
А уз брдо силан свет ту врви,
Сваки оће да је горе први,
Свак се пење, жури се и труди
Да изблизу чуду се начуди.
Гледну овој, гледну оној страни,
Свуд се пење јер ништа не брани.
Само с ове, а са стране наше
Крш и шума на путу стајаше,
Све камењак до камењака,
Грм до грма, трњак до трњака,
Трње грма везало за грма,
Камен стрми за камена стрма,
А те, брате, убаве јаворе
Пљушт притискô одоздо до горе,
Свуда пљушта, трња и бунике,
Дешто цвећа, али чемерике, —
Чемер нама био би довека
Да се јаду није нашло лека, —
Нит' извора, ни водице ладне

Да се усне понаквасе јадне,
Ни тичица, ни песама лепи
Да уморно срце се укрепи,
Ох многи је овуда се веро,
Док се није јадан и подеро,
Ал' допр'о није још ниједан
Тамо горе на висину бедан,
Де се небо грли са земљицом,
Диван братац са својом сестрицом.
Лепо, красно, дивно ли је тамо,
Авај брате, како ли је амо!
Из камена стоји сове хука,
С гране суве кукавица кука,
Кукај, али према своје главе
И још главе сеје бућоглаве!
Ал' ето ти онога човека,
Де се лати шуме и литица,
Како дође, на њ'га ука, дрека
Од јејина и од кукавица,
Ал' он ништа, већ секиру лати,
Па њом десно и лево довати.
Сада пљушту, сада грму јаку,
Сада удри опета трњаку,
Куд погледа, у шта силан крну,

Све се сруши о земљицу црну,
Тешка мишка а секира љута,
Кр'а, руши, крчи дивна пута,
„Уху, куку!“ дивне тице вичу,
Ал' све мало-помало измичу.
Већ дохака грму и трњаку,
Па се крену пустом камењаку,
Сад још грђа кукњава и ука,
Он ни бриге, већ вата пијука,
Диже, спушта, бије, туче, мрска,
Силни камен на све стране прска,
Та шта камен! све сама прашина,
С њом се титра под небом ветрина.
Све већ стене смрска и растури,
Осим једне, тој се сад пожури, —
Грдна, брате, беше стена ова,
А у њојзи грдна рупетина,
А у рупи једна грдна сова,
А у сове грдна главетина,
Та док би је бумбар облетио,
Би се богме доста промучио.
Чудотвор се амо живо крену,
Диже пијук па удари стену,
Пуче стена као гром да груну,

А из стене грдна сова муну,
Ја помисли да оће да бега,
Али она управо на њега,
Нуто среће! тек што она сукну,
А он ти је пијучином фукну,
Она паде, ветру душу даде,
Ако душу какову имаде.
Оде сова, брате, најстарија,
Најстарија и најглаватија,
Дика, понос свој и другарица,
А царица свију кукавица,
Она паде, друге с' уплашише,
Па на крила лака поскочише:
„Куку, хуху! о невољо моја!
Издирала, па онда куд која,
Утекоше тичице убаве,
А нека и, веселе им главе!
Тек главате што нестаде куге,
Али учас ето тице друге,
Једна — друга — баш читаво јато,
Али јато, брате, умиљато,
Све славуји са Дрине и Саве,
Са Неретве воде и Мораве,
И са Крке, Лима и Цетиње,

И са мора, оне воде сиње,
Долетеше, одма попадалаше,
На јаворе дрва поседаше,
Запеваше српску царевину,
Српску славу, српску госпоштину,
И јунаке силне на стотине,
Ал' и друге беше ту милине.
Кад чудотвор мишку силну крену,
Па удари ту последњу стену,
Онај део што пута пречио,
Оде у пра, побратиме мио,
Други само пуче па с' отвори,
А водица иза њ зажубори,
Па потече бистра и весела,
Нигда така ја не виде врела,
Куд потече, замириса цвеће,
Ниче цвеће свуд ми по обали,
Србадијо, нуто дивне среће!
Амо брже потеци, навали!
Глете, браћо, ту рукотворину,
Глете, браћо, чудо и милину,
Глете, браћо, пута тог згоднога,
Глете тамо цвећа народнога,
Амо живо цвећу поитајте,

Па га с' млади пуно накидајте,
Да вам путем дивно замирише,
Да вам срце за кућом уздише,
Напред, браћо, ето вам шенице,
На пут вама дивне брашненице,
Ето врела, ето воде дивне,
Да уморно срдашце вам живе,
Чујте славље, чујте песме оне,
Кад ви срце у недрима тоне,
Да вам срце сместа живо плане,
Кад чујете изгубљене дане,
Кад се песме с јавора заоре,
Да што Србин учинити море, —
Пут раскрчен, горе њиме ајте,
Ајте горе, ал' се и сећајте,
Коно красна пута вам огради,
Па му руци прионите млади,
Пољубите ону руку свету,
Што разagna невољу вам клету,
Ноћ вам дође са Вука једнога,
Данак бели, браћо, са другога,
Онај мишку у гвожђе вам скова,
Овај души вериге раскова,
А ко вели: он то није био,

Бог је тога давно већ убио.
Даље пођо па виде Авалу,
И поита Сави на обалу,
Када тамо, чуда невиђена!
Уз обалу лађа притурена,
А у лађи возари лагуни,
Та све они убави мајмуни,
Весла њима дрво одабрано,
Побратиме, то јерје танано,
Крма беше дебела јерина,
А на крми једна страшна псина.
На крму се пас тај наслонио,
А очима страшно зажагрио,
Развалио уста и чељусти,
Па удрио у тај лавез пусти,
Боже мили, та шта му је, шта је?
Куда гледа, на кога ли лаје?
Па погледа крају и обали,
Гледну тамо, па ми се ражали,
Виде онде оног дивног Еља,
И још Ења, њему пријатеља,
И још једна беше ту сирота,
Брате мили, оно красно Јота.
Загрлили с', оборили главе,

Па сузице роне украј Саве.
Кад и згледа, онамо поита,
Па и вако млађане запита:
Што плачете, што цвилите млади,
Каки су вас задесили јади?
„О јуначе, ћути, не говори,
Гледни само преко оној гори,
Красна ли је, ко јој се не диви!
Тамо, тамо наша мајка живи,
Ми би преко, ал' ево не смемо,
Боже мили, па да не плачемо!“
Но док тако ми ту говорамо,
Уједанпут страшна бука амо,
Ја ти брже онамо одшета,
Кад ал' брате, два-три магарета,
Пуна штифла и пуна штифлета,
И шешира бечки и фракова,
Панталона и крути кроглова,
И чивуцки они оченаша,
И мантила, дика бечки снаша,
И кецова, забава јуначки,
И ти страшни купа карловачки,
Рукољуба па још курација,
И шпацира, да све боље прија.

Ја и виде де право ка Саве
Удесили дугоуве главе,
Па повика дичним соколовим':
Акобогда са трицама овим?
Ал' најстариј' уши нарогуши,
Окрете се да ме ногом бије:
„Знаш да носим ја просвѣщение?“
Сит га с' тедо онда да намлатим,
Да му напред веље труде платим,
Али затим помислим опета:
Та шта оћеш више од ћушета?
Па тако и отпратим очима,
А да видим што ће бити с њима,
Како ће и псина предусрести,
Преко Саве оће л' и превести.
Тек што доше магарци на Саву,
Пас и спази па преклони главу,
Па им смерно на сусрет поита,
Пољуби им ноге и копита,
Јоште нешто говорити теде,
Ал' магарци ни да га погледе,
Већ скочише у лађу лагуни,
А за њима псина и мајмуни,
Они веслим', пас приону крми,

Па завати, привати и скрми, —
Пресекоше воду и матицу,
Уз Београд пригнаше лађицу,
Јоште виде а за часак тили
Де с' магарци тамо осилили,
Укочили дугоуве главе,
Па се бече и чаршијом славе.
Београде, мој бели лабуде,
Ал' се јадан мене видиш туде,
А крај тебе до две воде ладне
Чине ми се кô да плачу јадне,
Не прскају т' поносне зидине
Као отпре од веље милине,
Већ се ето мимо тебе журе
Да што пре те јаднога прејуре,
Да не гледе твоје луде муке,
Твоји јада, твоје веље бруке
Ох не бели са мунара вити,
Ни с мечета они поносити,
Крвца дивна ту се просипала,
Крваца тврди кам је пролокала,
Кам се круни, камен се комада,
Па све комад за комадом пада,
Јоште мало, неколика часа,

Па им нема ни трага ни гласа,
А језана и другога чуда,
Да се сећа свак кô санка луда.
Де је тебе она Србадија
Пред којоме дркта Турадија,
Де огњани онизи синови,
Де су твоји сиви соколови?
Ови овде нога уштапљени,
А по врату тешко увијени,
А на главам' капе калајбуће,
А у рукам' оно вито пруже,
Што час тамо, час амо с'гибају,
Па прудићем околo шибају?
Ни зубуна, нити пеленгаћа,
Кô што чине друга права браћа,
Ни шубара, ни доколеница,
Ни црвени убави капица,
Ни долама, оне српске дике,
Нити тока, јуначке прилике,
Нит' о плећи пушак' и гуњева,
Ни за пасом убојни ножева —
Ништ' од тога, само јад и руга
И још оно: „Ваш покорни слуга!“
Слуга богме, али туђи јада,

Туђи јада, туђи накарада.
Ја млидија да је већ одавно
Потлачена она гуја лута,
Што удари на Косово равно
Те ојади Срба по сто пута,
Ја млидија да је растурише,
Да јој није ни потрошка више.
Али видим ево тужан сада
Њену главу насред Београда,
Она с' диже, па гледа да нађе
Оно своје смрскано комађе,
Да с' напије једа и отрова,
Да започне јаде вам изнова,
Да замагли ваше беле дане,
Да позледи те зарасле ране
Да у крвци вашојзи заплива,
Да вам мине посред срца жива.
Неће Туре више живе пећи,
Ни са леђа вама кајше сећи,
Ни на коље јадне вас набијат,
Нити колом живе вас пребијат,
Ни бацати о гвоздене куке —
Друге сада вас чекају муке,
Друге руке други отров праве

За вас, браћо, тамо преко Саве, —
Па се отров преко воде краде
Да отрује вас ев'овде младе,
А мој Српчић ко без главе трче,
Па се слади и његака срче,
Он га срче, а вата га санак,
Њему с' чини е се бели данак,
Па сред купа јада и чемера
Лаж не види да је и невера,
А не види де се гуја вије,
Де му гуја насред срца седе,
Де му гуја врелу крвцу пије,
Крвцу пије, живо срце једе,
Веће спава сладак, сладак санак,
Ох како ће бити му осванак!
Када једном душмани ударе,
Кад загрме топи и кумбаре,
Кад он из сна отровна се прене,
Па на љуто огращје се дене,
Оће л' удрит на душманску силу,
Па кâ од пре збијат у гомилу,
Од једнога градити двојицу,
Од двојице опет четворицу,
Не плашит се те јуначке муке

Док је мача, докле трају руке,
Па зла срећа кад десницу сруби,
Дочекати шуваком и зуби,
Шкргутнути, злотвора шчепати,
Па зубима кô јање заклати —
Дати живот у дивну замену
А на славу српскоме имену?
Неће више, неће бити тако,
Биће чудо, ал' биће инако:
Од сабље ће ватат несвестица,
Од кумбара чивуцка грозница,
Топи гуде, сабље позвекују,
А уз звуку Срби јадикују:
„Стани, стани, привати ме, друже!“
Овај бежи, онај за њим струже.
Српче јадно подобно ће бити
Да душману бритку сабљу сити,
Неће бити соколова ока,
Нити плећа кô стена широка,
Нити груди као сињи камен,
Кад удариш да истераш пламен, —
Место раста, место оморике
Биће само трске и шибљике,
Ох невољо, ао вељи јаде!

Место оне поносите зграде
Биће само два-три прашка лака,
Да се плаше од ветрића свака.
Доба клето, Бог нам те не дао,
Ој Србине, куд си забасао?
Ао јаде, ао гујо љута,
Иди, клета, ох иди му с пута,
Дајде, Боже, стрелу громовницу,
Да ударим ову отровницу,
Ао Чубро, нашто ли си стао?
Бог је теби гром у руке дао,
Удри гују, ох, удари врага,
Да му није међу нама трага.
Ово реко, дадо плећи јаду,
А ономе црном Београду,
Па удари на неку ритину,
Па отуда на неку лужину,
Па лужином пођо унапреда,
И сред луга намастир угледа,
Леп ли беше сред лужине ове,
Ал' сад не знам како се зове.
Ја од пута бија малко трудан,
Малко гладан, а малко и жудан,
Па се сетим красни печеница,

Намастирски красни посластица,
Вина рујна и пребела леба,
И остала што гр'оцу треба,
Па намислим у намастир, побро,
Те се онде провеселит добро,
Наслагат се, добро се налити,
Па ондека баш и преноћити.
Живо дакле намастиру крочи,
Док длан о длан, вратима докроси,
Муну кроз њи, поред кујне муну,
У тај часак лаган ветрић дуну,
Замириса са ражња пециво,
Заигра се моје срце живо,
Гуско! патко! срећо над срећама,
Благо оном ко се вама масти!
Па потрчи горе ћелијама,
Када тамо, како с' упропасти!
Ја опазим црна калуђера
Што ме јутрос у јаму сатера,
Па се брже до носа завијем,
И за ступац некакви се скријем.
Чудо ми је да ме није чуо,
Кад сам тамо кô луд домунуо,
Ваљда га је збунило пециво

Што ће скоро на сто се донети,
Ваљда оно рујно ладно пиво,
Те ме отац не спазио свети.
Он одаше брзо крај ћелија,
Ваљда ручак да му боље прија,
Каткад стаде, па се маши бради,
Осмену се те ми је поглади,
Па трч' даље, јоште зазвиждука,
Ао брате, да големи мука!
Он одаше и тамо и амо,
Јако даље, јако мени ближе,
Једном, брате, баш до стуба стиже,
Та до стуба, де сакривен бија,
Ао оцо, ујела те змија,
Већ помисли е јадан погину,
Ни се мако, нити тужан дину,
Та од оне големе страоте
Мал' ми душа на нос се не оте,
Ох у пакô да сам јадан пао
И ђавлу се на рог натакао,
На већојзи не би муци био
Него онда, Вишњи је убио!
Умр'о би, мој премили друже,
Да је тако потрајало дуже.

Ал' на срећу дође једна жена,
Са њом беше и ћерчица њена,
Грешно дете, тек од осам лета,
Спопала је она рђа клета,
Врућишчина, тешка бољезана,
И то Од два или од три дана.
Како дође, процвилела мати:
„Помоз', оче, молитву очати!“
Отац гледну јадно боно дете,
Погледа га од главе до пете:
„Ришћанице, болест је голема,
За њу нема на земљи мелема,
Ал' не бој се, све ће добро бити,
Само ваља сместа очатити
А молитву вељу горопадну.“
Ово рече, лати ћерку јадну,

— — — — —

Па се онда секире осетим,
И одозго доле у двор слетим,
Онде један баш је дрва секô,
Ни поздрави, ни му штогод реко,
Већ ти њега за секиру брже,

А момак је од мене отрже,
Он не знаде шта је ни како је,
Само виде бесно лице моје,
Па помисли, какова сам луда,
Може ода њ триста бити чуда,
Те ме дивно ушицом довати,
И о земљу пола мртва спрати.
Онесвесну, ал' шта после беше,
Шта чинише, куд ли ме однеше,
Ја од свега ништа не знам друго
До да лежа у несвести дуго,
Па кад једном опет дођо к себи
Да никога украј мене не би,
Кром горице, камења и ноћи,
Сам ту самцит без сваке помоћи.
Ал' не беше ни требе никаке,
Ја устадо, ноге беу лаке,
Онда гледну каква ми је глава,
Ал' и она здрава и читава:
Ударити што поднесе снага,
Па од ране и бола ни трага,
Дивна чуда! али баш најпосле
Да не беше све то санак досле?
Ово реко, па се лећи спрема,

Јера ми се нешто позадрема,
Но док место ја тражи по мраку,
Гледну малко небу и облаку,
Ал' кад виде саме облачине,
А звездице те баш ни једине,
Падне на ум нојца некадашња,
Што бијаше кâ ова садашња,
И песмица што ја онда пева,
Та са брда оног Магарчева,
Па запевам отприлике вако
(Чула нојца, сад нек чује свако):
Тамо ноћна, без звездице тамо,
Шта кроза те тако сија амо?
Кажу ето сунца огрејана
Да донесе нама бела дана,
А мени се млађаноме чини
Као мачак ноћу на сланини,
Кад што шушне, а он од стра скочи,
Па кроз таму засјају му с' очи.
Ој давори, учитељи клети,
Да чудне сте и дивне авети!
Пола мачке, а пола сте људи,
Лика љуцка, а мачије ћуди,
А те избе и за књигу клупе

Ништа друго нег' мишије рупе,
Па по ваздан срце вам уздише
Да из ђака начините мише,
Псуј и карај, па на мацке вуци,
Па и онде кâ скотове туци,
Да свак од њи дркће и трепеће
Када госа крај њега прошеће.
Ој мачкови, скотине несите,
Јесте дивне, јесте племените,
Ви мишева своји не би јели,
Крв и мозак само пити тели,
Лепо ли би знали како ваља
Од човека правити богаља:
„С књигом свани, с књигом и омркни,
Седи, бубај, па на књизи цркни!“
Ал' скочити у Дунаво ладно,
Ту поврнут своје здравље јадно,
Заметнути шетану на плећи
Па у гору у ловак потећи,
Ту вас грдна спопаде љутина,
Па лајасте кô на ланцу псина, —
Псина лаје, али кућу брани,
Ал' ваш лавез оће да сарани.
Ведро лице и слободно око,

Права кичма, глава на високо,
И још они дивни разговори:
„Ето свиће, ето зора зори!“
Ту вас, ту вас стаде веља дрека,
Као жаба на славује крека, —
Жабе луде деру се и труде
Да славуји зоре не пробуде,
Слављи поју, зорица се бели,
Данак јасни од нојце се дели,
Сунце сјаје, ритине се пуше,
А по глибу жабетине гуше.
Ту умуко, пружни се у траву,
Скидо камен са срдашца свога,
Скидо камен, мето га под главу,
Склопи очи, ао јада мога,
Уједанпут страшно чудо ново —
Ал' за сада доста је и ово.

(1847, март)

НАТПИСИ

I

Aл' се .. ша туђа леба слади,

И прија му — да кљусета товна!

Али кљусе оће и да ради,

Ради, стење, а све лете!

II

Пре међ стоком беше брада

У самога јарца,

Али чуда — ево нађо

С брадом и магарца.

III

Миле ђипа, оће да утуче,
Мируј море, изешће те Вуче.

IV

Ал' ваљане ми имамо главе,
Штета само што су нам без главе.

(1847, 11. март)

II

ПЕСМЕ БРАНКА РАДИЧЕВИЋА

II

У БЕЧУ

у јерменскоме намастиру

1851

Кнезу
Михаилу М. Обреновићу

ГОЈКО

усле моје, овамоте мало,

Амо и ти, танано гудало,
Да превучем, да мало загудим,
Да ми срцу одлане у грудим',
Та пуно је и препуно среће,
Чудо дивно што не пукне веће.

Зоро бела, сунце огрејано,
Лисна горо, поље обасјано,
Цвеће мило, росо, бистро врело,
Па ти јоште, моје чедо бело —
Ко да гледне чарне очи твоје
Па у срцу да му не запоје!

Ао свете, мио и премио,
Красно ли те Вишњи удесио,
Само, само, да још мрети није,
Ал' већ нека, кад инако није.

Данас-сутра час ће ударити,
Јарко сунце мени заклонити,
Из руку ми јасне гусле тргнут,
Моје тело под земљицу вргнут.
Ал' што певах неће пропанути,
Након мене хоће останути,
Док се поје, док се винце пије,
Док се коло око свирца вије,
Докле срце за срцем уздише, —
Е па дотле, а куда ћу више.

Ох олује, ао грмљавине,
Погнале се небом облачине,
Посуктале оне муње лаке
Па раздиру небо и облаке,
Дршће земља, помиче се стена,
Вихар чупа дрвље из корена,
Мрак је сада, све сад опет гори —
А мој Боже, света не умори!

Севну муња — гледај тамо горе
Оне беле поносите дворе,
Стоје двори, слава нека стара,
Кажу двори силна господара,

Ударени на стење високо —
Баш се види где царује соко.

Та соко је кâ му отац био,
Што му красно име оставио,
Баш кâ таком приликује тићу —
Њега зову Гојко Змајевићу.

Јутрос рано пре румене зоре
Гојко беле оставио дворе.
До оружја и срдашца свога
Он не крену друга ниједнога.
Да лов лови, у горицу зађе,
Јутро прође, он лова не нађе,
Прође подне, лова ниоткуда —
Нуто јада и његова чуда!
Па још бура што сад осилила,
Те растреса над горицом крила —
Ох гњеван је, ал' не са ветрине,
Не са пљуска и те грмљавине,
Давно све то јунак савикао,
Ал' му мука што је забасао:
„Севај, муњо!“ гњеван покликује,
Муња сева, гору осветљује,

Ал' све заман, клета нигде пута,
Он једнако по беспућу лута.

Буре неста — ноћ је — ведро — тио —
Давно данас месец поранио,
Па већ зађе — већ је пола ноћи —
Јоште мало и зора ће доћи —
И ето је, веће се помоли —
А наш јунак да л' је спази, што ли?
Да л' још лута, да л' санак борави?
Зора сјаје — ма где он се бави?

Ено њега тамо крај извора,
Где клонуо од тешког умора,
Пуно гњевних мисли премислио,
Ма га најзад санак преварио.
Још он спава, за зору не хаје,
Бела зора за њега не сјаје,
Зора сјаје, диван свиће данак,
Ал' наш Гојко грдан снови санак.
Снива јунак, е ка јуче лови,
Па не може ништа да улови,
Па кâ јуче, диже с' олујина,
Пљусак пљушти, јечи грмљавина,

А он лута гором кроз планину,
Те пред једну стигао пећину.
Шћаше улест, али се устави,
Коса му се подиже на глави,
Чудно нешто отуд на њ се сјаје,
Мисли јунак: ко је, Боже, шта је?
Ал' се крену то чудо из мрака,
Те спопаде у страху јунака.
Медвед беше — заман он се брани,
Никако се не мож' да одбрани, —
Већ ноктима спопао га тешко,
Већ му кида то месо витешко,
Већ на земљу хладну га обара,
Већ му чупа срце из недара,
Већ — ох муко! он се из сна прену,
Па десницом ка срдашцу крену.
Још погледа — јао мили Боже!
Таре очи, вероват не може:
Близу њега једно чедо бело,
Сан је и то, мисли он зацело:
„Сан је сан је —“, гледа, — „ал' опета —“
Та лепа је, прелепа је клета.

Прва буна ето већ га прође,

Он устаде, па зборити пође:
„Богом сестро, право ми говори,
Што ли чиниш у тој пустој гори?
Ко те младу догнао овамо,
Где живују дивље зверке само?
Кажу брату ако си девојка
И људска те одојила дојка,
Кажу брату, ол' девојка била,
Оли чарне ове горе вила,
Јера чуда, веруј ми, такога
Још не видех за живота свога,
Па оли си из горице вила,
Ол' те барем вила одојила.“

Тако јунак, а девојка заче:
„Богом брате, незнани јуначе,
Ни сам, брате, ове горе вила,
Ни ме вила младу одојила.
На дому ми останула мајка,
Имам тамо и старог бабајка,
Дођох амо да умијем лице,
Да донесем мајци јутрошњице.“

Ово рече, ка извору оде,

Лице уми, И натоци воде:
„Сада идем, мајка мене чека,
Но, јуначе, ти си из далека,
Јера мислиш, кâ што рече амо,
Да овдена живе зверке само,
А не знадеш сред ове горице
Беле двора Рајка Жеравице.
Гледни само — видиш тамо горе
Оне беле поносите дворе,
То су двори Жеравице Рајка,
То су двори мојега бабајка.
Дођи к нама, свак те радо чека,
Јер си, видим, путник из далека,
Мајка, сеја за тебе се боје,
Јер си самац оставио своје —
Но љуто се млада заговори,
Ваљало је да сам већ на двори,
Збогом сада, ал' кад отле пођеш,
Немој наших двора да мимођеш.“
То изусту, оде двору мома,
Оста самац, Гојко наш сирома,
Оста чудан, у мисли се дао:
„Зашто“, вели, „пре то несам знао?
Али ништа, шат још доцне није“,

Те полако дворима се вије.

И у дворе Гојко улегао,

А лепо га Рајко дочекао,

Понудио кâ што ваља госта,

Мудрих речи прозборио доста,

Па је онда вако започео:

„Чу ли, сине, што бих знати хтео:

Откуда си и ко ти је мајка,

Кога кажу родног ти бабајка?“

На то Гојко брзо реч прихвати:

„Право ћу ти све ја казивати.

Оца свога једва сам познао,

За детињства мога он је пао,

Са Турцима у боју крваву

Он је славно изгубио главу,

Њега зваху Змају Милутине.“ —

„Змај Милутин — та Бога ти, сине!

Кликну старац, мило му бејаше,

Па овако даље бесеђаше:

„Та ја и он кâ браћа смо били,

Заједно смо некад Турке били.

Знаш ли оно — ал' било је давно,

Дваест лета сад ће бити равно,

Ти си онда једва на свет стао,
Но зацело веће си слушао —
Крваво је сунце излазило,
Крваво је онда залазило,
А сувише два крвава данка
Гореаше огањ без престанка,
За небо се пусти дим машао —
Онда сам ти оца упознао.
Хеј мој сине, какав ти бејаше,
Какве л' Турком јаде удараше,
Та не бејаш ни ја кукавица,
Ал' он беше наша перјаница.

За једнога боја жестокога
Беше муке доста за свакога,
Свак чињаше колико могаше,
И пред собом Турке разгоњаше.
Ја од чете бејаш понајпрви,
А вас црвен од турачке крви,
Кад гле на ме једне јуначине
Као какве мутне облачине:
„Стани“, викну, „стани, копиране,
Грдне си ми ударио ране,
Пуно си ми другова згубио,

Но и тебе сад је Бог убио.“
Па је пушку малу потргнуо,
Удрио ме амо под пазуо,
Врела крвца из ране покуља,
Ја у седлу мало се заљуља,
Шћах из боја окренут коњица,
Ал' не даде силна потурица.
Још из пушке једне удари ме,
Јоште једном љуто обрани ме,
Испаде ми бритки нож из руке,
Вас ти клонух, — јао моје муке!,
Украј мене Срба ниједнога,
Све прснуло а од јада мога,
Већ прискочи проклети Турчине,
Већ замахну да ми главу скине,
Већ помислих: збогом, бели дане!
Ал' сва срећа не хте да ме мане.
Јер у тај час Турчин с коња клону,
Сабљу пусти, па на земљу тону.
Ох Милутин недалеко био,
И јаде ми љуте опазио,
Дохватио ону шару дугу,
И помогâ од самрти другу.

Од то доба проше две године,
И погибе Змају Милутине.
Змај је био, кâ змај је и пао,
Сам је онда триест сасекао,
И што ћу ти хвалити га веће,
Нигда мајка родити га неће.“

А мој побре, ала ти се жари,
Ал' се кува, ала ти се вари,
Ал' се врти крај огња пециво,
Ал' се спрема то румено пиво.
Та части нам Српчића старина,
Част господска под небом милина:
Већ дан један — већ и други ето —
Пате јањци, пати винце клето —
Већ и трећи — амо, побре мио,
Но већ си се, брате, задоцнио.
Веће Гојко окрочи коњица
Што поклони њему Жеравица:
„Збогом, збогом!“ веће га ободу,
Већ кâ муња пут горице оде,
Већ замаче још се види мало —
Но сад га је већ сасвим нестало.
Тужна Цвета у двор похитала,

У потаји сузе лити стала —
Бог би дао те са већих јада
Нигде никад не сузила млада.

Зора зори, ни сам не знам која,
Ал' је красна, па била ма која,
Гором језде два коњика млада,
Једно Гојко, а друго је Рада.
Јесу красна два та побратима,
Само трећег да је још међ њима
Па би рекâ Милош је устао,
И са браћом овуд појахао.
Ал' је Стојан на крајину макâ,
Па он чува стражу од Турака,
И давно је како тамо крену,
Њему Раде иде на измену,
Радивоја побро Гојко прати,
Па га моли и овако брати:
„Хајде, брате, хајде, Радивоје,
Да ти злато ја покажем своје.
Та чудо је, побратиме мио,
Ни у сну га неси никад снио:
Каква стаса — лице кâ зорица,
Око бистро лепше нег Даница,

Даница нам носи белог данка —
Та лепша је од најлепшег данка.“
Тако збори, побра с пута свраћа,
Па са њим се странпутице лаћа.
Лаки коњи, а прелепо доба,
Ала лете побратима оба!
Јутро бежи, подне се примиче,
Из горице бео дворац ниче:
„Моје сунце ено сјаје онде,
Деде, зеко, још понеси донде.“

Код Рајка су обојица били,
Частили се, рујно винце пили,
Узјахали мамене коњице,
Хватили се зелене горице.
Језде гором они оба двоје —
Ал' је нешто чудан Радивоје,
Вас се нешто јунак променио,
У мисао неку заронио,
Баш у неку мутну и немилу,
Мало збори и то кâ на силу,
Мучно језди украј побратима,
А све жешће унапред се прима,
Кâ од њега да би умакао —

Спази Гојко, и беже му жао,
Сети с' Цвете, па се и препаде,
Па овако говорити стаде:
„Што је теби, брате Радивоје
Откад злато ти угледа моје?
Нешто тешко носиш у недрима,
Па од свога тајиш побратима.
Још ме чудно гледнеш понекада,
Да ме страва свег спопадне млада.
Та мислиш ли о Цвети мојојзи?
Нађе л' мане ти какве на њојзи?
Кажи, брате, ако Бога знадеш,
Што на срцу својему имадеш,
Мој по Богу ти си побратим —
Казуј брже, да се не мучим.“

На ово је јунак Радивоје
Мало лице разведрио своје,
Јоште рече: „Хеј мој побре мио!
Какве мане — куд си замислио?
Та што год је на свету дивоте,
Све то Цвета за себека оте.
Ох узми је, нећеш се кајати,
Она ће ти данке да позлати.

А што мало потамне ми лице,
Своје сам се сетио сестрице,
Њу, кâ знадеш, земља већ покрива,
Ја помислих: да је сада жива!
Красна л' беше кад беше на свету,
И на твоју доста налик Цвету.
Ето, брате, што си знати хтео —
Стога сам ти мало невесео.“

Ово рече, оде на крајину,
А Змајевић кући кроз планину,
Оде кући песму певајући,
Певајући злато спомињући.
Ох та певај ко год злато има,
А ко нема, певај кô да има,
Није л' злата, има штогод друго —
Певај само, не разбирај дуго,
То ил' оно, све је, брате, једно,
Што је мило, све је песме вредно.
Ето моје, па нек ми је проста,
Јер за сада свакако је доста.

Песмо моја, песмо од некада,
Где је оно красно доба сада,

Кад те сретан ја певати почех?

Ох давно је, ма ја те не дочех:

Четир пута веће зима љута

Пограбила лишће са дрвета,

Четир пута сину прамалеће,

Лишће врати, окити дрвеће.

И тако ће док је века бити,

Једно грабит, друго доносити,

Ал' што зима уграби менека

Не поврну нико ни довека.

Даничићу! тебе сад братимим,

Да са срца мало јаде снимим:

Ја имадох брата рођенога,

Рођенога брата јединога,

Црна земља менека га узе,

Ја за њиме пролих горке сузе,

Ал' све заман — ништа не помогах,

Из гроба га подићи не могах.

Богом брате, кад роднога немам,

Не дај самац да се на пут спремам,

Хајде са мном, јер без братског друста,

Веруј, веруј, земљица је пуста.

Нојца оде, сину зора бела,
А оживе околина цела:
Одсвуда се момци помолише,
По два, по три, однекуд и више,
Сви на коњма, коњи им милина,
Ма јунаци чудо и милина.
Весело им око и оружје —
Куд су нагли, љубазиви друже?
Ето језде и зборе о Гојку —
Да л' ће са њим по Цвету девојку,
Спремили се, па од пусте жеље
Похитали њему на весеље?
Опет зборе, али за крајину,
И спомињу нешто о Турчину,
И о крвци што ће да се лије —
Да л' ће бојак да се какав бије?

Бојак богме каквог још не беше,
Јер се мучни гласови разнесе,
Кажу: Турци нешто не мирују,
Дању, ноћу брзе коње кују,
Прах намичу, оштре јатагане,
Честе књиге прате на све стране,
Још помрко на 'ве горе гледе —

Бојати се од злотвора беде.
Па зато се момчад узбунила,
Разавила соколова крила,
Те ка кули Змајевој се крећу,
И туце се на рочиште слећу,
А отле ће к осталој дружини,
Па са њоме крвавој крајини,
Да не даду, већ да је утврде,
Да је како Турци не нагрде.

Већ је подне, већ и превалило,
Под кулом се све већ искупило,
Већ и Гојко озго је сишао,
Те по друсту разгледати стао;
Тражи јунак Богом побратима,
Ал' у чети јунака не има,
Гледну даље, и заман бејаше,
Већ за њега запитати шћаше,
Ал' ето га, ето сивог тића,
Иде Стојан и води вранчића,
За њим ступа љуба вереница,
Тужна јадна кâно робињица.
Ал' где не би тужна јадна била,
Какав ноћас санак је уснила:

У сну њојзи сунце помрчало,
Па с' на земљу доле саурвало,
А кром војна њезино срдашце
И не знаде за друго сунашце:
„Дакле, сунце, само јоште сада,
Само сада па више никада!“
Тако Мила, — заман је зборио,
Узаман је њен Стојан корио,
Она опет: „Никад, ох никада
Више ми те не има назада.“
Од по ноћи тако процвилела,
Од по ноћи ока није свела.

Већ је време, доста би праштања,
Доста збора, доста световања,
Јунаци се коњица хватају,
Мајке, љубе, сеје одступају,
Али многа тајом засузила,
Ма не сузи Стојанова Мила,
Тешки јад јој срце покосио,
И у оку сузе засушио,
Око стало па се укочило,
Она гледа своје сунце мило,
Сунце мило, али на западу —

Помоз', Боже, ње големом јаду.

Веће Стојан од земљице скочи,

Већ коњица претилог окрочи,

Већ — та глени љубе несретнице,

Она скочи вранцу за вођице:

„Нећеш — нећеш!“ кô ван себе врисну,

Па вођице оберучке стисну.

Ох срамоте што с' на Срба оте!

Од срамоте пламом запламтио:

„Пуштај, љубо, Вишњи те убио!“

Ал' ништ' за то и не хаје млада,

Већ још чвршће вођице спопада.

Наже јунак снагом из мишица,

Отклопи јој руке од вођица,

Од коњица отури је јадну,

Она паде на земљицу хладну,

Паде доле па се обнезнани —

А мој брате, таке јаде мани,

Гле Стојана, гледни сивог тића,

Он удари претилог вранчића,

Срдит био, срдито удрио,

Срдито му коњиц захватио —

Сви за њиме — коњи се слегеше,

Па за собом поље отискоше,

Сунце зађе — ноћ је — свуда тавно,
Догорели огњи већ одавно,
Коњи пасу, ма јунаци пали,
Крај пушака тананих заспали,
Гојко дуго на злато мислио,
Ма га најзад санак оборио.

Спава и он, спавају главари —
Али један за сан још не мари.
Јоште Стојан не склапа очију,
Чудне мисли по глави му с' вију,
Растанак му на срдашце пао,
Па кâ сињи камен притискао,
Своје љубе јаднице се сећа,
Тад, ох тада сва га мину срећа,
Та кад оно прискочила млада,
Сва ван себе од слутње и јада,
Кад дохвати вранца за вођице,
Како ли је тиште немилице.

Па ко знаде како може бити,
Може тужна јоште погодити.
И слутња му срдашце прихвати
Да је неће више угледати,

И што даље, већма га спопада:
„Никад више — дакле баш пикада?“
Заман мучи, заман се отима,
Све га већма слутња обузима:
„Дакле никад — дакле баш заного
Никад више, кâ што рече драго —
Никад више —“ ту му коњиц рже,
Он из мисли претешких се трже,
Те погледа небу ка истоку,
Гледа боље, не верује оку:
Црвѐн пред њим, кâ да небо гори:
„Шта је оно — зар већ зора зори?“
Још послушну — да ли штогод чује?
Је л' то топот што се приближује?
Богме коњик — Бог му у помоћи!
Што л' га гони овако по ноћи?
Већ је близу, већ и пушка цикну,
А уз цику јунак вако викну:
„Та на ноге! Турци ударише,
Ударише, воду прегазише,
Бију, кољу, робе, пале, руше —
Јао, Срби, куд ће ваше душе.“

Цело поље већ се уздрмало,

Пешац, коњик, све с' опремат стало,
А Змајевић брзо похитао,
Па гласника распитиват стао,
Да све знаде што је и како је,
Понајвише где је Радивоје.
Гласник оде: „Бог то један знаде,
А ја само да њега нестаде.
Синоћ јунак кâ и увек оде
Да уходи Турке украј воде,
Одмах затим Турци ударише,
И зачас нас љуто нагрдише.
Јао, брате, кад се сетим јада
Што насхвати онда изненада:
Ни сад не знам како све бејаше
Ма зачас нас Турци опасаше,
Баш из земље кâ да поникоше —
Све бих рекô, издаде нас неко,
Баш издаде, другаче никако,
Ево главе ако није тако.
Ал' куда се деде Радивоје,
Не знам, брате, а душе ми моје,
Како оде, од онога часа
Нигде њему ни трага ни гласа,
Ох јунак је Радивоје био,

Па је гдегод главу изгубио.“
Ово рече, ал' рече и више, —
Ма се веће Срби опремише —
Гојко миче коњанике своје,
А уздише: „Хеј мој Радивоје!“
И цела се веће војска крену —
Већ стигоше у гору зелену,
Већ стигоше, већ и замакоше —
Мало прође — већ Турке сretoше:
Поцикташе те пушке танане,
А зајеча гора на све стране,
Огањ суну, и до беле зоре
Много срце турачко сагоре.
зоро бела — ма гле турског јада!
Сунце грану — ох јад тек је сада.
Пламте њима браде на све стране,
А полећу тикве обријане,
Срб удара и тамо и амо —
Но да махнем кад је игра само,
Скоро свуд их Срби већ сломише —
Ма ће сутра бити муке више.

Ено зађе сунце огрејано,
А врћу се чете непрестано

Од горице од оне каурске,
Чете иду, а чете су турске,
Што серашћер унапред послао,
Па какве их назад види јао:
Поломљене, огњем опаљене,
Бритким гвожђем љуто нагрђене,
Ага пешке, а бег без сарука,
Жива, брате, овог света брука,
Ни по бруке да је још од кога,
Већ од раје, скоро од никога —
Шкрипи зубим' Арслан Сулејмане,
„Ох ђауре, чекај докле сване“.

И гле свану, и сунашце грану,
Ал' већ бојак притискâ пољану,
Е се Турци макли пређе зоре,
А испали Србињи из горе,
Сусрели се, приметили јаде —
Али сад тек прави бој настаде.

Хај Србиња, хај пуста жестине,
Хај јунаштва што ми дивни чине,
Гледни оне — али нашто, брате,
Давно зна се за тиће крилате,

Па кâ увек тако је и сада,
Где Срб бије, ту је пуно јада.

Бој се бије — подне превалило,
А са неба сунце запламтило,
Ал' је Турком око срца зима,
Јер све даље Србаљ преотима,
Понајдаље Гојкови коњици,
Та јесу ти красни убојници:
Поломише, Турке замрсише,
За срце им војску ухватише,
Па је на све размахују стране —
То опази Арслан Сулејмане,
Гледну Руста, десно крило своје,
Русто гледну на спахије своје:
„Јала за мно!“ то само изусти,
Па коњица у коб Гојку пусти.

Дочека га Гојко — удрише се —
Пода њима земља се затресе,
А над њима сабље се сретеше,
Али Турчин беше среће лоше:
Живо одби, живље Србин ману,
Обори му главу на пољану —

Русто паде — кликну Србадија,
А уздахну листом Турадија,
Задрхташе јадни на све стране,
Понајвише Арслан Сулејмане,
Обамре му срце у недрима,
Али окле, кад га и не има,
Давно срце у Хајке је младе —
Камо срећа да је не познаде.

Ње се сети, препаде се тешко,
Заборави поштење витешко,
Плећи даде, па коњица сави
Ка чадору где злато остави,
Да је узме па да бега с њоме —
Ох зашто је маче са собоме!

Живо Турчин низ пољану нага,
Опази га Гојко, потеря га,
Још кликује: „Стани, тако т' Бога,
Та један ће само на једнога.“
Али Арслан главе не обраћа,
Само ђога бакрачлијом лаћа.
Бежи ђого кâно див из горе,
Види Гојко, стићи га не море,

Па се пушке са рамена сећа,
Пушка цикну, а поможе срећа,
Арслан паде, заклаше га змије,
Звекнуше му празне бакрачлије.

Паде Русто, паде Сулејмане,
Збунеше се Турци на све стране,
И пре Срб им пуно удри мука,
Ма сад тек им обрте нерука.
Али ко ће све ти казивати,
Ко л' им редом јаде прикупљати,
Ето једном: поцрвене трава,
Оставише пет хиљада глава,
Што претече, стругну без обзира —
Ал' ко рече да у Срба дира.

Ено беже — баш их поломише —
И чадоре Турци оставише,
А Србињи у њих улегоше,
Па их дивно преметати поше,
И подоста беше у некоме,
Понајвише у Арслановоме,
Баш у њему на гомиле благо —
Али где је Арсланово драго,

Где му сунце, где Хајкуна бела,
Благо стоји — куд се она дела?

О Хајкуна, ружа тек развита,
Па у киту са љиљаном свита,
Тако ти је румена и бела,
Ко је виде, срце му понела.
Ама слабо очију бејаше
Што дивоту ову сагледаше,
А међ овим неко момче Тале,
Красан јунак, сви га Турци хвале.
Ја сад не знам како с' надесио,
Ал' је једном Туре припазило,
Једном само, али доста беше,
Све му мисли за њом се отеше,
И давно је уграбити шћаше,
Ма с' никако згода не даваше.
Ал' кад Арслан на ограшју паде,
Тад се Талу и згодица даде:
„О Хајкуна“, рече, „сад си моја.“
Дирну коња, утече из боја
Право Хајци, — весела му мајка!
Јоште кликну: „Бежи са мном, Хајка!“
Што би даље, то песма не знаде,

Ал' и да зна, скратити ваљаде,
Ње ту нема, а нема ни Тала,
Где су да су — помогâ им Ала.

Сунце седа поносито, тио,
Гојко у њег' очи управлио,
За горицу злаћано заходи,
Чини му се срећу му одводи,
Нешто му је и чудно и тешко,
Чудно куца срце му витешко,
Да је јутрос, кад бој запламтио,
Лако би се чуду још довио,
Ма су Труци у неврат расути,
Па на што ли ово сада слуги!

Сунце зађе, а Гојко уздану,
Спусти очи, глену низ пољану,
И опази једнога коњика,
Ал' још не мож' разазнат му лика.
Коњик ближе — ох сад га познаде,
И мучнија мука га спопаде,
Позна Мирка, слугу Рајковога,
Ма какав је за милог му бога:
Вас у крви, а сетнога лица,

Једва свога што с' држи коњица,
Шинуле га гује наопако,
Гојко скочи: „Окле, брате, тако?
Бог ти вишњи дао срећу бољу,
Ал' ти носиш јаде и невољу.“

„Носим своју и твоју невољу,
Бог ће теби дати срећу бољу,
Теби можда, ал' мени никако,
Него деде прихвати ме јако,
Тешке су ме освојиле ране.“
Ово збори, љуља се да пане.
Прихвата га, с коња му помаже,
На земљицу Гојко га полаже,
Полаже га, а мозак му гори:
„А Мој брате, говори, говори!“

Мирко заче: „Ноћас све бејаше —
Баш се зора помолити шћаше,
А зачу се цика од пушака,
И поклика: ето нам Турака!
Откуд — како — једва ко запита,
Свако скочи, пред Турке похита,
Сретосмо се, па се покрвисмо,

Изгибосмо, љуто с' изранисмо,
Без ране нас не оста једнога,
Сваки братски бранио је свога,
И сам Рајко у бој се нагнао,
И он ране у руку допао —
То су, брате, то су јади наши,
Али ево и твоји и наши.
Побисмо се и Турке узбисмо,
Што могосмо, оно одбранисмо,
Али Цвету, али злато твоје,
Уграби нам пусти Радивоје,
Проклет да је, догод света траје,
Ова љута рана од њега је.“
То говори, а с душом се бори,
То изусти, лаку душу пусти.
А Змајевић — ох махни му јаде,
Бог нам таквих не дао никаде —
Ма је чудно испод овог неба,
Од свуда нас лоша срећа вреба,
Зато брже лозовине амо,
Да се њоме, браћо, оружамо,
Да несрећу, како откуд муне,
Дочекамо на те чаше пуне,
Да с' куцнемо, чашама звекнемо,

Шат немилу како одбијемо.

Побратимство под ноге вргао,
Родну земљу злотвору издао,
На крст часни сабљу повадио,
Украј Бога место изгубио,
Па све заман — ох ти јаде тешки!
Врти му се тај мозак витешки,
Цели свет се око њег' окреће —
Чини му се ни ђаво га неће.

Зборио је што је лепше знао,
Чинио је што боље могао,
Ал' кад виде да не може тако,
Домисли се, обрте инако,
И нареди лажне гласоноше,
Те на душу своју потегоше:
Е њен Гојко на оградају паде,
Ал' се Цвета преварит не даде:
„Е па добро, дад' његову главу,
Да је видим мртву и краву,
И целивам место драгог свога,
Кад га жива грлити не мога,
А ти брже копај раку ладну —

У њу лећу, издајице нећу.“
Тако Цвета, па лице одврати,
Својих мисли јађаних се лати,
Од образа сузе јој удрише —
Радивоја јади покосише,
Од јада му пуца срце живо:
Зашто он баш да јој чини криво!
Те проклиње која га родила,
И за такe муке одојила,
Е кроз пакâ до неба улега,
Небо пред њим, а не мож' у њега.
Ох када би време врнут могâ
До онога часа злосретнога
Кад је првом дивну угледао,
Чини му се: би је прегорео —
Би зацело, и могâ би ласно —
Али сада — сад је веће касно.

Гле град турски — мрко л' кроза тмину
На србињску гледа покрајину,
Мрко гледа, али залуд му је,
Лоше су му за каменом гује.

Што утекло па се не разбегло,

Све из боја у њ се Турак' слегло,
Ту мишљаху јадни да одахну,
Ал' несрећа још их се не махну.
И ако је као што се збори,
Онда богме у час понајгори,
Е ђауру није још до мира,
Војску купи, све најбоље бира,
Гради справе, какве још никада,
Кô да хоће баш амо на града,
Тако збори и тако се слуги,
А Турцима у срцу се мути,
Свак се боја последњег спомиње,
Те понеки вако започиње:
„Вала, кардаш, то бојак бејаше,
Није шала, баш нас покрхаше,
Баш кô да се сваки помамио,
И чујте ме, а што бих вам крио:
Ако буде кâ што неки слуге,
И ђаури амо се упуте,
Ко год хоће нека куша срећу,
Нек их чека, ја их чекат нећу,
С пола сам им још и утећ могâ,
Ал' са града охронуће ђога.

Ту је Тале, ту је Радивоје,
Свак крај себе чува драго своје.
Радивоје јадан и несретан,
Али Тале, је л' он јунак сретан?
Ох и њему с' небо наоблачи
Како амо у града корачи.

Угледала жестока Туркиња,
Угледала краснога Србиња,
Угледала и запе јој око,
Ал' и јесте Радивоје соко,
Баш је мало такових јунака
И у Срба, камол' у Турака.
Сјајан Тале дотле њојзи био,
Ал' крај Срба сјајност изгубио
Кано месец кад гране сунашце —
Утече јој на око срдашце:
Тек спазила па Хајка планула,
И у срцу своме покликнула:
„Ето мени красна господара!“
Јао Хајка, ал' те срећа вара.

Нојца бежи, а зорица зори,
Стижу гласи гори иза гори.

И зацело веће Турци знаду,
Е ће ђаур ударит им граду,
Па ниједном остат се не хоће,
Свако гледа куд ће и како ће,
Заман уче, заман вође коре, —
„Беж'мо, беж'мо!“ сви изгласа зборе,
И умало града не пустише,
Ма их најзад вође надмудрише:
Да чекају још до тамне ноћи,
„Тад ће“, веле, „жесток индат доћи:
Војске пуно, а све момка љута,
Све самога кардаш Арнаута.“
Па сићане књиге повадише:
„Гледај само како султан пише —
Сто хиљада“ — Турци загледаше,
Ал' на срећу читати не знаше.

Ох на срећу, али не на своју,
Већ Бога ми, Србине, на твоју.
Сунце седе, ено тамне ноћи,
Ал' Турцима ниокле помоћи,
Па да им је јоште јада више,
Ето страже у град се сломише:
„Иде ђаур — броја му не има!“

Помами се срце у Турцима,
Поскочише, к вратим' полетеше,
А вође их устављат не смеше, —
И сва војска већ остави града —
Јао Турци, зарашта и сада.

Иду Срби, јечи поље равно —
Ма туд проше други већ одавно,
Е су чули како је у граду,
Чули Срби о турскоме јаду,
Па се вешто на ноге дигнули,
Две-три страже њима укинули,
Поред града прошли странпутице,
Хватили се зелене горице,
Ту запали згодно у потају,
Ако Турци нагну завичају.
Хоће Срби да освоје града,
Ал' га неће без турскога јада,
А саде им тако шака паде,
Унапред се већ срећице сладе,
Свима игра срце у недрима —
Ал' је Гојку око срца зима.

Ено Турак' — ох ти његов јаде! —

Међ њима је зацело и Раде,
Носи Цвету, Бог јој помогао!
Ма је Гојку кам на срце пао.
Ох ето их — Гојко ослушкује,
Спрема ватру, друсто разређује,
Па оли је задобити тако,
Оли тако ол' тужан никако,
Гњевно јунак зуб'ма зашкрипио:
„А мој побре, баш си ме убио.“

Глени Турке — већ су близу горе,
Већ веселе започеше зборе:
„Јала, кардаш!“ — тако један кликну,
Ал' из горе танка пушка цикну,
Турчин паде — и што ћу ти више,
Већ из горе пушке окупише,
Веће Турчин за Турчином пада,
Већ се кају што пустише града.
Би сад назад, ал' је доцне, јао,
Већ им ђаур пута пресекао,
Та јад спреда, а јад је одзаде,
А највећи: срца им нестаде.

Месец сину — а мој побре, глени,

Већ су одсвуд Турци опкољени,
Баур стискâ кâ никад дојако,
Бар Турцима учини се тако,
Те зовнуше Мухамеда свога, —
Јао Турци, прођите се тога,
У се, јадни, јер тако ми среће,
Ни капе вам тако претећ неће.

И бију се, а да што ће друго?
Отимљу се, ама неће дуго,
Сваки час им носи муке грђе,
Све их Србаљ опасује тврђе,
Удара им са стране свакоје,
Понајљуће где је Радивоје,
Ту је покољ, ту без нада мука,
Дршће Турком и срце и рука,
Сваки види е све већ пропаде,
Ма се бију — ал' заш не и Раде?
Са коња је јунак сајахао,
Мучно гледи — да л' му жића жао?
Да ли жића, да л' другога чега
И од жића јоште милијега?

Живот, име, и све што му било

Негда тако и драго и мило,
Све прежали, све веће прегоре,
Само једно још јунак не море,
Цвету не мож' — ох да ј' мртва веће —
И ка њојзи брзо се окреће,
И види је е земљи клекнула,
Па ка небу руке подигнула,
Богу с' моли, грозне сузе лије —
Ох он знаде е то за њег' није.
И љута га нека мука прима,
Дохвата му срце у недрима,
У срцу се страшне буде змије,
Гледа Цвету — Боже, закрили је!

Једно Туре ка њему долеће
Уплашено не мож' бити веће:
„Вала ето“ — кâ без душе поче,
Поче јадно, ма речи не доче,
Једно зрно удри га у главу,
Туре паде пред Рада у траву:
„Дакле тако, дакле још замало,
Можда одмах па ме је нестало —
Али она преживети може,
Па да други — страшан ли си, Боже!“

Вас се тресе — но шта с' оно чује? —
Радивоје плахо погледује,
И опази — а што ће му више,
Већ од свуда Срби проломише,
Турци беже — Србињи за њима,
Гоне, бију — Гојко међ првима.
Познаде га, кликну Радивоје:
„Јао Цвето, јао сунце моје!
Кад не можеш бит на срцу моме,
Та не дам те, богме, ни другоме.“
Ово рече, севнуше му очи,
Сабљу трже, плахим кроком крочи,
Већ је близу, већ до Цвете стиже,
Већ јој сабљу изнад главе диже!
„Умри!“ викну, ал' то и све беше,
Синцирлије срце му разнесе.
Радивоје паде на земљицу,
А прискочи Гојко на коњицу,
Узе Цвету, на коња је хити,
Па са њоме из крешева хити.

Ал' ко гони друмом кроз горицу
Бело чедо на плахом коњицу?
Обазре се — весела му мајка!

То је Тале, и са њиме Хајка.
Она Талу срце је понела,
Ал' га. неће ево Хајка бела,
Њено сунце остало назада:
„Пуштај, пуштај!“ повикује млада,
Отима се, ма заман јој муке,
У јунака јакосније руке.

Бежи Тале с Хајком кроз горицу,
Опази га Стојан на коњицу,
Женску главу добро распознаје,
Сећа с' љубе, мисли Српкиња је,
Чија можда љуба вереница
Што уграби негде потурица,
Па га тера, а вако кликује:
„Пуштај роба, ол' т' заклаше гује.“
Већ га стиже, већ — ох љутих јада!
Обрте се Тале изненада,
Пушку малу на Срба обара,
Погоди га сред живих недара,
Паде Стојан с коњица претила:
„Збогом, Мило, јеси погодила.“

Тале оде — оста бојна вика,

Оста за њим од пушака цика,
Далеко је већ јунак умакô —
Што ће Хајка кукавица јако?
Молила се — он је чуо није,
Отимала — помогло јој није,
И јоште би да још јадна може,
Али ето сва већ изнеможе,
Па на муци к небу погледала,
Озго Алу у помоћ позвала,
Ала чуо па јој помогао,
У душу јој чудну мисâ дао.
Престаде се Хајка отимати,
Да је пусти, престаде молити,
Крошто — зашто — ко то јоште знаде?
Тале мисли е му се подаде,
Те јој беле руке попустио,
Јао Тале, баш те Бог убио.
Тек Хајкуна што то осетила,
Па од паса ножа повадила,
Удри Тала у срдашце живо —
Ал' му млада не учини криво,
Што тражио, оно и нашао,
Заш отимâ што му Бог не дао,
Та срце је од самога Бога,

Кад те неће, не гони никога.

Једва зора забелела млада,
На мртваце бистра роса пада,
Кроз мртваце сузна и крвава
Иде, лута једна женска глава,
Све прегледа, а тражи једнога,
То је Хајка, Ала јој помогâ.

Брзо Хајка мимо прве хити:
„Тамо“, вели, „тамо мора бити.“
Где гомиле стоје понајвеће
Тамо јадна Хајкуна се шеће,
Мало било, за дуго не било,
Срце Хајку није преварило,
Тамо она нађе сунце своје,
Тамо лежи њезин Радивоје.
Познаде га Хајка, прихвати га,
Из мртаца мало износи га,
Полаже га на зелену траву,
Белу руку меће му под главу,
И гледа га Хајкуна сирота,
Не би л' нашла трага од живота,
Огледа га са свакоје стране,

Али само грдне види ране:
„Мртав, мртав — ох помози, Ала!“
Ово рекла па ножа спопала,
У срце се живо ударила,
Па крај драгог на земљицу пала, —
И уби се од тешке жалости,
Ал' што знаде, Боже ми опрости!

Красно Срби освојише града,
Па већ неки врћу се назада —
Већ и хладне ископаше раке,
У њих мртве спустише јунаке,
У славу им песме запеваше —
Ал' и других песама бејаше:
Мајке, сеје, љубе веренице
Закукаше кано кукавице,
Свака своје јаде удеси́ла,
Понајљуће Стојанова Мила.

Сваки дан га Мила полазила,
На гробу му грозне сузе лила.
Сузе лила, јаде набрајала,
Име њему често спомињала,
Тужно, јадно — кам би заплакао,

Ма јад отај дуго не трајао.
Једно јутро пред зору румену
Нађоше је хладну и студену,
На гроб војнов тело наклонила,
Око крста руке обавила,
Прошâ живот, прошâ јад и боља —
А мој Боже, буди твоја воља,
Ја се теби и чудим и дивим,
Прими мртве, ма ја идем живим.

Гледни живе, гле красних јунака
На све стране цика од пушака,
Сватови су — гле пустог чауша,
С њим чутура, та сватовска душа.
Хеј чаушу, овамо и к мени!
Ма ко с' ово, побратиме, жени?
„Та Змајевић, да ли не знаш Гојка?“
А млада му — „Цвета је девојка,
Мила ћерка — но пиј, што си стао —
Де још једном — па с Богом остао!“

И весеље беше, па и прође,
Гојко с Цветом живовати пође
Лепо, красно, Бог их погледао,

Па им свога благосова дао.
Роди Цвета синке једнолике,
Четир сина, очине прилике,
Још очиног срца и деснице,
Та деснице па још и срећице.
Затим Цвета роди две ћерчице,
Као мајка беху лепотице.

И тако сам песму довршио,
Па те молим, побратиме мио,
Опрости ми што ми није боља,
А најпослед како ти је воља,
Свакојачо жив и здрав ми био,
И кад имâ, рујно винце пио!

1848, у пролеће.

ХАЈДУКОВ ГРОБ

З
наш ли оно на пољу Косову

Кад замагли па се закрвави,
Вук издаде, а Обилић паде,
И погибе наш честити Лазо —
Тад је Србин под Турчина пао,
Ма се вазда јадан отимао.
Гдје се оте то причати нећу,
Отео се, и сретно му било!
Али пуно још Србиња има
Штоно Турчин љуто притискао,
Под топузом кâ црви се вију,
Ни уздисат јађани не смију!
Док понеком брука не додија,
Те поскочи ихвати се горе,
Па се свети, и јуначки гине,
Гине сретан, ал' му име неће,
За довијек у пјесмама траје —
А од отих једна и ова је.

Зора зори, та зора бијела,
Би бијела па се зарумени,
Е угледа изненада драго,
Оно, брате, сунце огријано,
Па се зави у копрену златну,
И утече са неба ведрога.
Али грану од истока сунце,
Те погледа оној гори чарној,
И угледа, па се разрадова,
А гдје не би, побратиме мио!
Кад на сусрет њему одсјајује
Красна кита горскога цвијећа,
Чета, брате, горскијех хајдука,
А једина још Србину рука
У тој земљи — Бог јој помогао,
Па јој више таких тића дао!
Ено шеће из горице соко,
Око њега оно пусто перје,
Дваест друга, дваест златних пера,
Сваком вјера тврђа од камена,
Њима вије, њима Милун бије,
На све стране турску крвцу лије.
Боже мили, да вељега чуда!
Што почини неколико тића,

А још веће што за дуго није,
Већ од скора, од Ђурђевог дана,
Па већ каквих оста двора пустих,
Каквих ага нестане с гласа!
Свуд су дивни, и опет их нигдје,
Како муња што удара с неба,
Сине, пане, спржи па је није,
Тако хајдук у злотворе бије.
И два-трипут макоше се Турци,
Уста, брате, мало и велико,
На стотине танкијех пушака
За хајдуком у потјеру поше,
Хајдук сави десно и лијево,
Док не смами и док их не збуни,
Па живијем окупи их огњем,
И гдјекојем срдашце опали.
Што претече, стругну без обзира,
Оде причат витешку невољу,
Један вели: хиљада их има,
Други вели: није већ стотина,
Ал' сва, кардаш, мука заман ти је,
Кад их пусто олово не бије.
Милун с четом из горе ишета,
Уз врлет се једну пети оде,

Стиже тамо, па се заустави,
Наслони се на ту шару пушку,
Преко крша, преко провалија,
Оде гледат мрко унапријед,
Онда пружи ту десницу руку,
Оком плану, ријеч проговори:
„Тамо, браћо, за оном планином
Гнијездо је понајжешће гује,
Тамо живи стари Мустаф—ага
Што нам браће пуно уцвијели,
А најљуће мене је уио,
Но да мучим када све већ знате.
За освету вријеме је дошло,
Данас, Мусто, на тебе је реда.
А ви, браћо, сад се одморите,
Прегледајте и све наредите:
Прах, олово и пушке и ноже,
Па кад смркне, помози нам, Боже!“
Сунце зађе — вељи мрак на земљи,
Ал' је већи у срдашцу њеном,
Звијезде су небо окитиле,
Па сјевкају озго са висине,
Али Фати, Мустафиној ћерци
Нигдје, брате, звјездице једине.

Оде Мусто, оде њезин бабо,
Собом маче коње и јунаке,
Пред својега од пријачину,
Пред онога старог Мехмед-бега,
Што му рекâ да ће данас доћи
По шћер милу, по гиздаву Фату,
Да је води себи за љубовцу,
За видјела рекао је доћи,
Сунце зађе, а Мехмед не дође,
Нити једног посла гласоношу,
Да дознаду што је одоцнио.
Па зато се Мустафа подиже,
И покрену коње и јунаке,
Све покрену што на двору бјеше,
Само двије што остави слуге.
Заман су му зборили другари,
Да се прође, да двора не пѹсти:
„А ето се за Милуна чуло
Да је близу негдје са дружином,
А пашче је, а згода би била —.“
„Та не смије, жалосна му мајка!
Брата сам му на колац попео,
А њега ћу јоште на ченгеле,
Само чекај — но сад да се иде.“

Таку ријеч Мустафа изусти,
Па с дружином НИЗ поље се пусти.
Мусто оде, а остаде Фата,
На срдашцу оне љуте јаде,
Ох ено је, ено цуре јадне,
Она гледа с високог чардака,
Гледа млада у мрак и тишину,
Мисли јаде, мисли худу срећу,
Мисли свате, мисли ђувегију,
Јоште мало па ево га старог —
„Страшни Ала, што учини са мном!“
Тако рече, гледну низ чардака,
Шћаше скочит, ал' јој се не даде,
Крошто? зашто? ни сама не знаде,
Те погледа у големој муци,
Гледну горе небу високоме,
Онда гледну оној гори чарној:
Од горице лађан вјетар пирну,
Покрену јој мисâ чудновату:
„Ала“, рече, „страшан ли си силан!“
Па задрхта, и сва се затресе:
„Ал' опета — ал' да како буде —
Какав хајдук — куд залутах тужна!
Какав млађан не, не смије бити.“ —

И срце јој силено закуца,
Још ослушну: „Што ли ово бјеше?“
Вјетар само липом зажубори,
Друго ништа — „Али ово сада?“
Опет слуша: „Ништа, опет ништа.“
И дуго је Фатима слушала,
Дуго тако јадна се варала —
„Али сада — сад заного бјеше,
Баш од горе ко да чарне дође —“
Фата слуша, ох ти њезин јаде!
„Опет ништа — и ништа ће бити,
Али опет не бој ми се, Фато,
Опет неће у буњиште злато,
Док је ножа и срдашца тога
Неће Мехмед љубит лица твога.“
Ово рече, па слушати преста,
И озго је са чардака неста.
Милун с четом из горе ишета,
Гора тужи за њима и стрепи,
Кано мајка за дјечицом својом
Кад их на пут кржави опреми,
Мила су јој, а хује је среће,
Па се боји, вратит јој се неће.
Иду Срби, и све веће знаду:

Знаду Муста да на дому није
Са ког су се на пут опремили,
Ал' опета назад им се неће.
Та зар су се заман саморили?
Зар да с' врате баш и без плијена?
„Та напријед!“ сви весело зборе,
Понајвише Милун четовођа,
Нешто му се срце разиграло,
Кô да иде задобити царство:
„За мном, браћо, за мном, дружинице!“
И већ су се поља прихватили —
Већ и двори Мустови се виде —
Хајдуци се мало уставеше,
Прозборише, страже наредише,
И остало што је за потребу,
Те с' макоше тајом унапријед,
Један на ту, други на 'ну страну,
Понајвише пут двора бијели —
Ма за Муста већ су потамњели.
Већ стигоше, Милун понајприје,
Већ је силан у двор уљегао,
Иде мудро, пази на све стране,
Право шеће јунак ка стубама,
Већ је до њих — гледну — богме Турчин,

Земљи пао, пушку преко крила,
Уза стубе главу наслонио,
Па дријемље, ни за што не хаје.
Милун крочи, бритким ножем махну,
Утврди му санак занавијек.
Уто стиже у двор и дружина,
Па с' одоше мудро разређиват,
Ту осташе дивно на опрезу,
А сам Милун уза стубе пође.
Стиже Милун до некијех врата,
Зачу гласе, па се заустави,
Пригна ухо, оде ослушкиват,
И чу говор, а женски бијаше,
Једна, брате, вако говораше:
„Јао Фато, јао јадно злато,
Да луда си јоште, кукавицо,
Та у бега свакога је блага:
На хиљаде лаганих коњица,
На хиљаде крава и волова,
Овцама се ни броја не знаде,
А тог сребра и жеженог злата.“ —
Овдје ријеч други глас прихвати:
(Други, брате, ама какав тужан,
Од милине и од туге живе

У хајдука срце затрепета.)
„Није благо ни сребро ни злато,
Већ је благо што је коме драго.
Још чу ли ме, остарјела мајко:
Волија сам клетог ђаурина,
Баш и оног из горе хајдука,
Та млађана“ — Милун већ не може,
Све махове срце већ преоте:
„И ево га!“ кликну и корачи,
По отури врата пред собоме.
Уђе Милун, гледну унапријед,
И опази двије женске главе,
Ох не двије, једну, брате, само,
Фата њему бистро око оте,
Оте око и још нешто више,
Та баш оно срце из њедара.
Угледа је хајдук, загледа се,
Дуго прође, ријечи не нађе,
Ма најзаде вако проговори:
„Јао, Фато, хајде са мноом, злато,
Прими вјеру ту Христову дивну,
Буди мени вјерена љубовца.“
Тако Милун, а прихвати цура:
„О хајдуче, Ала те послао,

Вод' ме, вод' ме куд је теби драго,
Све ја хоћу што је теби драго.“
Већ на кулу и дружина стиже,
Па одоше преметати благо,
Дохватају те дукате жуте,
Њима пуне све ћемере редом.
Ал' за благо Милун и не хаје,
Већ он гледа Мустафино злато,
Њу ми гледа, наглат се не може,
Још потихо младој проговара:
„Јао Фато, лијепа л' си, злато!“
Па је гледа и опет погледа,
И би тако до зоре остао,
Ал' улетје једна лака стража:
„На ноге се, ето Турци иду,
Јалакају, честе пушке мећу.“
„То су свати“ — повика Фатима:
„Бјеж'мо, бјеж'мо“ — и све већ је спремно.
Још једанпут гледнуше хајдуци,
Погледаше тужно жалостиво
А на благо што јоште претекло,
Али што ће? оставит га ваља,
Па се ето гњевно намрдише,
И низ кулу танану савише.

Ближе Турци, ближе јалакање,
А све чешће пушке попуцују,
Узбуну се село испод куле,
А зајеча са танане куле,
Са ње кука сиња кукавица
Та старица Фатимина мајка,
Она гледа јадна за хајдуцим',
Ох ено их — али сад их неста,
У тами се веће изгубише —
Јао тамо, да си већа само!
Бјеже Срби, бјеже, послушкју,
Чују пушке, чују јалакање,
Погледују небу ка истоку,
Погледују оној гори чарној:
„Ближе, горо, ноћи не упуштај,
Не дај маха зори ни видјелу!“
Тако зборе, унапредак хите —
Ал' што пушке ово умукоше,
Што ли пушке, што ли јалакање?
Да л' ка кули Турци већ стигоше?
Пушке муче, али јалакање
Заче опет пусто страховито,
И све јаче, и све јао ближе —
Је л' то веће њима у потјеру?

Они бјеже — ох бјежите, бјеж'те!
Још су ваши злотвори далеко,
Још је тамно, још ће с' ваљда моћи,
Бјеж'те, бјеж'те, Бог вам у помоћи!
И зорица забијеље дивно,
Па се маша у злаћана њедра,
Отуд вади оно сунце јарко,
Пружи њега више горе чарне,
Показа га цијелом свијету.
Сунце с' оте, уз небеса оде,
Сјајне луче просу на све стране,
И обасја ону косу дивно —
Ма зарашта, моје сунце јарко,
Ти показа на коси хајдуке,
И међ њима Милуна и Фату —
Згледаше их Турци свиколици,
Згледаше их пусти, јалакнуше:
„Јала браћо, држите хајдуке!“
Те претиле коње ободоше.
Турски коњи, да претили сте ми,
Претили сте, ал' заман нијесте,
Та брзи сте — изјели вас вуци!
Понијесте своје господаре
Како оне плаховите муње

Што стријеле громовнице носе.
Ох ви брда и врлети српске,
Јесте српске, али залуду сте,
Е трпјесте међ собом долине
И те кланце — Бог вас оборио!
Те клетизи оптекоше Турци
Моје Србе тамо на висини.
Милун видје е их оптекоше,
И путе им све већ похваташе,
Види јунак е мријети ваља,
Али њему мријети је тешко
Без лијепе замјене јуначке:
Једна српска и турскијех десет,
Тако Милун мисли и хесапи,
Па уставља себе и дружину,
А погледа десно и лијево,
Не би л' гдјегод згоду угледао.
И угледа и разведри лице,
Па заклика: „За мнома, дружинице!“
Милун маче, друсто за њим крену,
Похиташе стазом по камену.
Стоји врлет чудо и страхота,
Са свих страна стрма и висока,
Кам до кама, а све раскрхано,

Понајвише на једнојзи страни,
Е ту бездан страхотан зинуо,
Право легло смука и змајева, —
Често над њим сунце јарко сјало,
Али још му дна не сагледало.
Уз врлет се попели хајдуци,
Свак запао по за један камен,
Дохватају оне танке пушке,
Још понеки својој проговара:
„Збогом, пушко, збогом, вјерна друго,
Јоште мало па ко зна чија си,
Но ма како, подрж' сада јоште,
На растанку вјером не преврни,
Свог свијетлог образа не црни.“
Тако зборе, пушке потпрашују,
И на Турке мрко погледују.
За кам један запао и Милун,
Украј њега Фатима дјевојка,
Она гледа доље низ стијене,
Види Турке е коње сјахују,
И на јуриш спремају се живо,
И ево их, већ се опремише,
Већ се крећу, већ се приближују,
Међ првијем стари Мустаф-ага,

Фата згледа: „Ала, грјешна л' ти сам!“

Па се брзо Милуну обрати:

„О Милуне, моје сунце јарко,

Не ударај старог Мустаф-агу,

Злотвор твој је, ама отац ми је,

Ако падне од тебе јунака,

Кô да паде баш од моје руке.“

Вели њојзи Милун четовођа:

„Мируј, Фато, мируј, душо моја,

Чуваћу ти оца рођенога.“

Ово рече, више не могаше,

Е већ пушке цикутати сташе.

Бој се поче — Турци ударише,

Једним махом хтјеше да освоје,

Ма их Срби наблизу пустише,

Па узеше на то око бистро,

Ког смислише, оног покосише,

За час тињи Турке замрсише,

Сломише их низ тврдо стијење

Једном ватром, брате, кâ никога.

Тако други — тако трећи јуриш —

Код четвртог бјеше муке више,

Али и сад Срби одољеше,

И крваво Турке сакрхаше.

Јуриш пети — јао какав ти је!
Сам Мехмед-бег пред Турке излетје,
Гњеван бјеше, па кâ гуја цикну:
„Јао Турци, бруко и грдило!
Та дваест нас има на једнога —
Јала за мноме који жена није.“
Тако викну стари Мехмед-беже,
Па од гњева чисто се подмлади,
Трже сабљу, наже низ стијене,
А за њиме навалише Турци.
Лети Мехмед, а гледи га Милун,
Па дохвата ону вјерну шару,
Опали је на бијесна старца,
Али пушка не шће да састави.
Цикну хајдук кâно љута гуја:
„Јао пушко, остала ми пуста!
Увијек ми досад вјера бјеше,
Па заш сада невјеру учини.“
Те је узе и опет потпраши,
А загледа бијесног Мехмеда,
Пушка пуче, Турчин се зањиха,
Удри челом о тврдо камење,
А Мухамед за перчин га лати,
И однесе тамо пред хурије.

Скреса Србин пустога Турчина,
Али мало прежесток бијаше,
Иза кама здраво се помоли,
Сагледа га једно Туре младо,
Зашкргута, дохвати шешану,
Па удари Милуна хајдука,
Удари га у лијеву руку,
Сакрха му руку у рамену,
Вас задрхта Милун, проговори:
„Јао Фато, прихвати ми пушку,
Лијева ме изневјери рука,
Помози ми пушку напунити.“
Видје јаде Фатима дјевојка,
Проли сузе низ бијело лице,
Прихвати му пушку из деснице,
Поможе му пушку напунити.
Узе Милун и пушку наслони,
Наслони је на тај тврди камен,
А загледа Турчина млађаног,
Што му грдну рану ударио,
Па од ока танку пушку ужди,
Обрну му мозак у тиквини.
Бојак траје — Срби чуда чине,
Али ко ће сили одољети!

Веће дође на те пушке мале,
А погдјешто и на бритке ноже,
Већ до горе допријеше Турци,
Ма се бране злосретни хајдуци,
И падају — а нека их, брате,
Свак замјене доста већ учини:
Косово би могâ пребољети,
А немоли мирно умријети.
Пуче пушка, а бијаше турска,
Те погоди Милуна хајдука,
Баш под ребра са лијеве стране,
Пролетје му зрно кроз слабину.
Слаб он бјеше већ од ране прве,
Ма сад све се око њег' окрену,
Зањиха се, шћаше о тле пасти,
Ал' не даде Фатима дјевојка,
Придржа га, јадовати оде:
„Јао сунце, да брзо л' ми зађе.“
Вели њојзи Милун четовођа,
Ријеч збори, једва изговара:
„Умри, Фато, умри, душо моја.“
„Хоћу, хоћу“, Фата одговара.
И хајдук се мало попридиже,
Те загрли, и пољуби Фату,

Пољуби је и два и три пута,
Па извади пушку од појаса,
И удри је младу сред њедара.
Тад је узе мртву по сриједи,
Па се вуче по тврдом камену,
Кано соко кад покрха крила,
Довуче се до краја бездана,
Па са Фатом у њега се сруши.

170

Неста дима и јуначке вике,
И нестале цике од пушака,
Само кашто још по нож сијевне:
Турци рубе мртве српске главе.
Гледни тамо за једним каменом
Лежи један јунак на самрти,
Клонула му та десница рука,
Ал' још пушке мале не упушта,
Запео је, чека, погледује
Кад ће Турчин доћи му по главу.
Ето једног — већ му се приближи,
Хајдук маче пушку из потаје,
Пушка пуче, Туре о тле пану,
Осмјехну се хајдук па издану.
Већ је давно када ово бјеше.

Од онијех што тај бојак бише
Данас ваљда ни костију нема,
Па опет се прича и спомиње
Како, брате, да јуче бијаше.
Бездан носи име поносито:
„Гроб хајдуков“, тако њега зову.
И дан данас кад туд Турци мину,
Сјећају се Милуна хајдука,
И дршће им срце у њедрима,
Па се моле својему пророку,
Да се такав више не подигне.

1849, феб.

ПЕСМЕ ОБЈАВЉЕНЕ ИЗВАН ЗБИРКИ

ЈУРИШ, СРБЕ!

К оња, Србе, па узјаши,

Лати пушку те потпраши,
А потргни сабљу голу:
Диже злотвор главу олу, —
Јуриш, Србе, јуриш, море,
На Маџаре, на злотворе!

Пружи руку, пруж' Хрвату,
Пружи, Србе, своје брату,
Па ајд' јуриш те напреда,
Што се сложној браћи не да? —
Јуриш, Србе, сеци ломи,
Па Маџару рог саломи!

И пре га је Србин био,
Па га свагда и избио,
На груди му клете клекô,
На челу му дуван секô. —

Јуриш, Србе, кô некада,
Јуриш, јуриш на њ и сада!

Што нам пашче на пут стаје,
Што ли на нас режи, лаје?
Јуриш, брате, сеци, туци —
Бесна пашчад, исти вуци —
Јуриш, јуриш на злотворе,
Да ти име не оборе!

Место Јован Јанош веле,
Место Глиша Гергељ жеље,
Место Паја Палчи ишту,
Од Стеве ти граде Пишту —
Јуриш, Србе, јуриш, брате,
Та срамота није за те!

Још се ето Маџар тужи
Што маџарски поп не служи —
И куне се по татарски
Да ће бити све маџарски. —
Јуриш, Србе, удри змију,
Пусто ли је дигла шију!

Јуриш, Србе, крочи, теци,
Де га нађеш, ту га сеци,
Све тамани до једнога:
Нема теби туна твога. —
Јуриш, Србе, све су змије,
У Маџара вере није!

ИЗ ЗАОСТАВШТИНЕ

ЛИРСКЕ ПЕСМЕ

ДЕВОЈКА ДРАГОМ

1.

„ раво, брате, то се скочи,

То бијаше прави скок,
Док се такав опет скочи,
Оће проћи года ток.“
То је био, драги, твој —
Благо мени, да си мој!

2.

Ен' одунда бучи трка,
Сваки свога коња жури,
Који врана, који мрка,
Ал' пред свима један јури,
То је, драги, зека твој —
Благо мени, да си мој.

3.

Каде момци пушке мећу,

Кад у црно шаре пале,
Кушајући ица срећу,
Сви т' енонде, драги, вале,
Поуздани итац твој —
Благо мени, да си мој.

4.

Ово ми је здраво измрљано, а времена немам да размрсим; но
то кажем 1 — да је пев о драгога 1 — вештини у бацању камена.

5.

Кад у колу други клону,
Твоја нога јоште плете,
Кад им перја јурве тону,
Твоја перја гордо лете,
Љупко мига поглед твој —
Благо мени, да си мој!

6.

Деве, момци, жене, људи
Гледе играјуће нас,
Ти м' на твоје стискаш груди,
Твој меника шапће глас:
„Мила, мила, твој сам, твој.“

Благо мени, да си моја

СОНЕТИ

I

Н

а тебе чека лепошарна кита,

Но знај још и То, да је истинита.

VI

Кад се пробуди, још је било рано,

У истоку се зора већ развила,

Из њенога руменог крила,

Још бели данак не беше огранџ.

Преда мном лице зоре умиљано,

Но мисџ моја није онде била,

По јучерањем дану се је вила,

Ја гледа лице девице љувано.

Око сјајно, чарне миле власи!

Обрашчића, усничица краси!

Дево, дево, да л' ћеш бити моја!

Злаћано сунашце гле већ плану,

Бели данак земљици ограну —

Срце моје, ти се без покоја.

VII

Нада мноме лисни дрва своди,

дугачко им се већ отеже сена;

Надо моја, ваљда ниси пена,

Која чезне, теке што се роди.

Десно, лево мене нога води,

Куда иђа јуче прељувена;

Сунца јарког веће зрака блена

За горицу чарну доле оди.

Чу ли, чу ли, штано онде шушну?

Лагана л' је онде миле нога,

Дано прође мимо драгог свога?

Ветар лаки несташно то пушну,
Суви листак с дрвета обали —
Само наду нека ми не свали.

VIII

Вече дође, ето мене туна,
У то доба, ди јуче бијаше,
Ведро небо, кô јуче стајаше
Сјајно сунце, кô јуче, без труна,

Кито строма, и зелени жбуна,
Обарајте лисне гране ваше,
Једном она пода вами сташе,
Нема више ње сад, нема туна.

Кад би знао ди је она саде,
Да јој кажем срца мога јаде,
Мога срца заљувени плам.

Свето место, јако што ја газим,
Сваки данак којено полазим,
Камо оде богиња ти, кам?

(О КРАСНА ТИ ПЕВАЊА СЈАЈНА ВИСО)

О

красна ти певања сјајна висо,

Ка мени амо како сјајеш лепо,
Мене(к)а око младо није слепо,
Но везана ми стоји лака мисô;
Тебика стиже ока врли пламен,
А прекована мисô је о камен,
О камен сињи тужна, бедна, гладна,
А рана јој је земљичица ладна,
О, земља ладна нема никва сока
Да мисли да живота ведра смока.
Кад орла имаш ти у твојој руци,
Ти њега ома самртно утуци,
Но круто њега немој да обараш,
У тавно место њега да затвараш,
За њега није, веруј, ова тама,
Висина њега јер весели сама —
О немој, немој јоште крући бити
И лако њему крило саломити,

И пустити га одити по дољи,
У жудења преголемој бољи, —
Ол' пусти га да лети, оли га утуци,
У твојој тако не држи га руци.

СРПСКО МОМЧЕ

Т и свиленоруно иди стадо,

Као пре те немам више радо,
Немам гласе танке вруле јасне,
Клепетуше немам радо гласне,
Нити врела лако жуборење,
Ни цветића миљано цватење,
Нити оћу с вуком бити боје —
Ово, брате млађи, нек је твоје.
Кроз облак прашни дино коњи вриште,
Пушчана зрна наоколо пиште,
Ди оштри мачи пламенито звече,
Мој отац напред силно врага сече —
Онамо ићи таки њему оћу,
Слободе врага бити му помоћу.
Немој плакат, драга мати мила,
Јер у мени лежи дивна сила,
Крепко срце, ноге, руке здраве,
Идем, мати, да наберем славе,

Идем, мати, с врагом да се бијем,
Душманина злобну крвцу лијем.
Врази сужну домовину тлаче,
Чујде, мати, како она плаче!
Оћу боме одрешит јој узе,
Отрти јој тешке беде сузе —
Оћу ићи у слободе бој,
Макар живот изгубио мој!
Ено чета браће амо стиже,
Како ми се душа силно диже!
Збогом, мати, збогом, брате, драги,
Чувати ме оће Боже благи.
Идем врагу злобу да наплатим,
Као јунак да се дома вратим.

(ПРЕТПЕВ ИЗ ЈЕДНОГ МАЛОГ ЕПОСА)

Неверни Вук је Србију издао,

На Косову је њезин соко пао,
И Србијанца јуначке су ноге
Сужанства ланце вукле годе многе.
Душана доба бијаше прекрасно,
Сужањство сада њима преужасно,
Силна душе дирала је туга,
Ал' ниоткуде не виђа се дуга,
По ведром дану, по мрачивој ноћи
Цвијељеше они без помоћи.
„Та зашто да нас врази тако тлаче?“
Овако они једном говораше,
Па кренуше се потражити маче,
И снажно враге с њима удараше.
Јуначке мишце, а јуначки рези,
Пушчана зрна као неба снези,
Кржави боји наоколо свуда —
О Боже благи, ко добива туда?!

(УБИЦА У НЕЗНАЊУ)

Јарко сунце ено седе,

Даље му се ве(ћ) не теде,

За горицу чарну паде,

А тако ћу и ја саде.

Ту на брегу тије реке,

Сред травице ове меке,

Падај, тело, па с' одмори,

Док зорица не зазори.“

Тако путник трудан рече,

Ал' како је пусто вече,

Како л' цвеће лепо мири,

Како л' ветрић тио пири,

Како л' река та жубори,

Немој јоште кô да збори,

И он узе врулу гласну,

Оде свират песму јасну.

Путник свира, песме вије,
Ветрић купи гласе тије
Па и носит лаган оде
На 'ну страну ладне воде;
А ту једна мома била,
Баш водице завила,
Пошла дома, али саде
Гласе слатке слушају стаде.

Путник свира јасно, тио,
Красну песму удесио,
Кô да тужи, кô да моли,
Кô на срцу да га боли,
Баш онако милостиво; —
Моми куца срце живо;
Спусти суде на пољану,
Глену небу, па уздану.

Гледа путник околине,
Баца врулу од милине,
Оде певат танко, гласно:
„Јао небо, ал' си красно,
Јао реко, брдо, доло,
Јао горо наоколо;

Јоште једно чедо, јао,
Па би овде и остао!“

Мома зачу, пламом плану,
Али путник још не ману:
„Ти, ох, ти, што небо мило
Давно мени наменило,
Да л' си близу ту дегоде?“
Тако путник тужит оде:
„Од' на беле, оди руке,
Одлани ми тешке муке!“

Јадна мома затрепета,
Ледној реци ближе шета;
Ето већ је на крај брег(а),
Да је само ближе њега.
Бежи, бежи, чедо красно! —
Али, јао, већ је касно.

И зорица небо кити,
А наш путник даље ити,

Весео је, певат стаде,
Што учини, и не знаде:
Не зна да је мому, јао,
Синоћ у гроб отпевао.

МОЈЕ СУНЦЕ

Н а небу ми једно сунце сјаје,

Дању сјаје, а ноћу залази,
Ти си, отац, моје друго сунце,
Које мени никад не залази.
Некада сам имô јоште једно,
Зрак је његов већ одавно седнô,
Мајци срце у груди не бије,
Тавна земља њу одавна крије,
Ти и братац, то је сада све
Штоно оста срцу мом од пре.
О, моје срце певањем се жари,
И теби мисли с тим да благодари;
О не мож' бити, не мож' никад ово,
Јер слабачко је врло пева слово.
Твоја добра, као сунца свет,
Моји певи, кâ мирисни цвет;
Сунце сјаје, сунце живот шаље,
Цветак мири, али ништа даље.

3/7. 1844.

(ДЕТЕ И ГУСЛАР)

Ђокина мајка по кући шушка,

Оће она да је све у реду,
А Ђока по земљи се ваљушка,
Не зна за овога света беду,
Он изнутра на вратоца гледа:
„Мати, мати, ево један деда!
Слеп је, мати, седе дуге браде,
Ал' у торби нешто он имаде.“
Ђока скаче, матери око врата,
Она с њиме одлази на врата.
Из торбе је утим извадио
Старац гусле па их удесио,
Удесио, уз њи беседио:
„Ој, давори, ти Србијо тужна,
Ој Србијо, робињице сужна!
Турске ноге тебе јадну тлаче,
А у теби свако јако плаче.
Ди су дани душанови бели?

Ди су ваши огњевити мачи?“
Тако старац у(з) гусле уздише,
Гусле баца, јер не може више.
А Ђоки се то на срце дало
Те је дете говорити стало:
„Чу ли, чу ли, мила моја мајка!
Дад ми амо мача од бабајка,
Да протерам одмах Турадију,
Да избавим јадницу Србију.“
Пламенога мача он доита —
Ал' га опет на земљицу ита!
И на земљу чарну доле пада
Те се ваља по прау од јада:
„О зашто сам, Боже, ја малачак?
Зашто, Боже, још тако слабачак?“

ПЕРИВОЈ

Н

а мом срцу песме дојим,

Цео дуги данак појим,
Труда мени није жао,
Перивој сам подигао,
Млоги цветови ту круже
Лепоту од једне руже —
Та си, мила, ти!

Јоште ноћу песма оде
Ведро неба дићи своде,
Звезде сам ја покупио,
С њима небо накитио,
Сјајне звезде наоколо,
Прем даници сјају тмолу —
Та си, мила, ти!

Цвати, цвеће моје драго,
Што сам дању ја наслагô,

Сјајте, звезде, сјајним зраком,
Што ја диго ноћи мраком,
Све за срце ту ма које,
Ружо, Данице, за моје —
За ме, мила ти!

9/1. 1845.

КАД МЛИДИЈА УМРЕТИ

Лисје жути веће по дрвећу,

Лисје жуто доле веће пада,
Зелено га више ја никада
Видет нећу.
Глава клону, лице потавнило,
Боловање око ми попило,
Рука ломна, тело измождено,
А клеца ми слабачко колено:
Дође доба да идем у гроба.

Збогом, житку, мој прелепи санче,
Збогом, зоро, збогом, бели данче,
Збогом, свете, некадањи рају,
Ја сад морам другом ићи крају.

О да те тако ја не љубља жарко,
Још би гледô твоје сунце јарко,
Слушô грома, слушао олују,

Чудио се твојему славују,
Твојој реци и твоме извиру —
Мог живота вир је на увиру!

О песме моје, јадна сирочади,
Децо мила моји лета млади,
Тедо дугу да се са неба свучем,
Дугом шарном да све вас обучем,
Да накитим сјајнијем звездама,
Да обасјам сунчаним лучама.
Дуга била, па се изгубила,

Звезде сјале, па су и пресјале,
А сунашце оно огрејало —
И оно је са неба ми пало.
Све нестане што вам дати справља,
У траљама отац вас оставља. —

1845.

ПЕСМА УМРЛОМ БРАТУ СТЕВАНУ

Једна нас је носила утроба,

Једна дојка дојила нас оба,
Једна игра веселила, брате,
Зашто није обојицу и једна
Заронила тавна рака ледна,
Зашто није, о мој мили брате?
Радо ја имам овај бели свет,
Врело, дољу, планину и цвет,
Радо даљне клепетуше јасне,
Радо сунце, месец, звезде јасне,
Радо имам муњу и громове,
Оне страшне муњине синове,
Радо буру штоно душу диже
Створитељу својему ту ближе,
Све ово, брате, све, и сама себе,
И најдраже оне песме моје,
Све би дао, да повратим тебе.
Свет је овај пун имена славни

Из садањи и времена давни:
Овај, веле, снажано је тукô,
Онај муњу са неба је свукô,
Овај, вели, певао је јасно
Кâ у гори што славујче гласно,
Овај драгој запливô је журно,
Утопи га оно море бурно.
Тако с' име до имена блиста,
Ди је твоје, брате, душо чиста?
Жиће лепо кâно лепи санак,
Добар беше ти кô добар данак,
Умиљато кâно вруле јек,
Ка извора што је бистри тек
Потекао па запао бедно,
Па да ово није пева вредно!
Знаш ли оно када једном, брате,
Насрнула она двој'ца на те?
„Ацо, Ацо“, вика ти сирома;
Аца теби те у помоћ ома;
Један итац вешто, те у главу,
Крвца лопну у зелену траву;
Па да те ово не избави од мука,
Веруј, брате, ја би и утука.
Ти у гробу лежиш онде тавном,

Украшај је покривало травно,
Нада травом један крстић мали,
Друго ништа, да те свету фали.
Сама нарав нема ништа туда,
Да се око задржи од чуда.
Да је само туна једна гора,
Само вода бистрога извора,
Само једна стена поносита,
И дубова на њој једна кита,
О, да има само ту пастира,
Да по нашки у врулу засвира —
Гору, врело, твој, пастиру, глас, —
Он имаде тако радо вас!
Зашт' вас нема поред себе вође?
Зашто амо у туђину дође?
Оно место на Дунаву силном,
Са ономе горицом умилном, —
Оно, брате, беше место за те:
Живот твој кâ извори његови,
Тек потекли, па брже утекли;
Дани твоји, цветови његови,
Процветао, брже увенуо;
Дани твоји, меки вруле звуци,
Тија ветра вечерњи су зуци,

Зајечали, таки нестанули.
Око, што си онда за брдашце
Залазити видило сунашце, —
Око бајно кано сунце сјајно,
Зашто с' ниси онда заклопило?
Не би сад ми тако тешко било!
Красно доба беше прамалеће,
После кише бурне тио доба;
Ми у поље изађосмо оба,
Па гледасмо оживљено цвеће.
Око твоје беше тада чисто,
Лице свјеже као цвеће исто.
Ал' поред пута тополицу једну,
Оборену олујом, ти згледну:
На гранама листова ту пуно,
Дуб изнутра сасвиме иструнô:
„Ацо, брате, ето мога здравља,
О, не вјеруј моме свјежем лицу,
Што иструли више с' не понавља, —
Ја ту чатим моју судбиницу.“
Твоје лице, као после ноћи,
Кадано се зорица зажари,
Ко би рекô да ће с' у немоћи
У бледило скоро да поквари!

Ко би рекô око твоје сјајно
Да је сјање огња оног крајно,
Кад с' у један пламен скупѝ ноћу,
Па засјаје том последњом моћу;
Рекао би да ће сад изнова
Букнут сила пређашња његова —
Пламен сине, пепô скрије жар,
Па за мало пепô је само и гар.
Пролетна ти не дочека дана:
Тебе згуби тиха бољезана,
Попи лице, попи око драго,
Попи тебе, о млађана снаго!
О, кад мора те земља да покрива
Тако млада, а тако зелена,
Зашто копљем по сред срца жива
Не чух тебе, брате, убијена?
Борећа се за дом, за огњиште,
Заш не проли крвцу на бојиште?
Не би око сузама потекло,
Не би грло јао мени! рекло
Од големи, преголеми јада,
Не би, брате, не би, брате, тада!
Јуначку би т' рану целивао,
На освету тада се дигао,

Доватио мача пламеного,
Потерао би тог убицу твога:
Па ол' би двој'цу'скрио тај гроб лађан,
Поред брата лежô братац млађан,
Ол' би певô крваво бојиште,
Како јунаци ту јунаке кољу,
Како коњи тлаче, како вриште,
А на бојном јунак пада пољу,
Осветитељ како мача вата,
Како братац замењује брата!
О брате, брате, ти не беше сунце
Што крваво зађе за врхунце,
Веће звезда мало затрептила,
Па с' на ведру небу изгубила.
Ти не беше онај расте силни
Кога бура с уком доле руши,
Веће цветак скрован и умилни
Који цвета, вене, па с' осуши.
Брате драги, цвете мојој души,
Мало цвета, клону, па с' осуши!
У књигу те мето житка свога,
Житка свога, брате, млађаного;
Читам књигу, па се онде смијем
Ди су места житка веселога,

А ди тужна, онде сузе лијем;
А кад дођем чатећи на твоје,
Кишом груне братско око моје,
Заш ти зађе данак тако рано,
Та теке је, велим, био сванô!
Па узмем гусле, па узмем гудало,
Па запевам што ми је нестало,
Песму тужну, песму пуну јада,
Певам увек кâ и ову сада.
Мучи сада, срце моје пуно,
Мучи, мучи, о гусала струно!
У потаји ружа млада цвала,
У потаји па је и опала;
За мирис јој нико ту не знао,
Све нестало, а трн је остао,
Па забô се у срдашце моје,
Тужни оче, и у оно твоје;
Љута нама, нама тешка трна, —
Лака теби, брате, земља црна!
Једна речица јошт ми, брате, гуди
Из љубавни што т' истече груди.
Ми сеђасмо један до другогa,
Болан брат до брата боланогa:
„О ако мора један ту од нас

Оставити овај света крас,
Ако умреш, ако ја оздравим,
Ја не уmem песму да ти справим;
Живи, брате, у гроб идем ја,
Живи, брате, опевај ми пра!“
То ти рече у јесење доба,
Тад бијасмо слаба ал' жива оба.
Кâ јунаци оне чарне горе,
Што за појак смионо се боре,
И ти гледа смрти у чељусти,
Смионо гледа, те мени изусти:
„Живи, брате, у гроб идем ја;
Збогом остај, опевај ми пра!“
Кад последњи растасмо се пут,
Један брат кâ други болан и жут;
Мене болна оздрави туђина,
Каква за те беше то милина:
„О Боже, рече, хвала ти на свему,
И мени је, кад је добро њему.“
Још онда, брате, када оно млади
Ми бисмо се, двоје детешцади,
Час били се каконо петлови,
Час љубили кано голубови,
Још онда беше, било макар како,

Све што реко за те, брате, тако:
Један лабуд бије орле многе
А цар беше без иједне ноге;
Као тороњ, бог од злата сува
Од дрвета иде до дрвета,
Невидимо држи преко света
Бог за уже, тако ветар дува.
Па када ти за аљину од звезда
Приповеда, и од тичи гњезда;
И о оној љутој гвоздензуби,
И јунаку штоно је погуби;
О керови и красни коњици,
И лаганој по води лађици;
О гујама под каменом љутим,
О смоквама, и наранџам' жутим;
И спомено чудновату траву
Што на свету сваку отвара браву;
И алину златну саливену,
Још и крила на људском рамену;
И којешта ето тако друго
Што измисли, што ђегодер чу
Ја помеша у приповед ту,
Па отего два-три дана дуго,
Па кад би је веће окончао:

„Лепо, лепо, а тако дугачко!
Ко да тако преповедат зна?“
Тако рече детешце слабачко.
Дете слабо момком ојачало,
Момка жарке певе послушало:
„О, лепа пева!“ рече пун весела;
„О, певај даље!“ твоја беше жеља.
И даље, брате, тада сам певао,
Тебе млада жива забављао.
Ја певам и сад, гроб ти крије тело,
Моја песма теби је опело!
О песме, што сам некада вас ноћу
Ја певао са млађаном моћу,
Ви можете и не видити данак;
А ви, о друге, што вас роди данак,
Можете спават заборави санак;
Он вељаше да сте ми убаве,
Нашто мени овде друге славе?
Ал' само ти, о песмо пуна јада,
Штоно певам ја уз гусле сада,
Ти живи само, док врело извире,
Без имена па тада утиче,
Докле гласак вруле јечи, па умире,
Љубичица докле, докле ружа ниче,

Докле она ниче, цвета, па уњива,
Док се јасно сунце у запад сакрива!
О сунце онде у западу јасно,
Ала сјајеш амо мени красно!
Скоро ће ти дивну светлу моћ
Да покрије ево тавна ноћ!
Но сутра опет диће се твој зрак,
Па растерати ноћи силне мрак.
О кад би, кад би растерао тад
И големи мога срца јад!
О кад би само света твоја сила
Донијела мени брата мила!

(марта 1846)

(ПЕВАМ ДАЊУ, ПЕВАМ НОЋУ)

Певам дању, певам ноћу,
Певам, селе, што год оћу:
И што оћу, оно могу,
Само једно још не могу:
Да запевам гласовито,
Гласовито, силовито,
Да те дигнем са земљице,
Да те метнем међ звездице.
Кад си звезда, селе моја,
Да си међу звездацама,
Међу својим, селе моја,
Милим сестрицама.

1847.

(НУТО ЈАДА ЗА МОМИЦЕ)

Н

уто јада за момице,

Нуто чудне мреже:

Око момка лубенице

Попустиле вреже.

Туда шеће једна бела;

Он из вреже вирну:

„Јао, врежо, дела, дела,

У срце ме дирну!“

Зачу цура, затрепета,

Ћаше утећ лепа,

Ал' је веће врежа клета

За ножицу шчепа.

„Пуштај, врежо“, цвили јатка,

„Пуштај, тешки јаде!“

— „Немој, врежо, немој, слатка!“

Опет момак стаде.

И прискочи лака скока,

Већ је ето вата.

„Јао, дража и од ока,

Та сва си од злата.“

Загрли је, пољуби је,

Обрну, преврну:

Од себека не пусти је

До пред ноћу црну.

(10/11. 847)

(ПИСМО У СТИХОВИМА)

Ево тебе пребелога стада,

Осамдесет има му комада,
Узми, побро, на сајам га гони,
Све распродај, ништа не поклони,
За овчицу сваку без разлике
Ишти до две пребеле цванцике,
А кад десет за белце растуриш,
Ваља једну у тор свој да сјуриш,
А за малту што се дегод плати,
Све ће тебе побратим да врати. —
„Ој чудне књиге, шинула је гуја!
Чудна стада, надр'о га вуја!
Сада блеји, сада опет лаје,
Шта је ово, амана ти, шта је?“
Ништа, брате, све сама чудила,
Ако оћеш, оно и лудила.

У Бечу, 18 (6) дек. 1847.

ПЕТРУ ПЕТРОВИЋУ ЊЕГОШУ, ВЛАДИЦИ ЦРНОГОРСКОМ

О

ј владико, Црној Гори главо,

Наша дико, наша веља славо!
Ево тебе једне књиге беле,
Чеда мила моје крвце вреле, —
Крвца врела, а чедо несташно,
На весеље свако је попашно,
А душа му и ноћу и дању
Сваку празну разбити лубању.
Ох, опрости, ако с права пута
Кадикада млађано залута,
Та боље је спреда оберучке,
Него страга ударати мучке;
Боље чедо и пређаволасто,
Нег богаљче и слепо и кљасто,
Да уз туђи корак нарамује,
Да га туђа рука зарањује!

(7.јануара 1848)

КАЈГАНА

„ **М** ила мамо, слатка мамо,

Вазда добри бесмо,
Де кајгану начини нам,
Баш се зажелесмо!“

Тако деца лепо моле,
А слуша и маја,
Ложи ватру, спрема таву
И масла и јаја.

Али шкрипе кујни врата:
Ко ли и отвара?
Уђе неко: — „Добар вече!“ —
То је баба Мара.

Тек је деца опазише, —
Та само и гледај! —
Склепташе је: „Баба-Маро,

Де нам приповедај!“

Што ће баба, није фајде,

Већ је у кут села,

Пр

„Дела, бако, дела!“

„Два детета, кô ви мала,

Мајке своје не слушала,

Па зато и Бог покара“, —

Тако заче баба Мара.

„Ишла шумом једанпута,

Залутала са свог пута.

Ишли поред грма, трна,

Увати и нојца црна.

Сетише се ти вукова

И вампира и смукова,

Гвоздензуба и вештица,

Они дечи изелица,

А сувише ти псоглава,

Па и узе грдна страва;

Од стрâ им се коса диже —

Деца једно другом ближе.

(Шума сву)да све тавнија,
(Све т)авнија, све страшнија;
Нигде пута, нигде стазе:
Све то већма заилазе.
Та не виде ни де стају,
А камоли ком ће крају;
Са ногу су спали јадни,
А ко вуци веће гладни.
Страшни Боже, ал' кроз тмину
Да л' то огањ амо сину?
И гле опет, само преко,
А баш није ни далеко.
И деца су за час тили
Пред вратима једним били;
Чудна врата та бејаху,
Ма леп мирис пропуштаху.
'Ајд'мо, ајд'мо!' стари рече,
Кајгана се богме пече.'
И унутра улегоше —
Но да видиш среће лоше!
Обоје се скаменише
А од чуда што спазише,
Од стра им се коса диже —

Деца једно другом ближе.

Свуд око њи ко кујина,
Свуд попала гаротина,
Огањ гори баш на среди,
Крај њег' један мачак седи;
Већи мачак од телета,
Пред њим рука од детета,
На угљену он је држи,
Преврће је, па је пржи.
Ал' тек децу што угледа,
Попреко их он погледа,
Па с' усправи, замаукну,
И гром пуче, муња сукну,
Кроз димњак јој огањ суну,
С њом вештица доле муну,
Те на децу — „Тако бака,
Па рашити руке,
Да довати деце двоје —
Јао њине муке!

Поскочише, повриснуше:
„Јао, мајко, јао!“
Скочи мајка од огњишт(а),

Деце јој је жао.

Скочи јадна, ма некако
Тавицу изврати,
Па кајгану свуколику
У пепео спрати.

И тако ти пропаде
Кајганица јадна,
И деца је осташе
И жељна и гладна,

Јера није кокица
Јаја више снела —
Ао, бако злосретна,
Вода те однела!

(РАДОСТ И ЖАЛОСТ)

Деду, деду —

Да заведу

Лако коло

Наоколо.

Држ' се за пас, злато моје!

Ала сјаје око твоје,

Око твоје црно, мрко —

За тобоне, душо, црко.

Тако, тако држ' се, циго,

Зар јој не би ноне дигô,

Да растераш цигу-мигу,

Да растераш мало бригу?

Ао селе, бриго моја,

Дела покри недра своја,

Да се јунак не помамим,

Да се на те не намамим

Кано јуче,

Бело луче —

За тобом ми срце пуче.

Страшне л' ноћи, страшне муке!

О врату ми њене руке,

А сувише ноне њене

Око кука савијене...

Збогом, збогом, клета ноћи,

Та кад ћеш ми опет доћи?

Ноћи, ноћи, клета ноћи,

Страшна ли си у самоћи!

Брже амо, сунце моје,

Да ми сине око твоје,

Да одагна клету таму,

Клету таму и помаму.

Та помами ко год може,

Помами јој мајку, Боже,

Да ј' из одра крене мека,

Да је догна до менека,

Да ја ватим своју драгу,

Да је љубнем голу, нагу.

Ој кошуљо, ти облаче,
Моје сунце куд замаче,
Бежи, бежи, тако т' Бога,
Да с' дотакнем злата свога,
Јера месо оће меса,
То је воља са небеса.
Срце моје, што се стидиш?
Да л' први пут сад ме видиш?
Што ли дршћеш, што се кријеш?
Што л' се, ружо, не развијеш?
Да ја виђу окле воњи,
Ма ми био час потоњи.

Ој ви дојке, две јабуке!
С јабуке су наше муке,
Са њи, кажу, рај пропаде
За ким људи тако јаде,
Али ја би за вас, јао,
И два нака раја дао.

Ој те дојке кâ сливене,
И тај трбу, благо мене,

И те беле ноне твоје —
Па све, злато, све то моје?
Па на срце све да стиснем,

А од мила да не свиснем?
Све је моје, све је моје,
А ми једно оба двоје.
Стисни, стисни... де л' сам јако?
Подрж', Боже, вавек тако.
Ох, удари громом сада,
Сада, Боже, ил' никада.

Шта запали срце моје?
Очи твоје.
Шта разгоре огња пуста?
Твоја уста.
..... слатке муке?
Твоје руке.

О скуп, сунце, скуп стреле,
О данче, ал' си ладан.
Ох очи, уста, груди беле,
Што ћу без вас јадан?

Још не иди, још је рано,
Још зорица спава,
Јоште сунце огрејано
Крај зорице чмава,

Јоште роса, још не пада,
Ао моји јада!
Да однесе моје мило,
Просто јој не било!...

Ја прошета поред њени двора,
Она стоји тужна крај прозора,
Мало чедо држи у наруче;
Кад је згледа, срце мени пуче.

Она пружи оно чедо своје:
„Није л', драги ово лице твоје?“
Па ме гледну, гледну жалостиво,
Раскиде ми оно срце живо.

Па га онда ка грудим' принела,

Па га љубну сред чеоца бела,
А из ока гронуше јој сузе:
„Боже, Боже, зашто ме не узе?

Све пропало, свега ми нестало,
Мог живота дрво прецветало,
Лишће жуто ветар ми раздува,
Шта ће јоште овде дрво суво?

Силни огањ из недара бије,
Пламти, букти, у дрво се вије;
Дрво гори, губи се и троши,
Мени данци за лошима лоши.

Јоште мало па сам пра и пепô,
Над њиме се нагло моје лепо,
У њег' рони те чемерне сузе —
Боже, Боже, заш ме пре не узе?...“

Да л' је радост, да л' је туга,
Ја ни сам не знадем,
Ал' би мени драже било,
Да га не имадем.
Ал' када је веће туна,

Дај да окушамо,
Да видимо куд ће пући,
Тамо оли амо.

Тад одврати своје лице бело,
Ману руком да с' уклоним отле,
Ал' се мени све умље занело
И ја оста ко прикован о тле.

Јоште једном окрете се часом:
„Све је прошло, прошло за свакаде!“
Тако рече, те прекиде гласом,
Лице покри, отле је несаде.

Ње несаде, свет ми се опусти,
Оде драго још што у њем' беше;
Ох, те речи што сада изусти
Све ми, све ми из њега однеше.

Хеј пријане, шта то копат поче?
„За њу раку.“ — Не будали, чоче!
Та у њој су све радости моје,
Њена рака јесте срце моје.
За ме раку ти копати поче,

Дела копај, ал' побрже, чоче!

Јарко сунце хоће да се смири,
Ал' што сјаје тако чудновато?
Што ли ветрић тако сада пири,
Не кâ пређе слатко, умиљато?

Што се њија тако брсно грање?
Што ме гледа дрво жалостиво?
Окле жубор и то уздисање,
Да ми стрепи, пуца срце живо?

А та звона што сад ударише
Страшна л(и) су, вас ми свет се мути;
Ох, страшна така још не бише,
Боже, Боже, на што л' ми се слути?

Љупко цвеће, ти још не увену?
А ти, зоро, опет из сна прену?
А ти, сунце, опета ограну?
А ти, данче, опет свету свану?

Ајде, цвеће, па увени брже,
Када ње ту, да те бере, нема;

А ти, зоро, што се из сна трже,
Спавај, дремај, кад и она дрема;

А ти, сунце, не сјај мојој муци,
Веће седај — моје ј' сунце село;
Бежи, данче, у црно с' обуци,
Црна земља њено крије тело...

(УКОР)

Де си, душо, де си, рано,

Де си данче мио,
Де си, сунце огрејано,
Де си досад био?
Та синоћ се теби млада
Баш зацело нада!
Сунце зађе, паде тама,
Аја оста сама!

Ала љубиш, моје лане,
Ала грлиш славно!
Љуби, грли, док не сване —
Та већ неси давно!
Већ недеља дана прође
Како ми не дође!...
Јао злато, тако т' Бога,
Та како си могâ?!

9. 5. 1850.

(ОЈ МОРАВО, ШТО БИ БЕЗ СРБИЊА)

О

ј Мораво, што би без Србиња,

Што би Србињ без срца јуначка,
Што би јунак без деснице руке,
Што би рука без те сабље бритке,
Што би сабља без вешта ковача,
Што би ковач без тог тврдог гвожђа,
Што би гвожђе да г' у брду није,
Што би брдо да му горе није,
Што би гора да нема дрвета,
Што би дрво да не има лишћа,
Што би лишће да му тица није,
Што би тице да им песме нема,
Што би песма да од срца није,
Што би срце да милости није,
Што би милост да младости нема,
Што би младост да девојке нема,
Што девојка кад јој венац узму,
Што би венац без љупкога цвећа,

Што би цвеће без те росе сјајне,
Што би роса без зорице беле,
Што л' зорица без брата сунашца,
Што би сунце да му неба нема, —
Што ћеш, песмо, што ћеш, срце моје,
Далеко је ведро небо твоје.

(БЕРАЧИЦЕ)**Ж**

иво вежу берачице младе,

Живо вежу млада винограда,
Живо вежу тананим шеваром;
Ал' им једна друга заостаје:
Косу реже, њом виноград веже.
Коси својој тио проговара:
„Косо моја, негда дико моја,
Докле драгог на свету бијаше!
Њега неста, моје дике с њиме —
Ајде, косо, ајд' и ти за њиме!“

И већ среза и косу повеза,
Па на земљу клону украј члана.
А сунашце тону у запада:
Дође доба да се иде дома;
Зову цуре своју другарицу:
„Устај, друго, устај, наша туго! —
Ма што јој је те се не одзивље?“

Спава, мисле, па да је пробуде;
Иду, буде, ма им муке луде:
Срце њојзи у недрима стало —
Она оде за својиме драгим.

(ЊЕНИ ЈАДИ)

„Сини, зоро, бела,

Сини, слатка селе,
А ти, сунце, грани
Кô никад доселе!

Та данас ће, данас
Драго моје доћи,
Брже, драги, брже,
Дане ми у ноћи!“

И зорица сину,
И сунашце грану,
Она узе суде,
Оде низ пољану.

И већ ето стиже
На ту реку ледну;
Око јој се оте,

Уз матицу гледну.

„Боже, шта то плови,

И све амо ближе?

Ко је, Боже, ко је?

Већ до брега стиже!“

Гледну — он је, он је!

Ао њени јада!

„Боже, страшни Боже!“ —

Повриснула млада.

Онда затрепета,

Па с обале клону,

Те драгоме своје

У водицу тону.

ДВА КАМЕНА

Б еле роде одлетеле,

Собом драго њој однеле,
Ох, далеко, предалеко!
Кад је пошô, драги рекô:
„Кад се вrne бело јато,
Ето мене назад, злато!“
И назад се јато вије,
Ал' међ њима драгог није.
Пита мома бело јато:
„Куд се деде моје злато?“
Бело јато говорило:
„Твоје злато некад било?
Не надај се њему млада:
Друга њега грли сада!“
Кроз срце је удри стрела,
Затрепета мома бела,
На колена о тле паде,
Па ми студен кам постаде,

Студен камен, красан, бео,
Нико бељег не видео.
Ал' те сузе, што јад био,
У срцу јој узаптио,
Макоше се, помолише,
Из камена ударише:
Читаво се врело створи,
Па травицо(м) зажубори,
Те крај стене и крај горе
Стиже тамо мимо дворе,
Де неверни њезин мио
Друго чедо огрлио.
На истоку сину зора,
Он из свога шетну двора,
Шетну здраво и весело;
Зачу жубор, спази врело:
„Окле тако, водо драга?“
Па с' примаче, погледа га
Како тече, како с' вије,
Међ цветићи како с' крије,
Како шапће и жубори:
„Пи ме, пи ме“, канда збори.
Он се наже, пити оде,
Ал' тек што се напи воде,

За срце га туга вати,
Не мож' дома да се врати.
Оце гледат бистро врело,
Чини му се невесело:
За водицом вода гони,
Кô да неко сузе рони;
Вода јечи и жубори,
Канда цвили, канда кори.
Све му срце јад поплави,
Ново драго заборави,
Заборави бела двора,
Њега нагна уз извора.
И уз извор живо шета,
Ал' што дале, већа сета.
Врело јечи и жубори,
Чини му се драга збори:
Остављена канда кара,
Њему милост преговара.
„Прости, прости!“ кликну, рече,
И све брже напред тече.
Већ је близу, и све ближе,
Већ до злата свога стиже.
Ту га снага сва издаде,
На колена крај ње паде;

Још загрли кам студени,
Па се и сам окамени,
Јоште стоје загрљена
Тамо, брате, два камена;
Још из кама вода бије,
Још усала никад није;
Ал' кад вода та усане,
Невере ће да нестане.

(ТА НАПИ СЕ)

Т а напи се, брацо, напи винца пуста

И насрка меда с девојачки уста,
Чојку реко чоче, а ћушету ћуше —
Сада, вишњи Боже, смилуј ми се душе!

УСПОМЕНЕ СТАРОГ ЈУНАКА

релепо стоје све ми њиве,

У воћњацима лепе шљиве,
На брду онде пасе стадо, —
Де не би на њ'га гледô радо?
На воле јоште дугороге,
На силу коња лаке ноге?
Гле, један лети амо с паше!
Ал' ко на њему оно јаше?
За копитама пра се диже,
Све амо, амо иде ближе.
Аха, о драги сине, ти си!
Одма се, мили, знаде чи си.
Умилна ћут ми дира груди,
Одавнашње се онде буди.
Широка твоја снажна плећа,
За отечество каква срећа!
Ти оћеш њему ото бити,
У врагу као и ја рити.

О кад се сетим они боја
И премиленог оног зноја,
У груди ми се срце смеје
И већма ми се крвца греје!
„За отечество, за слободу!“ —
По целоме се чуло роду.
Да силног онда турског јада,
Да силна онда чалма пада!
о верни, мили ти мој маче,
Још млога турска жена плаче,
За милу, можда, какву главу
У злачну што ти свали траву.
Црвен си тада био горе
Нег' неба оно рујно море.
Ти моје верно гвожђе драго,
Големо моје увек благо!
Кад тебе моја рука дирне
Прекрасни мене жар пропирне.
Са тобом све сам стекô, стекô —
О још би с тобом радо секô!

(БОЛЕСНИКОВА ТУЖБА)

Је л' то данак, кад му ведла неста?

Је л' то сунце, откад сијат преста?

Што л' потмоло тако у ме гледи,

Тако ладно, да ми с' срце леди?

Је л' то време што је посустало,

Што с' не миче, што л' се скотурало

Као змија на мојим прсима?

Ал' је ладно, ух ал' ми је зима!

Кад корачим, је л' ово земљица

Што л' шобоће кô каква гробница?

Слушај, слушај, је л' ме когод звао?

Она, она — брже, што сам стао?

(ДЕ СУ НАШИ ДИВНИ ЦАРИ?)

Д е су наши дивни цари?

— У гробу.

Де су крали господари?

— У гробу.

Де је наша госпоштина,

Она пуста царевина?

— У гробу.

А ти наши сиви тићи,

Југовићи, Обилићи —

Да ли и њи клета смрти

За навеки у гроб спрти?

— О не бој се, мили побре,

После лоше биће среће добре;

Српска пушка севка из грмења:

То су, брате, предивна зламења.

(ЕТО НЕШТО КРАЈ БЕЛА БУДИМА)

Ето нешто крај бела Будима:

Кô шут јарац баш тако изгледа,
Ал' је чудо над свим чудесима.
Страшна брада у њега је спреда,
Повила се ко застава лака,
Под њу купи он свога honvèda.
Бесно л' јарац ногам' се бацака,
У нас очи он упр'ô своје,
Очи пламте као ватра кака.
И би пусти, а душе ми моје,
Би нам грдне упртио јаде,
Да ј' озада спреда каконо је.
Ал' кô увек тако је и саде,
Сваки јарац кâ и коза друга,
Дуга репа Бог му не придаде.
Ето песме на дивну направу
Како мило да сакатим здраву, —
Име њојзи кажу ġima trza,

Што кô нешто по тикви се фрца,
Кô да оца имађаше Ику
Што начини дивну граматику,
Тура у њу ништа и празнине,
А да штогод — саме олупине...
Ако језик оће да сачува
Па тољагом по глави га грува...
Боље, боље да га Вишњи прими,
Да нам више по изби не дими...
Што је чађи више је нег доста,
Ако кућа и јесте нам проста.

ПОЕМЕ И ЕПСКЕ ПЕСМЕ

ТУГА И ОПОМЕНА

1.

О

давна већ су ошли крути мрази,

Долине, брези нису више седи,
По цвећу нога свуда теби гази,
Зеленило ти око свуда гледи,
Злаћано јутро одонуда лази,
Красоте своје нимало не штеди;
У твоме срцу све то радост буди,
У моји тужну невеселост груди

2.

Малене тице превесели звек,
У лиснатоме што се гају крије,
Немирна врела жуборећи тек,
По шљунцима шареним што се вије,
Малене челе зукајући јек,
Из цвећа штоно меда сласти пије, —
Све то је лепо, но је лепше било,

Кад моје око није сузе лило.

(3—5.)

(.....)

6.

Да драгог чека, то сам ја већ знао,
У врту тамо код липова строма,
Јутрени поздрав куд јој увек носи
И пољуб од ње за уздарје проси.

7.

„О, драга душо, узми цветак њежни,
Он њежан јесте као што си ти:
На врелу ди се диже предел брежни,
Ди први пут смо видели се ми,
Из твога лица зрака рујни, снеж(н)и,
Ди први пут ја сладе неба пи,
Ди први пут ја ока т' види бај, —
Ту изникô је, мила моја, знај.“

8.

Овако њојзи моја речца веља,
Овако беше њезин молбен звук,
Овака бија мога срца жеља.
Од ока јој ми љупки паде лук,
А њена рука још од снега бела
Од мене узе узабрани струк,
На своју красну задену га груд
И с пољубима плати мени труд.

9.

И збогом остај драгој сам ја рекô,
И пољубаца њени пија слад,
На мој сам посô таде весô текô,
И мил и лак ми беше сваки рад;
Свршетак сам у души дана чекô,
Вечерњи јоште преумилни лад:
Тад итио сам ја на њено недро
И гледаше јој око сјајно, ведро.

10.

На њеном недру бија заденут

Што јутрос дадо, мали дарак мој,
И ако је већ био увенут,
Он опет бија јоште мио њој.
„Твој посô, драги, он је био крут,
Од' амо да ти скинем труда зној;
На моје срце оди, оди амо,
Што здраво куца, и то за тебе само.“

11.

„Код мене кад си, мило злато моје,
Големи таде вас имадем свет,
далеко кад је, драги, лице твоје,
Залуду небо шири звезда сплет,
Красоте залуд лисна гора своје,
Зефира залуд шапће лаки лет,
Узалуд цвета онда цвеће разно,
Кад онда све је, све је мени празно.“

12.

„И гледај цветић што си јутрос донô,
Ја т' нисам можда чествовала дар,
На груди гледај како ми је клонô,
Опрости, причина је љуб'ве жар;
Јер кад те ј' јутра час са собом понô,

Од тебе нема, осим цветка шар,
На њему моје пасла сам ја очи,
У воду тако њега не умочи.“

13.

„Код мене, драги, ниси ти тад био,
Са чим сам тебе испуњела,
Твој цветни дарак мен' је тако мио,
На прси моје њег' сам претисњела,
Наместо тебе пољупце је пио,
Од љубави га мал' нисам угризњела,
Опрости, драги, да је љуб'ви жар
Твом дарку тако нанесао квар.“

14.

„И ако сам ја е(в)овде штогод крива,
Кривицу моју оћу да ти платим:
Све пољупце што њему ја дарива
Ја оћу теби редом да и вратим,
Све претискаје с чим га претискава
И те ти нећу, злато, да закратим,
Још додаћу ти велику мложину,
Да тако скинем с мене сву кривину.“

15.

Оваки бија поток њени речи,
Још мени звони у уву њезин звук,
Славуја гласак преумилно звечи
Кроз ноћи каде плови бајни мук,
Умилно врело жуборећи јечи,
Зефира јоште лакокрили пук,
Кад њија у вече росни траве стас:
Ал' умиљати ј' био њезин глас.

16.

О лепи ви из уста њени баји,
Кад седисмо ми вако оба двоје!
О њеног онда ока кра(с)ни сјаји,
У срце кад си падô моје!
О слатки, слатки наши загрљаји,
Живота мога красно доба моје,
На небо с њом си од мене отишло,
На твоје место лоше ми је сишло.

17.

И кад је дошла недељица света,
Полутину већ измерио дан,

Ја с њоме онда на поље ишета,
Свој лисни гај ди шири сунцобран,
Ди играјуће нико нас не смета,
Ди гласне тице саме држе стан,
Ди вире око види жубореће
И лепошарно дино расте цвеће.

18.

Пресилни бија тица гласни пук,
И пунели су гаја злачне своде,
Ми слушали смо његов њежни звук
И даље наше упраљасмо оде;
Зефира тад смо слушали ми зук
И гледали смо како умилно броде
По валови кристаловитог врела
На сувом листу што је зима снела.

19.

И цвеће јоште брали смо шарено,
На траву доле па смо после сели
Под дрво какво које лади сено,
И венце затим од њега смо плели;
И проводећи време ту милено,
Од уста пољуб пили смо ми врели:

И опет мало рука нам је рад'ла,
А уста су нам пољубом наград'ла.

20.

И кад би год ја врулу донесао,
Од Омера и Мере красан пој
Увек би глас њен пети подигао,
А њу би пратјо врулни звуче мој;
Малени тица лик је онда стао
И вир је уставлио жубор свој,
Немирни зефир смирио је крило,
МиLINE гласа свашто је ту пило.

21.

Са сузним гледом гледала је вече,
Ка мени затим, а у моје око,
И види да и мени суза тече;
Ка небу после гледаше високо,
Ниједно од нас речи не рече,
Јер ганути смо били предубоко.
Већ песму нему допевасмо крају,
И збогом остај, збогом лисни гају.

22.

Овако дани гонили су дане,
И најтежи је нек ми био рад,
Од љубави су благодатни гране
На мене доле слале густе лад;
И јоште су ми руже одабране
По знојном путу простирале слад, —
Ал' наједанпут бурни ветар пуну
И све ми руже мало не одуну.

23.

Ја мора ићи у даљну покрајину
И оставити мили завичај,
Долине, гаје, брда још висину,
Ди заче живит мог живота мај,
И оставити срца сву милину,
Живота мога драгоцени рај,
Ах оставити сјајно верно око,
А то је мене тиштало дубоко.

24.

У мени мишља: „Тако мора бити,“
И оде те потражи драго моје,

Од ње ја ово нисам могô крити.
„Пре нег што јутро лице укаже своје,
Ја“, рече, „морам тебе оставити;
Ал' зато не печали срце твоје,
Јер неће, веља, сила дана проћи,
И драги ће ти, злато, опет доћи.“

25.

И мени души није било лако,
А срце моје тешко мени куца,
Ја гледећ у њу, сам сам с њоме плакô,
Што год сам рекô, језик мени муца;
А опет зато, било макар како,
Мада ми срце тужно како пуца,
Ја збогом њојзи морао сам рећи,
На моје дело морао сам тећи.

26.

И тако ја сам веће путовао,
Баш премалећа сијао је крас,
Кроз лепи предјел пут се мени дао;
Планине стрме, дрва лишћан влас
И орао што је на облак стао:
То мало туге тишало је глас;

Ал' што је тавна била ближа ноћ,
И њена са тим растила је моћ.

27.

Ја дева види витке, танке стасе,
Умилни, снежни видио сам лица
И лепе пливати по зраку власе,
Румену дику јоште усничица,
Очију виде неизмерне красе,
Кâ што је красна росна љубичица,
Кô сунце биле су те очи сјајне, —
А опет не кâ моје драге бајне.

28.

На место већ сам ја определно дошô,
Ја таки гледа његову околину,
На десно, лево њу сам таки прошô,
Дикоју нађо гаја ту тишину,
И мало сам још даље ошô,
И открио сам врела ту бистрину;
То срцу моме допало се је ома,
Јер беше скоро кâ енонај дома.

29.

Са неголеми ту се стена слива
Умилно његов жуборећи пад,
На брежићи му дикоји почива
Зефирима љуљан њежни цветић млад;
Мложина липа тебе ту покрива,
На тебе шиљућ благодатни лад,
А поред тебе врела воде клизе
И вијају се чак до оне низе.

30.

И даље њему вода иде туда,
На путу красни налазе се жбунци,
И прерадосно чекају га свуда
И поздрављају г' многобројни кљунци;
И даље врело звечи којекуда
А међ собом цвеће с' њежно бунци:
Са њим би оно ићи доле тело,
И пита се, од зефира би ли смело.

31.

Са свију страна друга врела лете,
Заједно с њим да стигну реке шир,

Кристална с' вода једна с другом
плете

И прави један позамашан вир;
Дубоке реке њим на сусрет глете,
Одонуда умиљато гледи мир
И своје плаво њима шири недро,
Па њино прима у се тело ведро.

32.

А преко реке подижу се горе,
А више горе гледај, какав шар!
Вечерње када сунце простре море,
Облачак никак' му не квари жар,
О сретно тако, сретно, гледај, море,
Ужива око неба красни дар!
Последњи зрак ев' дана веће тоне,
А траве витке сјајне сузе роне.

33.

А траве витке сјајне сузе роне,
Свечана лежи свуда тад тишина,
Славујâ само слатки поји звоне,
Енонде она крије и гуштина.
У море слада теби срце тоне,

По груди света лази ти милина,
Из ока узићенога света суза
Низ образ доле теби тада пуза.

34.

Овако јесте красно оно место,
Вечерњи онде таки јесте сјај,
Кад свако вече ићи нисам престô,
Догод премалећа трајао је крај.
Но кад је његов дишљај онде нестô,
И ја сам бегô његов таде крај;
Он мени даље не бијаше мио,
Ја не знам зашто, као што је био.

35.

Сунчани зрак је веће био врео,
Дикоје добро боца његов жар;
земљедела(ц) беспослен није сео,
Под српом пада класа жути шар;
И виноград је веће био зрео,
У суде скупља с' вина пламен дар; —
На стање моје бија с' навикао
И једва ми је драге било жао.

36.

Већ густа с' магла јутром започела,
На земљу мраз је веће падô кру(т)
Зелено лишће јесен је однела,
И голи диза к небу дрво прут.
На остављена већ одавна врела
Једаред ја предвече узе пут;
Менека тамо не знам шта је вукло,
А срце моје необично ј' тукло.

37.

На врела дођем тако бацимице,
Залуду тражи моје око цвеће,
Претужне стоје његове обалице
Кô никад више да се дићи неће;
Ниједне гласне не бија евовде тице;
Кроз грање сунце слободно улеће,
У око мени доле оно гледа,
Но зрак ми с' његов чиња као од леда.

38.

Ја гледа онде цвеће отпаднуто,
По њим је зефир играјућ се душкô,

Разасипајућ веће разасуто,
А лист је гоњени претужно шушкô.
И тај је звук ми душу такнô љуто,
У мени срце задркта ми мушко;
У души ми се питање то роди:
Ко зна, међ живим да ли т' она оди?

39.

У мени срце једва што је тукло,
Красоту око не гледаше плама
Вечерње небо штоно је обукло;
Пред њиме бија светла нека тама,
И тавнило је свет ми то одвукло,
Баш цео свет, и оставило м' сама:
Грдоба празна, ја у њој зрно прâ —
Големи, језни мене прође стра.

40.

У један ма се бија мени тако
Догодило у тугујућој души:
Шушкање зефира по лишћу лако
Јесењи дишљај његов што осуши,
Мишљење мени одузô је свако;
И затим с једним помислом ме скруши,

По сред ме срца уједанпут згоди:
Ко зна, међ живим да ли т' она оди?

41.

У туђој земљи јоште неко време
О(д) куће даљне ме је задржала,
Но моји поји ода свега неме,
Ка себи врела вода ме је звала;
Ал' оне ћути не сећа големе,
Ватрене мисли чињаше се шала
Што онај пут на њему ја доживи,
Премда се њему срце увек диви.

42.

И веће посла види мог свршетак,
Ка милом дому таки ја појезди;
И веће види милени врлетак,
Ди лепа тица мога срца гњезди,
Већ кућа знани угледа почетак,
И горе диго ока дана звезди:
У мрачност лепи зраци ти тонеу,
У срцу мени сјати почињеду.

43.

Код куће нађо лице материно,
И оца милог и љубезне браће.
Виђења новог бајна ти милино!
Све здраве видим, срце друго шта ће?
Ти ноћи блиске сјајана тавнино,
На земљу краснос(т) твоја доћи ка(д) ће?
Тавнина дође, одо драге кући,
И моје срце тело ми је пући.

44.

Ње више нема — то је био звук,
У њен кад ја унишô бија дом,
Страовито ме дирнуше тад ук
Из ведрог неба, као страшни гром,
Весела мога уби сав он пук,
Из корена се љуљну житка стром;
И да му дебло није било камен,
Ти речи би га преломио пламен.

45.

Тек сад ми души оно бија јасно
На извору што срце тек ћута,

У кући ја разумео сам ласно
Да онда њу ми згуби смрти крута;
Тек сада знадо, али здраво касно,
О чему доста мислио сам пута,
Но да сам знао ово јоште тад,
Тек дужи би ми био срца јад.

46.

Дружине моје лепе ја не деља
Откако ми не живље више мила;
Са њоме била су се сва весеља
У тавну раку с овог света скрила.
Но каде зима снегом земљу беља
И бóље ми се мало слегла сила,
Ја лаку пушку узе ти по среди,
Дружини мојој у лов онда следи.

47.

У лову шта сам таде задобио,
То не чекајте, мили, од менека,
Дивјачи колико сам порушио,
Да ово знадеш, нашто је тебека?
Но једно не би ја о(д) тебе крио,
Да у овом лову рани нађо лека; —

Уморан легло спати под грм један, —
У душу ми га даде санак медан.

48.

Дубоке ноћи владаше тишина, —
Овако бија онај санак мој, —
Умилно на ме гледаше светлина,
Безмерни коју слаше звездâ број,
И даљни гласâ чу се тад милина,
Умилнија нег славка што је пој,
И ближе овај долазаше звук
Кроз тавносјајне ноћи бајни мук.

49.

Тавнина заче бегат од изода,
У мрачне две се точке он сабија,
И у два јоште умиљата свода
Над овима се таде он савија;
Тавнина јоште затим од заода
Заче се вити кано како змија,
Од више свода доле ти се просу
И лепу дивну чинила је косу.

50.

Све лепше сад чувени звуча глас
И крећати се започеше звезде
У двогубо и деља њиов крас;
Од свију две ја види како језде,
И како стижу, миле точке, вас,
У вами види како с' оне гњезде...
О, Боже драги, превелика чуда,
Што око у сну гледа моје свуда!

51.

Све лепше и лепше звечала је гудба,
И околина мицаше се сва,
У једно све је вукла нека жудба, —
Снежано поље дизати се ста,
Умилна свуда виђаше се лудба,
Ружа се диза иза свога сна,
У истоку се диза рујно море:
То чинило је крас од младе зоре.

52.

И(з) снега је изишла врџта слика,
И(з) снега зоре красно деве лице,

А ружа итро, умиљато слика
Дивне затим њојзи усничнице;
Па како дивно стајала је слика,
Кад ружа доби затим злаћенице!
За рујном зором изађе облаче,
Облачити је красно затим заче.

53.

Ја виђе драгу као за живота
Што је она умиљата била:
Коса врана сада се милота
Као и пре по зрацима вила,
Снежна лица и сад је белота
Као и пре на ме смехе лила,
Смехе лила, на мене гледала,
У срце ми блаженство сипала.

54.

Моје срце било је блажено,
Да не мога речи говорити,
Њено око гледаше милено;
Не мога се више противити,
Ја поити ка њојзи итрено,
Да обуватим тело мило њено:

Руком небу она показа таде, —
Ја се пробуди, а санак нестаде.

55.

Небу брзо ја погледа горе,
Куда је рука показала миле,
Нада мном не беше сјајно море,
Не звезда ноћи, нити гудбе силе,
Да крене њи и снег и младе зоре,
Да спрати мени опет лице миле:
Небо ведро снеге и керове
Види само и моје другове.

56.

Устај море, да идемо дома!
Рече један мени веселоме,
Ја устадо, па за њима ома —
Слатки санак све те преда мноме;
О како се радова веома,
Драги санче, тада са тобоме!
Како онда, тако сада исто
Пред оком је мени све ту чисто.

57.

Ја јој видим косе расплетене
По лабудни пловити рамени,
Румен-усне, образе румене,
Видим снежни њезин врат милени,
Очи благо на ме упраљене,
Очи доле говориду мене:
Живи сретно, па не тужи више —
Анђели ме сретно удомише.

58.

Боже драги, за санак ти вала,
Санче мили, после ноћи дане!
Рука данка врућину је дала,
Дрва ничу, шире своје гране,
Од жалости, свакојаки зала,
Те ме тако веселога бране.
Санче, ти ми диже прамалеће,
И оживи увенуто цвеће.

59.

Ал' не само у срдашцу моме,
Прамалеће и напољу се шири.

Цвеће красно овде преда мноме
Нашто тако умиљато мири?
Драге нема овдека са мноме,
Нашто ветрић тако љупко пири?
Зашто тица тако слатко поје,
Кад нема драге да ужива моје?

60.

Туге моје прошла је грдоба,
Санак слатки њу је излечио:
Прамалеће, то је прелепо доба,
Пита ди сам њу ја оставио?
Доба друго, кишовито доба
Тишти што је лекар излечио,
Прамалећа слатке опомене
У ме јадна доводи уништене.

СТОЈАН

I

Д

олине, брда и тутње и јече,

И цикћу пушке и мачеви звече,

У месо бију ти проклети топи.

И ране јапе, врела крвц(а) лопи,

И мозак кладе, и шкргућу кости.

А ово све је с мађарске пакости.

Сунашце јарко још је на висин(и),

Па чудно гледа што Србљанин чини;

Мађари топим' оће да га сатру,

Срб на њи пали сиротињску ватру.

Још де у Срба Србљанин корачи.

Мађара бије и можди и тлачи,

Па ако ту му час самртни дође,

Са света барем певајући пође.

Сунашце јасно преко неба с' вије

Па облак тражи, да се за њ'га скрије;

Ма небо ведро, ни облачка нема,

Па зато сунце западу се спрема:
Пољуби успут градове и села,
Пољуби реке, потоке и врела,
Пољуби Србље, те соколе сиве,
Пољуби мртве, пољуби и живе,
Пољуби ране по груди, по глави,
Пољуби крвцу што с' пуши у трави.
Још љубну куле дивна Београда,
Па онда зађе од голема јада.
Ал' уз Дунаво један плови чамац,
На среди седи један момак самац,
Па гледа тужно онамо назада,
Окле га ево изагнаше млада.
Из ока њему тужан пламен гори,
Ал' опет мучи, ништа не говори;
Голема туга срца му се прима,
Он за то опет прашта злотворима.
На крај већ стиже, скочи на обалу,
Потражи одма своју избу малу,
Ту жића књигу вади из недара,
На сто је меће, па књигу отвара;
Још пером оштрим у срце се боде,
Па крвцом својом вако писат оде:
— Смеје се небо, а сунашце гледа

Одозго доле на земаљска чеда;
Но један доле по земљи се шеће,
Рекâ би нема кâ остали среће.
Он стари није нег' ти момци млади,
Ал' младости се он своје не слади;
На лицу њему видим две-три пруге,
Но да л' од веље упараше с' туге,
Да л' од те туге, да л' ода шта више?
Но то на лицу његовом не пише.
Бијаше лепо, беше прамалеће,
А силни народ тамо-амо шеће,
Тај тражи сунца, онај тражи лада,
Ту видиш старца, онде момка млада,
Ту видиш снашу, ту мому танану,
А онде видиш рпу помешану, —
Големо људство сад се амо збило,
Кô што је свуда де је купатило:
Тај здравље тражи, јер га нема дуго;
Ал' највише је дошло по што друго:
Том срце младо од милости пуче,
Па дошô амо да дочека луче;
Тај опет милог огрлио кеца,
Па дошâ амо да кога упеца.
А тамо видим две-три моме лаке,

Донеле трга за жељне јунаке —
И тако туде све је пуно људи,
А сваки тражи што му је по ћуди.
Силовит свет се тамо-амо вије,
Ал' многи прође канда га и није;
За неког туде јоште и запита
Ил' момак, ил' госпа, ил' деклица вита.
Ал' тамо један са коњица скочи,
Ка њему свију упреше се очи,
И свако пита: Ко ли је и шта је?
Ал' залуд пита, нико г' не познаје.
И један само одговори на то:
Да лице то му није непознато,
Негде га виде, али де — не знаде.
То само рече, више не придаде.
Са коња скочи момчић коса дуги,
И даде њега своме верном слуги,
Па онда тркну горе својој кући,
А слуга оста коње водајући.
Још многи тркни, па њему притеци:
„Твој госа ко је, деде нама реци!“
Но слабо вреди ота речица њима,
Он само на њу слегне раменима,
Па лати коња, те даље провађа,

А жељном мане да сам све погађа.
Ал' зашто ћути, да л' зборит не уме?
Ил' ако уме, ваљда не разуме?
Па једну речицу за другом лаћа,
Ал' слуга њима ни на што не враћа.
То беше свима, што бијау, жао.
Ал' јад је грдни деклице спопао!
Та леп бијаше кано данак лепи,
Лепота ова све и за њ заслепи;
Још око оно, муњевито око,
Кроз срце њима што севну дубоко,
У оку јоште она тија туга,
На мутној кâ је облачини дуга.
Ту њима сместа отвори с' срдашце,
Кô ружа јутром кад спази сунашце.
За њиме млога ту уздану бела,
Но је л' му која срдашце понела?
Он оком плану дивно гледећ друсто,
Ал' срце њему опет оста пусто,
На њега звезда до звезде с' осмева,
Срдашце ледно само сунце згрева.
На страни ту је јоште двоје било,
Па с' дивно једно уз друго узвило,
А дивни беу кô дан прамалетни,

У оку радост, та били су сретни.
Њи јунак гледа сетно, невесело,
Ту њему срце малко узаврело,
Те малко крвце у лице натера,
Он осмену се, ал' пуно чемера,
Те веђе сабра, расрди дората
Па за час догна дворима пред врата.
У дворе уђе; ал' ко је и шта је?
Одавде није, дакле откуда је?
Одавна слуга ту се његов бави,
Ал' ото време где он проборави?
У двори тешког рекоше боника,
А то се њему не види из лика;
Па ако беше, сада већ преболе,
Могâ би амо силазити доле;
Већ коња јаат и тркати море:
Па зашто одма замаче у дворе?
Па ако туга какова га мори,
Нек сиђе доле, нек се заговара.
Да л' има можда ту каквога друга?
На то би могô одговорит слуга;
Ал' он је скоро кô камен студени
Те само мучи и слеже рамени. —
Тај жубор иде од уста до уста,

Ал' ниоткуда одговора пуста,
И сваком беше и тешко и жао,
Јер свакоме је на срцу остао.
Ал' највише лепотице жале,
О њему зборе, па дивно га фале.
Та све је, веле, у његака дично,
Све у њег' једно уз друго је слично:
Уз врат витешки она коса дуга,
Уз око сјајно она тија туга.
Ал' само једно ниједна не прашта:
Што ту га нема, те пита: зарашта?
Наш јунак амо дошао је давно,
Баш месец дана сад ће бити равно,
Ил' месец равно, или више мало, —
Но што је мени до малице стало!
Не иде никуд, свету се не јавља,
У изби седи, самац се забавља.
Кадикад само, кад нојца притисне,
Отвара прозор, уза зид се тисне,
На руку чилу клонула му глава,
На груди пала та коса убава.
Предивну песму удесио славља,
Ал' њезин гласак за њ'га се не јавља;
Предивно звезде и трепте и сјају,

Ма очи с' тамо његове не дају;
Далеко мисли њему се отеше,
Па око собом и уво однеше.
Однеше некуд, ма куд, ко то знаде?!
Однеше небу, донеше му јаде,
То каже лице, о Бог ти га не дђ! —
То каже лице то његово бледо,
То кажу очи оне укочене.
Но зачас њега ова туга пређе,
А око севну, скупише се веђе,
Још косу дугу потури назаде,
Те прозор ману и на ноге стаде,
По изби с' онда тамо-амо вину:
Каква ли гуја по срцу га шину?
Он самац живи без икаква друга,
И ако ко је, то је његов слуга;
Са њиме каткад он по речцу троши,
Јер свет ту доле чини му се лоши.
Ал' опет ето ка њему каткада
Однекуд дођу нека момчад млада,
Донесу гласе и још ситне књиге,
А ово њему грдне гради бриге;
Јер каткад он њих задржи на двори,
И пет-шест сата с њим' већа и збори.

А јуче њему њи двојица доше,
Код њега бише, одма отидоше.
А јутрос коња он појаа зором
Па некуд крену каменом и гором;
Ал' де он беше, што чињаше млађан,
Не знам вам казат ни причати јађан.
Мени се чини: на нешто се спрема,
На тајну неку, а та је голема.
И када све ја поприватим ближе,
Мени се чини, тајна крају стиже,
Јер до сад скрива с' на дому својему,
А данас свету указа се свему;
Ал' какву тајну на срцу имаде,
То песма моја до сад још не знаде.
Са коња сјаа, униђе у дворе,
А многи оздо гледе на прозоре;
Застрти увек били су дојако,
Ал' сада биће валада инако.
За часак који, тако сваки с' нада —
Па дегод глава указаће с' млада:
Сад, сад ће бити — многи проговара,
Но прозор клети нигде с' не отвара.
Чекање њино бијаше залуду,
И само могу чудити се чуду.

У избу уђе и затвори врата,
Па онда свога душека се вата,
На душек доле као камен паде
Па нешто крупно мозгом учит стаде;
На лицу њему чемерна милина,
И тија туга и тија љутина.
Ал' мисâ једна из друге с' извија,
Крај срца с' вију као клупче змија,
Он усне гризе а трепће све чешће,
Из ока пламен све сјаје жешће.
Два-трипут онда учесто уздану:
Да л' ово њему у срцу одлану?
Ту уста јунак на те ноге лаке,
Па онда избом учеста кораке,
На око мучно натакао веђе,
Два-трипут избом тамо-амо пређе,
Па онда звонце за гајтана вата;
Затим отиде и отвори врата.
Униђе слуга, а господар вели:
„Певајде, Миле, баш ми се зажели!“
Гусала слуга пође да се лати:
„Не тако, Миле!“ — господар привати. —
„Гусала с' мани, запевај онако!“
Ал' слуга заче, јер већ знаде како,

Па кликну, спусти, задркта и сави,
Па лати, диже, отиште и зави,
Па избу, кућу, та песма затресе,
Из куће јоште далеко оте се.
Па јечи пуста, сад тише, сад живље,
Ко чу, тај рече: Ах да песме дивље!
Ал' Стојану се топи душа жива,
Једанпут опет срећу он ужива,
Сунашца њему неста на истоку,
Па гле га опет на небу високу;
Све обасјало, што с' досад утаја,
Те рајске краје милог завичаја.
Он види миле доле и равнине,
Он види горе, брда и планине,
Још дивно место, де с' из ништа прену
Па први пут у јарко сунце глену;
Он види друге, види пријатеље,
Он види све ту миле своје жеље,
Ох, њу он види, што за се изабра. —
И ту се њему глатко чело набра,
Још тужним оком кано муња плану,
Па Милу своме да престане ману,
Те брзим кроком кроз избу корача,
Са зида скида убојита мача,

Огледа гвожђе скоро зарђало,
Па даде Милу да поглади мало.
У пушке јоште на чивија гледи,
А ове Миле изнова нареди.
— „Јер скоро, скоро, јоште ове ноћи...
Ал' Бог ће нама бити у помоћи!“
Па затим још му говораше дуго,
То само знадем, али ништа друго.
Већ данак умре, славља за њ уздише;
О ноћи, дане за те слепе мише,
За слепе мише и те тице кобне,
Та сове, мислим, што су дану злобне,
Што таму ишту, да се светлом славе,
Јер дању с' виде наказе од главе.
О ноћи тавна, ти некима веро.
Некима веро, а неким неверо,
Не кажем да те рад не има нико,
Ма ја те немам, самрти права слико.
За тебе кажу да си мирно доба,
Ма мир је већи сред тавнога гроба,
И тај би теби баш био по ћуди,
Ал' мир је л' прави, де се и не буди?
Та жићу мира Бог за одмор даде,
Ал' је л' ту жића, де с' кости оладе?

Месеца ето, те нојци помаже,
Те жишком свету оће да на́лаже,
Да мисли свет да сунце сјаје с неба,
Јер знаде свету да сунашце треба.
О сунце јарко, де укажи лице,
Па тисни од нас ове лаживице!
И сунце грану, ал' не грану нама,
Већ грану брдим', грану долинама,
Где наши чили јунаци се баве.
Да л' сунце њи је угледало здраве?
Сунашце грану — дође већ и пладне,
Сунашце зађе — ето нојце ладне,
По дола већ се и по брди спусти,
И брда, доле, покри мрак њен густе.
И тама беше и већ беше касно,
Ал' ето месец указа се јасно,
И просу бледо то своје видело
На брдо, долу, и у њојзи село.
А поред села легла густа шума,
Те пружи́ла се једнако крај друма,
Кроз лишће густо пирка ветар тио, —
Ал' ко се оно уз дуб наслонио?
Кад штогод шушне, а он ти се преда,
Све нешто слуша, све некуд погледа.

Не могу њему да сагледам лица,
Јер и њег' зави дуга кабаница.
Сад нешто беше, он стаде, послушну,
Ал' виде опет да лист само шушну,
Још друму упре те немирне очи,
Два-три пут онда тамо-амо крочи.
Ал' ко је, пусти? Он чека, ал' кога? —
Зацело ајдук чека плена свога,
Па чуо да ће сада туда проћи,
И то га нагна овамо по ноћи,
Па још се љути што га нема веће,
Зато се, клети, тамо-амо шеће.
Ал' опет стаде, опет прислушкује,
Упути с' друму — да ли што чује?
И богме јесте, ено из далека
Чује се друмом и топот и јека.
Он стаде, па гледну, па крочи, па стаде,
Још једном гледну, па ступи назаде;
Па тамо-амо плаовито с' сави,
У кабаницу тад се боље зави,
Ка друму оце, ту стаде да чека, —
Већ добро с' чује и топот и јека.
Још коњик један све долази ближе,
И сада ето већ до њега стиже,

Са коња сјаа, па овако поче:
„Менека ево, ал' ти ко си, чоче?“
— „Кô мислиш, несам, ал' твој дужник јесам!“
Па назад тури своју кабаницу,
А онај сав се промени у лицу.
„Не бој се, Васо“, Стојан му вељаше,
Јер он то главом на путу чекаше, —
„Не бој се, Васо, ја дуг увек враћам,
Ма када враћам, ја поштено плаћам.
При себи пушак' ја видим имадеш,
Шта мислим сада, мним да и ти знадеш,
Од моји која можда биће боља,
Избери брже коју ти је воља.“
Међутим Васа већ је снагу побрô,
Па одговори: „Стојане, е добро,
Нек према глави једном нас засвира,
Јер донде нема ни једноме мира.“
Те пушку лати, а измери поље:
— „Де пали први, за тебе је боље!“
Тако се Васа Стојану подсмева,
А овог љута стаде ватат врева.
„О пуцај, пуцај, тебе ђаво брани,
Ма Бог и правда на мојој су страни!“
И Васа трже, ма слага му око,

Он Стојана нам претури високо.
Тад Стојан пушку своју малу пали.
И добро згоди, на земљу га свали.
Тад Стојан брзо ка њему корачи,
И виде лице како му с' развлачи,
И виде руке де с тегле и грче,
Још мало, па му на веки се смрче.
Он гледну своме злотвору, највећу,
Што њему ћаше сваку узет срећу,
Из завичаја мила што г' изагна,
Па светом белим потуцати с' нагна.
Још осети се оном грдном јаду
Да он му дивну присвојио младу,
Па жели њему још више нег' пакô,
Јер њему с' чини е умире лако;
Па дркће јунак, од гњева трепеће.
Но шта се оно ту подаље креће?
Још гласи неки на близу се чују,
Па све се ближе амо приближују.
Наш Стојан зато не аје испрва,
Њему се чини е трепећу дрва;
Но кад се жубор попримаче ближе,
Он главу брже на 'ну страну диже,
Па гледа добро, па угледа право,

Чини се њему: неће бити здраво.
Па с' онда опет злотвору окрену,
И саже с' њему, па глену, и глену,
Па онда рече: „Преживет не море!“
Те скочи брзо, и лати се горе.
Ту месец сакри онај облак густу,
Дебела тама наоколо с' спусти,
Па зато мога ја разабрат само,
Да неки људи слегеше се тамо
И жубор беше и трајаше дуго,
То само знадем, али ништа друго.
Ал' када нојца удри се са зором,
Два коња виде где јежђау гором,
Ал' не, не туде, већ доста далеко,
Два сата отле, тако би ја рекô.
На једном коњу ту један јааше,
Ма на том другом њи двоје бијаше.
Још женско беше једно од то двоје,
Већ ако очи свараше ме моје.
Но засад ово примите овако,
Друга ће песма казати је л' тако.

II

Сунашце грану, све на земљи живну,

И гледну горе оном сунцу дивну,
А сунце опет дивно с' разиграло,
Па љубну доле велико и мало.
Куд годе гледну, све беше весело,
Од пуста миља све ми се занело.
Ал' око подне нестаде весеља,
Јер свуда наже та запара веља,
Дрвеће, цвеће и травица тону,
Што беше живо, у залађе клону.
И тако било, дуго не трајало,
Ал' небо ведро облачит се стало:
Сад ту и онде, па више и више,
Облаци док се од свуд не склопише,
И муња сукну, а грмнуше громи,
А ветар страшан на земљу се сломи.
Ох грми, грми, да се стење креће,
А вијар чупа из стене дрвеће.
Та стење кр'а с' и сваљује, побро,
Ал' мора бити, па зато је добро.
Да буре није, ко б' одагнô паре,
Што савлаше из глиба омаре;
Да бура никад ту се не осили,
Пауци би нам небо замрежили,
И сакрили нам сунце огрејало,

Што тек нас ето једва обасјало
Та бура нек је ма у срцу само,
Док згодна дана ми не сагледамо.
Па када дође, нек на ведло букне,
Нек пушка цикне, а сабља посукне,
Јер ето веће све ђаволу оде,
Ни црву тако не има слободе,
А камо л' чојку, та Бог га проклео,
Кад човек чојка у вериге спео.
Наш Стојан грдну претурио муку,
И злато узео злотвору из руку,
Још њему душу из недара трже,
А грешно тело на земљицу врже,
Срдашце њему могло б' бити сретно,
Ал' зашто каткад он ту шеће сетно,
Па за стол седне, лати неке књиге,
И веље њему удвоје се бриге?
Њи чита дуго, чита и премеће,
Па баца тад и замишљен се шеће,
Тад гледне неке на зиду артије,
Па гледа тамо и мери и штије,
Те седне за стол, нешто забележи,
Па онда опет тамо-амо бежи.
Из лица њему видети се море

Да нешто оће, што сад бит не море,
И срце њему ражали се јако,
Јер мисли веће да је време јако,
Па с' онда ита на душека мека,
Од мисли тужни скоро ван себека.
Он није сада де бијаше пређе,
Он одонуда пуно земље пређе,
И строши јунак три ил' четири данка,
Док амо дође и изабра станка;
Ма нећу казат шта бијаше оде,
Но само кажем да је украј воде,
Крај реке неке, за вас без имена,
Ал' беше дивна, брза и студена.
Крај реке беу једни двори туде,
На дворим ништа чему с' људи чуде;
У двори туде на душека мека,
Он паде, тужан, скоро ван себека;
Ал' ето амо његовога злата,
У избу уђе и стаде крај врата,
Крај врата стаде, па у драгог гледи,
У њега гледи, па дркће и бледи,
И гледаше га баш по сата дуга,
Де срце њему тешка мори туга,
Па од стра љута сва задркта млада,

Јер њега така не виде никада.
Па напред пође, ка драгоме крочи,
Он жубор зачу и подиже очи:
Пред собом виде своје сунце јарко,
Па лати младу и пољуби жарко.
Ал' учас лати г' успомена нека,
Па злато своје тури од себека,
Још оком тужну немило пресече.
То мутно око њојзи 'вако рече:
Отале ајде, ја т' први пољуби,
Ма злотвор први све друго обљуби!
Ал' мутно око она разумела,
Па одма на то повриснула бела:
„Ох Стојане, ох тако т' Бога жива,
Та што сам тужна ја евовде крива!
Тебека дивна одонуд нестане,
А мајка мене твој злотвору даде!
Ти знаш да беше против моје воље.
Не глај ме тако, ох уби ме боље!“
То рече млада, скоро душу даде,
А Стојан скочи, па је грлит стаде:
„Ох ти си опет, ти си ми једина,
Што оста тужном од свију милина;
Ма чим ћу теби тог света студена

Наплатит веру тврђу од камена?“
— „Ох нек сам твоја, па сретној не треба,
Кром тебе, више ни Бога, ни неба!“
То рече она у тужној радости.
Смилуј се, Боже, па ми јој опрости!
Па иду бели кâ и до сад дани,
Ма у њег' сад је чешће људи страни;
За гору када зађе сунце сјајно,
Тад они стигну, па с њим зборе тајно,
И ситне књиге почесто се чате,
Са зида мапе на стола се лате,
Па гледе с' села, воде и планине,
И по њој честе белеге се чине.
Још беше туде збора свакојака
Од брза праа и танки пушака,
И од ђулета, топа, лубарада,
Ма слаба у све канда беше нада,
Јер увек ту по разговору дугом,
Разиђоше се са чемерном тугом.
И нојца беше, и беше одавно,
Долина, брдо, све бијаше тавно,
И она бистра, она река иста,
Једва се дегде у пругама блиста.
А два човека један чунак мали

Баш притераше амо ка обали,
И како доше, искочише места,
И зачас отуд у тами и неста.
Ал' јасне горе код Стојана свеће,
Он мисли нешто, тамо-амо шеће,
Па онда стаде, и за стола седа, —
Ал' ето к њему два момчића бледа.
Без питања су к њему улетели,
Без поздрава су мучну реч повели.
Он жубор зачу, па главу обрну,
Ал' већ је чуо, чуо речцу црну;
И ја сам чуо, ма не знам шта беше,
Јер брзо речи од уста с' отеше.
Ма он је чуо, па сам вас побледи,
Ал' мучи јунак, па преда се гледи,
Па онда уста, тамо-амо крочи,
А момци мучне у њ упрли очи.
Он мозгом нешто тамо-амо крени,
Па сада бледи, а сада румени.
И учас, не знам што му на ум паде,
Он гроотом се ту смејати стаде,
Па јоште рече: „Да срећице клете!
Та весело је, што се не смејете?“
Па тад се смрче и цео побледи,

Кô камен стоји, а у земљу гледи.
Па онда рече, скоро изван себе:
„Тог и тог нема, ал' није ни требе,
Како је, да је, не мож' бити боље,
Јер сад премишљат више није воље“, —
Па узе табак и писати стаде,
Написа брзо и младићим' даде;
Још њима рече: „Боље умрет тако,
Нег тужним срцем умират једнако.“
Већ исток сину, а сунце изађе,
Ал' другојаче све нег јуче нађе:
Све жубор, итња и справљање неко,
Кô на бој да је, тако би ја рекô.
Још неки веле да негде на страни,
Баш иљада је људи оружани.
Но Стојан данас весео је здраво,
Ал' окле ово, ја не знадем право;
Ма може бити да се све обрну,
И стење клето са пута му згрну;
Ал' може бити да се само смеши,
Да срце јадно малчице утешу,
Ил' ваљда је јоште штогод друго,
Ма о том мислит било б' сасма дуго.
И сунце зађе веће поодавно,

И нојца беше, и бијаше тавно;
Он с драгом својом вечерати седе,
Ма њима, с' ето никако не једе;
Све једно друго да привати нука,
Ал' јести не да нека тешка мука;
Још шалу чешће он збијати пође,
Ма ова шала од срца не дође.
И тако време дуже се провело,
Ма најзад вако заче чедо бело:
„Ох мој Стојане, ох мој друже мио,
Не питам тебе што си наумио,
Ма ако т' лице и јесте весело,
На неко веље ти се спремаш дело;
Ал' што је да је, штоно тебе чека,
Не потури ме тужну од себека!
Ох, вод' ме собом, а тако ти Бога!
Та што ће ружа без сунашца свога?“
То млада рече, лати га за руку,
У оку сјајном ону љуту муку,
А руку њојзи стиште Стојан мио,
Па вако оде говорити тио:
„Да, ја се спремам, ја ћу некуд поћи,
И то скоро, јоште ове ноћи,
На веље дело јеси погодила;

Но ти си, мислим, Стојанова Мила,
Ал' остан' дома, сад више ни речи!
То теби милост, то ти Стојан пречи...“ —
И она мучи и угуши муку
Те пусти њему ону белу руку,
Са врата скиде неке амајлије,
Те проговори ове речи тије:
„А оно узми бар то од менека,
Ја ово чува само за тебека;
Старина један, што у нас бијаше,
Менека једном ово дариваше,
Унутри, рече, часног древа има,
И он га доне из Јерусалима;
Па ко год носи ове амајлије,
Ни топ, ни пушка, ни сабља не бије;
И закле мене да не дам другоме,
Већ само милом суђенику своме.
О, узми, узми ово од менека,
Та ја то чува само за тебека!“ —
Овако рече, па то око живо
У њега упре млада бојажљиво,
А он је слуша, осменут се ћаше,
Ал' брзо смисли, па дар доваташе,
О врат га веша и спушта у недра,

Па љубну злато посред чела ведре.
Кад узе дара, њој мало одлану,
Чињаше с' сунце да јој опет грану,
Па око врата лати га белог,
Па љуби, грли суђеника свога,
Из ока још јој суза се отиште,
Што јад јој дотле у срдашцу стиште.
У тиој тузи тако време прође,
Ал' ето време ка растанку дође,
Он оправу се, лати се оружја,
Још дешто њему тужно злато пружа,
И расташе се, не би ни јаука;
Ма беше, брате они ти(ј)и мука.
Она му млада око врата паде,
Па љубит стаде, дуго не престаде,
Тад малко клону, јунак се отрже:
„О, збогом, збогом!“ па с' напоље врже.
Ал' она за њим, још једном га вата,
Још једном њему пада око врата,
Још једном љубну дуго, дуго, дуго,
Па рече: „Збогом!“, али ништа друго;
Па г' онда пусти, гледну за њим мало,
Док њеном оку драгога нестало.
Тад уздркта се, у избу поита,

Па као мртва на душек се ита,
И тако леже, и времена прође,
А она тужна још себи не дође.
Ал' напоследку с' из несвести прену,
Па слушкињу крај себека зглену,
Па упре у њу то стаклено око,
И малко диже, уздану дубоко,
Па онда младој паде на сред крила,
И ту је прве сузице пролила.
Ох, лије сузе, оне сузе тије,
Кô ружа бела кад се сунце скрије,
Ма ружа сунце видеће заного,
Ал' оће л' она своје сунце драго?
Ох, ђаво клети свуда светом њуши,
Па јаде справља човечијој души.
Ма ко то беше што му се продаде
И божем друсту те удари јаде?
Да л' ђаво њему обећа колајну,
Те дивну тури на видело тајну;
Ал' да л' учини ради новца клета,
Да залуд гину она браћа света?
Но макар како, ђаволска је шала,
И тајна њина рано се сазнала,
И које, да је, никуд из те коже,

И они гину ради правде боже,
Они се бију кано и рисови,
Ма многе једу злотворски зидови.
У злотвора је топа и кумбара,
И то им чини много пуста квара;
Но њима чине штете много више
Што срамотно и многи оставише,
И ради новца и другогa блага
Поизмицаше, било им без трага!
Још беше међ тим много страшивица,
Но што је стало до ти кукавица?
Ма што заоста, све је челик тврди,
О Бог би дао да врага нагрди.
Све истопи се, тек и је иљада
Ма све је, брате, она крвца млада,
А крвца млада, она крвца врела,
За правду увек бит се започела.
Њи ту је мало, злотвора мложина,
На сваког дошла по која стотина,
Још у њи бије топ са сваке стране,
А они сабљом и пушком се бране;
Ад' опет нигде назад не успрежу,
Већ чилом руком на јуриш потежу,
Па де ко падне, ту други полети

Да правду божу животом освети.
Да нема ништа, они сами виде,
Ма опет сваки унапредак иде,
Јер ето оће њина крвца млада
Да спомен даде свету за свакада,
За правду како ваљаде умрети,
Да ђаво клети Богу се не свети.
Наш Стојан ту је међ првима први,
Већ злотвора он много стаде крви,
Ма још је читав, још се не умара,
Још бритком сабљом злотвора обара,
Па де год треба, ту је диван свуда,
И куд се макне, чини дивна чуда,
Све јунак разби. Ма ко изненада,
Ко оно отуд на њ'га наже сада,
Још викну бесно: „Стани, да ти платим,
Да жао теби за још горе вратим!“
Наш Стојан зачу, онамо с' окрену,
Но што се стресну, кога тамо зглену?
— „Та откуд ти ту, да ли из мртвила,
Да л' моја т' пушка лоше погодила?“
То само рече, па с' онда заљуља,
Пољани паде, а крвца покуља
Из ране смртне што му Васа даде —

Јер Васа беше што га ту препаде.
Баш Васа они, ког м'љаше у гори
Да онда ноћом самртно обори.
Ма удеси и нека срећа луда
Те неке људе тад проведе туда,
Те пушке чуше, тамо потекоше,
Те скоро мртва њега подигоше;
А лекар вешти навали мелема,
И скоро срасте рана му голема
Он виде како Стојан о тле паде,
Коњица нагна, и њему допаде,
И глену њему у то бледо лице,
Што смрт развлачи тако немилице,
И гледну, гледну, и беше му слатко,
Те још се смеје, ал' беше за кратко;
Јер Миле отле беше недалеко,
Те сиљном мишком јунак је секô,
Ал када спази де господар паде,
И ко му рану самртну зададе,
Кô огањ живи плану му у очи,
Два-трипут крочи, злотвору докрочи.
Па узе њега нако на довату,
И удари га по беломе врату.
Баш једним маом откиде му главу

И обори је у пра и у траву,
Још кликну јунак: „Благо ли си мени,
Да дивно ли га, дивно га замени!“
Ту Стојан очи још једном отвори,
Па спази свога без главе злотвора.
Па спази Мила, што му је одсече:
„О фала, Миле!“ слабир гласом рече,
Па очи склопи, малко се затресе,
А Бог му душу на небо однесе.
Још сабље звече, још траје пуцњава,
Зелена трава сва је већ крвава;
Но залуд тече њима крвца млада,
Већ морају се повући назада.
„Већ беже, беже“, виче злотвор клети,
Ал' то им није ни на крај памети.
Већ ватају се неког камењака,
Па отуд сташе бити из пушака.
Са сви је већ страна злотвор и оптекô
Два-трипут је већ: „Предајте се!“ рекô.
Но нико од њи за то и не знаде,
Та де ће правда кривди да с' предаде.
Сад злотвор јуриш на дивне чињаше,
Ал' млоги о тле главном удараше.
Јер они пали за камена тврда,

А камен тврди злотвору се спрда,
Ох, камен ледни на њи с' смиловао,
Де братац брата роднога издао.
Ту они бију огњем из пушака,
Не даду напред крочит ни корака,
Па друг кад падне: „Ох просто му млеко!
Да благо теби!“ побро му је рекô,
Те пушку лако од ока салети;
Те бије, руши, своју браћу свети.
Но што за фајду, и пре беше мало,
Ал' сад их само стотина остало,
А злотвор своје броји на иљаде, —
Ох сунце јарко, видиш ли им јаде?
И види сунце, оно око боже,
Да дуго чета бранит се не може,
Па ода силног и големог јада,
Свог ето оде тражити запада.
И сунце јарко већ оће да седне,
Но гледни тамо украј реке ледне,
Ту неко седи, и баш она седи,
Па тужним оком у водицу гледи.
Још амо иде, тако би ја рекô
Баш један чамац управо од преко,
Све ближе, ближе амо јунак вози,

А то је Миле, Боже јој помози!
Па када веће до обале стиже,
Тад она јадна своје очи диже,
Па спази слугу, па опази чамац.
Па скочи, викну: „Та зар идеш самац!
О Миле, Миле, а тако ти Бога,
Та куда деде господара свога?“
Ни речи на то Миле не изусту,
Већ само мало у чамац се спусти.
Још проли до две, до три веле сузе,
Па отуд нешто у наручје узе,
Па из свог чамца тад на поље шетну,
Па нешто доле на травицу метну.
И у то она амо прискочила,
Па виде свога пред собоме мила.
Ту њу ми лати они јад силени,
Од јада силна сва се окамени,
Нит штогод рече, нити сузну оком,
Нит гледну горе то небо високо;
Та оно небо њу превари здраво,
А то је пред њом њено небо право,
Те малко стаја, тад на драгог паде,
Ох силни Боже, да ли душу даде?
Ту Миле одма ка реци поита,

У веса свога водице заита,
Те брже назад, па је кваси, шкропи,
Ма она ока опет не отклопи;
И тако дуго мучаше се туде,
Ал' најзад виде заман целе труде,
Те лати пушку, сасу је у главу,
И крај њи паде у зелену траву.
Сад иди у свет, моја јадна песмо,
Но волео би да си ми повесмо,
Да из те дивно ја увртим уже,
Да браћа моја неке њим послуже.

(19. јануара 1849)

БЕЗИМЕНА

А Мој брате драги, мили,

Ал' ме тиште ране,
Раниле ме девојчице
Гиздаве, млађане.

Ал' ћу им се осветити,
Ао, мили побро,
Док се само поприватим
Своје снаге добро.

Дегод коју дивну ватим,
Дању или ноћу,
Испритискат, ижљубити,
Изгрлит је оћу.

Моме младе, моме лепе,
Трипут лепше биле,
Око мога бела грла

Али, побро, пре ти песму

Ја обећа једну,
Песму трпку и киселу,
Горку па и медну.
И тако ми науснице,

Преварит те нећу,
Седи туна па ослушни,
Ето започећу.

(1 ПЕСМА)

(1)

олемо је пусто место,

Куће лепе и високе,
А дућани свуд учесто,
Да напариш жељне оке,
Истурили сребра, злата,
Свиле, свите све на врата.

2.

По улица каменити
Свуда силан народ грња:
Црни, бели, поносити,
Суви, товни, пуни прња,
Здрави, кљасте, голи, боси —
Сваког некуд ђаво носи.

3.

Ту ћеш наћи окићени

Лепи мома, лепи снаша,
Има нешто и поштени,
Ал' највише сека-даша:
Ил' за новце, ил' онако,
Ал' су даше свакојако.

4.

Насред града кула вита
Подигла се ћа до неба,
Крај ње црква поносита,
За молитву како треба,
Дивно чудо од камена,
А поваздан отворена.

5.

Ту долази стара бака,
Да јој греје Бог опрости;
Ту долази мома лака,
Па се моли у милости,
Да јој брже пошље драго —
Да ће доћи, зна занаго.

6.

Напољу се милост поче
Крај дућана на улица,
У цркви се туна роче
Жељан момак и деклица,
Докле једно од њи двоје
Враг не прими међу своје.

7.

Пет удари после подне,
Скоро празна црква света,
Нуто једне моме згодне
Де у цркву право шета;
Оде клупи, туна клече,
Прекрсти се, шта л' је пече?

8.

Ала, брацо, само гледни,
Није л' тако кâ сам рекâ:
Све ка врати гледи једни,
Није л' канда кога чека;
А то ко ће друго бити
Него какав кицош вिति?

9.

Нит' је тако дуго било,
Ал' секира у мед паде,
Уђе једно момче чило,
По клупама гледат стаде;
А тек што га мома спази,
Прекрсти се да полази.

10.

Уста, не кте оклевати,
Ка драгоме свом поита,
Под руку се њему лати,
„Па како је?“ још запита.
А он рече: „Никад боље!“
Па са драгом ајд' напоље.

11.

Цури беше име Лиза,
Лепотом је Бог накити,
Однекуд је ту изблиза,
Ту шешире учи шити;
А да л' чини ово само,

То засада још не знамо.

12.

А момак је однекуда
Де су људи као вуци,
Под оружем иду свуда,
Да и видиш: кô ајдуци;
А ношња им скоро така
Као што је у Турака.

13.

Зато из свог завичаја
Овамо се млађан сломи,
Да сред бољи обичаја
Срце своје припитоми,
Да на пусту себи славу
Наспе мозга пуну главу.

14.

Јер овдена свуд улицом
Кано река мозак тече,
Да га мореш грабит жлицом —
Бар му тако многи рече;

Још придаде, да поита
До тог места мозговита.

15.

Јоште рече, те још живо,
Своје тело да уљуди,
Да се тури у ношиво
Што питоми носе људи;
Јер кад ту га спазе така,
Гледаће га кô дивљака.

16.

Српчић прими савет мудри,
Старо руо баци са се,
А на себе друго удри,
Чим се прави људи красе,
У штруфле се дивне стера,
Лати фрака и квекера.

17.

Ој квекере, ао фраче!...
Кад вас видим, ношњо лепа,
Одмила ми срце скаче,

Јер ви чојку дасте репа;
Што уделит Бог не може,
Љуцка мудрост ту поможе.

18.

Та да свега баш нестане
Што смозгасмо ми дојако,
Само да нам вас остане,
Ао квеко, ао фрако,
Па нам оста слава лепа,
Док под небом има репа.

19.

Како дође тек година,
Па већ знаде билијара,
Зна валцера, да ј' милина,
Зна по ваздан да тумара;
Свуд кицоши дивни врве,
Он претекâ већ и прве.

20.

Двадест лета беше јако,
А без жене још до саде,

А женицу, ил' што тако,
Ваља сваки да имаде;
Зато и он градом зађе,
Па младицу себи нађе.

21.

Ко ту белца два-три плати,
Те још неће позадуго,
Наће мома што ће дати:
Беле груди, и што друго;
А за седам, осам, девет
Пушта сву ноћ и у кревет.

22.

И наш јунак више пута
Деклицама тим се вину,
Ал' га пецну гуја љута,
Да га жеља завек мину:
Једанпута тако дете
Даде њему и што не те.

23.

И тад смисли детић врли

Да се чега бољег маши,
Кад млађано што огрли,
Да се нема шта да плаши,
Те улице све прокаса,
На ту Лизу док набаса.

24.

У једнога у дућана
Очи му се поотеше,
Кад ал' једна ту млађана,
Па још сама декла беше;
Он повика: „Ето леба!
Така мени баш и треба!“

25.

Па у дућан њој поита,
Учини јој поклон лаки,
Још је тио тад запита,
Да л' кроглова има каки?
И то зато он прозбори,
Да се само пут отвори.

26.

Он би код ње позадуго,
Али не знам што збораше,
Но што море бити друго,
Нег прелепо да бијаше,
Јер предвече ја га виде,
Да под руку с момом иде.

27.

Он је прати њеном дому
Говорећи реч лагану,
Ту ће питат јунак мому,
Де се сутра да састану;
А деклица вини, мани,
Док не рече: „Код Stephani“.

28.

До куће је већ допрати,
Ту је ваља манут танку,
За руку је зато лати,
Та је љубнут на растанку.
Ал' не даде мома лака,
Ступи назад три корака.

29.

Јер одозго од фењера
Право на њи пала зрака,
И девојку то натера
Да потражи мало мрака,
Јер и могу видет људи,
А људи су чудне ћуди.

30.

Она назад, он за њоме,
Мисли да ће да умакне,
Довати се своје моме,
Да не може да се макне;
Она с' брани, главом маше —
Док се усне не састаше.

31.

То би синоћ, ништа више,
И то кажем да све знате;
А у цркви отоич бише,
Ако с' јоште осећате,
Бише док се не састаше,

Па с' из цркве одма даше.

32.

Улицама они шећу,
А доста је веће тавно,
Декоји су веће свећу
Запалили поодавно;
Ал' се њима тамом шета,
Та милости мрак не смета.

33.

Кад су били мимо двора
Дено јунак наш борави,
Тад он рече да ту гори,
Не знам, нешто заборави,
Па девојку још понуди,
Да се горе с њим потруди.

34.

Ал' му вели златна сека
Да он иде сам у дворе,
А она ће да причека
Док се врати одозгоре;

Јер поштена де ће мома
Страном момку ић у дома!

35.

Ал' наш јунак знаде и то,
Те говори девојчици:
„У то доба, срце, злато,
Тако сама на улици?
Шта ће рећи ко те спази,
А туд силан свет пролази.“

36.

„Ајде са мном, злато моје,
Нико т' видет ту не море,
Поред стуба врата стоје
Одма како с' попнеш горе;
Туд у избу ја улазим,
Кроз ничију не пролазим.“

37.

То за цуру доста беше,
Већ се на све склони млада;
Уз стубе се већ попеше,

Пред избом су веће сада;
Већ се врата отворише
И за њима затворише.

38.

Јасну свећу он запали,
Своје злато грлит пође,
Али мома на њ навали,
То да узме по што дође.
„Ајдмо, брже!“ она кара,
Он грлећи одговара.

39.

На канабе јоште седа,
На своје је вуче крило,
Чедо види да је беда,
Па се њему попустило;
На крило му млада паде,
А он ми је љубит стаде.

40.

Он је љуби, она њега,
Он је стиска уз себека,

Та од света овог свега
Дража му је та сад сека.
Тако беше, ал' не дуго,
А он заче још што друго.

41.

У недра јој руку тура,
А да види шта ту крије.
„Не, о нете!“ кара цура,
По руци га млада бије —
И то беше, ал' не дуго,
А он заче још што друго.

42.

Плану огњем детић пусти,
Па је узе у наруче,
На душека тад је спусти;
Ал' се брани дивно луче,
Још стидљиво њему рече:
„Не! — ако нас ко затече!“

43.

„Кô затећи? Није него!

Кад су врата затворена.“
Њој је рекô, па прилегô,
Машио се под колена.
Она јади: „Ох мој Боже!“
Па га малко потпоможе.

44.

Свршен посо, те на кратко,
А благослов дође с неба,
И без попа беше слатко,
Ал' што попа ту и треба?
Попи само жене граде —
Вако цура још остаде.

45.

Тако они ту обоје
Предивно се осладише
И големе пламе своје
Нешто мало угасише;
Још им срце јако бије,
А девојка лице крије.

46.

Но стид ови брзо преста,
Брзо с' мома рашћерета,
Малко стаде, али сместа
Започе се шала клета:
На крилу му цура цупка,
Па се с њоме грли, љупка.

47.

Још он пита злато своје,
И ту малко стаде шала,
Да му каже, колико је
Драги досад већ имала.
Наша декла ту уздану,
И суза јој једна кану.

48.

Затим рече: „То је лако,
Јер имадо јединога;
После њега све дојако
Не погледа баш никога.
Ох, он беше —“ ту ми узе
Од очију трти сузе.

49.

Јоште поче тужна мома,
Како малко снагу побра:
„Леп он беше, леп, сирома,
И сувише душа добра,
Куда тедо, тамо стаде,
Што заиска, то ми даде.“

50.

„И би њему љуба била,
Тако м' узе он у вољу,
Ал' га мајка не пустила,
Нашла њему другу бољу;
У те новца тма имаде,
А мени га Бог не даде.“

51.

„Једанпут он баш предвече
Дође збуњен ка менека,
'Жива била', тако рече,
'Ти си моја, па довека;
Злато, сребро јесте срећа,
Ал' је милост моја већа.“

52.

„Па за руку мене лати,
Оде причат реч несретну,
Како њему отац, мати
Оће другу да наметну;
А он рече да без мене
Нигде њему нема жене.“

53.

„Нато отац реч настави —
А љут беше као зоља:
'Ил' је одма заборави,
Ил' ћу тражит сина боља!
Таким шупље испод неба,
А баштина бољем треба!“

54.

„Ал' ни ово моје драго
Од менека не отиште:
'Шта је отац, шта је благо?
Тебе моје срце иште.

Ил' ћу тебе, ил' никако,
А слатко је и овако.'“

55.

„А ја њему поче на то,
Да послуша родитеље:
'Слушај, реко, слушај, злато,
Њине жеље, боже жеље;
Бог на небу силан живи;
Ко ће с' њему да противи?'

56.

„И још даље ја покуша,
Одо зборит, одо молит,
Ал' он не кте ни да слуша,
Не даде се ни осолит.
Четир дана стаде тако,
А он при свом све једнако.

57.

А ја опет, ка и досле,
Удри гуди све једнако,
Док не догна понајпосле,

Те с' опрости са мном вако:

'Видим да ти несам мио

Кâ до сада што сам био.'

58.

„И тако је отишао

И узео себи другу...

Жâ ми беше, здраво жао,

Ал' угуши своју тугу,

Та што знадо чинит млада?

Заш да с мене момак страда?

59.

По његовим по сватима

Намисли се уклонити,

Своју другу сад он има,

Треба њојзи веран бити;

А да ђаво још је дома,

Видела сам затим ома.

60.

Јер три дана после свата

Баш од руке од његове

Доби прстен тај од злата
И уз њега речи ове:
„Нос' га, злато, и не скидај,
Срца мени не раскидај.“

61.

„Оца, мајку, сву родбину
Дотад већ сам изгубила,
Те потражи своју стрину
Код које сам онда била,
Па јој реко: 'Морам сместа
Из несретног ићи места.'“

62.

„И јербо сам још сирота,
Ваља мени што учити
Су чиме би за живота
У поштењу могла бити;
Јер у томе кад застрани,
Шта остаје женској страни?

63.

Ал' ме стрина пустит не те,

Јер јој бија десна рука,
„Остан', рече, остан', дете!“
И ту беше љута мука;
Ал' ја плачи, моли, гони,
Те с' најпосле стара склони.

64.

И сама се амо крену,
И нађе ми мајсторицу
Једну вешту и поштену,
Баш кâ ваља, удовицу;
Код ње поче учит млада,
Па код ње сам још и сада.

65.

И сада је баш година,
И ја силне проли сузе:
Сећа с' драгог, што судбина
Немило ми сретној узе,
Док ми с' ваша изненада
Не забели зора млада.

66.

Срећа моја ви сте сада.
Но да све вам кажем право:
Кад вас оно згледа тада,
Препадо се млада здраво,
Јер помисли баш заного
Да ми уђе старо драго.

67.

И богами, на њега сте
Сила налик баш заиста:
Исте очи враголасте,
Исто чело, уста иста,
Иста коса, исти зуби.“
Ту г' огрли, па пољуби.

68.

„Ох мој Боже, драги Боже,
Сад сте моји, сад сте моји!
Ал' кад мислим што бит може,
Срце ми се јадно боји:
Та слатко је, здраво слатко,
Све се бојим, биће кратко.

69.

Нигде мени нема среће
Како прену и свет глену.
Кад посади како цвеће,
За дан, за два, па увену;
А тичицу кад одрани,
Одма јадну и сарани.

70.

За мајчицом, још кâ дете,
И за оцем проли сузе.
Тад ме друга срећа сrete,
Али судба и њу узе.
Вас ми сада Вишњи даде,
Да л' ће бити кô до саде?“

71.

Девојчица сасвим клону,
Када ваку реч изусти,
Ка драгоме своме тону,
На груди му главу спусти:
Вељи јад јој сломи снагу;
Жао беше њеном драгу.

72.

Па довати своје мило,
Па је грли, па је теши,
И задуго баш не било,
Мома с' диже, па се смеши,
У очи му млада гледа,
Јоште збори: „Ал' си беда!“

73.

Па се њему од милоте
Око бела врата вије,
А момку се срце оте,
Те започе враголије;
Још се једном преварише,
Јоште једном, оће л' више?

74.

Неће засад, крај је шали,
Устадоше оба двоје.
Он цигару своју пали,
Она глади косе своје,

Још се друго штошта сети
Што у игри поремети.

75.

Онда узе чедо дично,
Па је кући он отпрати,
Те се онда, кâ обично,
У кавану малко сврати,
Па с маргера на келнера —
Оде право да вечера.

76.

Наједе се, па сад пу(ши),
Још су момци пива нагли;
Он за чашом чашу суши,
Док му с' умље не замагли,
Тад устаде, крчму ману,
Те батргну у кавану.

77.

Ту ми попи каву црну,
Поче играт билијара;
Тад се малко кецу врну,

Ту остави нешто пара;
Испи две-три чаше рума,
Па сад ето кући љума.

78.

Успут пева како море,
Баш до куће с песмом дође,
Даде белчић, сукну горе,
Па се одма свлачит пође;
Зато свеће и не пали,
Већ с' у одар тако свали.

79.

Легло момче, па заспало
Баш у један по поноћи,
Ал' до дана још је мало,
Мора и дан потпомоћи;
Јутро дође, па с' измиче,
Ал' што с' ово момка тиче?

80.

Нек мађистор чати књигу,
Може он то и без њега,

Он сад има другу бригу,
Јера младост плао бега,
А времена још ће бити
Де ће све то накнадити.

81.

Десет сати е то бије,
Он од одра свог устаде,
Па се брије, па се мије,
Па с' у руво дично даде,
И довати цигарицу,
Па ајд' одма на кавицу.

82.

Још се лати билијара,
И показа сву вештину,
Затим оде да тумара
Изван града низ ледину;
Ту на ручак оде лаву,
Затим назад ајд' у каву.

83.

Узе каву па новине,

Све пролети кано вијар,
Па да боље време мине,
Јуриш опет на билијар.
А кад дође до шест сата,
Осети се свога злата.

84.

У шест сати по њу оде,
Но да вргнем све накратко:
Он ужива сваке згоде
И проводи младост слатко,
Ни потури бела данка
Без љубавна без састанка.

85.

Он се слади моме беле,
Још узима њој избицу,
Јер де она би доселе,
Лошу каже другарицу:
„Сувише је, вели, проста,
А то већ је за ме доста.“

86.

Свуд заједно они шећу
Од весеља на весеље;
Данци иду и пролећу,
А за њима и недеље:
Ето зиме на измаку, —
Њина срећа ни за длаку.

87.

Истина је, шпаг му пати,
Да му каткад ври по глави;
Но кад своје злато лати,
Одма на све заборави;
Чини му се данас луче
Јоште лепше него јуче.

88.

Једном јунак сат продаде,
Успомену материну,
Ал' што знаде, кад мораде,
Треба злату на аљину;
Ал' јој не би било ласно,
Но мољаше тако красно.

89.

Лепо вече, красно вече,
Он по своју оде мому,
Ал' му онде бака рече,
Да не има ње на дому,
Да јутроске рано оде
Боној стрини у пооде.

90.

„Кад ће доћи?“ јунак пита.
„За пет дана“, рече стара.
Он верује, назад ита,
Ал' у срцу злато кара:
Мало му је мучно било
Што се чедо не јавило.

91.

Кад с(утрада)н нуто среће!
Баш крај неке прође куће,
Али ко се оно шеће?
Је л' то она, је л' могуће?
Стаде јунак, гледа дуго:
Богме она — нико друго.

92.

Мома шеће лако, ситно,
Па у један дом замаче;
Момку беше доста итно,
Ал' он стаде, мислит заче:
Бистар беше, добро мисли,
Добро мисли, боље смисли.

93.

Он се за њом у дом даде
И запита онде нешто.
Од вас нико то не знаде —
Не знам ни ја, али тешто!
Та знаћемо све до сутра,
Или барем до прексутра.

94.

Прексутра је, подне звони,
А он оде тражит мому,
Бака му се на пут гони;
Шапну: „Није још на дому.“

Ал' он с пута тури баку,
Те ка врати, па за кваку.

95.

Врата чедо не забрави,
Ваљда беше то случајно,
Он с' у избу плао сави,
Згледа своје сунце сјајно
Оно лежи за њ незгодно
Ал' за доста згодно.

96.

„Што је ото?“ он запита,
Али чедо ни бригеша,
Већ устаде, на њ поита,
Још прозбори срдна сеша:
„Господине, молим, ко сте?
Ја не примам такве госте.“

97.

Што би даље, није ствари,
Зато песма о свем ћути,
Она њега баш превари,

Да и мене самог љути.
Ал' такова тешка чуда
Збивају се светом свуда.

98.

Залуд грми, залуд сева,
Заман с неба Вишњи кара:
Чоек, жена, момак, дева
Једно друго опет вара —
Брже, злато, брже амо
Боља света да деламо.

II ПЕСМА

1.

Т

андр! тандр! ука, лупа,

Сад ће дивно чудо стићи,
И гле напред једног ћупа,
А за њиме све лончићи.
Ука, лупа! враг би цркâ,
Сваки од њи затандрка.

2.

„Какви Срби, гле и сада!
Какви“ — не знам што зборише —
„Илири смо од некада,
Красни синци, те сувише;
Наша мајка јесте и л а,
А то мислим већ је сила.“

3.

Свет се стрча, слушаат стаде,

Сви се диве, сви се чуде,
Јер не знаше то до саде,
Али ето једне луде,
Међу лонце штапом наже,
Да и здруцка, да и смаже.

4.

Једна бака виде муку,
Мудра беше, мудро поче,
Истрже му штап из руку,
Још повика: „Не дам, чоче,
Не дам тужна лонац' груват,
Та у што ћу пасуљ куват?“

III ПЕСМА

1.

оре, песмо лакокрила!

Ал' не вод' ме на небеса,
Ниже пусти своја крила,
Нису за ме та чудеса,
Пут је тамо студен, ладан,
Могâ би се смрзнут јадан.

2.

Милтн, Клопшток, зле им среће,
Доше отуд промрзнути,
О носеви, ледне свеће —
Страота и и гледнути!
Ниже, ниже, чедо моје,
Земљица је царство твоје!

3.

Брда, горе и планине,

И ви стене ту поносне,
Кланци, лузи и долине,
Реке, врела, луке росне!
Кад вас гленем, ал' ми го(ди),
Благо мени, да се роди!

4.

И ви слатки, слатки тићи,
Ви овчице, благо мени!
И на стењу, ви козлићи,
И ти мраве ту малени,
Па да душа није твоја
Иста, иста као моја!

5.

Ох мој драги Богосаве,
Де ли си ми сада, брате?
Јер тако ми моје славе,
Све једнако мислим на те.
Што л' сад чиниш на уранку?
Да ли градиш каку Нанку?

6.

Гради, гради, брате, приче,
Биће добре, Нанка јемчи;
Удри губу што пониче
Да нам сеје све понемчи —
Сеје наше, код нас живи,
Ками нама — ми смо криви!

7.

Глени, глени ову само,
Та није ли кâ сунашце?
Па да ваке опуштамо,
Ками нама у срдашце!
Свака од њи раја вреди,
Па мастило да се штеди?

8.

Гради, гради, тако т' Бога,
Што обрну ка сунашцу,
Тако т' лика љуваного
Штоно чуваш на срдашцу?
Што — Но већ се песма не да...
Збогом, одо унапреда.

9.

Ох, красно ли оно беше,
Кад заори: „Устај, роде!“
Кад се срца поотеше...
срцу моме дође лудо
Ал' какво је оно чудо?

10.

Жена није — браду има,
Чоек није — дуга хаља,
Хаља му се земље прима;
(Он) пред народ траља фаља,
Крст узима, тио збори:
„За вама ми срце гори.“

11.

Ох, глени му под аљину,
Глени, роде, глај му ноге!
Тур' му с главе капетину,
Да не има врашке роге?
Ама народ веран, јао,
Седој бради веровао.

12.

Седа брадо, што засија
Ка купина она света,
Ма из тебе реч Божија
Не заори, веруј, клета!
Из тебе нам гуја сину,
По срцу нас верне шину!

13.

Проклет био, докле био!
А кад мро, не умро!
Крвцу своју мрући пио!
Сам себека врата кро!
Док ти душе што уцвели
Не опросте, враже бели!

14.

Које Србин, хај на ноге!
И на ноге поскочише;
Ал' међ њима виде многе
Дено крвцу потурише
И одоше у злотворе, —
Ма и брзо Срб прегоре.

15.

„Нека кукољ, нека иде,
Бар је сама сад шеница!“
Србин кликну, а не виде
Украј себе пијавица
Што с' уз њега пењу, вију
Да му само крв испију.

16.

Ој ви губо, губо гадна
На српскоме телу дивну!
Да л' имена ваша јадна
Да у песму турим кивну?
Да вам (с') светим, да вас смлавим?
Но заш песме да скрнавим?

17.

Али тебе, ој Јоксима,
Споменути овде морам,
Јера твоје пусто име
По српским пуче горам';
Твоја песма од Лазара

Такну срце сред недара.

18.

Ти запева од Милоша
Што Мурату за врат стаде,
Спомену му друга лоша,
Прокле Вука што издаде.
Ал' тек песму што одгуди,
Сам издаде, срам те буди!

19.

Но што зборим од срамоте?
Ти се смешиш а зашт' не би?
Срам је само за сироте,
А пуни су шпази теби;
Нека сирак, нека режи,
Та Бог ништа не бележи!

20.

Хај, топ први веће рикну
Од тебека, Варадине. —
„На ноге се!“ Србин кликну,
Лати пушку по средине,

Те без топа, с три фишека,
Он злотворску силу шчека.

21.

Млоги ли се боји бише!
Ма тог боја не бијаше
Е четрест, мање-више,
С две тисуће ту с' поклаше.
Хеј Кошуте, де би таде,
Да Србиње гленеш младе?

22.

Само оно дивно двоје
Да угледа — ништа више,
Што на пусте топе твоје
С тољагама ударише,
Би се болан сав следео,
Какву с' гују газит тео!

23.

То почетак би витешки,
А поможе Божа воља,
Удрише се боји тешки,

Па све бољи иза боља, —
Али нећу да и ређам,
Да големе ране вређам.

24.

Још се бију тешки боји,
Ал' онаки више нема;
Још на пољу Србин стоји,
Али њему срце дрема;
Оде, оде, зора бела, —
Нама данка не донела.

25.

Де си, Стево, де си, оче?
Какве т' виле савладаше?
Да погледиш то сироче,
То Војводство,
Да му гленеш грдне ране,
Да му опет снова сване.

26.

Де си, Микле, де си сада,
Куд се деде и изгуби?

Какви тебе јад савлада?
Да л' те дивљи злотвор згуби,
Да л' те дегод жива крије? —
А све једно, тебе није!

27.

Тебе нешта, а отада
Зачеше се лоши данци:
Ох, та гледни, глени јада,
Већ се врћу Србијанци,
А јуначка она срећа
Обрнула нама плећа!

28.

Заман гину Варадинци,
Заман, заман Банаћани,
Заман они красни синци
Соколови Кикинђани!
Ох, откад се бојак бије,
Жешћи гуја било није!

29.

Све узаман, све сад лоше

Све постаде са издаје:
Главе своје подигоше
Оне гује из потаје;
тешке гледа муке,
Па од јада крши руке.

30.

„Ала среће страовите,
Па не могу, ох, помоћи!“
Са се дере златне ките,
У образ и баца злоћи:
„Нај то теби, вражи коте!
А доћи ће ђаво по те!“

31.

, крило наше,
Вазда светло лице твоје!
Кâ ти беше, да бијаше
Међу нама јоште које,
Не би нама такe стреле
Кроза срце пролетеле!

32.

Још се сећам ту једнога,
Међ звезде би њега дигâ,
Кô најбоља каква свога,
А Србињка не роди га,
Нит' је наше миле вере:
Тебе мислим, мој Пуфере!

33.

Ти нам правду ти привати;
Иако нам не поможе,
Бар поможе јадовати,
Бар учини што год може,
Јер не беше друга лека, —
То ти спомен од менека.

34.

Већ издаја свуд преоте,
Задркта се царство наше,
Веће, веће, ох страоте!
Паде и ти, Сентомаше!
А са тобом, славо мила,
Скраше се Србу крила!

35.

„Издаше нас!“ свуд заори,
Свако срце стра поплави;
Нит ко мисли да се бори,
Само гледи да с' избави...
Ох, и Лале славне наше
Лађама се већ нагнаше.

36.

Још се једном свак окреће:
„Збогом, слатки завичају!“
Па на даску ногу меће...
Ал' ко плови амо крају?
Ко то коре, ко то куди:
„Хеј Шајкаши, срам вас буди!“

37.

Сваком сину сузно око,
Свак угледа — али кога?
Свак угледа тебе, Ђоко,
Свог сокола премилога;
Јесте теби мана доста,

Ал' ова ти слава оста.

38.

Твоја слава, твоја дика,
Ти тад Србу срце врну.
„За мноом, за мноом!“ ти завика,
И за тобом све нагрну.
Пред злотвора све поврви,
Дочека га, па га смрви!

39.

Већ се на јад заборави,
У коло се вата свако
Пева, игра, славу слави,
Дању, ноћу све једнако,
Докле пусти топ не рикне,
„На злотвора!“ момчад викне.

40.

Ал' тек њега што избију,
Опет одма ох милоте!
Коло с' игра, песме вију,
Нико Срба не преоте:

Хеј Србине, славо стара,
Та ни сад ти нигде пара!

41.

Книћанине, име славно,
Ваљало је дела твоја
Споменути већ одавно;
Ма не смеде песма моја,
Ал' и де би речца уда
Приватила така чуда!

42.

Кад се оно гуја љута
Око срца нама сави,
Кад јој свако ћаше с пута,
Када сваког страва смлави,
Ти на главу њојзи стаде,
Раскиде је на комаде.

43.

Ал опета ето змија
Састави се и оживе,
Наже к нама, шиче, зија,

Да прогута тиће сиве.
Книћанине, амо сада,
Не дај гуји да завлада!

44.

Ти чу јаде, и ево те,
Та погледај, поглај јаде,
Од све славе и дивоте
То нам само, то остаде:
Четир села, ништа више,
Ма још Србаљ не уише.

45.

Јоште Србињ не уздише,
Тебе гледа, покликује;
Што злотвора има више,
Све се већма успаљује.
Хај Србиње, Бог би дао,
Те кâ оћеш, и могао!

46.

Ох ти, Јово, мој пријане,
Међ првима ти бијаше,

Кад стегоше оно лане
Да стамане име наше,
Те довати мач витешки,
Заборави бол свој тешки.

47

Теби, Јово, отац мио
Од крвничке руке паде,
Ал' ти си га заменио,
Заменио кâ ваљаде,
Заменио дивну главу,
Учинио роду славу.

48.

Па ево те сад назада
Измождена, јадна, бледа;
Тешки бол те свег савлада,
Те уздишеш: „Баш се не да!“
А остави љуте јаде,
Веруј, брате, све пропаде...

49.

Мучи, мучи, ман' се туге,

Гледај само па оздрави,
А те тешке јаде друге
Отисни и, заборави,
Још ће бити сјајни дана,
Но сад чу ли свог пријана...

50.

Де јунака ја остави?
Ко зна, брже, гле и јако!
Брже, лудо да с' не бави...
Па баш нико и никако?
Е па добро, ајд' од ока
Унапредак лака скока!

51.

Тако, песмо, сад је добро,
Само ситно, моје лане!
Погледај је, мили побро,
Та има л' јој како мане?
Како с' треска, како звездка.
У срдашце како пецка!

52.

Сунце грану, ајде, злато,
Поклон' му се до земљице,
Ал' не ниже, јер је блато,
Укаљаћеш бело лице. —
Тако, лепо, сад је доста,
Па куд оћеш, сад си проста.

53.

Низ улицу јунак шеће,
Па пред собом једну спази:
Дична ли је, ко је неће,
Како само згодно гази!
Дигла хаље повисоко,
Ту му запе жељно око.

54.

Така страга, та каква је,
Каква мора бити спреда?
Па се брже за њом даје,
Па је стиже и погледа,
Па се трже, ао јаде,
Мал' у блато што не паде.

55.

Ал' га нане бес случајно
На кицоша неква стара
Што ту, не знам, нешто тајно
С момом неквом уговара;
Гурну њега Срб у плеће,
Ето јада и несреће!

56.

Старац гурну своје злато,
А оклизну нога моме,
Па на леђа, па у блато
Паде јадна, а он с њоме;
Покри старац злато своје,
А Срб озго на обоје.

57.

Стење старац, стење цура,
„Јао, јао!“, виче млада.
Псује старца, па га тура;
Али старац као клада.
Тек кад јунак наш устаде,

Малко ми се мицат стаде.

58.

Не кте мома већ да чека,
Већ га тисни и изврни
Баш сред оног блата мека:
Пропаде му фрак тај црни,
И тај шешир, и те лаче,
Ма ту његов јад тек заче.

59.

Од земљице мома сину;
И наш старац са њом теде,
Па је лати за аљину,
А девојка, јао беде,
Паде опет, па на њега...
Ал' сад даље да се бега!

60.

Јунак иде право дома,
Не види им љути мука;
А да види, би ми ома
Од тешкога смеја пукâ,

Па што б' онда ја без њега?

Баш је добро што ј' побегâ!

61.

У дом уђе, пење с' горе;

Већ се попе, па ј' у трему,

Ама ко то, нуто море,

Ко на сусрет ита њему?

Ко му белу руку даје?

Ко то пита, не престаје?

62.

Госпина је то ћерчица,

Красан пупак да с' развије;

Од шеснаест годиница

Али јесте, али није,

А несташна као јаре,

Баш кâ неки од вас маре.

63.

ОД синоћ га не видела,

А он данас рано устô,

Пређе данка очô бела,

Оста њојзи јутро пусто.
Већ избија десет сата,
А још назад нема злата.

64.

„Та де мора досад бити?
Ко задржа драга мога?“
Уједанпут ђерђев ити:
„Та ево га, та ево га!
Знам ја кроке свога мила!“
Па напоље поитила.

65.

Па га пита де бијаше,
Тако дуго де остаде,
Јоште нешто друго ћаше,
Ал' се њојзи то не даде.
„Мина, Мина!“ викну мати,
А ћи мора послушати.

66.

Своме драгу стисну руку,
Па около глену бела,

Могаше јој видет муку
На очима, шта ј' је тела;
Шта је, да је, већ се не да,
Јера мајку веће згледа.

67.

Мама дође, зборит стаде:
„Здраво, Herr von — не знам како!
Већ из шетње, већ назаде?
Де бијасте? Окле тако?...
А ти, Мина, ајд' унутра,
Да је готов вез до сутра!“

68.

Пође цура, па ми стаде,
Стаде мало на ти врати,
Глену драгу свом назаде,
Ал' је спази брижна мати;
Погледа је, плану оком,
Шта ће цура, мора скоком!

69.

Цуре неста, већ замаче,

Мама оста код момчета,
Реч настави, питат заче,
Де је био, куда шета,
Те придаде штошта друго,
Ал' све причат било б' дуго.

70.

Беше збора и од среће,
Она заче, он придаде:
„Куд ће, госпо, куд ће веће
Него ваша, с неба паде:
Лепи, здрави, тако млади,
А свег доста што сте ради.“

71.

„Ал' муж старац, моје злато!“
Нагло госпа реч привати,
Па га глену умиљато,
За руку га белу вати:
„Крај таквога дуге ноћи,
Ко ће мени ту помоћи?“

72.

Јунак канда нема воље,
Јер не стиште руку њену;
Да ли мисли на што боље?
Да л' на ћерку ње љувену?
Триес и шес мајци лета —
То заиста пуно смета.

73.

Али ћерку, он је оће,
Загрлити, пољубити,
Ал' утргнут тако воће,
Не може му, не мож' бити!
Са земље га воли купит,
мора л' бити, баш и купит.

74.

Кâ дете му с' она чини,
За лепиром кад полети,
Ни гла рупа по ледини,
Ни пред собом кам тај клети.
Ох ко би му, ко би могâ
Итнут камен испред нога?

75.

Подићи је у небеса,
Показат јој све милине,
Па од сјајни тад чудеса
Вргнути је сред тавнине —
Још он није тако пао,
Још му ј' туђе среће жао.

76.

Та шта има женска глава,
Шта кром тога има ино?
Та то јој је живот, слава,
То свет цели, то једино —
Проклет, проклет сваки био
Ко јој срећу изгубио!

77.

Кад га види, тада живи,
Тад јој јарно сунце сјаје.
Ал' наш ето соко сиви
Није за њу да не аје,
Ма за жену, што би лагô,

Не би је занаго.

78.

У њезини млади груди
Силан за њ се плам разгоре;
Да г' угаси, он се труди,
Клони је се де год може;
А што она још уздише,
Ко ће у греј да му пише?

79.

Та ко би га искарао,
Кад је сретне неотице,
Кад пред собом спази, јао,
Оно сретно, сретно лице,
Кад јој глене очи сјајне,
Пуне оне слатке тајне?

80.

Кад му белу руку пружи:
„Де с □ т □ е, де сте?“ кад уздане,
Кад се рука с руком здружи,
Кад кроза њу срце плане?

Ој карачу, амо оди,
Глени, па се намргоди!

81.

Ето седе сунце бедно,
А де не би била беда?
Све то једно, те то једно:
Сад устаје, сада седа;
Још да место кадикада
Попромени, ни по јада.

82.

На западу увек седај,
На истоку увек грани:
Ао побре, само гледај,
Докле ми се попишмани,
Па љутито једном зађе,
Никад више не изађе!

83.

Ја би барем делâ тако,
А сунашцу што год драго;
Једне ћуди није свако,

Свако има своје благо,
Што тај куди, они фали,
Де с' тај смеје, они жали.

84.

Јарко сунце већ замаче,
Ал' светина јоште не те,
Код неки се тек сад заче;
Само глени оно дете,
Како шеће, стреља, мига, —
Ал' што ме је за њу брига.

85.

Свуда чудна мешавина,
Све ту срња кô да с' вија:
Госпа, кера, госпар, псина,
Мајстор, шегрт и колија.
Али нешто друго тедо,
Куд се врагу у град дедо?

86.

Из града се он исели,
Досели се у подграђе,

Као што сте већ видели,
Јер у лето ту је слађе:
Мирније је, боља вода,
И свакако лепша згода.

87.

А најлепша: те градине
Што су свуда међ кућама,
Да га малко жеља мине,
Јер одрасте међ шумама;
Ко на зелен једном свиче,
Никада је не одвиче.

88.

Сад наш јунак на дому је,
На прозор се наслонио,
У градину погледује,
Како пред њим стоји тио,
Како дан се још отима,
Како нојца преотима.

89.

Све тавније и све тише,

Све умукло и поспало,
Само ветрић што уздише;
На несан се њему дало:
Да л' се чега милог сећа?
Умаче л' му кака срећа?

90.

И од града јоште бруји
Као море из далека,
Као котô када струји,
Тако с' чује; али нека,
Веће и то поста тише,
А на небу звезда више.

91.

Глени тамо небесима,
Гле та чеда умиљата;
Ал' месеца нема њима,
Траже звезде свога брата,
Траже, сјају, свуда гледе,
Та куд им се данас деде?

92.

Та де ли је, де се крије?
Карају га милостиво,
Да на земљи дегод није?
Па ка земљи све страшиво
Оборише очи своје...
Заман, заман, звезде моје!

93.

Гледа јунак у тишину,
Гледа горе небесима,
Гледа доле у градину,
А туга му срце прима,
Туга нека слатка, тија,
Кô тај ветрић што ћарлија.

94.

И лађани ветрић туди
Чини му се да му збори,
А срдашце то у груди
Кô да с' оће да раствори,
Све кап по кап да с' истопи,
Око нечег да се склопи.

95.

И чезнење на далеко
Срдашца се њему лати,
Као у сну, слатко, меко —
Ал' што санак може дати?...
Ох, ето га, беше мало,
А сада га већ нестало.

96.

Још он брже нагна руку
Ка срдашцу разгрејану,
Да придржи слатку муку,
Ма већ оде — он уздану:
„Ох, зашто се тако брго
Из прелепа санка трго!“

97.

Он се диже са прозора,
Оде столу па ту седе,
Једну књигу још отвара,
Вирну у њу кâ од беде;
Ал' како је читат стаде,

Одма му се и допаде.

98.

Јера лепо књига заче:
Како сунце зађе тио,
Како паде то сумраче,
Како ј' момак доодио
До некаква грдна стења,
Пунан туте и чезнења.

99.

И над собом како зглену
Неке пусте вел'ке дворе,
И како га по камену
Нагна нешто њима горе,
Како уђе већ унутра,
Да се стани ту до јутра.

100.

Како ј' кроз кам, што ј' опао,
Једва у њег' ући могâ,
А под сводим' како, јао,
Јечаше му испод нога;

Како свр њег' из зидова

По декоја сукну сова.

101.

Како оде унапреда,

Ох, пусто ли свуд бијаше!

Како врата једна згледа,

Како даље не смејаше,

Како крај стра га прође,

Те отворат врата пође.

102.

Несу била забрављена,

Али тешка беу врата,

Кâ оловом заливена;

Ал' опет и јунак вата,

Упиње се, нуто муке,

Пуцају му беле руке!

103.

Веће врата зашкрипише

У рђавни у шаркама...

Шта л' му очи сад видише? —

Празну избу, у њој тама,
Две-три сове тамо горе
Излетеше на прозоре.

104.

Он униђе, свуда слуша:
Ни с' што миче, ни се креће;
Оде куте да окуша:
Нигде ништа, заман шеће.
Опет слуша, ал' све ћути,
Па се к врати сад упути.

105.

Затвори и, па назада,
Кабаницу о тле фура,
Јоште на њу трудан пада,
А под главу камен тура,
Да одспава ту до зоре,
Али спати још не море.

106.

Он се свога злата сећа,
Како красно са њом беше,

Како веља беше срећа —
Једва груди што поднеше;
Ао, уре најмилије,
Све му јаче срце бије!

107.

„Ал' сада те нема више!
Де ли си ми, де ли сада?
Де си, злато?“ он уздише,
Не да му се спат никако.
Тако дуго време стаде —
Но шта ли је ово саде?

108.

Издалека уздисање,
Спрва тешко, па све теже,
А уз њега то јечање
Што кроз душу тако реже;
Па све амо иде ближе,
Да се њему коса диже.

109.

Јоште петâ кукурекну

И жубор се неки заче...
Ух, што л' ово тако јекну?
А тај жубор све то јаче!
И све амо ближе, ближе —
Коса му се од стра диже!

110.

Страшан жубор амо сави,
Муња севну, а гром груну,
Бура с' диже, вијар зави,
А кроз избу ледно дуну;
А та врата зашкрипише —
Наше момче једва дише!

111.

И напољу вијар дуну,
Дом кô да се с места креће,
А кроз избу ледно дуну,
Утрнуше с' обе свеће.
Глену врати — за час тили
Кô мрави га свег промили.

112.

На вратима нешто бело —
Крв му стаде, кад га згледа,
Зној му ледан проби чело;
Тео б' устат, ал' се не да,
Зборио би, оће уста, 670
А им нема гласа пуста.

113.

Сад авети с врата неста,
Открави се момче наше,
Па на ноге скочи сместа,
К вратима се нагоњаше:
Отворена врата широм —
Не ид', Србе, буди с миром!

114.

Веће стиже Срб напоље,
Украј зида нешто бело,
Опет стаде гледат боље:
Ништа друго, женско тело.
Дође ближе, шапну: „Ко је?“ —
„Ја сам, ја сам, злато моје!“

115.

Сад тек позна цуру виту,
За ручицу па је вати:
„Мина, Мина! окле ви ту?“ —
„Пст!... не збор'те, чуће мати!...
Брже, брже!“, кара луче,
Па г' у собу собом вуче.

116.

Што ће јунак, уђе с њоме
И затвори лака врата.
Ал' да видиш пусте моме,
Сави му се око врата,
Још се на њег' сва нанела,
Кô на цветак дробна чела.

117.

Кроз аљину ону лаку
Он осети месо врело,
Он осети жилу сваку,
Е јој дркта кроз све тело,
Он осети близу лица

Ону јару од усница.

118.

И наш јунак није камен,
Те вас цели задркта се,
Од срца му удри пламен,
Он притисну злато на се;
Пригна уста, те плам пусти
У тај целив дуги, пусти.

119.

Удри пламен о пламена,
Упи с' усна у ту усну,
Не зна усна од време(на),
Све јој с' чини, сад тек кусну —
У заборав тако сташе,
Док се једва не расташе.

120.

О, целиве, мој целиве,
Узаман ли дуг им беше!
Та не згуби ватре живе,
С тебе плами тек с' отеше —

Ја је чујем де уздише:

„Оће л' једном јоште више?“

121.

Куд се деша? — На душека,

Дрк(ћ)е тело, дркћу руке,

Скоро су ми ван себека

Од милине и од муке.

Јоште једно: „Јао, јао!“ —

Опет један анђо пао!

122.

Што је била, није више —

Гронуше јој лаке сузе;

Већ се каје и уздише,

Али опет — та он узе!

Па га вати око грла:

Ох, што није сад умрла!

123.

Но већ мора да с' растави:

„Збогом!“ рече, па ти брже,

Оде к врати, па одбрави,

Ал' како се млада трже:
Тек одбрави, ал' на врати,
Помоз', Боже — њена мати!

124.

„Па зар тако, моје лане?
Мислиш да је мати луда?
То л' је ћерка та без мане?
Така од теб' видим чуда?
То л' је мајка дочекала?
То л' је, кучко, мени фала?“

125.

„Стани, већ ми не умаче,
Стан' да т' платим, тицо лепа!“
Мома јадна бегат заче,
Ма је мати страга шчепа,
Левом шчепа, десну диже:
„На, ти!“ — У то момче стиже.

126.

Међ њу стаде и међ милу.
„Молим, госпо, тако нете!“

Али госпа и на силу
Ћаше ћерци и полете:
Двапут се гњевна стиште,
Двапут је он отиште.

127.

Сада теке госпа севну,
Подбочи се, јао, брате!
Кад опружи језу гњевну:
„Па ви мени, ви не дате?
Ко сте, шта сте, откуда сте?
Па ви мени на пут стасте?“

128.

„Несам ли ја госпа туди?
Ко је мене дирнут вредан?
Па таки се сад усуди,
Таки један и ниједан!
Па у мојој, мојој кући...
Јао, муко, морам пући!“

129.

„Зар ви мљасте? — оде јаче,

Зар ви мљасте, силан Боже,
Да ту живе копилаче?
А ти, гуско, још поможе!...
Ох, пустите да ј' удавим,
Да је смождим, да је смлавим!“

130.

Опет наже — Срб не даде...
Ал' сад теже пуста скочи,
Са свом снагом на њ нападе,
Наже њему баш у очи;
Ма су залуд њене муке,
Он јој шчепа обе руке.

131.

Сад из петни наже жила...
Ал' заман се, јој, отима,
Слабачка је сва та сила,
Јер он стиште кâ кљештима.
Она цичи, — јао, Боже,
Ни маћи се баш не може!

132.

Да мож' ујест само сада,
Али ни то Србин не да:
То је уби, ао јада,
Та пући ће ода једа!...
Сикће опет, псује, виче:
„Оваквиче, онаквиче!“

133.

По кући се диже буна,
Декоје се сад помоли,
Ово тамо, оно туна,
Беше доста скоро голи,
То на прозор, то на врата, —
Хај, Србине, красни свата!

134.

Мрак је доста, то је срећа,
Другојаче... Но гле јада!
Нешто сину — богме свећа!
Ко то иде амо сада?
Ето, ето господара, —
Та је ли му дегод пара?

135.

На њем хаља до земљице,
А на глави шепа лака,
Под њом оно згодно лице
Ка у телца, брате, кака,
Трбу напред шеће тио,
Кâ сом уста отворио.

136.

Па с' устави — сад ће бити!
„Вос ис тен тес?“ — То је доста!
Стаде бојак страовити...
Од Срба је госпа проста;
Још умукну клета она:
Што ће — дође цар од дома.

137.

Стоји госпа, не миче се,
Још подуже мужа глену...
Тад ка трска затресе се.
Па се у коб њему крену:
„Сад се иде“ — виче — „стари?“

Тако ли се за ме мари?“

138.

„Па ти си муж?“ — Ово штене

У мало ме не раздера!

А ти, а ти, куку мене“ —

Тако с' госпа на њ раздера,

Скочи преда њ, ногом лупи...

Он три крока назад ступи.

139.

Она за њим: „Па сад дође?“...

Скочи, крочи, па га стиже,

У лице му руком пође...

Он све даље, она ближе...

Виде госа пуста јада:

„Но, но“, рече, „шта је сада?“

140.

„Па још збориш, зла ти срећа!“

Цикну госпа, па га тури,

Из руке му паде свећа.

Он с' кâ дулек о тле сјури. —

Ал' већ мени срце зебе,
Ваља, богме, да се гребе.

141.

Није шала, мрак је свуда,
Госпа јетка и опака;
Ја већ виде доста чуда,
Може бити јоште кака,
Може јоште и менека...
Ма што чини наша сека?

142.

Боже мили, што да чини?
У изби се шћућурила,
Дркће, стрепи, стра је кини,
Па — Но већ је, браћо, сила...
Збогом, збогом, ја вас славим,
Али нећу да заглавим!

УТОПЉЕНИЦА

(1.)

I

Веће звезде се красне

Губе једна иза друге,
Па сузице оне јасне
Од големе роне туге.
На сеју им суза пада,
Штоно тамо реци шеће,
Што је сад још, па никада
Више, јао, видет неће,
Што им ево стазу стази,
Са које се не долази.

II

Лепа л' беше, Боже силни,
Па са тога сад и пати;

Он угледа цвет умилни,
За срце га силно вати,
Те опружи белу руку,
И довати цветка љупка.
Да олакша слатку муку
Утрже јој лепа пупка,
Она тужна уздисаше,
Ма с' одбранит не могаше.

III

Кâ сунашце он јој сину,
Засени јој очи младе,
Кроз срце јој срећа мину,
На груди му сретна паде,
И леп јој се заче данак,
Какав досле још не био,
Кô најлепши какав санак,
Ма се брзо изгубио;
Учас нестало луче медне,
Притискоше тмине ледне.

IV

Он је ману изненада,
Да јадује докле живи;

Па опета јадна млада,
Ни га куне, ни га криви.
Кô за сунцем што у ноћи
Цветак сузе рони тије,
Тако она у самоћи
За њим јадна сузе лије.
Ох да могу сузе оте
Опрати је од срамоте!

V

Боже, Боже, што би с њоме?
Куд се деде злато чисто;
Кô несретне оне моме
Зар и она сада исто?
Пре за коју кад би чула
Е је снађе коб та уда,
Би се она препанула
И згрозила ода чуда,
И би главу, моја бела,
Повисоко тад понела.

VI

Па кад дође међу друге,
Па с' на једну реч напусти,

Ту и она, мимо друге,
По декоју зловну пусти
Ал' невоља редом иде,
Па сад на њу реда дође,
И она је јуче виде,
Кад крај неке рпе прође
Би жубора и гуркања
И подмукла кликотања.

VII

И назада јадна ита,
Стиже дома изван себе;
Уплашена мати пита:
„Ћери, ћери, шта је тебе?“
Ал' не збори ћерка њена,
Укоченим оком гледа.
Бледа као бледа стена,
Ледна као грудa леда,
Ни што чула, ни видела,
И крв јој се уледела.

VIII

Веће тако јоште сада,
Што ће бити још замало?

Боже, Боже, грдна јадна,
Све јој тело задрктало,
Ка вијар јој мозак лати,
Занесе је несретницу,
И да не би крај ње мати,
Би панула о земљицу,
Ма је мајка приватила,
И на одар положила.

IX

Тако лежа скоро ладна,
Позадуго ни се маче,
Уплаши се мати јадна,
Па је шкрупит, трти заче:
„Чедо, чедо, слатко чедо!“
Ал' то дуго није стало,
Ето њојзи лице бледо
Малчице се заиграло,
Још уздану сад дубоко,
И отвори чудно око.

X

Ма зарашта, срећо клета,
Заш' је тури у живота,

Кад је чека овог света
Само гроза и страота?
Али јатка ево прену,
Диже око зачуђено,
И крај себе мајку глену,
И то сузно око њено,
И око ње суза ова
Вас обрте свет изнова.

XI

Али несвест сад не била,
Би ван себе, ма друкчије,
Ка кад јад се сав згомила,
Па небеса јасна скрије,
Па кад нагне све то више,
Када у пра душу тисне,
Нити даде да уздише,
Ни да јадна једном свисне,
Смрт и живот според стоје,
Ма ништ' опет од обоје.

XII

Часак само, ал' пун лета,
Пун век јада, пун век мука,

Живи пакô овог света,
Ал' без гласка, без јаука,
Ни се миче, нити куша
Да се отуд искобеља,
Укочена стоји душа,
Нити мисли, нити жеља,
Око сјаје као стакло
Ма с' никуда не помакло.

XIII

Страшан часак већ је мину.
К себи дође, с одра уста,
Па одшета у градину,
Носећ собом јада пуста;
Онде доле тужна седа,
Главу дивну оборила,
Пушта мисли унапреда,
Тешки бојак отворила,
Што унапред то све горе
Залуду се мисли море.

XIV

Јадна ли је љуцка душа,
Кад све на њу нагне споља,

Кад с' одбранит заман куша,
Кудгод гледне, свуд невоља;
Заман тражи да одане,
Кад све жешће нагло амо.
Па дркћући јадна стане
Спремати се тамо, тамо,
Тамо окле једном дође —
Боже, само да већ прође.

XV

Уста мома, јадна, бледа,
Низ врт јој се око дало,
Па на запад тамо гледа,
Како сунце заиграло,
Ни облачка најмањег
Да му скрије лице красно,
Ни облачка око њега,
Ето тоне сунце јасно,
Да и она тако исто
Само може заћи чисто!

XVI

Сунце зађе: „Тамо, тамо,
Макар како, све је једно!“

То прослови јадна само,
Спусти доле око ледно,
Окрете се, те полако,
Упути се дому своме,
Па гледећ је мирну тако,
Ко б' по лицу рекô томе
Да де мир се тај навукâ,
Беше отоич пакô мука.

XVII

Уђе у дом — ал' напољу
Стоји вечер мирна, тија,
Једва ветрић доби вољу,
Да малчице проћарлија.
Тио свуда и све тише,
Тице нашле своја гнезда,
Сумрак веће, па све више,
Већ подегде трепти звезда,
Веће дође нојца тавна —
Њена дошла већ одавна.

XVIII

Веће дође време спати;
Да с' опрости, кô свакада,

Ти се мајци својој сврати,
Пре за мало, за век сада.
За руку је ево лати,
Љубну — шапну: „Лаку ноћ.“
А мајка јој реч привати:
„Бог ти, ћерко, на помоћ!
Ма заш дркће рука твоја?
Лези, лези, ћери моја!“

XIX

Ћерка оде, а нека је!
Мајка оста пуна јада,
Пред мајку се божју даје.
На колена пред њу пада,
За своје је моли дете,
Да га глене милостиво,
Да му своје руке свете
На срдашце метне живо,
Од незнана спасе јада,
Са којег тако страда.

XX

Амин! Већ се помолила,
А срце јој одлакшало,

Ма се сећа чеда мила:
Да ли јој је већ заспало?
Те лагано оде к врати,
Стоји, слуша позадуго;
Ал' све мирно, па се врати —
„Спава јадна, што ће друго?
Спавај, спавај, чедо моје!“
Те с' постеље вата своје.

XXI

Мати заспа. Ал' ћи њена
Да л' и она заспа, што ли?
Тио иде ноћ студена,
Је л' јој тешка, да је боли?
Нојца иде, поју петли,
Да л' и броји она млада?
А зорица веће светли.
Што ли чини, де л' је сада?
Је ли дома? — Ајде, ајде,
Тамо реци погледајде.

XXII

Ено шеће бледа, јадна,
Разасула русу косу,

Нит осећа ветра ладна,
Ни студену ону росу.
Шеће напред. — Куд? — Не знаде,
Само зна да напред мора.
Сад на исток око даде,
Боже, Боже, ето зора,
Кâ из сна јој душа прену
Па унапред живље крену.

XXIII

Гле над реком тог гребена!
Ал' је гледа страовити!
Она од њег' уплашена
Тужи, цвили, даље ити.
Стоји гребен, гле га само!
Једва трага од травице,
И два цветка стоје тамо,
Кано до две сиротице,
Ма ето им једне друге,
Наше моме, наше туге.

XXIV

Она стиже, па с' окрену,
Тамо, тамо, ох назада,

Својој мајци јадној глену,
Која можда спава сада?
Па и у сну Бога жива
Сећа на њу невољницу,
У њ се узда, даље снива;
Већ је види у здрављицу:
Како ли ће, санче луди,
Бити јадној, кад с' пробуди?

XXV

Па можда се сад пробуди,
Па устаде, па њој ити,
Њој, за којом тако жуди —
Ао Боже страовити!
— „Збогом, мати, прости, прости,
То за сузе и све труде,
За све неге и милости,
За несане, за понуде,
То ти само може дати,
Ћерка твоја — збогом, мати...”

XXVI

Па на лево око даде,
И малко се зарумене,

Јер јој проше груди младе
Све те слатке успомене,
Тамо, тамо — ма за кратко,
Доврши се, тек што поче,
Беше слатко и преслатко,
Ма се ето горко доче —
Па да с' врене све назада,
Било б' опет кô и тада.

XXVII

— „Збогом, збогом, данче бели,
Моје сунце, мој животе!
Ти бијаше свет мој цели,
Брзо л' ми се, брзо оте!“
Ту умукну, затрепета,
И пребледну као стена,
Очи к небу она шета,
Тамо на крај од гребена,
„Боже, суче свету свему,
Прост' ми, прости, ал' и њему!“

XXVIII

Вода плъусну, ње нестаде,
Нешто с' бели, сад престаде,

Бели с' опет, али саде
Би ањина и нестаде,
И венчића неколика
Вијући се нада њоме,
Као урес, као дика
На венчању јађаноме.
Но и они с' већ згубише,
Кô да и то би сувише.

XXIX

Вода струји над њом ладна,
Да ј' успава тиим гласом,
Она под □њом□ заспа, јадна,
Грешно чедо под појасом,
Грешно га је задобила,
Грешно му је самрт дала,
Ал' бар га је избавила
Од земаљски тешки зала,
Од — но де је онај саде,
Што му живот јадан даде?

XXX

Де је он? Де њено мило?
Де је злато несуђено?

Ето с' небо позлатило —
Сунце грану — де л' је њено?
Сви ветрићи за њом туже,
Слављи тужне песме вију,
Врела јече, а те руже
Грозне за њом сузе лију,
Све се, све се о њој бави,
А он? Да л' је заборави?

(2.)

I

Сунце грану иза горе,
Светом оде луча пуста,
На његове стиже дворе,
Ма он пре ње давно уста.
Већ је давно на прозору,
Гледао је огња жива,
Гледао је белу зору
Е пред њиме свет открива;
Бежи тама испред њега,
Ма са срца кам не бега.

II

У његови млади груди
Разгорели тешки јади,
Залуду се ветрић труди
Да и мало поразлади,
Јер кадгоде лађан пирне,
Све то већма пламен букне,
У душу га већма дирне,
Већма спомен кроз њу сукне.
Тио ветрић, тио дује,
Ал' му душом пољуљује.

III

Ветри душу од планине,
Ама таки још не бише,
Као когод да ту гине,
Кô на смрти да уздише,
А то лисје са дрвета
Да чудно ли зајубори,
Зајубори, затрепета
Кâ да с' когод с душом бори,
И душа му к њојзи оде
И кâ нож га сад прободје.

IV

Сунце грану, он уздану:
„Ваљда опет није, Боже!“
Прозора се плао ману,
Јер издржат већ не може;
Кâ муња се избом сави,
Два-три пута њоме прође,
Нешто мисли, па. с' устави,
Зовну слугу, слуга дође:
„Коња брже!“ — Слуга: „Кога?“
А он плао: „Макар кога!“

V

Слуга оде, ал' не море,
Не кте он ми да причека,
Брзо слази одозгоре,
Ал' већ готов стоји зека,
Па када га виде пуста,
Разведри му мало лице,
Још кад узја, а коњ уста
'Нако мамен упропнице,
Кô да цела туга оде,
Те га сави и ободе.

VI

Оде коњиц као стрела,
Оде пусти низ пољану,
Гле га веће спрама дела,
Гле и њега веће ману,
Тило кљусе и претило,
А госпар му пушта воњу,
Кâ и њему да је мило,
Кâ да отим кроти бољу,
Бољу тешку срца свога —
Дела, дела, па и мога.

VII

Један поток туд тец'јаше,
Преко њега мостић легâ,
Ма за друге он бијаше.
А никада још за њега.
Јер је поток, како поста,
С брега на брег свеђ прескакаâ,
Па сад ето преко моста
Жури свога коња лака;
Моста прође, но, гле саде!
Устави се, па назаде.

VIII

Што обичај, вазда свето,
Иде право ка потоку,
Веће стиже и већ ето
Ободе га к лаком скоку,
Сину, скочи, оде преко,
Али само са предњима
У потоку оста зеко,
Оста јадан, са предњима,
И мал' што се не изврну,
Господар му вас претрну.

IX

„Ао зеко, а мој јаде,
Куд доброта твоја оде?
Шта би ово нуто саде?“
Па га стиште и ободе,
Коњиц наже већ два пута.
Гле и трећи, — сад препе се,
То бијаше мука љута,
Од гнева се јунак тресе:
„Нуто, срећо, нуто, зеко,“ —
Па га сави опет преко.

X

Коњиц скочи — то ваљаде —
Ајде опет — никад боље,
Де и саде — па и саде!
Те се вину низа поље.
„Сад је добро, ал' опета
Заш не ома као сада,
Па заш данас срећа клета
Тако теде, пре никада,
Иљаду сам пута скака̂,
Па увек сам и прескака̂.“ —

XI

— Заш баш данас коњи(ц) пусти —
Беже стене и дрвета,
Беже крај њег' лузи густе,
Ма не бежи миса̂ клета,
— Заш баш данас? — све једнако,
То га мучи, то га мори.
Веће сунце нагло јако,
Коњиц му се веће смори,
Вања дома да се врати,
— Заш баш данас, то га прати.

XII

Стиже дома пунан праа,
А уморан и сувише.
Како стиже, с коња сјаа,
Слуге коња приватише:
Одма у дом он замаче,
На душека одма паде,
Туна леже, ни се маче,
Оде мислит чудне јаде.
И бори се, мисли, слуги,
А не може да с' упути.

XIII

Небо ведро, ал' запара,
Ветрић ћути, једва дише,
Лепу главу цвет обара,
А запара све то више.
Подне дође, подне прође,
Заче небо да с' облачи,
За облаком облак пође.
А пропири ветар јачи.
Сад се смрче, ветар напе,
А гром своје стреле запе.

XIV

Бура, муње, грмљавина,
Све дивљачно кâ некада;
То му некад би милина,
Али сада, али сада
Нема њега на прозору
Да се диви божјој сили,
Унутри је у свом двору.
Кроз срце му кô стра мили,
Као да га небо кара,
Кô да нешто преговара.

XV

Сад гром пуче, све затресе,
Засину му ћа у двора,
Мало што га не занесе,
Он се нагна на прозора.
Када тамо, ох жалости!
Оде, оде растић млади,
У слабачкој што младости
За споменак ту усади,
Оде, гори, пламти, пуши,
Гњев се божи на њег' сруши.

XVI

Гори, гори, пламти, пуши,
Из ока му суза кану,
Чињаше се тужној души
Кô да цели свет пропану,
Ка небу је тужан гленô,
Шта ти скривих? кâ да пита,
Али небо намрштено
У срце му огањ ита,
И у срце он сад глену,
И ту нађе слику њену.

XVII

Стоји као осуђена,
Тужи, јади, па се губи
Сузицама обливена,
А за срећом коју згуби,
Коју згуби за онога,
Па га куне: „Ох, та стани,
Прости, прости, тако т' Бога!
Прости, прости, клетве с' мани,
Ти си моја од некада,
Моја сада, па свакада!“

XVIII

Његова је, његова је!
У срцу му опет живну,
Те потрже из потаје
Успомену ону дивну.
Дивна лије, силан Боже!
Дивно јој се он и чуди,
Па он без ње бити може,
Ма већ оде мисâ уда:
„Ох, од ока дража оба,
Ти си моја, па до гроба!“

XIX

Оде бура, стоји дуга,
Красно ли се небом вије,
Пола радост, пола туга,
Он је гледа, сузе лије;
Дуге нешта, он сирома
Доле главу сад опусти,
Даје ближе, к њој би ома!
„Далек ли си, путе пусти,
Али зором“... Тако рече,
Сунце зађе, приспе вече.

XX

Али зором — ох та зора
Грдно л' ће му забелити,
Али зором — ох та зора
У црно ће дан му свити.
Биће зора, гле то вече,
Кô његово руменило,
Ето, ето, да протече,
Ето, већ се изгубило,
Већ сумраче, ето ноћи,
Та га неће већ ни проћи.

XXI

Већ поноћи, свуда тавно,
Тио свуда, све почива,
И он заспа већ одавно.
Спава јунак, 'вако снива:
Е у росној лежи трави
Украј оне реке тије,
Све око њег' кô на јави,
И опета све друкчије:
Ни је светлост, ни је тмина,
Ни је туга, ни милина!

XXII

Он на трави росу глену,
Чини му се: гледа сузе,
Глену реку сад студену
И туга му срце узе:
Како мучке тече сјајна,
Њему јаче срце бије,
Као нека тешка тајна
Тамо на дну да се крије,
Све га јаче мучи, мори,
Но сад вода завиори.

XXIII

А из воде њему мила
Помоли се, ао јада!
Каква ли си негда била
Па каква си, каква сада?
Помоли се, погледа га
'Нако тужно, жалостиво,
Сва се њему сломи снага,
Обамре му срце живо.
Па њојзи га тад повуче,
Мора брже, срце пуче.

XXIV

На брегу је она бледа,
На сусрет му руку даде,
А та рука — грудa леда,
Кад је узе, дрктат стаде,
Кроз срце му прође зима —
„Боже, Боже“, па назаде,
Ал' га она тврдо прима:
„Срце, злато, мој си саде,
Мој си, мој си, са мноm оди,
Кући мојој ту у води!“

XXV

Она вуче: „Оди! оди!“
Узаман се јадан труди,
Већ је ето, већ у води...
Помоз', Боже! Да л' с' пробуди?
Да ли беше све то санак?
Зорица се ето спрема,
Сунце грану, ето данак,
А у двори њега нема;
Дође подне, али саде?
Још га нема — куд се даде?

XXVI

Ма крај реке на обали
Лежи мома утопљена,
А над њоме мати жали,
Клекла крај ње ојађена;
Ма ни уче, нити рида,
Нити лије грозне сузе,
Нити косе русе кида,
Јад силени и то узе,
Гледи ока укочена,
Стоји као ледна стена.

XXVII

Сад од земље бесно ђипи,
К небу страшне очи ита,
Диже руку, зуби шкрипи,
Ох, да јада страовита.
Дркће страшна, дркћу уста,
Ал' из њи се глас не пушта,
Ал' и нашта, када пуста
Већ је сама клетва сушта?!
Но већ ето јадна клону
Па на земљу ћерци тону.

XXVIII

И над њоме ниче трава
И то цвеће умиљато,
Она сама тамо спава —
Али де је њено злато?
Већ дан и два њега нема,
Слуге с' буне, рано ране,
Сва се кућа за њим спрема,
Траже слуге на све стране,
Сунце с' рађа, сунце крије,
Све узалуд — њега није.

XXIX

Дан четврти ето бежи,
Кад ал' поред неки лука
Његов зека мртав лежи,
А на њему колан пукâ.
Ма никакве на њем' ране,
Па око њег' слуге траже,
Иду, гледе на све стране;
Нигде ништа да им каже
За јуначке тешке муке,
Од крвничке какве руке.

XXX

Лежи коњиц, веран био,
Па му веран и остао,
Док је мога послужио,
Па и живот за њег' дао;
Коњиц лежи — ма де ли је,
Де господар његов мио?
Слуге траже, ма га није,
Куд ли им се изгубио?
Сунце с' рађа, сунце крије,
Господара нигде није.

XXXI

И туђин му двором шеће,
Туђин тиле коње јаше,
Туђин њему пушку меће,
Туђин бритку сабљу паше,
Туђин њему жање поље,
Туђин рујно винце пије,
Беле овце туђин коље,
Туђин, туђин, њега није,
Једва га се когод сећа
Е таква је љуцка срећа!

24/10 49.

ОСВЕТА

I

укло море поносито,

Крај њег' стење стрменито,
А на стењу двори бели,
Бели двори и весели,
Али у њи туга леже,
Ако није још што теже.
Двори стоје, сунце сјаје,
Ма он ко је, откуда је?
Одскора је како дође,
Одма дворе градит пође.
Ма зашто и гради туде,
Заш на стене удри уде?
Тамо де се дола вије,
Не би л' било угодније?
Сред сеоца убавога
Било б' друста веселога,
Било б' шале, разговора

И љубавна договора;
Али тако чудне ћуди
Као да се клони људи.
Ма зарашта... Ма ето га
Де из двора шеће свога,
Право иде на 'но место
Де га виде тако често,
На крај стене стрмените,
Два растића коју ките,
А под њима од камена
Стоји клупа начињена.
Ваља стрмен под њом море.
Страва гленут одозгоре,
Ко не свиче, нек се мане,
Јер инако збогом дане!
Мозак врти, тоне глава,
Кâ што реко, божа страва.
Он на клупу сада седа
Па у море доле гледа:
Валови се о кам боре,
Чине му се њему зборе.
Та њиова силна јека
Носи нешто из далека,
Носи гласе; он и слуша —

Све тужнија њему душа,
Све се теже јад обара,
Трза срце из недара;
Ал' са чега и са кога?
О, не питај, тако т' Бога!
Већ уживај данак бели,
Што ти добра коб удели,
И то сунце што ти сјаје,
И ту зору што још траје;
Зорица ти данак злати,
Твоје цвеће лепо цвати,
Ветар пири, цвеће мири —
Из његовог гуја вири.
Сунце тоне, а он гледа
Низ пучину унапреда:
Море, небо кâ од злата,
И теже га спомен вата.
Тамо, тамо с оне стране
Ћаше диван дан да сване;
Чисто злато све је било,
Ал' је брзо потавнило.
И олово све постаде
Па на срце јадно паде.
Тешко ли је, ала тишти,

А не може да пропишти,
Ох, сними му терет, сними,
Сними, Боже, ил' га прими!
Ето њега тужна, бледа,
Око ошло унапреда,
За њим мисли свеколике,
А пред оне дивне слике.
Још се једном свака ређа,
Још му једном срце вређа;
Он и гледа како сјају,
Он и гледа е нестају,
Како мутне облачине
Крију њему све милине.
Боже, Боже, то је реда,
Де умиру, он и гледа,
Само с' њему, њему не да.
Сва сад њему клону сила,
И миса се укочила,
У жилама крвца стаде,
Око гледа — куд? — не знаде;
Ван себе је тужан, јадан,
Седи као камен ладан;
Нешто шушну, он не чује,
Не зна ко се приближује,

И не види слатка чеда
Што са стране у њег' гледа,
Са лица му тугу штије,
Па сузице рони тије,
Коју узе да је љуби,
Па и себе и њу уби.
Ох ту његов грдни јаде!
Кад сунашце понестаде,
Кад завичај слађан ману,
На срдашцу љуту рану,
Када из ње крв потече,
Заш' не пусти да истече?
И у свет се јада(н) вину,
Оде, ето, у туђину.
Проби брда, проби доле,
Али ране не преболе!
Све га рана (боли) жешће,
Све удари крвца чешће.
Опет оде унапреда
И пред собом цвет угледа,
Цветак беше љубак, тио
За срце га уватио;
Учини му с' да г' укине,
Учини се баш за њега,

Те се саже, утрже га,
На љуту га метну рану —
Крвца стаде, бол одлану.
И заче се жиће друго.
Лепо беше, ма не дуго.
Брзо снова све с' обрну
И намаче нојцу црну:
Скоро сунца успомене
Проби тмине те маглене,
Ето, сину дивно, мило,
Кâ некада што је било,
Ког са неба свога трже,
Па под ноге лудо врже;
Он га трже, сунце паде,
Разби свет му на комаде. —
Неста, неста сунца мила,
А то сунце она била;
Она сунце, а то амо
Чини му се кâ луч само,
Што јађане луче ита
На та места страовита,
Костурницу обасјава,
Де му срећа мртва спава,
Поломљене каже кости

Од његови сви радости,
Замукнуше тужним муком,
Што он поби својом руком.
Ох, да му се само даде
Време врнут уназаде!
У два лета, силни Боже,
Само у два, да он може
Да и зачне опет снова!
Ма он свуда срећу скова.
Свег нестаде што му било
Лепо, веље, слатко, мило,
Чему с' чуди, чему с' диви,
Па он јоште, јоште живи.
Зар те пушке већ не бију,
Зар ти мачи крв не лију,
А стрмен је та висока,
Зар јуначка не зна скока,
Чега с' плаши, чега с' боји?
Само брже, ето згоде!
Часак само, па све оде,
Небо, земља прима своје,
Па у миру срце твоје,
Мирно, мирно заувек —
Но што стоји, што ли чека?

Обазре се па угледа —
Ох она је што му не да!
Ето, опет ту је била,
Своје драго облазила,
Па га тужна угледала
И тужна се назад дала,
Тужна кâно тужна мати,
Кадано се с гробља врати,
Куд јединцу своме оде
У жалосне у пооде.
За њом гледа, ох мој Боже,
Узаман је, бит не може —
Зато да му бол одлане,
Зато да је јадну мане?
Њу, све која заборави,
Оца, мајку што остави,
Не запита: ко је, шта је?
Не запита: откуда је?
На груди му верна паде
Па се са њим у свет даде,
У свет, у свет та он жели!
Збогом, збогом, двори бели!
Још две, две-три тешке сузе,
Он за руку младу узе:

„Ајмо!“ Она за њим ита.
Куда ћемо, то не пита.
Оде за њим, куд је, да је,
Де он, ту јој сунце сјаје,
Де он, ту је данак бели,
Де он, ту је свет јој цели,
Он је душа, она тело
Што без душе би увело.
Узаман је, силни Боже,
Одустат је већ не може.
У срце се сам удрио,
Још једном га покосио,
Ваља њему ране трпит,
Па кâ досле јадно крпит
Докле једном Божа воља
Опрости га свих невоља.
А шта ради слатко чедо,
Како у свет Бог још не дô?
Као да је зора бела
Под срдашцем својим нела,
На свом крилу одњијала,
Својом вером опасала,
Којуно је сунцу дала,
На груди му верна пала.

Сунце пламти, сунце сјаје,
Она своју душу даје,
Душу даје, не издаје —
Де је она већ у двори,
Голема је боља мори.
Тако тужан, кâ то сада,
Није био још никада.
Он је глену, ао јада!
Препаде се она млада,
Виде око укочено,
Силном тугом уморено,
Беше у њем' и сијање,
Ма ко стражње то тињање,
Како око јадно сјаје
Када тело душу даје.
Она стиже, ма тек глену,
У дворове назад крену.
Једном само глену бела,
Али другом није смела.
Први пут је страшан био,
Други би је и убио.
У двори је. „Помоз', Боже!
Тако остат већ не може,
Тако не сме!“ она збори

Па долапа свог отвори,
И унутра руку даје,
Вади стакло из потаје,
Стакло једно што некака
Јуче њојзи даде бака,
Која га је напунила,
Свака сока нацедила
Из цветова лековити,
И корења силовити;
Па да јоште боље лечи,
Придодала тајни речи.
Она стакло то узима,
Још са стола кондер прима,
Пуно вина у кондеру
Драгу њену за вечеру.
У њ већ сока сунут ћаше,
Али рука њој дркташе.
И чудно јој би по ћуди,
Па да њему што науди: —
„Боже, Боже!“, то изусти
Па стакленце доле спусти.
Да науди — не мож' бити,
Како је могла помислити?
Бака беше тако блага,

Као мати каква драга,
И вељаше, кад је згледа,
Да се сети свога чеда,
Што је скоро изгубила,
Што је таква иста била,
И да ли је мучи јако
Што је види тужну тако,
И да оће и да знаде,
Али саде —
„Од је његов, само брже!“
Па у вино соке врже.
И он беше, уђе, седе,
Већ вечеру згодну једе.
Вино пије, и већ попи,
Напољу се нојца склопи.
Ал' у изби свећа гори,
Он са драгом седи, збори.
Нешто вели да је трудан
И одмора врло жудан.
Тишина је већ у двори,
Нигде свећа већ не гори,
Само код њи ојађело
Што је будно то кандело,
Па се мучи, тужно гори,

Са мраком се тужно бори,
Тражи у помоћ!
Али лаку ноћ!

II

Ноћи, негда тако мила
Страшна л' си јој сада била!
Тек што леже, ао јаде,
Па устати већ мораде.
Мора свећу већ ужећи,
Мора драгу свом потећи.
„Свећу, свећу!“ — Ето свеће,
„Глава, глава све с' окреће...
Ал' та свећа слабо гори,
Ох, ала ме жеђа мори!
Воде, воде!“
И по воду она оде.
„Што би, Боже ти силени!
Да л' од оног — куку мени!“
Доне воду, а он пије,
Ох, како му срце бије!
И удри му још на уста —
Ао муко њена пуста.
„Воде јоште, воде да'де!“

Па у несвест онда паде,
У помоћ му трчи, јадна,
Пипа, ал' му рука ладна,
Пипа срце, ох зла часа!
Оде викав из свег гласа!
И већ цели дом узбуну,
И сва с' изба већ напуни.
Прва несвест веће прође,
Али ето друга дође,
А за другом дође трећа,
Та бејаше јоште већа,
Кô мртав је, силан Боже!
Свако гледа да поможе:
Тај водицом сад прискаче,
Они опет трти заче
Слепе очи, ноге, руке,
Ма су залуд њине муке.
„По лекара, по лекара!“
Слузи плао проговара.
„Брже, брже, седлај места!“ —
И из избе слуге несташе.
Из несвести сад с' пробуди.
Тамо-амо оком с' чуди!
„Де је она, де је мила?“

Она с' није утопила.
Они мене преварише,
Ње, рекоше, нема више;
Али лаж је, она ј' жива
Али де је, де с' сакрива...
Глете, глете, та ето је!
Ето, ето злато моје,
Како гледа, како с' смеје!
Ох, пустите, пустите је!
Оди к мени... Већ одавна...
Ма што си ми тако тавна?“
За руку је плахо узе,
Погледа је: „Окле сузе?
Та ти плачеш, што је тебе?“
Привуче је ближе себе,
Па је глену: „Ти си, ти си!
Ух, мој Боже, страшна ли си!“
То изусти,
Па се згрози, руку пусти:
„Беж' од мене, бежи сместа!“
И отуда јадне нестa,
Голема је боља свлада
Те крај одра клону млада.
Сад се јунак смири мало,

Али дуго не остало,
Плаим оком ето гледа
Тамо куту унапреда,
И ето се узнемири,
Узнемири, усплаири:
„Гледај, гледај, та она је,
Гле, на гребен веће стаје,
Гле, на краја веће крочи,
Сад ће, јао; сад да скочи,
Ох, у помоћ, брже, брже!“
Па с' од одра свога трже,
И отуда скочит ћаше,
Ма га слуге задржаше.
И тако је дуго било,
И бунцање и беснило;
Сада мање, сада горе,
Трајало је близу зоре.
Тад му силе све клонуше,
И умор се вати душе,
Вас он клону и најзада
Тежак њега санак свлада.
Зоро бела, зоро мила,
Дивно л' си се опремила!
Гониш таму, гониш нојцу,

Идеш ли јој у помоћу?
Да ли њојзи сунце носиш,
Оли ћеш је да покосиш?
Зора зори сјајна лица,
Ма не гла је несретница.
Украј њега седи бледа,
Пуна бриге у њег' гледа,
И слуша га како дише,
Сада јаче, сада тише.
Слуша, слуша, али саде
Као да му душа стаде.
Ништ' не чује, па се саже,
Над драгог (се) свога наже,
Слуша, слуша бојажљиво,
Задркта јој срце живо.
Слуша брижно: ох, он дише!
Шта ће она засад више!
Вишњем Богу једно фала,
Па драгоме погледала,
Како, ето, спава тио,
Па какав је отоич био!
Те пред Бога оде млада,
На колена пред њег' пада,
И отвара срце живо

И моли се жалостиво:
Да то око своје благо
На њезино баци драго,
Да не пати тако, јао, —
Да л' је Вишњи услишао?
Сунце грану, он устаде,
Па с' облачит брзо стаде,
Ма га спази брижна драга,
Приђе ближе, погледа га:
„Куд ћеш, злато, куд ћеш тако!
Та слаб си ми јоште јако!“
„Морам ићи!“ — Она: „Куда?“
Он је глену пунан чуда,
И гледа је позадуго,
Ал' то само, ништа друго;
Ни речице не изусти,
Онда главу доле спусти,
И довати своје хаље,
Па с' облачит оде даље.
Обуче се, ма што скочи?
Ох, ала му сјају очи!
— „Слушај, слушај“, па с' обрати,
Па ко муња оде к врати
Она за њим наже места. —

Ма залуд је, већ га неста.
И пред дворе он излете,
Ма ту стаде, даље не те.
На све стране плао гледа,
Кô некога да изгледа.
Она стиже, погледа га,
И обамре сва ње снага.
„Боже, Боже, шта је тебе?
Шта је, шта је? Дођи себе!
Ајде са мном, ајд' унутра!“
А он на то: „Куд унутра?
Одма ће ми доћи свати,
Ја и морам дочекати,
Та доћи ће моја мила.
Она с' није утопила,
Није, није, ето, ома“ —
Ту пред њега паде мома,
За колена њега вати:
„Ајде, ајде“, моли, брати:
„Ајде, ајде, тако т' Бога!“
„Та шта ти је? Прођ' се тога!
Та и ти ћеш туна бити,
Играћеш се, веселити.
Ти керови и те мачке,

И те тамо суве тачке,
И ти пањи, те свет цели,
Мора с' данас да весели!
Ох уби ме, уби, уби!
Слушај само како труби,
Гледај тамо преко мора,
Како иде као зора,
Како трепти, како сјаје,
Ох она је, ох, она је!
Ето иде драгу своме,
Ох ето ме!
Здраво, здраво!“ —
Па к врлети муну право,
Она за њим скочи,
Крочи.
Ма сад стаде, сва претрну,
Око ње се свет обрну;
Јоште једном тамо глену,
Још се једном свет окрену,
И на земљу млада паде,
Бог би дô да душу даде. —
Она паде, ма ње мили,
— Доцне момци прискочили —:
Тамо испод стене голе,

Украј мора глени доле,
Тамо она страшна смеса
Од костију, крви, меса,
Његово је тело, јао,
Ко ли би га сад познао!
Беше диван, згодан, гледан,
Шта учини часак један?!
Згрозише се и згледаше.
Тад се к њојзи слуге даше
Да је дигну и пробуде.
Ох маните муке луде!
Шта гледате, земља ј' ладна,
Излетела душа јадна,
Опростила с' ови зала,
Па се за њим тамо дала.
Ох молите Божу вољу,
Да тамо јој коб да бољу!
Мртва, мртва, истина је,
Нешто шушну, ко је, шта је?
Ко то крај њи плао мину,
К бездану се право муну!
Онде стаде, па се саже,
Па гледати доле наже.
Гледи доле, гледи, гледи,

Па не може да с' нагледи.
Црне хаље, седи власи,
Какви ли је гоне часи?
Слуге гледе, Боже, ко је?
Сад обрати лице своје,
Стоји лице, цели пакâ,
Де умрла милост свака,
Пуно беса и страоте,
Па на око све се оте.
Гледа око, пламти, гори,
Кô да оће свет да смори.
Згрозише се: — Та г' умори!
Тако њима срце збори.
Отворена у њи уста,
Ма запела речца пуста,
Нагла к срцу крвца врела
Па се тамо сва следела.
Јоште она једареда
Са врлети доле гледа,
Али сада ману стену,
Па управо к њима крену;
Већ је близу, сад још ближе,
Већ до мртве ето стиже;
Страшно око на њи паде,

Они поше уназаде,
Два-три крока поступише
Па се опет скаменише.
Ма крај мртве она стаје,
Посаже се, погледа је,
Па се гротом тад осмену;
Око њи се све окрену,
И о тле се оборише,
Кô да и муње покосише. —
К себи доше,
Од земље се подигоше,
Ма с' авети свак осети,
Удри на се крст тај свети,
Ње не има крај мртваца,
Свак около око баца.
За њом, за њом! свако збори,
А страва га јоште мори.
И одоше кушат срећу,
Стење, дрва, све премешу,
Десно, лево, свуда траже,
Ма ниоткуд да с' укаже;
Али тамо нешто ене,
Зацрни се иза стене;
Мало само, сад га нестало;

Ох, она је, за њом места!
„За њом, за њом!“ језик муца,
Ма срце им чудно куца.
Они иду, ма што ближе,
Већма им се коса диже,
Под кожом им страва мили,
Дела помоз', Боже мили!
Завирише: ето ли је!
Но, гле чуда, ту је није!
Започеше да се крсте
Ода језе и од страве,
Ћау рећи фала Богу!
Ма што шикну испред ногу?
Погледаше, обамреше,
Јер пред њима змија беше,
Змија једна дуга, љута!
Погледа их два-три пута,
Тад се пружи, па шичући,
Оде својој ладној кући,
Тамо, дено стена пуче,
Приближи се и завуче.
Тавне, тавне бели двори,
Трава ниче на прозори,
Кроз њи ветар тужно пири,

Тужно данак кроз њи вири,
Гледа сову како слави,
Како паук мреже прави,
Што ће јадан да се рани,
А нико му ту не брани,
Јера свака љуц(к)а нога
Клони с' двора злосретнога.
Па ако би срећа уда
Кад провела кога туда,
Одма с' крсти, брзо ита
Поред места страовита,
Јера страшно, страшно гуди
Што причају о њем' људи.
И опет се нашла душа
Што с' усуди и покуша,
Те му скупи у милости
Поломљене бедне кости,
Ископа му кућу јадну,
У земљу га метну ладн(у),
Бедно чедо у наруче,
Што за њиме, за њим пуче.
Тамо, тамо, крај врлети,
Окле скок га уби клети,
Тамо лежи он и спава,

А над њиме само трава.
Без попа је, без опела
Он са света очо бела;
Само једна што проплака
Нада њиме стара бака,
Зваше Бога од жалости,
Да му грдне греје прости.
Може бити сина свога
Осети се јединога,
У туђину ког отпрати,
Па јој нема да се врати.
Може бити... Ма страшило
Оно грдно и немило,
Што толике удри јаде,
За час тињи куд нестаде?
Од злосретног оног часа
Нигде трага нити гласа.
У потеру за њом поше,
Ма бијау среће лоше,
Преметнуше долу, гору,
И сиђоше доле к мору,
Ма с' од брега ту никака
Не отиште лађа лака.
Свак би радо казат тео

Ма нико је ни назрео.
И нојца се већ примаче,
И свак у дом свој замаче.
А сутрадан нигде ништа;
Трећи — срце им се стишта.
Скупише се веће збори,
И реч мучна зајубори:
Она змија — помоз', Боже!
Ко противо тебе може!
Свак удара крста на се,
Да и Вишњи од зла спасе.
Она змија, но ма како,
Ње већ нигде и никако;
Она грдне, грдне јаде
На срдашцу свом имаде.
Као змија пребијена,
Од камена до камена
Вила се је за њим, вила,
Док с' на срце не савила
Њему, што јој скриви јако,
Што је уби... но ма како:
Кривица је грдна била,
Ма с' и грдно осветила.

12/12. 849.

УРОШ

I

Н

оћ пролази — данче свети,

Шта ли ћеш донети?

И пролази данак свети —

Шта л' ће ноћ донети?

Сунце сакри лице своје,

Кâ крв небо црвено је,

Ма де с' она гора вије,

Још је пуно црвеније.

Беше тамо много муке,

Звеке, цике, уке, буке,

Јоште лишће, трава, цвеће,

Од голема стра трепеће;

Ма већ прође, све је тио,

Бојак давно утолио.

Умакло је неколико,

Ма то ј' скоро николико;

Откидоше змији главу,

С њом узеше свету страву;
Реп се миче и превија,
Ма реп јоште није змија.
Сунце зађе, већ сумраче,
И нојца се већ примаче,
Па у таму милостиво
Зави мртво кâ и живо;
Зави рпу несретника,
Што некада свету дика,
Негда људи божа чуда,
А сад само рана уда
Гладном вуку, гладном керу
Приправљена за вечеру.
Ето леже, гле и јадне,
На земљици свуда ладне,
Њи, што муња од судбине,
Удри чојству са висине.
Све на путу што бијаше,
Поломише, покраше,
Ударише свету јаде,
Ма гле и њи на комаде!
Ох сагни се у милости,
Оком сузни па им прости!
Мрак око њи, мрак и тмина,

Мрак по дола, по висина,
А и небо то дивотно
Данаске је посиротно,
Нема месец да засине,
Да путника жеља мине —
А звездице оне красне
Нису данас кô пре јасне,
Нешто су ми потавнеле,
Кô да с' у јад неки деле,
Славуј поје жалостиво,
Да ти пуца срце живо.
Све је тужно, ма гле чуда!
Шта се чује одонуда,
Баш поклика би весела,
Ма откуд се то занела?
Сад је неста, сад опета,
Ал' се ори кроз ноћ клетa!
Каква радост, ко је, шта је?
Ма кроз гору нешто сјаје,
Кô да свеће тамо горе,
Кô да видим неке дворе,
То је крчма у планини,
Надалеко стан једини.
За њу кажу: ко ту ноћи,

Бог му био у помоћи!
Но ма како, срце моје
Сада ето весело је;
Та ајдемо, ајд'мо тамо,
Да кроз прозор загледамо,
Та јад ће те и сам срести,
А веселе ваља срести.
Ето, ето уваћена,
Ето њега савезана
Што дрмаше околином,
Кано виор облачином;
Он већ грома свог не држи,
Да кâ досле света пржи,
Савезане у њег' јако
Силне руке наопако.
Тако седи он у куту,
Премишљајућ срећу љуту,
А око њег' гле војнике,
Пуне оне пусте дике,
Сваки с' чини с педи већи,
И за царем барем трећи,
И бога ми није шала,
Често с' чета подизала,
Увек беше од те већа,

Ма им увек лоша срећа,
Па сад они — „Брже вина!“
Викну једна јуначина.
Поседаше за столове;
„Наша браћа јоште лове,
Њима срећа, ми весело,
Ал' и вреди тако дело!“
Па се прича, кликће, поје
А чаше се и не броје,
Те с' одоше посмевати,
Везаногa заједати,
И најгрђи који бише,
Ругау се понајвише;
Е па тако би свакаде.
Кад из топа тане паде,
И деца се њим играју,
Тамо-амо котрљају.
„Сад је доста, ваља спати,
Ти си стража, ајмо спати!“
Таку речцу вођа креће,
Ма језиком већ заплеће.
Али грану сад унутра,
Кано јарко сунце с јутра:
Крчмарово уђе луче,

Вељи бокал у наруче.
Четовођа у њу гледи,
Баш царева града вреди.
Она к њему: „Господаре,
А тако ти славе старе,
Коју данас под облака
Диже твоја мишка јака,
Ово носим млада твоје
Ја јунаштву големоме.
Прости, ћако, од онога,
Знадеш, узео ја старога,
А ти, деде ову једну!“ —
Вођа испи чашу ледну.
„Дед' нек иде и та друга,
За јуначка жића дуга,
Па ето ти још и треће
Рад јуначке добре среће.“
Вођа попи, мома точи
Да с' и ћале њој осмочи,
Једну, другу: „Ћерко, доста,
Ваља с' бринут и за госта...
Да, за госте!“ крчмар муца,
Јер већ и он пуно с' куца.
На сто бокал меће мома,

А јунаци на њег' ома.
Ал' за цуром с' вођа маша,
Ма умаче декла наша.
— „Лака нојца!“ дивна рече
Па из избе већ утече.
Први петли, а њи ево
Попадали десно, лево,
Па спавају кô заклани,
Пусто пиће све стамани,
А сувише, гле стражара,
Пао покрај господара,
Па кô и он рче, дува,
Место њега пушка чува,
Вргô бригу сву од себе.
— Ма ајдуче, како ј' тебе?
Чудно дивно, и он спава,
А њија му с' тако глава.
Ватише га, савезаше,
Овамо га потераше.
Кô ван себе он бијаше,
Кô сан му се све чињаше:
Жив он своје дат оруже!
Те погледа клето уже,
Руке њему што немило

Наопако узаптило,
Па од гњева и од срама
Маче силним мишицама:
Пуцају му беле руке,
Ма су луде све те муке,
Пусто уже не успреже,
У месо се дубље реже.
Сам се себи сад осмену,
Па с' унапред даље крену.
„Заман! заман!“ себи збори,
Ма опета гледа гори,
Као да се отуд нада
Опростит се пуста јада,
Кô да с' нада да ће друсто...
Али де је оно пусто?
Што побоље, поломљено,
Што остало, разбијено,
Узастопце злотвор гони,
Ал' ко знаде, можда они —
Слушај само, што то шушти?
Тић је само, тић у гушти,
Сред гњезда се збуни свога,
Са поода ненаднога.
Но да л' зрно то запишта?

Ветар, ветар, опет ништа.
Али можда какво чудо...
Ох мани се, срце лудо,
За те да се Вишњи брине,
За боље се чуда чине,
Давно т' звезда потавнела,
Ајд' са света, ајде, дела.
Тако крчми већ дођоше,
И унутра униђоше,
Он у кута тамо једна
Уза зида клону ледна,
Чело тиска уза њега,
Јер ту цели огањ легâ,
Мисли што би са њим сада,
Мисли, ал' не уназада,
Јер отуда баш никака
Не да њему љупка зрака.
Та времена другим мила,
Њему проше кô страшила.
Па од себе да стра тури,
Кô дечица он зажмури,
Па се одби у свет тамом,
И ето га сад над јамом,
Назад никуд, а напреда

Куд ће јадан да погледа!
„Одо, одо, тако стаде,
И точак му на ум паде.
„Ох, последња заш фишека
Не оборих на себека,
Па би сад већ миран био.“
И у мисли сав се збио,
Ни виђаше ни слушаше
Како му се подсмеваше;
Седи као ладна стена,
Као душа осуђена,
Лете мисли на све стране,
Ма све празне и лудане,
Не мож' латит ни једине,
Тек се роди па и мине;
Но сад ето све већ преби,
Па уздану, дође к себи:
„Нека буде ма и тако,
Јер за мене свакојако,
Моје тело дивна рана
За орлића и гаврана,
Ма та душа ојађела,
Куд ће она без свог тела?
Куд ће, да ће, свеједно је.“

Урош беше од то двоје,
Што је било тело поста,
За њим сама душа оста,
Па се негде светом вије,
Ал' Уроша тамо није.
То премисли, уз зид клону
Па у тежак санак тону.
Заспа ајдук, спава јако,
Као дете, брате, како,
Спава веће позадуго,
Спава само, ништа друго,
Јера њему око уста
Игра нека туга пуста,
Ма у њу се нешто мало
И подсмеја помешало;
Прикупљене стоје веће,
Ал' замало па све пређе;
Он трепетну, из сна прену,
Што ли ми га отуд крену?
Доба веће? зар већ зори?
Спази свећу е још гори.
Онда глену украј себе:
„Кога видим, тебе — тебе“ —
Па с' уздркта и укочи,

Онда боље упр' очи, —
Већ му лакше срце бије,
Ког мишљаше, онај није;
Сад познаде, крај њег' ево
Стоји чедо крчмарево,
И около главом ману,
Глену на ту, на 'ну страну,
Ал' од друста немилога
На опрезу ниједнога,
Све поспало, попадало.
То с' на чудан смеј му дало:
„Дакле ти си стража моја?“
„Мучи, ја сам стража твоја,
Брже само скачи, бежи,
Брже, брже, не отежи!“ —
Ова речца што изусти,
У срце му мелем пусти.
Он с' примаче, погледа је,
Што изрече истина је,
Што невере јоште било,
Њено око истопило.
„Брже, брже, ма ти тамо?“
„Немај бриге, брже амо,
Ја помого њима мало,

Ма то није ни требало —
Амо брже!“ — ово рече,
И ужета већ пресече.
Боже благи, Боже мили,
Како чудо за час тили?
Мало пређе смрт немила
Тако близу, близу била,
Већ гавране виде гладне
Савр главе своје јадне,
Како с' вију и радују,
Јер ће скоро да благују,
Па гле, за час неста муке,
Просте њему опет руке,
Сва милина од некада
Вати му се срца млада.
— Ој животе... свети,
Тешко ли те прегорети,
Па и да си јад до јада,
Опет ниче међ њим нада;
Јад до јада бар је ишта,
Ал' у смрти нигде ништа.
И на ноге он поскочи,
Тамо-амо баца очи,
Па опази верну другу,

Та баш ону пушку дугу,
А поред ње те мале,
Што му никад не слагале,
И поред њи ножа веља
Сад му сасвим мирна жеља:
„Ма фишека, још фишека!“
Тако збори у себека,
Па једнога спаваћива
Испод срца пипа жива,
Ма кô мртав тај почива,
Ко зна штано срећан снови,
Ма зацело не од змије,
Што крај срца с' њему вије.
Већ испразни тог једнога,
Па испразни и другога,
Сад је доста па притече
Ка девојци те јој рече:
„Ти си мене избавила,
Збогом остај, сретна била!“
„Бре не лудуј, та с тобоме
И ја морам!“ — „Ти са мноме?“ —
„Ох, мој Боже!“ — пред њег' паде,
У грлу јој реч застаде,
Погледа га жалостиво,

Помаче му срце живо:
„Да, ти мораш, мол' се Богу,
Кад се више ја не могу,
А теби је пуно ближе,
„Ајд'мо, ајд'мо!“ па је диже.
И већ свећа већ догоре,
Ноћца вирну кроз прозоре,
Ма још већа туде тама,
А у тами стража сама.

II

Сунце зађе, дан умире,
Магла већ му покров стире,
Повила се по долини,
Ма се сјаје на висини;
Још он тамо, још царује,
Још около погледује,
Ма пун туге и пун јада,
Јера види е пропада.
И напоље Урош гледну,
Те пећину ману ледну,
Де је данак преданио,
Од злотвора своји с' скрио,
Гледну данку на висини,

Последњи се њему чини;
Па ка земљи спусти очи,
Онда једном стазом крочи,
Поред једне стене сави,
Два-три крока па с' устави.
Гроб пред њиме, ох чиј' ли је?
Ма на њему плоче није,
Само један крстић мали,
Али и он мучке жали,
Баш ни словца најмањега,
Да ти каже ко ту легâ,
Али Урош познаје га.
Стоји ајдук украј гроба
Оборио ока оба,
Стоји срца преломљена,
Као душа осуђена:
„Ох да рану већ преболе,
Да сам и ја ту већ доле!“
Таку речцу он изусти,
Па с' крај гроба доле спусти.
„Брзо оде прамалеће,
Ја почупа своје цвеће,
Бура дуну па понесе,
Ма ми срца не разнесе,

Бура прође, оста жиће,
Па све шапће: биће, биће.
Шта ће соко без свог крила,
Моје срећа сапалила,
Јест крваво перје било,
Ма је опет моје било —
А једино што остаде,
Што ми срећа јоште даде,
Што л' сјаји саде?
Комад копља пребијена,
Бритка сабља саломљена,
Пушка без пра и олова,
Чим напунит пусту снова?
Слепац, слепац што је био,
На бездана нагазио.
Једно чедо њег' избави,
Све рад њега заборави,
Па са њиме светом лута,
Вуци вију украј пута,
Она види, она чује,
Несретнику погледује,
Рад њега се само преза,
Што л' је за њег' тако свеза?
Што је да је, терај срећ(у),

Гори жића уда свећу,
Вељи имам дуг да вратим,
Хоћу њојзи да га платим.“
Тако мисли па ослушну,
Шта л' наблизу сада шушну?
Право амо главу диже,
Ко ка њему ово стиже?
Ко ли гледа тако њега?
Сав се стресе, да л' да бега?
— „Кô си, ко си у то доба?
Ма страшна си кâ из гроба!“
— „Да, из гроба и страоте
Ја дошета амо по те.
Послала ме...“ — „Кô?“ — „Де с' сети,
Де протреси мозак клети,
Ма ти с' глава заборавна,
А било је већ одавна,
Ма гроб и тог што ту легâ,
Заборави л' већ и њега?“
За срце га реч привати:
„Па ти, мати, па ти, мати!
Бежи, бежи, отле ајде,
Ох тако ме не гледајде,
Глај ме мачим и сабљама,

Глај запетим тим пушкама,
Глај ме муњам', глај топима,
Само немој тим очима!“
Ману руком, главом ману,
Па на другу клону страну,
Неста света, оста тмина,
Оста пуста та празнина,
Сред празнине сам он легâ,
Греј претешки око њега,
Под греом се душа сави,
На обрану заборави,
Е претешко греј стиснуо,
Да би дуже, би свиснуо.
Заче с' душа отимати,
Заче силе прикупљати.
Још је тело скамењено,
Још му око укочено,
Још он главу, још обара,
Ма већ тио проговара:
„Она мртва, да, мртва је,
Да је уби, истина је.
Пуна беше грета мера,
Заш ме даље он натера.
Она умре, а ја оста,

Зар то не би јада доста?
Зашто мача на ме трже,
Заш ме дубље у јад врже?
Ја га уби, ма и себи
Живо срце сасвим преби.
Ох да можеш, мати, мати,
У срце ми погледати,
Да виш пакô што ту гори!“
Глену горе коме збори,
Ил' је дремâ, оли дрема,
Ал ма како, сад је нема.
Од земљице Урош устô,
Срце, глава, све му пусто,
Па не види чедо мило,
Што с' ка њему упутило,
И не чује како кори,
Како декла плао збори:
„Де си, де си, срећо мила?
Но већ све сам препатила.
Све ј' готово, само брже!“
Па га собом млада трже,
„Јера“, вели, „у планини
Неки ми се жубор чини.“ —
Ништ' он не чу, ништ' не виде,

Кано у сну за њом иде;
Она збори, он не слуша,
Де ли му је бедна душа?
Месец сину, а ти, реко,
Сину њима недалеко,
Још два до три пушкомета.
„Помоз' Боже, мишко света!“
Тек што она тако кликну,
Ето пушка једна цикну,
Чу се жубор, чу се вика,
А кроз вику честа цика:
„Бежи, бежи, друже мио,
Ето Бог и покосио!“
Ма он стоји као камен,
Очи њему живи пламен,
Гледа плао око себе,
Па час гори, а час зебе.
„О, злато, сунце, брже!
Па с' пред њега млада врже,
Моли, рида, кр'а руке,
Ма узалуд све ње муке.
Стоји Урош, ближе цика,
Ближе иде бојна вика,
Дим пушчани већ осећа,

Веће друсто — зла му срећа!
Ето, ето већ једнога,
Ето за њим и другога!
Бежи, бежи, силан Боже!
Промили му испод коже;
Затрепета, плану оком,
А поскочи лаким скоком,
Она за њим, но залуду,
Већ на стену попе с' уду;
„Урош! Урош!“ већ загрми,
Урош оде низ кам стрми,
Оде веће до дружине,
Згледаше га на висине.
Жив је, жив је, али како?
Жив је, жив је, па ма како.
Већ ни збора да се бега,
Сви су веће око њега
За грм, за кам већ запали,
Живим огњем бити стали.
Јест злотвора и пресиља,
Ма јуначка смрт им мила,
Та једанпут доћи мора,
А могла би доћи гора.
„Аох удри, не дај, брале!“

Покликују, пушке пале.
Бој се бије,
Крвца лије,
Али де је чедо бело,
Куд се оно јадно дело?
Куд ће крвца до срдашцу,
Куд ће луча до сунашцу?
За горицу сунце бега,
Она за њим, куд без њега!
Тамо, тамо, ено чеда,
Украј њега стоји бледа.
Ох, глени је, глени, глени,
Јад поглајде скамењени;
Из руке јој крвца бије,
Једно зрно оштети је,
У срце јој то не тиче,
Она стоји, ни се миче.
Њено око као стакло,
С драгога се не помакло, —
Ох све јој је, све је тамо,
Па још можда часак само
Њега гледа, само њега,
У око јој вас плам легâ,
Ма унутри већ догоре.

Душа њена бурно море,
К небу вали ком с' попели,
Па се тако и следили.
Кано мајка стоји бедна,
Коју носи санта једна,
Друга носи чедо мило,
Што под срцем њојзи било;
Сва узаман помагања,
Заман муке и кукања,
Оде, оде, јоште мало
Па га навек њој нестало;
Пуца санта под ногама,
Већ се под њом већ пролама,
Ништа она не осећа,
Ох тамо је њена срећа,
Њена радост, ње дан бели,
Тамо њезин живот цели
(А најлепша успомена
Из најлепши ње времена),
Тамо она гледи само,
Тако и то чедо амо,
..... ох глени је,
Па ако ти то јад није,
Онда још га и не било —

Ма што ради њено мило?
Бој се бије,
Крв се лије,
Јест њих само шака уда,
Али чине дивна чуда.
Е свак срцу одолео,
Бели данак прегорео,
Мисли само на замену,
Па се вије по камену.
Вије, вије, пушком бије,
Еј злотворе, како ти је?
Јала, брате, удри, туци!
Познају се горски вуци.
Урош гађа, пуни, пуца,
Ал' му празно срце куца.
Куд погледа, онде пада,
Ох да убит мож' и јада,
Што га мучи, што га мори,
Што му живо срце пори!
Обазре се па је глену,
Ма се одма назад крену:
„Ао срећо, и та сада,
Да са мене, мене страда...
Амо, мачу, брате клети!

Ја је нећу преживети.
Јуриш, јуриш!“ — Веће скочи,
Већ унапред силан крочи;
Но шта му је, зашто стаде?
Ето с' љуља, ето паде,
Пушка њега погодила,
Прискочи му јадна мила,
Већ долете, већ притече,
Већ крај њега млада клече,
Већ се над њим млада сави,
Већ на груди руку сави.
„Помоз', Боже, јоште није,
Још му, још му срце бије!“
Диже главу, оком плану,
Па једноме плао ману.
Ајдук стиже, већ дигоше,
Већ га отле понесоше.
„Брже, брже, ао јада!“
Ајдук пушта, доле пада,
Разнело му зрно главу,
Пада јадан он у траву;
Стиже други, већ га носе,
Лете њојзи црне косе.
„Брже, брже, тамо к реци!“

Па понеси и потеци;
Ал' кроз нојцу зрно пишти!
Ох ајдуче, да л' те тишти?
Зрно стиже,
Ето ајдук паде ни се диже,
И њег' лоша копца снађе —
Ту за облак месец зађе,
И тавно је, сасвим тамно,
Ма још траје бој поамно.
Бој утоли, све би тише,
Јоште жубор, ништа више:
Ма сад пуче, ох кога ли
Опет мајка то ожали?
Јоште једна, тад свег неста.
Већ и жубор скоро преста.
И поноћи преваљује,
Бежи нојца, пред зору је,
Звезде тужне сузе роне,
Роне сузе и на оне
За којима на земљице
Нема можда ни сузице.
Зора зори, о глени и,
Е спавају санак тии,
Па какви су да су били,

Јуначки се јесу били,
Сви су, нема ниједнога
Да издао друга свога,
Ни се дао жив у руке,
Славно скончав своје муке.
Сунце грану, а по гори
Силан жубор већ жубори;
Војници су већ устали,
Па огледат мртве стали,
А сувише те ајдуке,
Што и сташе таке муке.
Гледе тога па онога,
Ал' нема им ту једнога;
Поломљене гује леже,
Ма најљућа — да л' побеже?
Не мож' бити, баш никако,
Јера рањен беше јако,
Како паде, згледаше га,
Ма ко оно би крај њега?
Један рече: „Та знаш кују!“
Ма сад нешто чују.
Па да није ови амо?
И одоше брже тамо,
Погледаше, то он није;

Али де се, де се крије?
На траг крвав нагазише,
Па се њиме упутише,
Иду брзо, пазе, гледе,
Далеко и већ одведе,
„Сад ће, сад ће“, жељни зборе,
Изиђоше већ из горе,
Ма траг иде право к реци,
Они њиме лети, теци,
И до воде крв видеше,
Али то им и све беше.
Њега нестало. Како? Ко зна?
Право не мож' да се дозна,
Онај вели да утону
Баш у ладну реку ону;
Тај га пре ту жива виде
Како поред реке иде,
Да здрав здравцит он бијаше;
Трећи вели још друкчије,
Да се не знам негде вије,
Да с њим тамо —
Ал' и то су приче само.
Мртавац, мртавац не устаје,
Да он умре, прилика је,

Тако л', нако л', свеједно је,
Он прекужи муке своје,
Али она — ох занаго,
Не преживе она драго.
Кад за гору сунце пане,
Мора и дан да издане.

(31. децембар 1849)

(ОДЛОМАК)**Н**

а срце њему ово тешко пада,

Он тресе тамо-амо своју главу,
Не што он не зна бољетице род,
Јер он је, као што сам рекô, стар,
Младости дане протрчô је већ,
Познаје добро сваки њиов јао;
Времена она истина су прошла,
Ал' још му јечи њиово звонашце,
Па ако не може по њим' да игра,
Он радо гледа друге играјуће.
Тај стари гледи Миланову тугу,
Помоћи њему тео би он радо,
Бољетице он ове знаде род,
Ал' де ће наћи према њојзи лек?
Старина тражи, не жалећи с' труди,
Старина нађе, своје лупа груди.
„Је л' истина шта ти ту велиш, Мито?“
— „Ах, тешко, тешко мојој јадној души,

Из брбљави што ја сад пусти усти!
Не, није тако кô што сам ти казô.“ —
„Говори, Мито, избави ми душу,
У тавно срце бацаш наде зрак,
Па оћеш таки да угасиш опет;
Познајеш земљу куд ми жеље плове,
Па зато опет нећеш да покажеш;
О кажи, кажи, молим тебе, брже,
Лађица пуна врло ми је трошна,
Утопиће се у том мору туге.“
— „Познајем земљу куд ти жеље плове,
Ја знадем, ал' залуду то је све,
Јер обала је врло стрмена,
Пристаништа ту твојој лађи нема,
Залуду ту је њезин сваки труд,
За њу ту нигди није места наћи.
Па ако она према ови стена
Потегнула све своје буде силе,
О шиљке ће се ту разлупати,
Комађе само напоље ће вирит;
Возача мртво међ њима је тело
Са којим вртлог пенући се игра.“
То вели Мита, Милана тад гледи,
А његов не мож' да поднесе поглед.

На њему лежи Миланово око,
Из себе шиљућ тужног огња зрак;
Кô месец кад га лаки облак крије,
Баш тако тужно он на њега гледи,
Ниједна искра живота у њему,
А руке стоје пола саклопљене; —
Он овај не мож' да поднесе углед
Неразговоран сузног ока језик.
Он њему пружа дрктајућу руку,
И — је л' он њему, што он жели, казô?
Не рони више њег'во око сузе,
Одлетио је туге мутни облак,
Умилно гледи радости сад небо,
Весела сунце из ока му сија:
„Заш да на стену ја се не пужам?
Високо што се њезин стрмен диже?
На њојзи горе само расте трава,
И само она носи за ме лек.
Ил' одунд узбрат животворни струк,
Ил' стрмоглавце срушити се доле.
Да страдам, оче, тако мора бити.
Ја видим мог живота сунце сјати,
Од њега мене без'на растала, —
Зар јадикуюћ ја да преко гледим?

На крају њеном моја нога стоји,
И покушаћу преко без'не скок:
Ил' сунце моје одонуд узети,
На небо моје амо то пренети,
Живота мога да обасја дане,
Плетући златне у њи своје венце,
Ил' моје сунце одонуд донети,
Размрскан падом или ти умрети.“
И веселе се Миланове слуге,
Јер господара веселога виде;
Црвена вина ту на столу боца,
Пред сваким стоји чаша напуњена.
Премда се она баш пречесто празни,
Намирена то опет нису срца.
Тај диже руку, а у руци чаша,
Напија своме драгом господару,
А онај други, почем овај стане,
Тај узме чашу: „Господару здравље!“
При столу овде тако ови раде.
У страни седи један седи власи,
Наслонио на руку стару главу,
Обара доле тужно своје око
Из којег горка суза сузу гони.
„И тешко, вели, мојој јадној души

Из њега шта сам ја урадио? —
Из пећине је тигра он изишô
Једанпут сретно, оће л' други пут?
Ах тешко, тешко мојој јадној души.“
У старе себе затим лупа груди.
Дубоке реке матицу он сече,
На друго ништа он сад не мисли,
На оно само што се јуче збило,
Баш јуче, кад је сунце било село
И тавна мраке ноћ раширила.
На оно мисли што је јуче било.
Па вата здравље воду с лаким веслом,
Да онде буде што год пређе може.
На ону страну он окреће око
Ди јуче они њега чекаше.
„Код оне врбе што се оно бели,
Да ко је оно у оделу белом?“
Овако збори, журно веслом граби,
И река, вели, да је шира данас.
У крају сад је, али ди је она?
Код извора је, тако Милан мисли.
Лађицу веже за жилу од врбе,
Прекрасно које реке брега ресе,
И скаче потом из ње напоље,

Прескаче јарак у гај који прати;
У гају сад је, на десно се вије,
Високе липе око веће види,
Под којима кристално врело тече;
Сад већем његов сребрни талас,
У коме огледа месец своје лице.
И све се више њему прса дижу,
А врело срце све му већма куца,
Јер онде лежи њег'вог срца рај.
„Ал' ди је анђо, да ме онде чека?
Милева ди је?“... Већ је близу места,
Већ чује жуборење извора
Што преко шљунака шарени скаче.
Ал' ди је она, ди се сакрила?
За дубом липе? — Ту је, ту ће бити,
У себи Милан виче, говори, —
Јер често с' она вако играла.
Но је ли сад? Он тражи њу за дубом...
Ни ту је нема. Шта то мора бити —
У сјени ваљда је? Он иде тамо.
Ал' није њему као што је било,
Јер ако срце његово и куца,
Кô што је мало пре ту куцало,
Толико силном љубав то и чини,

То куца не кô да ће штогод наћи,
Нег као да ће шта изгубити.
Ражарено је срце огњем било,
Ал' сад по њему нека језа мили;
Он не зна сам шта ова језа значи,
Но кад он оће причину да сазна,
Изнутра јечи тужан неки глас:
Ко зна и оћеш ли је ти наћи?
Кô витак траве штоно дркће клас,
На њему тако дркће свака част,
И страшљиво он тамо-амо гледи,
На небо брзо диже своју главу,
Од њега помоћ као да би искô, —
Месеца види он усамљен од,
И још је брже затим доле спушта.
На крај је гаја веће дошао,
Небеске радости га прође зрак —
Из сене нешто гледај амо с' блиста —
Одела њеног то ће бити крај.
„Да то је она, ја се не варам!
О како лепо врана коса лети!
Наслонила је красну своју главу
На руку, белу као Алпа снег,
Ал' образ видит ја не могу.

Сад она гура натраг врану косу,
Њен образ блед — то чини ваљда месец
Што своје зраке на њу сада баца.
Немирно гледа она тамо-амо,
Менека чека — брже, моја ного,
Енонде лежи моји дана рај,
Енонде моја душа веће чека...
О лети, лети, носи тело за њом!“
И напред лети — већ је близу сене —
Сад се окреће она — скаче горе —
У наручју сад један другом леже.
О, не би могô сад описат речма
Што срце њему сада осећа;
И сам он не зна шта му сада бива.
Пре неколико магновења ока
У срцу њему није било светло
Кô сад — не велим да је био мрак;
То беше ноћ, на небу сјаше месец,
Од овог зраци на срце су ишли:
Ниједан није оно угрејао.
И дрктајући тужило је срце,
Јер празно беше то. Он смотри њу —
И таки оде ноћ, и сунце дође
Са жарким својим благодатним зраком,

На сусрет њему ширило се срце
Пијући њег'ве благодатне даре.
Ал' срце уско, многобројни зраци,
Ди б' могло оно њи уздржати!
Са Миланом је баште тако било,
Он није могô сили тој одолет,
Потонуо је у том мору слади.
На верну своју он је стиска груд,
Небеском слађу веће опијену —
Но је ли и њој као што је њему?
Да л' њено срце ћути исту слад?
На своју верну он је стиска груд,
Не ћутећ де јој свака дркће уд,
Он жарко љуби њена уста мала
И не види одунда руже бежућ.
И тек кад јој је свака клон'ла уд,
Тек онда с' он из сна пробудио,
Ал, из сна каквог само зора шиље,
Из сна живота зајста што је вреда —
Из овог сна у страшну падне јаву.
У њу он гледи, види да је бледа,
Ка земљи види он њу падати,
На клупу он је носи, што од буса
Енонде стоји начињена; на ту

Је мете, — Што је то? — Укочена!?

О драги Боже, што од ње то би?

Он следе очи њојзи таре, сује...

Живота знаци неће да се врате;

За грану с' маша, са ње росу тресе

На њену доле малаксану главу.

Залуду с' труди живот њој повратит,

Ка небу он сад диже своје око:

„О небо, небо, њу ми избави,

Па узми за њу ево моју душу.“

На њу он гледи: „Је ли истина,

Ил' то се мени само тако чини,

Је л' она сада рекла тијо: ах?

Да није ветрић што кроз лишће мили?“

На прси он њој руку своју меће

И осећа ди у њи срце куца,

Већ мицати се њена уста види,

И опет не сме да је загрли,

Јер он се боји да је опет натраг

У пређашњи не баци сан, сад она

Отвара око, па се горе диже,

Забуњена унаоколо гледи,

Са њоме што је, канда не зна, било.

Но када поглед Милана јој стиже,

Чини се њојзи да је све то јасно;
На коленима он ту код ње беше.
Кад њег'во сузно око она спази,
Небеска радост коју је истисла,
Ах, кад га она коде себе спази,
Кô анђô ди он преда њоме клечи,
У оку сузу, кô што анђô сузи,
Тад њојзи у срцу врло јесте тешко,
Са клупе скочи њему у наруче,
И мал' што није опет ван се дошла.

ЂАЧКЕ ПЕСМЕ НА НЕМАЧКОМ

ODE SEINER EXELLENZ

Stephan, manchem rüstigen Pinduswand'rer,
Nachtgewölk dem hüllet die Luna, du ein
Seitgestirn! Am Flügel des Liedes möcht' ich
Zu den geklärten

Höh'n dein Lob verkündend der Welt mich
schwingen.

Aber — durch dädalische Wachsbeflüg'lung
Strebt man kaum aufwärts, und es drohet unten
Salzige Fluth dem

Frevler Strafe. — Muse, erhöhe du ihn,
Sprich Getön, Hellsingende, dass der Donau
Strom erschallt vom Doppelgestad', und Fruschkas
Echo erwachet!

ABCHIED VOM KARLOVITZ

Die Sonne küsst des Berges Spitze,
Die Hürde birgt das munt're Schaf,
Die blanke Sense schickt nicht Blitze,
Die Eul' erwacht von ihrem Schlafe
Und Jedes athmet Lust
Nur du nicht meine Brust.
O Helios, senk' den Wagen nicht,
Dass mit dem Blick den lieben Ort ich umfange
Und an den theuern mich noch einmal labe;
Denn morgen ach! Dein gold'ner Strahl ja
drückt
Den Feuerkuss dem Wanderer mir
Am fremden Pfad' sehr weit von hier. —
Leb' also wohl, du Stadt, geliebt',
Der Serbe wo den Fittig übt
Zu schwingen sich zum Helikon! —
Leb' wohl, Gebirg, das diesen Sitz
Gleich wie die Mutter ihren Sohn,
Des Sirm'erlandes, Karlovitz,
Den Sitz der Musen
Drückst an den Busen. —
Leb' wohl, du Donau schöner Fluss,

Der dieses süßen Ortes Fuss
Bespühlst mit deiner Silberwelle;
1 So wäre es, meine ich besser:
Die Sonne küsst des Berges Spitze,
Die Herde sucht die Lagerstatt,
Der gold'ne Käfer sich ein Blatt,
Die blanke Sense schickt nicht Blitze — etc, etc.
Leb' wohl, o Strom, in dessen Fluth,
Ich oft gekühlt der Glieder Gluth,
Und oft auch mit des Blitzes Schnelle
Bin über deines Spiegels Rein'
Geglitten im leichten Schiffellein.

ДРУГЕ РЕДАКЦИЈЕ

ПЕСМЕ

I

РИБАРЧЕТА САН

О
блак небо не покрива,

Река с' бистра плави,
А рибарче у чуну снови
Јасно кô на јави.

Он је бац'јо удичицу,
Рибицу је стекô,
Метô ју на жеравицу,
Па је тако пекô.

„Жеравицо, де се труди,
Немој тако споро.“
Рибица му веће руди,
Готова је скоро.

Красно мирис од ње веје,
Већ му је печена;
Срце му с' у груди смеје.

„Амо ти милена.“

„Доле сад ћемо ми сести,
Ал' ће да се слади!
Морô би те, рибо, јести,
Мада немам глади.“

Веће руку с рибом диже,
Да принесе к усти,
Прском вода у чун стиже —
Оде санак пусти!

9. децембра ујутру

ВРАГОЛИЈЕ

М омак иде враголан,

По гори се шири,
Леп је кâно лепи дан,
Што кроз гране вири.

А са горе крај потока
Стазица се дала,
Једна мома црноока
Тује рубље прала.

Али сада сакривена
Проговори сека:
„Ој стазице, ој милена
Донес' га менека!“

„Чуда божја! И до сада
Шета ја по гори,
Али не чух још никада,

Да славујак збори.“

Рече момак, па до џбуна
Скочи млађан густа,
Да он види да л' из кљуна
Иде глас ил' уста.

Ал' и мома из заседе
Скочи млада ома —
Бежи, момо, ето беде!
Бежи мајци дома!

Бежи мома, ману рубље, —
Бежи л' дому своме?
Све у гору бежи дубље,
А момак за њоме.

Бежи мома, до колена
Ноге јој се беле,
Беле ноге до колена
Момка су занеле.

„Да имаш, море, крило лако
Да прнеш облаку,

Не би мени, секо, јако

Утекла јунаку.“

Па се млађан за њом стисну

Довати је саде,

Мили боже, она врисну

Па у траву паде.

Липа гране шири,

Шапће дану сјајну:

Вири, дане, вири;

Али чувај тајну.

ОПРОШТАЈ ДРАГОГ И ДРАГЕ

Спеван до поле 11/12. увече; од поле до краја 12. /12. увече. Опроштај чини прву част песме. Драгу сам узео, као да нема у драгоме поверења. Она се труди да га задржи од пута, опомињајући му разне путне незгоде и опасности. Но он остаје при свом намерењу. Напоследку она kommt mit der Farbe heraus и рекне:

Безопасан може да ћеш

Шпиље избећи ноћ,
Но избећи да ли знаћеш
Сјајног ока моћ?
Деве могу ми т' отети —
Ја ћу дане моје клети.
Он је теши, и рекавши:
Збогом, драга, руку на,
Верна буди, кано ја!
оде.

ДРАГИ НА ПУТУ

6/1. ујутру. Место целог пута узет је један углед, који љубав и верност драгога довољно показује.

Доста веће месец реди

Пунио је бледи круг.
Брда путник доле гледи,
Стране земље, реке, луг.
„О дужино путовања,
Кад ће доћи теби крај!
Звездо мога миловања,
Кад ће синут твој ми сјај.“

Тако тужи, даље ступа
Његов корак све напред —
Исток се у злату купа,
Дворе њему види глед.

Поред ови путник лази —
Одозгоре паде цвет,
Горе гледну он да спази,

Откале тај цветни сплет.

И девојку дивна краса
Смотри његов онде зор,
Речи чу он слатка гласа:
„Оди, мили, оди гор.“

„Грло ти је, дево, медно,
Око сјајно — за ме не;
За те ми је срце ледно,
Јер за другу, другу вре.“

ДОЛАЗАК ДРАГОГА — 6/1. ујутру

Драги је обећао, за годину се вратити. Време се у песмици следећој узима последњи дан године (те, по свршетку које је обећао драги доћи). Ја сам се трудио описати неповерење драге у љубави и верност драгога, и њену голему љубав према драгоме. Колико ми је за руком испало, судите.

Е во саде годиница

Како му не видим лица;

Злато своје вече спрема,

Њега јоште овде нема.

Низа образ тешка суза

Мени јадној за њим пуза

Душа ми се тужно мути,

Није т' веран можда крути.

У туђину он је зашô,

Другу можда себи нашô,

За менека он не аје,

Другој пољуб јако даје.

Другу тиска он на груди,

Другу грлит он се труди,
Друга њему срце жари —
За ме више он не мари.

У сред мора гле врлетак,
Онде самцит један цветак;
Наоколо морске пене —
Нема друга он па вене.

Тако и ја друга мога
Немам овде миленога,
Тако ја ћу увенути,
Остаљена погинути.

Али шта је то у гушти,
Шта овамо тако шушти,
Боже мили, Боже драги!
Ево, ево, ево драги!!

МОЈА МОЛИТВА

З
везде сјајне, небо ведро,

Плодно јоште земље недро,
Сатворити ко то може,
Ако не ти, вечни Боже.

Горе, доље, траве, дрва,
Лава, орла, а и црва,
Ти сатвори, драги Боже,
Ко овако јоште може?

Осим друга овде свега,
Мене створи из ничега,
Дуом твојим ти подуну,
У менека душу суну.

А у душу даде жаре,
Даде мени лепе даре,
Моје душе жарки поји —

То су, Боже, дари твоји.

Вала теби на то, вала,

О не пусти да на зала

Употребим дар ја твој,

О не пусти, Боже мој!

На Ускрс, после 11 ноћи певао.

РАНЕ

II

Ево нема прамалећа

Са својими краси,
Ево лето даде плећа
Са злаћани класи.

Виновни су већ обрани
Ево свуда брези,
Ево зиме да сарани
Све са своји снези.

Он је стекô драгу, која му умре.

Ала јадан чупа косе,
Грува своје груди,
Ветри запев његов носе —
Скоро да полуди.

Сваки данак он на гроба,
Ди почива мила,
Иде тужан дуго доба,
Суз̃а лије сила.

Ал' је време убрисало
Сузе му у оку,
И срдашца завезало
Рану му дубоку.

III

Ево лазе годинице,
Гоне му младости росе,
Парају му глатко лице,
Бѣлѣ њему вране косе.

Ал' опета је весело
Чарно њему вавек око,
Опет носи ведро чело
Као младић он високо.

Јер он има красна сина,
Гледећ кога пун радости
Опомиње се милина,

Што имаде у младости.

Ал' једанпут данак свану,

А он сина нађе ладна:

„Па зар и ту горку рану?

Мога јада смрти гла̑дна!“

Грдни јад је њега стискô,

Замути се њему око,

Главу носи одсад ниско

Рањен отац предубоко.

Ране ове бољетицу

Није јадан преболео,

У ледену је гробницу

Са собоме он понео.

ОПРОШТАЈ ОД КАРЛОВАЦА

У

тебе је, бреже, рђав глас,

На теби нема никакви крас,
И осим што зелени стром
На гробни дигди сени** дом,
Ти сасвим стојиш овде наг —
И опета си мени драг.
Ти мало дете на те зваше,
Младића мене мамијаше;
Детенцету ти игре благо,
Младићу друго си наслаго:
Са тебе гледа он околине,
И њине многе красотине,
И блажену му душа ћут
Тад имађаше сваки пут.
О сунце, што се паду клониш,
Ка западу коњице гониш,
О, нека зрак твој мало, нека
На небу јоште, молим, чека!

Да пре нег што ће ноћца доћи,
Ја оком могу место проћи,
Ди мајски часак моји лета
Дикоји блажено прошета.

То је почетак. Сад иде кратко мотрење предмета наоколо, и
ћут при томе.¹ После долази прави опроштај: прво од Дунава, затим од гора
виноградски. При последњем падне певцу берба на ум. Он опомиње веселе њено, коло
и подскочице, и свршује са: (у трохеји)

Лепо овде играло се,
Лепо овде певало се.
Лепо звеча гајда звек
Весо бија часа тек.
Збогом, певи! збогом коло
Збогом, момци наоколо!
Збогом, кито дева млади!
Збогом, збогом, виногради!

После итри опроштај од разни други предмета. Певач баци
око на Стражилово и пева:

И ти, о збогом, брежни врше,
Умилно кога строми стрше,
Већ дана бела умире светлина,
И ноћи скоро крије те тавнина;

Ал' душа м' зраке лије на те
И таму целу скида са те.
Ја мислим теби да идем там',
Сунашца раног сије плам,
Долине густе беже мрази,
А поје шиљу строма злаци;
Кристални врело вије ток,
Ја преко њега кушам скок.
О како је овде, како умилно!
О како душу диже силно!
О красото ти дивна брда!
О како доља лепо врда!
О како лаор мирис краде! —
Јер липа доста тог имаде.

Итд. у мисли иде к Стражилову, онде пије воде, бере цвеће,
etc., etc. — Потом сиђе са брда, и пође да се опрости са друговима. Пут га води кроз
један шљивик² (више Ауерове куће, — Стеваз га познаје), он (певац) пева:

Ја доле с брега саде лазим,
Но какво место саде газим!
Шљивика гране мене крију,
Кроз њега с' ветри ноћни лију,
А око мене ружа гуште,
Са дрва листи тијо шуште,

Ко да се туже да ћу утећи,
Да њима збогом нећу рећи.

Итд. до 10—12 реди; потом иде даље, но пре нег што дође друговима, да се опрости, падну му на памет учитељи. Певач после другога, узимајући све скупа моли⁴ за опроштај:

Опросте, ако дикоји ред
Ја вами сам нанесо вред,
То никад ја не чиња рад,
Мада и чиња кадикад.
Што каткад реч вам забрањава
Неправедно ми се пречињава.
Опросте мојој крви бурној,
У судењу прејако журној,
Опросте мени младом, лудом.

После опомиње певац двојицу од њи: Герчића и Пантелића (но не с именом), он вели, да су му они показали⁵ ди се треба брати мед и восак⁶, и управили су га у кошницу:

И ако воска, меда плод,
Он справи кадегод за род,
Нек благодарност буде вам
Што знате њега слати там'.

Певач дође међ другове. Весело је све, тамбурица свира, чаше се празне, коло се игра. Певач то гледа, гледа, и упита7:

Кад оће опет венац браће,
Оваки да се скупи, кад ће?
Сад овде ми стојимо сви,
Но сутра ди ћемо бити, ди?
Кад сутра сунца крас изађе,
Усамљене ће нас да нађе,
На своме сваки биће путу,
Ал сваки води другом куту.

Итд. до 30 реди. Он гледа све, и опомиње се утопљенога Арсе (Путника) итд. Овако затим збори:

Овамо мени руке дајте,
И збогом јако ми остајте.
О ите купте знања плоде,
И роду лепе правте годе,
За њега буд' вам живот вас,
За мене само дикој' час;
Малени часак опомене
У груди вашој нек се дене, —
О када вина пуну чашу
У руку драгу примте вашу

О каж'те само бар у души:

„Он дику с нама тако суши.“

Вишега жеља није м' вољна,

Са тим је она задовољна.

После се опрашта8 редом; прво са Симом (Крстићем), после 30 реди свршује: (у предодећим последњим редовима опомиње се купања, и возења у чамцу):

И када вече запад шара

И чамац дома реку пара.

То бија некад, бија тад,

Ти, брате Симо, збогом сад.

К Радишићу:

Ти, други брате, амо оди,

Кадикад истина се згоди

Да гледамо се намрштено,

Но ведро небо гледај ено

Ни оно увек није зратно,

Одело каткад узме мрачно

Облаке силовит гrome бразда —

Ал' не траје то тако вазда,

Јер скоро ука ова седа,

И ведро опет небо гледа,

Овако бија, друже, с нам',

Кад подиже се бурни плам,
Овако тиша се љутина,
И прва враћа се тишина.

Итд. за тим9 у 40 и неколико редова њему о проведеном животу говори, и опрости се. Певац се оће и с10 другим да опрости.11

Но јурве кукуричу петли,
И зора веће ено светли.
Он се накратко с њима опрости и сврши:
Ко зна оћемо л', браћо, икад,
Ми видети се — можда никад.
Но макар како с' догодило,
Ја мисли имам итро крило,
На њему, браћо, ја ћу поћи,
У пооде ћу вама доћи.

ПЕСМЕ II (1851)

МИЛЕТА

I

Свуд веселе и радост и срећа,

Ветрић шушка око љупка цвећа,
Врело бистро по шљунку жубори,
Тице поју по лиснатој гори,
Пастир песму уз врулу извија,
Да травица стаду боље прија:
Све весело, свако тера своје,
Срце моје, та де ли је твоје?...
Овамо вас, србињске деклице!
Ви сте небу србињском звездице;
Амо и ви, моја браћо млада!
Да вам кажем нешто од некада;
Није мало, није ни велико,
Ал' је нешто што још не зна нико.
Чујте зуке моји сад гусала,
Па ко оће, нека рече: вала.
Моје гусле нове јаворове,

У мом срцу јавор изникао,
Ја сам из њег' гусле садељао,
Садељао како сам и могâ,
С њима с' бијем од свога до свога;
Уз њи певам што ми на ум падне,
И певаћу све до раке ладне.
Па кад дође последњи мој данак
И кад вечни довати ме санак,
И гусле ће у раку лађану
Разлупане са мноме да пану.
Ал' што пева неће у гроб сићи,
Доће тице и доће ветрићи
И доћи ће громови озгора,
Тргнут песме од немили двора;
Тице ће их мени да певају,
А ветрићи по гори пиркају,
Гром ће грмит, песме казивати,
Што не море, то ће муњи дати,
Муња ће и у небо записат,
А ко ће ми отуда их стрисат?
Ох, олује, ао, грмљавине!
Погнале се небом облачине,
Посуктале оне муње лаке,
Па раздиру небо и облаке.

Дркће земља, помиче се стена,
Вијар чупа дрвље из корена,
Мрак је сада, све сад опет гори...
Боже моћни, света не разори!
Севну муња... Гледај тамо горе
Оне беле поносите дворе;
Вељи двори, слава нека стара,
Кажу двори силног господара;
То разумеш из пуста камена.
Ал' од мене чујде му имена:
Њега зову војвода Милета,
Младо момче од двадесет лета,
Благо чеду која му се нада!...
Ал' о томе доста је засада.
Погледајмо де је јунак млади,
Де борави и што ли нам ради?...
Биће јунак сред белог двора;
Бацио се њему на прозора,
На десницу наслонио главу,
Те он гледа Божу вељу славу:
Како вијар облацима вије,
Како муња у растове бије...
Севну муња, са неба се свали,
Украј двора раст један запали:

Ваљда тела двору господара,
Да се малко с њиме разговара,
Па кад дома не нашла јунака,
Тела му је оставити знака,
Да познаде да је долазила,
Да је сеја брата полазила.
Итра муња брата има дома,
Та на небу страховита грома,
Али она и на земљу пала,
Па ми и ту једног изабрала.
Гром силено стрелицом потеже,
Ал' Милета ништ' му не успреже.
Та јунак је овај соко сиви,
Челик тврди, та баш огањ живи!
Гром се чуди, кад га у бој види:
Таког брата ни муња с' не стиди!
Милета је отишао зором,
Да лов лови оном чарном гором,
Ема што ће, мора штогод тући,
Мора дома како плена вући:
Кад не иду чете на Турчина,
А он тражи зверке по планина,
Кад не сече Ибре и Мемеде,
А он бије вуке и медведе;

Убије и, осече им главу,
Па је носи себека на славу...
Милета је отишао зором,
Да лов лови каменом и гором;
До оружја и срдашца свога
Он не има друга ниједнога.
Он се вије кланцем и грмењем,
Он се вије и гором и стењем;
Али данас лоше ми је среће,
Нигде зверка показат се неће.
Око подне ето преко пута
Прелете му лагана кошута.
Он је гледа: од такова брава
Слабачка је за јунака слава;
Што не море да зубом науди,
Зашто на то да шешану труди?
Амо мечку, амо мрка вука,
Њи он тражи, но му заман мука.
Он се вије по стењу и гори,
Нигде зверке, залуд он се мори.
Пред вече је, ал' пуста запара
Јоште љуће на земљу с' обара,
Јер ветрића што пређе имаде
Уједанпут сасвим га нестане...

Све је мирно, и жбун и дрвеће,
Ни се травка, ни се листак креће,
А тичице муком замукоше,
Своја гнезда тражити одоше.
Све је мирно, ка у каком гробу,
Све се нада неком страшном добу.
Та погледај само, од заода
Већ се диже нека непогода.
Гледај ону мутну облачину
Како с' вије небу низ пучину.
Већ се чује бура из далека,
Већ се чује грома амо јека,
Већ су овде муње и громови,
Већ ка земљи вију се растови.
Облачине већ су мутна крила
Више горе лисне се повила,
Уји ветар све више и више,
Веће капље падају од кише...
Ох мој Боже, сад је сасвим тавно,
Кô да нојца спустила се давно,
А сад ето те небеске ватре,
Кô да оће цели свет да сатре.
Ука, бука, страшно гора шушти,
Страшно киша из облака пљушти,

Гром пролама небо и облаке,
С неба сукћу оне муње лаке,
Вијар чупа раста из корена,
А љуља се и брдо и стена;
Небо, земља, све се ускомеша,
Све заједно оће да се смеша...
Боже силни, то на твоју дику,
Ал' помози Милети јаднику!
Милета је мокар ћа до коже,
Ал' је јунак, те поднети може:
„Да је лепше, било би ми право,
Само, вели, нек је срце здраво...“
Та срце му пусто од кремена,
Не плаши се буре ни времена.
Ал' му, богме, ни првине несу,
Да га ветри по горици тресу...
Ноћ је свуда, по гори је тавно,
Али буре нестало је давно,
Облачићи ка својима ите,
А небеса звездама се ките;
Још се месец на небеси јавља
И чује се по горици славља,
Пева славуљ са дубове гране,
Пева песму, та нема јој мане;

Ал' де мане, побратиме мио,
Де ту мане, што Бог научио?
Нема чуда до од вишњег Бога!...
Но гледнимо сад јунака свога.
У пећини једној је Милета,
Тамо бура сагнала га клета,
Тамо ума ватру наложио,
Покуснуо, лулу попушио,
Пружио се низ ту пуну струку,
А под главу подметнуо руку;
Другу верну, ону пушку дугу.
Ту је једна, другом грли другу;
Спава јунак, здраво се умори, —
Није шала ваздан држ' по гори.
Спава јунак, ватра крај њег' тиња,
Чувај, Боже, дивна ми Србиња!
Једва зори, ал' он већ на ногу,
Па се моли големоме Богу;
Шару лаћа, баца је о рамо,
Гором шеће и тамо и амо;
Шеће јунак, ал' не мисли кући,
Још он мисли штогоде утући,
Те премеће гору на све стране
И прескаче стене и бездане.

Ал' залуду, сунце грану веће,
Но му лову ниоткуда среће!
Рече јунак: „Да грдне невоље!“
Ал' је опет зато добре воље.
Та чу ли ме, побратиме мио,
Ко весео туна не би био?
Тако јутро, такe околине.
Ко ту не би скакô од милине?
Небо ведро, зелена горица,
Сунце сјаје, а пала росица,
Пуно росе: дрво, цвет, грмење —
Сјаје роса кô драго камење.
А са грана оне тице миле
У попевке дивне удариле.
Ох мој Боже, тако красна гора
Да ли море бити без извора?
Милета нам од лова ожедне
И пожеле малко воде ледне;
Од свог често ишâ завичаја,
Ал' до овог још не дошâ краја;
Зато јунак ето и не знаде
Де студенца у гори имаде.
Па довата пред собом стазицу,
Да окуша јуначку срећицу,

Стазом оди, стазица га води,
Низ горицу све ниже и ниже,
Докле једном у долу не стиже;
Па кад прођи поред неког жбуна,
Али нешто зажубори туна,
Па корачи два до три корака...
Ох радости пусте за јунака!
Пред њим тече из кама водица,
Бистра, брате, бистра кâ сузица.
Паде јунак, напи се водице,
Те још уми своје бело лице.
Тице поју, а врело жубори:
„Одмори се!“ као да говори.
Милета се бацио у траву,
На десницу наслонио главу;
Из далека звони клепетуша,
Дивно звони, ал' он је не слуша,
Од лова му тело мало трудно,
Ал' одмора срце није жудно.
По глави му мисли се премећу:
Кад год јунак у гору замакô,
Он проклиње своју лошу срећу,
Увек штогод улови дојако,
Јал' медведа, јали барем вука,

Али сада... то је грдна мука!...
Већ дан други, а плена никака,
Грдна мука то је за јунака.
Та гњеви се не мож' бити горе,
Мисли гњевне још га веће море...
Клону рука и глава му млада,
Превари га санак изненада.
Ал' Милета грдан снива санак:
Снива јунак, е, кâ јуче, лови,
Па не може ништа да улови,
Па, кâ јуче, диже с' олујина,
Пљусак пљушти, јечи грмљавина:
Сад све гори, сад кâ ноћу тавно,
А вијуче ветрина помамно.
А он лута гором кроз планину,
Те пред једну стигао пећину,
Пред њу стиже, па се и устави,
Коса му се подиже на глави:
Чудна нешто отуд на њ се сјаје,
Мисли јунак: ко је, Боже, шта је?
Ал' се крену то чудо из мрака,
Те спопаде у страви јунака:
Медвед беше... Заман он се брани,
Јер никако не мож' да с одбрани.

Медвед ноктим' спопао га тешко,
Већ му кида то месо витешко,
Већ на земљу црну га обара,
Већ му чупа срце из недара,
Већ... ох, Боже!... Он се из сна прену,
Па десницом ка срдашцу крену.
Да ли нешто заиста га дави?
Да л' је медвед мамен и на јави?
Скаче јунак, сав у смртном зноју,
Па довати верну шару своју,
Те на једну страну ... гледа,
Ал' се ништа ту видети не да
И на другу сада се окреће,
Оће л' видет онде шта, ол' неће...
Шта сад стоји као какав камен?
Пре ко крпа, заш' је сад ко пламен?
Нешто види... Зашто не удара?...
Сан је и то, мисли он, зацело,
Чини му се, е бити не море,
Да на јави таке има створе.
Као муња беше поскочио,
Ал' кад спази, сав се скаменио:
Ни се миче, нит' отвара уста,
Та лепа је преко мере пуста!...

Али брзо дође он себека,
Па је моми ове речи рекâ:
„Богом сестро, право ми говори,
Што ли чиниш у тој пустој гори?
Ко те младу догнао овамо
Где живују дивље зверке само?
Кажи брату, ако си девојка
И љуцка те одојила дојка;
Кажи брату, ол' девојка била,
Оли чарне ове горе вила.
Јера чудо, веруј мене, тако,
Селе моја, не виде дојако,
Па оли си из горице вила,
Ол' те барем вила одојила.“
Тако пита девојку Милета,
А јунаку одговара Цвета —
Цвета, побре, јесте име њено,
Још је мома јуначко колено,
Јер да беше лошега колена,
Када виде јунака мамена
Како сину од земље и траве,
Би утекла од големе страве, —
Цвета једва да се с места маче,
Чула речцу, па овако заче:

„Здраво, брате, јуначе незнани,
Здраво био каконо и знани!
Што ме питаш, казаћу ти право,
Право, брате, тако била здраво!
Нисам, брате, ове горе вила,
Ни ме вила белу одојила.
На дому ми останула мајка,
Имам тамо и стара бабајка;
Дођо амо да умијем лице,
Да донесем мајци јутренице.“
Ово рече па студенцу оде,
Лице уми и натоци воде.
„Морам дома, мајка мене чека.
Но, јуначе, ти си из далека,
Јера мислиш, кô што рече амо,
Да овдена живе зверке само,
А не знадеш сред ове горице
Беле дворе Рајка Жеравице.
Гледај само крај ове рудине
Де се беле из шуме зидине:
То су двори Жеравице Рајка,
То су двори мојега бабајка.
Дођи к нама, свак те радо чека,
Јер си, видим, путник из далека;

Мајка, сеја за тебе се боје,
Јер си самац оставио своје...
Но љуто се млада заговори,
Ваљало је да сам већ на двори.
Збогом остај... Но кад отле пођеш,
Немој наши двора да мимођеш.“
Таке речи изговори мома,
Па стазицом ударила дома,
Ал' два-трипут ево с' обазрела
Док за дрвље замакнула бела.
А Милета?... О, гледни га млада,
Он се сећа нечег од некада;
Веља мисâ мозга му се вата,
Веља мисâ, дивна, умиљата.
Очи њему од радости горе,
Право краче стазицом на дворе,
Већ и њега неста у дрвећу —
Помоз', Боже, и подај му срећу!
Где од кама ...
Пушкарнице дивно пробијене,
А учесто стаклени прозори —
Видиш, брате, господски су двори.
Ал' пред двором зеленика трава,
А на трави шарена поњава:

Свом је оцу прострла ћерчица,
Ту ми седи стари Жеравица.
Давно старац одрвô се санку,
Радује се госту на уранку.
Ал' већ стиже војвода Милета,
Већ травицом до старца дошета,
Жива Бога њему је назвао
И у руку јоште целивао.
„Дô ти добро, сине нерођени,
Нерођени кâно и рођени!“ —
Рече старац, па седа јунака;
А долете ћерчица му лака.
Нуто, побре, њене пусте муке!
Носи јела, те од сваке руке,
Носи пива, љуте шљивовице,
Па је точи у златне чашице,
Носи бела леба шеничнога,
Носи млада сира меканого,
Сира, брате, од своје кравице,
Коју ране њезине ручице,
Сама га је млађана правила,
У качицу сама га ставила.
Још је друга ту оклизотина,
Како, брате, да је царевина.

Куса старац и куса Милета,
А служи им убавица Цвета.
Па је онда 'вако започео:
„Чујде, сине, што би знати тео:
Откуда си, и ко ти је мајка?
Кога кажу родна ти бабајка?
Да си дете рода господскога,
То ја видим и из ока твога;
Још када те ту погледим млада,
Споменем се доба од некада,
Споменем се своји млади дана,
Де имадо једнога пријана,
Као јунак беше нам он дика,
А истога као ти облика.
Зато кажи што је моја жеља:
Кога ми ти кажу родитеља?“
Тако пита Рајко, сабља стара,
А Милета њему одговора:
„Право ћу ти све ја казивати
Што си, оче, рад од мене знати.
Оца свога једва сам познао,
За детинства мога он је пао,
Са Турцима у боју краву
Он је славно изгубио главу;

Њега звау Змај-Огњени Раде...“
— „Змај Огњени?... Та ко за њ не
знаде!... “
Ох, срећице старцу изненада!
Ту Милету он огрли млада,
Старини је и мило и тешко,
Па га љуби у чело витешко,
Јошта проли две големе сузе,
Па ондака 'вако речцу узе:
„Ох мој сине, знам ја оца твога,
Оца твога, побратима свога...
Ја и Раде бесмо кô два брата
И за мира и за пуста рата;
Беше л' мирно, заједно смо били,
По горици са пушком одили
Кроз камење, растовик и церје,
Преметали пред собоме зверје;
А кад дође време за јунака,
Свак појаха свога коња лака,
Па заједно, драги сине мој,
Потекосмо у крвави бој.
Кад иђаху до два побратима,
Јад носаху вавек злотворима.
Млоги су нас Турци осетили,

Млоги на нос пред нама с' побили,
А најгрђе што имају јаде?
Те чињаше Змај-Огњени Раде...
Та не бија ни ја кукавица,
Ал' он беше нама перјаница.
Кад упаде, када Турке сави,
Одма крвца све поље поплави.
Откад крст се са некрстом лупа,
Нико крста боље не окупа
Та у крви у злотворској клетој,
Десно крило би он вери светој.“
Овде старац малко се устави,
Те помуча, па тиме настави:
„За једнога боја жестокога
Беше муке доста за свакога;
Свак чињаше колико могаше
И пред собом Турке разгоњаше.
Ја од чете беја понајпрви,
А вас црвен од злотворске крви,
Кад ал' ето једне јуначине,
Као како мутне облачине.
„Стани, стани, ти момче зелено!
Млоге си ми дочекô поштено,
Доста си ми другова згубио,

Но и тебе Ала је убио.“
Ово рече, те пушку спопаде,
Под пазуо рану ми зададе,
И зрно ми на плећа излете,
Ал' ми срцу не учини штете;
Врела крвца из ране покуља,
Ја на седлу малко се заљуља.
Ћа из боја окренут коњица,
Ал' не даде силна потурица,
Већ допаде, димишкијом ману;
Ја подметну мача на обрану,
Али пуста сабља у јунака,
Паде сабља као муња лака,
Те ми мача по пола пресече
И у десно раме ме засече;
Ао сине, моји грдни мука!
Клону мени низ доламу рука.
Украј мене Срба ниједнога,
Све с' уплаши а од јада мога;
Та страшно га беше и гледати,
А камоли њему ударити!
Опет ману проклети Турчине,
Да ми главу са рамена скине;
Већ помисли: тужан, нема ништа! —

Кад ми зрно крај ува пропишта,
Те удари Турчина сред чела
И обори са коњица бела.
Јер Раде је био недалеко,
Те јуначки злотворе је секô,
Секô љуто; на друга гледао,
У невољи њега угледао,
Те довати ону шару дугу
И поможе од самрти другу.
Да, Раде ми живот одржао,
Но лоше сам уздарје му дао!...
Чујде само, моје дете мило,
Чујде, чујде, што је после било.
Од ране се онда пренемога,
Падо доње са коњица свога;
Ал' скочише до троје Српчади,
Дигоше ме са земљице млади,
Понеше ме крвцом низ рудину,
У дворове Силић-Милутину.
Када бија у пребели двори,
Дођо к себи и очи отвори,
Па шта прво пред собом сам гледô?
Беше, сине, једно дивно чедо,
Од четрнест година је била,

Ама лепша него бела вила.
Гледаше ме брижно, жалостиво,
Та срце ми понела је живо.
Украј одра виде једну штаку,
А подаље опет једну баку,
Сломиле је претешке године,
Она носи неке видарине.
Бака ова беше бајалица,
Бајалица, вешта лекарица,
И за две-три недељице дана
Поможе ми од претешких рана.
И сви људи вењаху ондака,
Е то чудо учинила бака;
Но ја мишља да од свега лека
Више мени помогла је сека.
Опрости се ране и невоље,
Но могло је јоште бити боље.
Кад се крену, севаху ми груди,
А ни рука не беше по ћуди,
Јер кад вати тог мача пламена,
Кô да трза руку из рамена.
Ал' добићу једну ситну књигу
Која вељу учини ми бригу;
Ситна књига 'вако говорила:

„Воденицу муња ти спалила,
Јоште туча што удари јуче
Виноград ти у цвету потуче,
Гледај како да си брже дома“, —
Те ја тако и учиним ома.
Са свим сам се лепо опростио,
Домаћину јоште говорио:
„Здраво ми је Цвета омишела,
Дража ми је и од данка бела;
Ох дајде је, дај је, оче, мени,
Да ми мајку на дому замени!“
А он на то дуго не одгоди:
„Довед' свате, свом је двору води.“
Опростим се, помолим се Богу,
Дојам коња, па ногу пред ногу,
Јер због ране мора полагаано,
Па сутрадан стигнем дома рано.
Све ја нађем кô што књига пише.
Ал' је могло јада бити више.
Ја помисли на убаву Цвету,
Те прежали целу срећу клету;
Оста дома шест недеља дана
И оздрави са свиме од рана.
Али дотле, Србину на јаде,

И Крајине с Турчином нестаде;
Па се онда своје Цвете сети
И премисли у својој памети,
И ту смисли да је време веће
Своје друге ватати се среће;
И позвати одсвуда другове,
Да су мени места у сватове.
Латим дивит и та пера лака
И покидам два до три табака,
Та табаке артије пребеле,
Одем писат књиге превеселе.
Већ испишем два до три комада,
Ал' гле мени књиге изненада!
Књигу ситну Змај Огњани прати,
А у књизи овако ме брати:
„Богом брате, књигу послушајде,
Па менека на веселе ајде,
Ја испроси дивоту девојку:
Да си мени девер уз девојку.
Питаш, чију, брале, — то не питај,
Седлај коња, на веселе итај.“
Ја накитим што сам боље мога
И себека и коњица свога,
Скупим друга неколико тада,

Пођем Раду... Ао моји јада!...
Кога год сам путем сукобио,
Сваки грдну реч је говорио,
Свак вељаше за мојега Рада
Да је Цвета гиздава му млада;
И та речца као љута змија
Око срца мени се савија.
Па ајд' напред, по дола, по гора,
И стигасмо Раду близу двора.
Ту му нађем брата најмлађега
Де огледа коњица својега.
Одма јунак онамо поита,
Па га брзо овако запита:
„Каж' за брата, ти момче крилато,
Да л' узима Силићево злато?“
— „Јест' истина, а Бога ми, брато,
Он узима Силићево злато.“
Дотле јадан јоште не верова,
Ал' ми памет уби речца ова.
Све с' окрену, довати ме тама,
Спопаде ме та гњевна поама,
Па окрену коња низ рудину,
Не обраћа главе на дружину;
Нити тражи путање ни пута,

Та рана ме освојила љута,
Лати с' горе, па држ' кроз грмење,
Те прескака кладе и камење;
Јоште наго преко јарка нека —
Ту је мене иштетио зека;
Јесте коњиц јарак претурио,
Ал' је предњу ногу саломлио.
Паде коњиц, и ја с њиме падо,
Али одма од земље устадо,
И проклиња што сам жив устао,
Што свог врата несам сакрхао.
Дадо плећи коњу саломљену,
Те пешице кроз горицу крену.
Али стиже за мноме друсто моје,
Види друсто шта је и како је,
Види друсто зека сломљенога,
Свак ми од њих нуди коња свога,
Још ме сваки од њи запиткива:
„Шта је, Рајко, а за Бога жива?“
Сваки теде мени да поможе,
Ал' ми удри у срдашце ноже.
Ја довати мача пламенита,
Па дружини на сусрет поита;
Ја млидија, дошли су за мноме,

Да се јаду подсмевају моме;
И би ти се покрвили туда,
Да ме с' они не мануше луда.
Сви су мене они били криви,
Та Бог нека опрости ми живи,
Тога часа људи свиколици
Чињаху се менека крвници...
Но да с' манем часа најгорега,
Најгрђега живота својега,
Плећи дадо зеки и дружини,
Дођо пешке својој постојбини.
Ја тек дома, ал' гле Рада амо:
„Помагâ Бог!“... А ја ћута само.
Опета је Раде говорио:
„Шта је тебе, побратиме мио?
Шта је тебе, а тако ти Бога!
Зар ти друга не познајеш свога?“
— „Ти си био, ал' си курвић сада,
Ја Огњану заче изненада,
Иди мени испред ока, змијо,
Брже иди, вавек проклет био!...“
„Ох, мој Рајко, збори, па ме чуј!...“
Аја опет ружи га и псуј!
Али плану Змај Огњани Раде,

Па овако беседити стаде:
„Нећу, нећу, и тако ми Бога,
Прекорачит више прага твога!
Збогом остај, моја веро лепа,
Да гадно ли ђаво те поцепа!“...
Грдно ми се растадосмо тада,
Ал' је могло грђи бити јада!
И само је била Божја воља,
Да не беше међ' нама покоља...
Прође затим до пола године,
И ја ћу се оженити, сине,
Сви ми друзи на весељу били,
Ту играли, рујно винце пили —
Рада само не бијаше мога,
Јер од стида зват га нисам мога...
Док сам рањен јадан боловао,
На ограшју Раде је остао.
Још кад оно из Цветини двора
Дому своме рад' послова мора,
Бој престаде, а Раде се врати
И у дворе де болова сврати.
Раде диван а струка висока,
Лица бела, соколова ока:
У њега се Цвета тад загледа,

Заборави на менека бледа.
Красан беше он јунак на свету,
Нигда лепшег не виде младету.
Та да здрав сам с њим успоред стао,
Раде лепши боље би с' допао.
Јоште дошâ са пола крвава,
Пуно, брате, насекао глава,
Пуно чета разбио Турчину,
Задрмао дину царевину,
И де год је двоје-троје било,
За његову с' мишку говорило.
Тако Силић реч је потурио,
Моју младу Раду поклонио,
Ту ме Силић љуто преварио.
Ал' што ли је Раде крив ту био?
Та он није, сиромас, ни знао,
Да од оца мому сам искао...
За годином годиница прође,
Глас менека тужан амо дође,
Низа лице проли сузу тешку:
Паде Огњан на пољу витешку!
Ох, жâ ми је ...
Жао ми је прежалит не могу,
Е витешке у гроб метну кости,

А менека тужну не опрости“...
То изусти, грунуше му сузе,
А Милета 'вако речцу узе:
„Мани, отац, нашто би сузио?
Отац ми је теби опростио.
Бија детић од петнајст година,
Секо с оцем силнога Турчина;
Он се рани и паде са коња,
И та реч му беше најпотоња:
„Чу ли, сине, својега бабајка,
Де потражи Жеравицу Рајка,
Кажу њему, све му прашта Раде.“
Ово рече, Богу душу даде.
И гле, како теде благи Бог,
Те ја нађо друга његовог.
Оца немам, ја сам синак твој,
Сина немаш ја сам синак твој,
Сеја моја јесте ћерка твоја,
Ако Бог да, скоро љуба моја.“
А мој побре, ала ти се жари,
Ал' се кува, ала ти се вари,
Ал' се врти крај огња пециво,
Ал' се спрема то румено пиво!
Још гужваче па и гибанице

Пеку, брате, лаке куварице;
Још је овде свакоје засладе,
Како, брате, де свашта имаде.
Ради чељад, а Цвета надгледа,
Сад привата, а сад заповеда,
Та вредна је, Бог је подржао,
Па Милети за љубовцу дао!
Ето части Српчића старина,
Част господска под небом милина,
Само штета, побратиме мио,
Што ти диван туна неси био.
Три већ дана, ал' још није доста,
Још не пушта Рајко свога госта,
Те га води у своје шљивике,
И на њиве и у уљанике,
Показује стоку небројену,
И осталу пусту царевину.
Још да видиш пустрога весеља,
Када дође та света недеља!
Свирац свирну, за срдашце лати,
Те се коло пред црквом увати:
Коло води војвода Милета,
За пас му се уватила Цвета.
Ала, брате, дивни двоје људи!

Свак их гледа, свако им се чуди,
А од уста до уста жубори:
„Е Бог једно баш за друго створи!“
Дивотом су коло истурили, —
Ох, дивни су, предивни су били!
Још су плао колом завијали,
Цело коло млади надиграли.
Оде нојца, свиће данак пети,
Ту Милета дома се осети;
С њим се прашта Рајко Жеравица
И даде му мамена коњица:
„Ево коња, не заборави нас,
О јаше га, а у добар час!“
Цвета спрема брашненицу танку,
Те се прашта с гостом на уранку.
Узја јунак, па коња ободу,
Па низ поље као муња оде.
Ал' да видиш пустога старину!
Он за коњем гледа низ долину,
Од мила му срце се расака,
Е одрани таквог коња лака.
Али Цвети на јаде се дало,
Волија би даје лошиј' мало,
Па се моли у себека Богу,

Не би л' зеко саломио ногу,
Да јој злато врати се назаде.
Ал' Бог моме не слушао младе:
Плаим кроком коњиц пољем кроче,
Па у гору зелену замаче.
Проли Цвета ту сузу голему,
Па с' окрете ка двору својему;
Бог би дао, те са грђи јада
Нигде никад не сузила млада.
Већ Милета дојездио дома,
Ма је ево отишао ома,
Те он тражи једног побратима,
Јер другога на дому не има.
Миленко је скупио дружину,
Па кренуо некуд на Крајину.
Ал' на дому нашô је другога,
Та другога, Радивоја свога,
Па му каже што је и како је,
Каже њему и за злато своје;
На све стране света големога,
Каже, нема чеда таковога,
Та ни вила, ни звезда Даница
Не би њојзи била другарица;
Даница нам носи бела дана,

Цвета лепша и од бела дана.
Тако јунак своје злато фали,
Помоз', Боже, срећу му не смали!
Мрак је јоште, једва зора зори,
Стоји јека по шумнатој гори,
Јеку чине коњаника двоје,
Милета је то и Радивоје.
Радивоју срце пожелело
Да угледа Цвету, чедо бело,
Па се журе кроз лисну горицу,
Да пооде Рајка Жеравицу.
Лаки коњи, а прелепо доба,
Ала лете побратима оба;
Гора носи за коње травице,
За коњике коњи брашненице.
„Моје сунце ено сјаје онде,
Деде, зеко, још понеси донде!“
Код Рајка су обојица били,
Частили се, рујно винце пили,
Узјахали те коњице младе,
Вратили се дому свом назаде.
Језде гором они оба двоје,
Ал' је нешто чудан Радивоје,
Чудна нека ватила га сјета —

А крај њега весео Милета.
Испочетка по коју збораху,
Ал' сад мучке горицом јахаху.
И Милета гледа друга свога,
Чини му се сјетан дозлабога,
Крупно нешто учи у памети —
Жао беше војводи Милети.
Сети с' Цвете па се и препаде,
Па овако говорити стаде:
„Шта је теби, брате Радивоје?
Откад злато ти угледа моје,
Нешто тешко носиш у недрима,
Па од свога тајиш побратима;
Још ме чудно гленеш кадикада,
Да ме страва свег спопада млада.
Од мене си побро ти старији,
Старији су, кажу, паметнији,
Та мислиш ли о Цвети мојојзи,
Нађе л' мане ти како на њојзи?
Кажу, брате, ако Бога знадеш,
Што на срцу своме ти имадеш.
Мој по Богу ти си побратим,
Казуј брже, да се не мучим!“
На ово је јунак Радивоје

Мало лице разведрио своје;
Јоште рече: „Чу ли ме, пријане,
Твоме злату ја не знајем мане;
И што год је на свету дивоте,
Све то она за себека оте.
Ох, узми је, нећеш се кајати,
Она ће ти данке да позлати.
А што сета довати ми лице,
Своје сам се сетио сестрице
Штоно лане, Бог јој душу прости,
У гроб спусти своје младе кости.
Красна л' беше, кад беше на свету,
И на твоју доста налик Цвету.
Па стога сам мало невесео,
Ето, брате, што си знати тео.“
Таку реч је Радивој зборио,
Мутно лице мало разведрио.
Беше л' сетан баш зато заисто?
Је л' му срце као лице чисто?...
Бар Милета мисли да је тако.
Срце њему опета је лако,
Опет мисли мисли умиљате,
Мисли јунак на кићене свате,
И на Цвету и њино венчање,

И на дивно с њоме живовање,
Те му срце игра од радости...
Ој младости, убава младости!
Само онај за тебека знаде
Који драго на срцу имаде.
А ко нема, небо не видео,
Јер себека сам га је отео...
Али чу ли: куц, куц, те на врата
Благо мене, ево мога злата!
Ох, песмица нека ми је проста,
Ал' засада свакако је доста.

(1844. у пролеће)

II

Гледај горе, погледај домове,
Гледај, брате, ону момчад младу,
Свак оставља стадо и волове,
Срп и косу, њиву и ливаду,
Па се ето од милине скаче,
Оштри оне пламените маче,
Јатагане, убојите ноже,
Огледа и о овнујске коже:
Гвожђем ману мишица његова

Па удара руна та сирова;
Гвожђе љуто кроз руно пролеће,
Ни се миче, ни се руње креће,
Само оно де гвожђе удара
Ко збријано о тле се обара.
Момче сече, па већ унапреда
Шта ће бити, превесео гледа:
Већ он види многу турску главу
Како пада у зелену траву,
Већ је види на нож надевену,
Већ он снива о јуначком плену.
Глава мисли, срце се осмева,
Па од пусте милине попева.
Момче ити својему коњицу,
Удара му тврду потковицу,
Бије, кује, наоколо с' ори,
Плочу кује а уз потков збори:
„Тврдо гвожђе, буди тврде вере,
Немој мени учинит невере!“
Свак сад вата танка цевердара,
Па се 'вако с њиме разговара:
„Ој служи ме, моја пушко дуга,
Послужи ме кано верна друга!“
Један вели: „... пушко, кô дојако“

Други вели: „... кано бабу мога“,
Трећи опет не збори никако,
Гледа пушку, гледа мача свога,
Погледује ту десницу руку,
Сјају с' очи кâно мрком вуку,
Саставио оне страшне веђе,
Гледа кроз њи низ бркове смеђе,
Страшни брци пали по рамени,
Кâнда збори: „Здраво само мени,
Здраво буди, десницо витешка,
Срећо моја, турска муко тешка!
Издај, пушко, мачу, саломи се, —
Ти, десницо, само не дај ми се!
Док је тебе, биће и пушака
И оружа светла свакојак!“
Тако збори Србекања ова,
Па опрема праа и олова.
Свуд се спрема, свуд се жури живо,
Пра, олово, пиће и јестиво —
Сеја знаде шта брату ваљаде,
Па најлепше спрема што имаде,
А ни мајка старица не куња,
Већ рад' сина тамо амо цуња,
А војнима љубовце лагане

Брашненице спремају танане.
Али једна стоји над наћвама,
Замешује брашно сузицама,
Њу је чудна спопанула туга,
Чини јој се, изгубила друга,
У сну њојзи сунце помрачало,
Па с' на земљу доле стропоштало.
А кром драгог њезино срдашце
Није знало за друго сунашце,
Та тек што јој на небеса грану,
Па јој ето већ за гору пану.
Две недеље е га огрлила,
Па да носи јако смрт немила!
Тешки јади срце доватише,
Јадно срце сузама облише:
„Данци моји, слатки ли ми бисте!
Ао сузе моје, горке ли сте!“
Сунце седе, данка нема више,
Пусте тмине земљу огрлише;
Небо ведро, а сјајне звездице
Дивно доле упрле с висине.
Само, брате, Миле несретнице
Нигде звезде, те баш ни једине.
Она иде с војном до постеље

Јеца јадна, рони сузе веље:
„Дакле, сунце, јоште само сада,
Сада само па више никада!
Ао, Боже и Богородице,
Помози ми, сиње кукавице!“
Тако она тужи, рида млада,
Срце пуца од голема јада.
Он је теши, овако је кори:
„Мучи, злато, лудо не говори,
Та и досад у бој сам одио,
Па ти свагда здраво доодио,
Сан је, веруј, сан је лажа стара,
Мозгом крене, па срдашце вара.
Да ће сунце с неба да се згрува,
Кад Бог живи нега свету чува?
И мене је до сад чувô благо,
Па ће и сад драгу врнут драго.“
Она опет: „Никад, ох, никада
Више мени нема те назада!“
Сву ноћ тако јадна процвилела,
Сву ноћ ока јадница не свела.
Тек се зора помолила бела,
Околина оживела цела,
Свуд оруже кроза маглу севка,

А чује се јуначка попевка,
Мач и коњиц и та дуга пушка, —
Благо оном ко је глава мушка!
Момци поју а коњици вриште,
Ето иду браћи на рочиште:
Рочиште је кула Милетина,
Са јунаштва славна од старина.
Кад надомак веће беу кули,
Неколике пушке изметнули,
Да се чује, да се напред гласи,
Како Србин часа не почаси.
Пуче пушка, а горица јекну,
А од куле убаво одјекну;
Браћа чула, браћа с' осетила,
Брацкој пушци пушку истурила.
Стаде жубор по танане куле,
Стаде жубор и около куле:
„Бре на ноге, доватај оруже
Кога јоште годинице служе!
Па се лати те пусте пашњаче,
Па припаши убојите маче,
Тури плећим' шешану танану,
Па приони коњу и колану!“ ...
У то доба други сустигоше,

Па се тако браћа састадоше,
Упиташе за здравље витешко,
Што ће Турком додијати тешко.
С куле сишâ беше и Милета —
Србу света, Турком сабља клета.
Па је њему говорио 'вако:
„Ти ћеш дома останути јако,
Доста амо још ће бити друста,
Побратиме, све сокола пуста,
Дивну помоћ покрени за нама,
Да злотвору удвојимо муку,
Да удримо тим орлушинама,
Да збијемо зубе мрком вуку,
Да скрамо роге пасје вере,
Што нам оће срце да пождере.“
То Милета ... рекао,
Те по друсту свуда разгледао,
Тражи туна оком још једнога,
Још једнога побратима свога.
Ал' кад виде да залуд гледаше,
Већ за њега запитати ћаше;
Ал' ето ти овамо Миленка
И он води претила зеленка,
За њим краче љуба вереница

Као крпа бледа несретница.
А Милета побри поитио:
„Како си ми, побро, уранио?“
— „Добро, брате, сутра мислим боље.“
Ал' је веће путовати коње:
Са сви страна беше сад љубљења,
И љубљења, па још и грљења,
И још суза дешто у потаје,
Кô што, брате, када се растаје.
Млога љуба тајно засузила,
Ма не сузи Миленкова Мила;
Суза текла, сад је нема више,
Силни јади сузе задушише.
Стоји јадна од кама прилика,
Лице бледо кâ у самртника,
Око јој се чарно укочило,
Она не да своје сунце мило,
Сунце мило, али на западу,
Помоз', Боже, њеном вељем јаду.
Већ Миленко зеленка се лати,
Већ га оштро бакрачлијом вати,
Већ ти глени љубе несретнице,
Она скочи зеку за вођице:
„Не дам, не дам!“ кô ван себе врисну,

Па вођице оберучке стисну.
Плану јунак кâно огањ живи,
Е га она осрамоти љуто:
„Пуштај, љубо, Бог т' убио живи!“
Али она спопанула круто:
„Нећу, богме, пређе ме утуци,
Помоз', Боже, мојој слабој руци!“
Наже снагом јунак Радивоје,
Отклопи јој руке обадвоје,
Отури је силно од коњица,
Паде о тле љуба несретница,
Паде о тле па се обезнани,
Ао данче, зло ли јој задани!
Сад јунаку опет жао било,
Е потури тако своје мило;
За час оде цели гњевни пламен,
Туга паде на срце кô камен,
Он уздану, а две сузе грке
Падеше му на те смеђе брке.
Он погледа милу злату своме,
Па погледа тад небу ведроме,
Кô да вели: „Ох, ти одозгоре,
Помоз' јако, јер нико не море!“
То Милета беше опазио,

Па се свога злата осетио,
Још је своме другу говорио:
„Ој, чули ме, побратиме мио,
Остај дома, а тако ти Бога,
Не остављај тако злата свога;
Има доста ко ће бој да бије,
Остај дома, просто нека ти је!“
Кад Радивој речцу ту зачуо,
Од срама је кô огањ плануо
„Ој Милета, мој Милета,
Окле дође речца та ти клета?
Ко је жена нек узима прелу,
Ја ћу богме ову пушку велу.
Проклет био кога жене сплеле
И јуначки мозак му занеле!“
Ово рече, зеленка ободе,
Па ти пољем пред дружину оде.
Оста јадна Мила на земљице,
Прискочише њојзи другарице.
Па је зови, тари, водом скропи,
Докле јадна очи не отклопи
И угледа опет бела дана
И његова сунца огрејана.
Ао дана, свима, свима дана,

Али Мили тама са сви страна;
Свима грану сунце огрејало,
Мили само за горицу пало.
Нова дана, опет нова мука,
Она с' диже да изнова кука,
Кука сада, па ће и довека,
На 'вом свету за њу нема лека...
Ох та мани и тугу и јаде,
Па погледај те јунаке младе!
Топот, звека... а силна прашина
Подигла се кâно облачина,
А кроз облак, ох погледај, друже,
Како сјаје то пусто оруже!
И још токе и та тврда пуца
Штоно кажу како срце куца!
Срце куца, око бистро сева,
Ох, та чу ли како се попева?
„Ој коњицу, брже на злотворе, —
Само гвожђе вади се из коре,
Купи поље, носи кроз планину,
Брже, брже, куку душманину!“
Момци поју, коњи се слегше,
Па за собом поље отискоше;
С обе стране горе и брдине,

Они језде путем по средине.
Гора њима жубором се диви,
Тице поју: „Да сте нама живи!“
Сунце стало од веље милине,
Па се смеје озго са висине,
Јера така момка одабрана
Не видело од Косова дана.
Ој Косово, крви прокапало,
Ту се наше сунце саурвало!
Ту у срце гром нама удрио,
Ал' га није силен растурио,
Са срца је само спала рђа;
Несу момчад од косовске грђа:
Соко, веруј, све сокола рађа,
А видећеш, да л' песма погађа.
Лете коњи и с њима јунаци,
Ал' су бржи орли и облаци:
Оро гласа разнео по гора,
Е се дижу Српчад на злотвора.
Куд пролази витешка дружина,
Свуд је чека која десетина.
„Здраво“ викне, шешану опали,
Па с осталим унапред навали.
Све сам соко, да му нема пара,

Оће бити јада од шалвара.
Сунце седе, коњи се сморили,
Ал' ка кули веће и смашили,
Та ка кули старине Новака,
Та старога србињског јунака,
Ту су били веће други стигли,
Па на ноге садака се дигли:
„Добро дошли!“ ... а и: „Нашли боље!“...
Та цело се заорило поље.
Састаше се браћа, изгрлише,
Изгрлише па се изљубише.
Миле с' сети куле и чардака,
Плану срце, маче с' нога лака,
Он се вину кули уза стубе —
Несу часи да се лудо губе...
Ал' заш причат, шта је горе било,
Кад се саста и драго и мило,
Што ћу причат, кад то свако знаде
Ко год, ко год, злато ту имаде?
Глуво доба — свуд је веће тавно —
Догорели огњи већ одавно.
Крај огњишта свуд јунаци пали,
Де су пали, онде и поспали,
Тај на леђи, онај поребарке,

Загрлили оне дуге шарке;
Тако друган крај друга почива,
Па о плену јуначкоме снива.
Сам Миленко не склапа очију,
Чудне мисли по глави му с' вију;
Крај огњишта он замишљен седи,
Па пред собом угарицу гледи,
Како тиња, како да догори,
Заш ли њега санак не обори?
Аох брацо, сан је чудна беда,
Де се лупа, ту се спати не да:
Када лупа, удара у уво,
Не помаже ту ни доба глуво.
Још је горе, када сред недара
Срце јадно тугом заудара,
Кад укрсте мисли свакојаке,
Како муња кроз мутне облаке;
Једна миса за другоме ити:
Како беше, како л' море бити?...
Па кад удри јоште гром тај љути:
„Боже, Боже, на што ово слути?
Авај мене, дакле баш занаго
Никад више, кâ што рече драго?“...
Тако Миле — он то главом беше —

Таке мисли њега салетеше.
Ал' замало... ту му коњиц рже...
Он из мисли претешких се трже,
Па погледа низ то равно поље,
Протре очи, а да види боље:
Црвен тамо, кâ да небо гори.
„Шта је ово? Зар већ зора зори?“...
Тако Миле мисли у себека.
Уједанпут... и топот и ј ека:
Један коњик посред ноћи тавне
Гони амо коња преко равне...
Већ је близу... од њег' пушка цикну,
А уз цику јунак вако викну:
„Та на ноге!... Турци ударише,
Ударише, воду прегазише,
Бију, кољу, робе, пале, руше...
Јој, Србињи, куд ће ваше душе!“
Кâ грмљава а на смаку света
Све уздрма ова речца клета.
Пограбише коњице лагане,
Притегоше седлане колане
И још оне ибришим-тканице,
Па у седло, те држ' за вођице.
Стаде њисак ата и парипа,

Свак одмила упропице ђипа,
Ногом бије, а ушима стриже,
Модар пламен на ноздрве лиже,
Би истргли руке из рамена,
Да су момчад лошега кољена.
Са куле се стрча и Милета,
А за њиме поитала Цвета,
У руци јој луч весело гори,
Драгог прати, па му 'вако збори:
„Ајде, драги, Турком зајам плати,
Па се драгој здрав, весео врати;
Кад сам млада пала од јунака,
И да грлим оћу ја јунака.“
„Збогом!“... „Збогом!“... Они се
расташе...
Ту времена више не бијаше,
Већ Милета латио се зека,
Одмила је коњиц ван себека,
Вришти, игра, бије ногом лаком —
Ал' де не би под таквим јунаком?
Та откако коњ носи јунака,
Баш ниједан не понео така.
„Збогом!“... „Збогом!“... Већ тутњи
рудина,

Прогута и нојца и тавнина...
Још се топот чује, ал' замало,
Наскоро је и њега нестало.
И одоше, Бог им помогао
И на Турке што пређе нагнао!
Веће свану, веће сунце грану,
А јунаци слазе низа страну,
Страну једну голему, високу,
Гњевну сузу у јуначком оку.
Они виде јаде пред собоме:
Дим се дигâ ка небу ведроме
Са сви страна са равне зелене,
Та шумама дивно окићене;
Онде село, ту гори паланка, —
Ала, брате, жалосна уранка!
Ови јади, та невоља тешка
Распалила сва срца витешка,
Латише се ти кланаца тесни,
Полетеше како вуци бесни.
Гле и сада, ох, погледај туда,
Према њима Турци јањад луда;
Кад год у грм јање се занело,
Никад јоште руна не изнело.
У чете се војска поделила,

С брда сишла, у грм загазила.
Прва чета, њу води Недељко,
Другу чету води силан Вељко,
Трећу води Подгорица Рајко,
А четврту Косовићу Влајко,
А пред петом ту ми видиш Гојка,
Младо момче, лепо кô девојка,
Ал' је, брате, гуја присојкиња,
Жешће од њег' нема у Србиња;
Та тек што је, мој брате, настао,
Двадест турски глава већ стукло.
Јоште беше, брате, шеста чета,
Ту предњачи војвода Милета,
А за њиме Миленко је нагâ,
Обојица кâ два брата драга.
Уз Миленка још је један пристâ,
Сам он самцат, кажу, вреди триста,
Име му је Јероглавац Бајко.
А каки је, моја мила мајко,
Каква плећа, а какова брка,
Каква ока и погледа мрка, —
Та нашто му пушка и пашњача,
Нашто паше убојита мача? —
Само, брате, да оком превали,

Па да Туре о земљу се свали!
Ао Бајко, Бог ти помогао!
Млогим ли си дивно дохакао!
Главам' турским нема нигде броја
Што саруби чила мишка твоја.
Лугом воде пути на све стране,
Срби иду да Србина бране,
А нека и, Бог им помогао
И на Турке што пређе нагнао.
Од свиј' први Милета је био
Што на Турке силан нагазио.
Лугом ишâ сата неколика,
Уједанпут од пушака цика,
Па потеци малко унапреда,
Па већ и дим пред собом угледа.
„Јуриш, браћо!“... Кликну на дружину.
Та ово је бојак ваистину:
Ударили старцу Милутину,
Ударили Турци на торину;
Иза прошћа Срби су запали,
А тврдо и Турци опасали,
Опасали кано љута гуја,
Глава њојзи Ћоровићу Муја,
Па се бију огњем из пушака

И просипљу крвцу од јунака.
Туре оће, Србин не да стада,
Пе ето ти с обе стране јада.
Милутине дивна је старина,
Осамдесет присукâ година,
А ко види како пушком бије,
Рекао би, ни тридесет није.
Око њега девет је синова,
Девет, брате, сиви соколова.
Пушком бије, канда и не згађа,
Ал' свакоја Турчина погађа.
Живо сваки довати и тресне,
Па Турчину у срдашце кресне:
Ао брате, ваљани јунака,
Већ тридесет згубише Турака!
Шкрипи зуби Ђоровићу Муја,
Цичи, брате, кано љута гуја:
„Јала, Турци, срамота вас било,
Та де ли је, де соколу крило?
Нас је двеста, а њи десетина,
Де сад 'вако држ'те Каурина.“
Тако Мујо рабри Турадију,
Па ободе суру бедевију
И ускочи силан у торину,

Те учини јуриш на старину.
Али пуче једна пушка мала,
Пушка мала, ал' још мања шала:
На њу Туре шчека Милутине,
Замрси му мозак у тиквине;
Звекнуше му празне бакрачлије.
Али јако дође најстрашније!
Боже мили, ко да те не фали?
Ал' кад Турад бесна се распали,
Бакрачлијом коњица удара;
На освету свога господара
Лете Турци кâно мрки вуци,
Голе ноже у десници руци.
Паде Ибро у зелену траву
И испусти свилену заставу,
За њим паде једно Арнауце,
Та чело му на четворо пуче,
Паде Асан, Бог га сатукао,
Јер он мајке своје не слушао:
Она рекла: „Не ид' на Србиња,
То је, Але, гуја присојкиња!“
Пусто умље амо га занело,
Српско зрно срце му разнело.
Паде Мемед и паде Алија,

Уједе и она српска змија,
Паде, брате, млади Мустај-ага,
На дому му оста љуба драга,
Љуба, брате, једва доведена,
Доведена, једва наљубљена;
Оста она сама несретница,
Та да кука кâно кукавица,
Војну пуче утробица бела,
Српска пушка њу ми је разнела.
Паде од њи јоште неколико,
Али што је, да је још толико:
Десет Срба, Турак' две стотине —
Шта ће један на две десетине?
Ускочише Турци већ у тора —
Помоз' Србу, Боже, одозгора!
Јуриш чини Усеин Стојану,
Ал' га шчека Стојан на шешану,
Сред прсију прозор му отвара,
Уграби му срце из недара,
Ал' и турска једна пушка кресну,
Па Стојана те у сису десну,
Те кроз прси удари укриво,
Поквари му оно срце живо.
Осман љути Стојана погуби,

Ал' му оће и да главу сруби;
Стојан паде, а Осман допаде,
Ману сабљом, ал' Бошко не даде,
Ужди пушку Бошко, сиви соко,
Па Турчина баш у слепо око.
Осман паде, а Омер допаде,
Али само на големе јаде:
Окресну га Бошко по саруку,
Одсече му ону десну руку.
Јесте младо јоште момче Вуче,
Али гледај како Турке туче,
Сад за пушку не беше времена,
Зато скида главе са рамена;
Ал' задоби четир грдне ране,
Руке дуже не могу да бране,
Ал' нит' уче, нит' се јунак жали,
Та да браћу како не ражали.
Ману руком и снагом осталом
Па удари Суљу пушком малом,
Проврти му ... пашњачу
И преби му страга ртењачу.
Љуљну с' Туре, о земљицу паде,
Ал' и Вука ту снага издаде:
Паде и он, шчека га ледина.

Лежи Србин, брате, крај Турчина,
Па с' још један на другог мргоде;
Ако душа из тела и оде,
Ох, те ако на другоме свету
Њине душе једна другу срету,
И онде ће пусте се побити,
Ал' друкчије и не море бити:
Срб и Турчин злотвори довека,
Ту не беше, ни ће бити лека.
Ал' погледај сад оног јадника!
Милутину чедо понајмлађе,
Већ и њега лоша коби снађе:
У грло га погодише бело,
Клону нога и клону му тело.
Украј њега видиш Милутина,
Он прискочи да привати сина,
Једном руком своје чедо вата,
Другом руком гађа на Ферата:
Ферат сина њему изгубио
Што од свију најмилији био.
Старац креше, не мож' да опали,
Креше другом, не мож' да опали.
Што из сина крвца полетила,
Пушку малу њему затопила.

Веће јунак осећа по тежи,
Да из сина лака душа бежи;
Спусти њега на земљицу црну.
Њега спусти, Ферату се врну;
Ману мачем, јој, големи Боже,
Само Србаљ тако удрит може!
Од удари Ферата у рамо
С леве стране па на десну амо,
Пресекô му рамо, груди, токе,
Токе златне од четири оке,
И пресекô на пушци јабуку —
Све пресекô ка десноме куку;
Не би гвожђу одолело љуту,
Да Толико још беше на путу:
Тако Србин бије ваистину,
Кад удара на освету сину.
Пушке циче а крвца се лије...
Али ево Србу погибије!
Цика, звука, паде веће Бранко,
Паде Бошко, те паде и Ранко:
Турска пушка, а на турско зрно,
Однесе му оно око црно.
Ал' се сваки дивно заменио,
Десеторо сваки је згубио.

Још се не да најстари Милија.
Бог је њега дивно сачувао,
Још му ране Турчин не задао,
Уза њ пристô братац Радисаве,
А уз овог опет Владисаве.
Грдне су и спопануле ране,
Ал' се јоште силовито бране;
Сваки види, мора се умрети,
Ал' и браћу оће да освети.
Јоште гледни старца Милутина:
Грдне ране допао старина,
Лева му је саломљена рука,
Ал' је мала то за њега мука:
Старац кликће: „Благо ли га мени!
Дивно л' деду и себе замени!“
Сече главе и пребија ноже,
Ту Србињу срећица поможе.
Цика, цика однекуд са стране,
Пушка пушци не да да издане.
Мотају се Турци из седала:
„Амо, кардаш, ето љути зала!“
Сви се Турци маом обазреше,
Па на ону страну полетеше.
„Сложно, Турци, глете у менена,

Нико нама не уграби плена!“
Селим крабри Турадију младу,
Па на дочек тура у параду.
Али викну јунак из горице:
„Држ' те, браћо, Турке изелице!“
Вељко беше онај витез пусти,
Да уграби јање из чељусту,
Та ономе, брате, турску вуку. —
Ал' сад амо, да му видиш муку.
Испадеше сиви соколови,
Испадеше из горе Србови,
Диван јуриш Турком учинише,
Живим огњем на њи ударише,
Пушке пучу, пра пред оком гори,
Сва се гора наоколо ори.

(III)

Ој Паризе, ти срце Франције,
Ој Францијо, срце света цела,
Твоја слава свр неба се вије...
Та срце си младо ми понела.

Гле је веће де прелази Рајну,
Ка истоку тамноме се креће.
Ој Србијо, да л' је видиш сјајну,
Како амо поносито шеће?
Та доба је, пуштај жељу тајну!
Ол' ће сада, оли никад неће!
Устај, устај, бритким мачем плани,
Преко Дрине сестрице задани!
А ти, Босно, што с' не крећеш туде?
Да задуго ти мртва лежаше!
Зар не видиш: ритине су луде
Чим се чворци по градини плаше!
Гледај само те шалваре уде,
Зар не видиш да се подераше?...
Устај, пирни, не почаси часа —
Па Турчину ни трага, ни гласа!
Црна Горо, ками на камену!
Ками, ками крвавоме дину,
Да посукну низ кланац и стену!
Држи оцу за пуну вратину,
Да ти више на браћу рођену
Не гугуће кано на мрцину!...
Ох, доба је, чини јуриш свако!

А ја засад још ћу ето 'вако.
Нојца оде, а бели се зора,
И бели се чадор до чадора;
Два окола један према другом
Пружила се оном равном дугом,
Дугом, брате, дугом и широком,
Једва би је премерио оком.
Гојко, Рајко, Милета, Недељко,
И још Влајко и тај силан Вељко
Са Турцима де се удесише,
Удрише им, љуто и избише.
Бог Србиње погледао с неба.
Беше за њи доста пуста леба,
Повратише благо сиротиње,
Да јунаке јадна не проклиње,
Дину пусте саломише роге,
Сакраше и главу и ноге,
А што здраву однесе лубању,
Све се сломи амо у пољану,
Серашћеру срећу проповеда,
Приповеда, за срце уједа.
Шкрипи зуби Арслан Солимане:
„Ала, Ала, чекај докле сване!“ ...
Оде нојца, бела зора зори,

А беле се по пољу чадори,
А серашћер кроз окола свога
Украј горе види још једнога:
„Бре аферим, црни каурине!
Ево мени тебе сред равнине...
Горе устај, ко још јунак дрема,
Нек' се војска на душмана спрема!“
Глас тај оде, све на ноге ђипи,
Цели око у часак ускипи:
Тај приања коњу и колану,
Тај огледа мача и шешану,
Тај скраћује, тај попушта стремен,
Онај гледа како стоји кремен
Онај опет, је л' поуздан чанак,
Види јунак, биће тежак данак.
Жубор свуда, све се на бој спрема,
А ни Србу сада се не дрема,
На ноге су и Србињи млади.
Али глеђи што Милета ради:
Устао је јунак пређе зоре,
Ал' га ево чудне мисли море,
Срце му је и ладно и тешко,
Кам му легâ на срце витешко;
Сву ноћ јунак спавао је мирно,

Санак луди мозга му не дирно,
Ал' зато је баш му најчудније,
Што му срце тако празно бије.
„Та куд ће се, Боже, то денути?
Да л' ћу јунак данас погинути?“ ...
Ово рече, па на поље брже,
Лати зеку, у седло се врже:
„Горе, браћо, ето бели зора,
Та на ноге, јуриш на злотвора!“
Развише се заставе свилене,
Кренуше се две војске силене,
Силна једна с броја големога,
Друга силна с срца јуначкога.
Гледај, брате, гром га покосио!
Гле који се Турчин натурио,
Би се, богме, куга уморила,
Па опет га не би поморила.
Али сада погледај Србина,
Према Турком није ни петина,
Ал' све јунак те мимо јунаке,
Крсташ орô што води облаке,
Мутан облак штоно муњу носи,
Да Турчину срдашце покоси.
Тутњи земља, коњаници сукте,

Чила срца од весеља букте,
Пешадија пушке загрлила,
Па за њима трагом се савила.
„Јуриш... не дај!“ и „Ала ил Ала!“...
Боже мили, на свему ти вала!
Побише се, већ и стаде вика,
Стаде веља ти пушака цика,
Посукташе из корица мачи,
Над пољем се зачас наоблачи,
Та од пуста дима из пушака
И од паре коња и јунака.
Сунце грану, ал' облак легао,
Нико кроза њ сунца не згледао.
Али тешто, та није ни требе,
Море, сунце, бити и без тебе!
Познао би Србљанин Турчина,
Познао би Турчин Каурина
И по ноћи, кад је најтавнија,
Кад ни месец нит звездица сија.
Окле пламти?... Пушка креше вела —
Ето доста за бојак видела.
Боже мили, та де ли је Цвета,
Та да види што чини Милета,
Како с' пред њим Турци побијају

Ка с пред ветром трске савијају;
Мачем маше, лете турске главе,
Ка̂ пред косом што падају траве.
Четир бега и пет љути ага
Саломила ова пуста снага,
А другима мањим јунацима
Што дохака и броја не има.
Најпотоња што бијаше мука,
Беше синак Нетен-бегов Нука;
Јединца га мајка је имала,
На војску га стара не пустила.
„Немој, аго, остави Нукана,
Не води ми мога бела дана.“
Тако мајка говорила драга,
Ал' на силу одвео га ага;
А тек што се по ограшју вини,
Пресече га Србин по средини.
Нетен-бега спопаде љутина,
Е он види посечена сина;
Та како ће да се врати љуби?
(„Ала!“ ... викну, па шкргутну зуби.)
Па потрже димишкију клету,
Па потече сину на освету.
Три Српчића посекао бела,

Тиснуо им душицу из тела,
До Милете док зградио пута,
На њ напао као гуја лута.
Хеј Турчине, куд си се нагнао?
Та већ те је ђаво потковао!
Ману мачем војвода Милета,
Дочекао Нетен-бега клета.
Ој Турчине, лоше си срећице,
Испаде ти сабља из деснице!
Ој Милета, ти громовни пламе,
Ти пресече оно лево раме,
И још плеће, и то срце живо,
Крај ложице сукће мач укриво,
Кроз пашњачу и токе од сребра,
Па излази на та десна ребра;
Пола мяса на коњу се љуља,
Врела крвца из срдашца куља,
Пола лежи доле на рудини,
Па се ваља ето по прашини,
И још глава и десница рука, —
Оде ага баш и без јаука!
Ој Милета, Бог те подржао,
Та ни Марко боље не секао!
Ти заштеди, е Турчина згуби,

Да не даје изговора љуби,
Што од мајке јединца отео,
Па за срце кукавну ујео...
Ал' одатле два до три корака
Гледни оног турскога јунака,
Црна ока, крвава погледа,
Куд ли, болан, дугом пушком гледа?
Ох Милета, сад ће да обори,
Да ти срце витешко сагори!
Помоз', Боже, пуче једна диљка,
Па истера око на потиљка,
Ал' не, побре, оном српском сину,
Веће пустом српском душманину.
Пушка дивна баш од Бајка плану,
Те удари ону смртну рану,
Баш му мрко око истерао,
Чим Милету крвник загледао.
Ао Бајко, свуд си де те треба!
Банеш кано гром из ведра неба,
Тек се макнеш, па већ и усмртиш,
Дивне л' јаде Турадији пртиш!
Лати мача, ох, погледај, брато,
Соко муну у врапчије јато:
Лете чалме, а лете и ћурци,

Лете главе, лете с коња Турци,
Кад мач севне, већ и Туре зевне —
Амо, Србе, да ти срце певне!
Пиште Бајку зрна око главе,
Ал' не смеју удрит га од страве,
Та страшан је, убио га Боже, —
Али други, богме, и не може!
Ал' ето ти амо Лиман-паше,
На Бајка се змија нагоњаше,
Жао му је предивнога друста,
Што стамани ова сила пуста,
Па се амо јунак залетио,
Не би л' браћу како осветио.
Куда, пашо, куда ли забрава?
Видиш, луди, е ти с' њија глава!
Плану Бајко, па десницом ману,
Десну руку окиде Лиману.
Али шта је то таком јунаку,
Он докопа сабљу у леваку:
„Грдна рана нека ти је проста,
Ал' ми није, каурине, доста!“
Цикну Лима, већма се наљути,
Па се Бајку још једном упути.
Ох, мач бојни свагда мејдан дели,

Ал' га Бајко стиште зуби бели.
Чудо беше, али не знам како,
Али чудо бијаше свакако:
Коњ варакну, и за часак тили,
Дохакао Бајко турској сили;
Голом руком приону Турчину,
Заљуља га, па с њим о ледину,
Српски коњи Туре прегазише.
„Није доста? — Сад ето ти више!“...
Рече Бајко, мач у руци сину,
Па кроз Турке кâ муња се вину,
Звизга, цика, и вика, и врева,
Ал' пред Бајком ко то десно сева?
Миленко је... оно срце врело
Далеко га у Турке понело.
Коњиц витез, господар витеже,
Мач каљени дивно л' Турке реже,
Четир бега и пет љути ага
Поломила та србињска снага;
А зеко му згази два Турчина,
Два Турчина, два бегова сина,
Та баш оне клете потурице
Мурто-бега, љуте изелице;
Млади момци, тек брчићи тргли,

Ал' се синци на бабајка вргли:
Србе сећи цео живот бели
Бесни Турци оцу се заклели.
И би било јада од Србова,
Ал' поможе зеко и поткова:
Осташе им љубе веренице,
Осташе им јадне кукавице,
Једна од њи једва наљубљена,
Друга, кажу, и ненаљубљена,
Само, кажу, негде у сењаку
Да се дала жељноме јунаку
Пре сватова кад се сукобише,
И то двапут, једни кажу више;
Ал' како је за љубу узео,
Одма другу Мејо пожелео.
Ето, брате, ето му имена,
Тргло му се пусто из корена;
А другоме беше име Рамо...
Али сада погледајде амо,
Погледај им оца Мурто-бега,
Под Турчином доро ми се слегâ,
А Миленко оставио зека,
Па Турчина на мач бритки чека;
Турчин гађа, пуца пушка мала,

Али пушка мисли да је шала,
Баш у главу Турчин Србу згађа,
Згађа добро, но лоше погађа:
Опали му ту дивну кићенку
И просу му ките по зеленку,
Ни ранице Србињ не допаде.
Ал' Турчина ово горко стаде:
Уд'ри Србин турскоме јунаку
И преби му сабљ(у) у балчаку,
Другом уд'ри над десну звездицу,
Сикну мачу на леву вилицу,
Паде о тле чалма, перчин, чело,
Задркта се и клону му тело,
Па трупина низ коња се вије,
Звекнуше му празне бакрачлије.
Вришти коњиц, жали господара,
Господара, пријатеља стара;
Али Србин свак' весео певне,
Када таки под мачем му зевне:
Млоге л' српске мајке ј' ојадио,
Млоге л' Србе преваром згубио,
А најгрђа беше најпотоња,
Де погибе Милош и Радоња.
Ко два бора танка и висока,

Танка брка, соколова ока,
Та беличка и красна и згодна,
Познао си да су браћа родна.
На кумство и Мурто-бег уити,
Кулу своју главам' и(м) окити;
Чула јаде сестра Анђелија,
Поцикнула кâно љута змија,
Те повади од појаса ноже
И уби се, помози јој, Боже!
О, тако су дивна браћа била,
Шта ће без њи овдје сеја мила?
Мурто-бего, ђаво те излегô,
Па у кола своја те упрегô,
Нећеш видет дивотне хурије
Да о врату пуста се савије;
Ти загази у кржави брчак,
Бићеш ђавлу диван чалабрчак!
Ох Миленко, мишке ли је јаке,
Ломи коње, сабље и јунаке:
Тог по среди, онога по глави,
Млоге л' буле он у црно зави!
Ту је лепо и красно и добро,
Ал' на другу ајде страну, побро,
Да видимо што нам ради Вељко,

Да л' добија, да л' губи Недељко?
Силан Вељко, ватра жеравица,
Свак' му момак љута убојица,
Ал је ево љуту гују нашâ:
С њим се бије они Раман-паша.
У паше су све чудни јунаци,
Мутни, брате, кâ мутни облаци,
Од некуд и кажу преко мора,
Дено сунце пржи одозгора,
И зато су момчад прегорела,
Ал' одела и сарука бела,
Страшна ока, страовита лика.
Ал' баш то је за Срба прилика;
Срб злотворе оће да освоји,
Ал' и оће да се малко зноји.
Сече Вељко аге и бегове,
Сече Раман помамне Србове,
У њи њине угледају с' војске,
Па злотвору деле ране својске.
Сваки јунак јесте љута змија:
Свуд се губи, нигде не добија;
Све ми пада јунак до јунака:
Али напред нико ни корака.
Згуби Вељко оног Дервиш-бега

И Синана што беше до њега,
Два крвника, оба једнолика,
Ђаво им се у срце ушика;
Око неке с' моме завадили,
И би јутрос љуто се побили,
Ал' серашћер зовну на Србина,
И растави два силна Турчина,
Растави и, ал' и не помири,
Ал' им Вељко срце дивно смири:
Помоли се Светојзи тројици,
Скиде њима главу обојици.
Сече Раман и погуби Рашка
И крај њега убавога Драшка,
Два близанца румена и бела, —
Рано л' и је мајка пожелела;
Јесенас се тели да ожене,
Оста јадна мајка без одмене:
Једном паша расекао чело,
Другом грло пресекао бело.
Сече Раман, све главе полећу,
Ал' му с пута Срби се не крећу:
Де ко пане, тамо други стане,
Па не даду паши да упане.
Цичи Раман као змија љута,

Боцну ђога, да начини пута;
Врисну ђого, висине се маши,
Ал' на јаде то бијаше паши.
Вељко отле био подалеко,
Зато пашу шале не дочекô,
Већ шешаном удрио Турчину,
Просуо му низ плећи мождину.
Али, брате, то да видиш саде,
Када Турком поглавица паде,
Јалакнуше клети, поврвише,
Кâ смушени Србу ударише.
Неста места од пушака цике,
Умукоше мале и велике,
Посукташе ножи оковани,
Поклаше се момци одабрани,
Ватају се за груди витешке,
Малим пушкам' чине јаде тешке,
Ал' не праом, брате, већ јуначки:
Држ' за грлић, па удри кијачки;
Пучу чела, крају се ребра,
И ломе се те токе од сребра.
Јој, како се војске уоштриле!
Стоје мртви, брате, на гомиле,
Ама нико успрегнути неће,

Већ ко може у бој се заплеће.
Ох мој Боже, косовска покоља,
Де помози коме ти је воља!
Ол' Турчину оли, Силан, Вељку,
А ја идем онамо Недељку.
Ох Недељко чини Турком муку,
Већ погуби ... Зуку;
Ал' ето ти на њег' Абдул-бега,
У Турчина нема га бољега;
Три Србина већ на земљу свали,
Па сад пушку на Недељка пали,
Али пушка од гесе је гора,
Згађа Срба, погодила дора
Баш у чело де звезду имаше,
Лаке ноге места га издаше,
Паде коњиц са госом у траву;
Скочи Турчин Недељку по главу,
Ал' је Србин зачас већ на ногу,
Па се моли оном вељем Богу
И вије се земљом и травицом
А братими с пушком убојницом,
Те из траве јунак посегнуо
Пушком малом Туре под пазуо
И сасу му зрна лампарице,

Разнесе му беле утrobiце;
Љуљну с' Туре на своме коњицу,
Поможе му Србин на земљицу,
Маши му се ђогу на рамена, —
Тако, Србе, дивна ти имена!
Сахит-паша, турска поглавица,
Ал' Србима љута убојица, —
Крвца тече куда силан шета, —
Два србињска згубио момчета,
Баш Уроша и баш Светозара,
Слабо им је дегод наћи пара;
Онај скакô скока јуначкога
И прескакô дваест четир нога,
А Светозар, она ватра жива,
Сваком камен јунак одбацива.
Њему Халил сруби десну руку,
А Урошу другу даде муку,
У колену ногу му сломио
Пушком малом, та Бог је убио!
С обе стране има доста јада,
Онде бојак, онде јунак пада,
С обе стране момчад одабрана,
Баш не зна се која губи страна,
Која губи, која ли добива;

Пусти бојак, жеравица жива,
Гута турске и србињске сине,
Не зна срећа куда да се вине.
Викне л' Халил на Турке јуначки,
Иду боме Срби позадачки,
Кад Недељко викне на Србове,
Опет Турци иду на трагове;
Сад је тако, а сад је онако,
Али другда сасвим је инако.
Ајде тамо цено сече Влајко
И тај Гојко и соколе Рајко,
Њи тројица са три силна паше
По пољу се бојноме поклаше:
Дим и пара кâ небом облаци,
Звека, цика падају јунаци, —
Али нећу причат ко ту паде,
Ко му рану самртну зададе.
Једне јаде морам ваистину
Штоно Србин учинио дину:
Та старога мислим Ћејван агу
Што му Гојко саломио снагу;
док је дина и док је чибука,
Увек ће се за њиме да кука.
Та ко ли је тако пушит знао?

Ко ли икад таки дим пуштао?
Та све венац за венцем навали,
Кад год ага лулицу запали!
Ти си, аго, био турска дика,
Ал' земљица теби неприлика,
Зато Србин ватру ти укреса,
Па те посла горе на небеса,
Та да пушиш украј Муамеда,
Јер те једва са земље изгледа.
Дим и пара кâ небом облаци,
Јој, што чине србињски јунаци!
Оде глава, — То учини Рајко,
Оде друга, — одруби је Влајко;
„Ала! Ала!“ ... оде један с гласа,
Оде паша, брате, посред паса.
Ох мој Гојко, јеси соко сиви,
Бог нека те Србињима живи!
Цика, звека, већ Турци измичу,
„Бежи, кардаш!“ веће јадни вичу.
Сви низ поље равно се сломише,
А за њима Срби поврвише.
Ох, срећице за Србиње добре, —
Дође лоша, само чу ли, побре.
Серашћере био је од заде

Своје војске сагледао јаде,
Потерао своје соколове,
Јањичаре, цареve синове:
„Јала, децо, турске перјанице!
Не плаши се соко ластавице;
Дела данас Ала га убио,
Ко каурске главе не срубио!“
И удари на србињске чете,
Па у часак љуто и помете.
Ао Боже, ао моја мајко,
Што то Гојку повикао Рајко?
Викну Рајко: „Што ли ћемо јако?“
Назад Гојко: „Ништа, већ овако!“
Па прикупи ђогину вођице,
Па у турске скочи изелице,
За њим нагâ војевода Влајко,
Али неће Подгорица Рајко:
Мимо себе чете пропушташе
И на пусте Турке нагоњаше;
Чете рабри, а мори га страва,
Страва, брате, онај клети ђавâ
Штоно срце из јунака трза
Па лудано ноге му убрза.
Бегао би — од срама не море,

Удрио би — то му с' чини горе.
Та каква је сила у Турчина,
Па још, брате, сама јуначина,
Сам јањичар, онај челик тврди, —
Оће срећа Србе да нагрди...
Рајко стоји, па гледа одзаде,
Па и види српске веље јаде.
Ох Солиман, проклета му рука,
Својом сабљом допануо мука,
Јера њоме посекао Гојка!...
Што ће чинит Косана девојка?
Пре венчања, па већ удовица,
Убиће се, сиња кукавица!
Оде Гојко, оде сва дивота,
Нема за њу на свету живота!
Оде Гојко, са коњица паде,
Грдне ране Турчин му зададе,
Прва рана: пресече леваку,
Другом: главу окрзну јунаку,
Трећа беше грднија од ови:
До седла га бојна располови.
Ломи Арслан, ал' што чини Русто?
Куд он шеће, све остаје пусто.
На њега се Влајко сад нагнао,

Ал' га Русто љуто дочекао,
Залуду се Влајко мачем чува,
Довати га Туре више ува,
Више ува или малко ниже,
До десне га слабине престриже.
Гледа Рајко што се чини туна,
Па довати вранчића лагуна:
„Ја вас гледам, вељи једи, гледам,
Али нећу да вас приповедам,
Та ни моја баш за семе глава!“ ...
Ово рече, остави га страва,
Па Турчину јурише чињаше,
Он чињаше, а Бог помагаше.
Украј њега свуд Србињи беже,
Ал' он напред главе турске реже,
Секао је док трајало снаге,
Посекао четир љуте аге,
Ал' му снагу узне бесни Руста,
У прси му сасу зрна пуста,
Устави му оно срце живо,
Ох, Рустане, ђаво те даривô,
И теби ће суђен' часак доћи!
Ал' ето ти, Србињо, помоћи!
Глас несретни дошао Милети,

Што почини Солимане клети,
Својим четам' остави Миленка,
Па обрну претила зеленка.
Пет стотина било је одзаде
Несморење Србадије младе,
Једно момче од другога боље,
Ако буде Србу до невоље.
„Амо за мноме“, повика Милета,
Разби браћу Турадија клета!“
То изусту, па коњица пусти,
За њим наже онај Бајко пусти,
А за Бајком Српчићи остали.
Ала, Бого, ко да те не фали!
Што страшиво, веће пољем бежи,
Што слободно, на земљици лежи,
Још се само неколико бране,
Ал' ниједан није ту без ране,
„Довде рука њина је отела,
Сада нека и одбрани бела“,
Тако сваки себика је рекô,
И падају, та просто им млеко!
Већ да Турчин витезе савлада,
Ал' ето ти среће изненада!
Већ Милета у помоћ притече,

Већ загази, веће Турке сече,
Већ је двој'цу ил' тројицу скресô;
Сече јунак кô да ј' само месо,
Та србињска тешка погибија,
Љуто њему на срце завија.
О јунака, ох, сокола пуста,
Ал' се на њ'га сада нагна Руста,
Сва му сабља од крви црвена
И десница рука до рамена.
Опазио војвода Милета,
Опазио Турчина проклета,
Шкрипи зуби од силнога гњева,
Жури зеку, мач у руци сева,
Гони коња Рустану крвнику
Што му браћу згубио толику.
Удрише се, стаде гвожђа звука,
Тај удара, а онај га шчека.
Било мало, дуго не трајало,
Ал' Турчину на јаде се дало:
Ударио војвода Милета
Баш по глави Турчина проклета,
Раздвоји га на том седлу бојном,
И седло му на коњицу гојном,
И коњица на пољу краву —

Четир трупа падоше у траву.
Селимане виде грдне јаде,
Виде јаде, љуто се препаде,
Заборави ту десницу чилу,
Бедевију обрте претилу,
Плећи даде и побећи ћаше,
Ал' Милета 'вако дозиваше:
„Стан', Турчине, а тако ти Бога,
Та један ће само на једнога!“
Али Турчин главе не обраћа,
Већ се поља унапредак лаћа.
Бежи Турчин, гони га Милета,
Ха да стигне Солимана клета,
Обрте се Турчин изненада,
Па ми пушку ту малу спопада,
Па Милети у прси је пали,
Ал' га с коња не може да свали,
Промаша га мало подалеко,
Ал' је тебе погодио, зеко,
Ногу ти је предњу саломео
У колену, Бог ли га убио.
Витез коњиц на земљицу паде,
Ал' Милета пасти се не даде,
Ногом лаком довати пољану,

А докопа ту пусту шешану:
„Ој, Турчине, сам си се проклео,
У срце си љуто ме ујео!“
Струже Турчин низ равну пољану,
А гледа га Србин низ шешану,
А шешана бржа је од ата,
Погодила Туре посред врата;
Зрно пусто Солимана закла,
Рука српска са света га смакла.
Ох, да видиш турске веље јаде,
Када њима серашћеру паде!
Уздрма се Турадија цела,
Срце страва покоси им вела,
Па куд камо не би размицања,
Нити траже стаза ни путања,
Веће гребу кано и зецови,
А гоне и Срби витезови.
Ко од Срба главе не посекô,
Садака је заиста посекô,
Јоште многе живе задобише:
Две стотине и још нешто више;
Сам је Бајко, она тица сива,
Четир паше уватио жива.
Бежи Туре, све, брате, куд које,

Остављају и чадоре своје,
Стоји тамо гомилама благо,
Ал' највеће сад је жиће драго.
Упадоше Срби под чадоре,
Та ко б' јако гонио злотворе!
Така дивна плена свакојака
Још не било нигде за јунака:
Онде руо, ту стоји оружје,
Ту вишеци, ох премили друже,
Та џебана, та пуста џебана,
Да се бијеш три године дана!
Само нечег нема за Србина,
Та онога црвенога вина.
Сред окола гле пуста чадора,
Та српскога највећа злотвора,
Серашћера Арслан-Сулејмана;
Поврвише Срби са сви страна.
Споља свила, ал' унутра шта је?
Све се блиста и трепти и сјаје
Само злато и драго камиње,
Госпоштине то пусто знамење,
Ох, ћилими, ох, сјајно оружје,
Ао руо, мој премили друже,
И у злату две до три робиње,

Дивна плена за дивне Србиње.
Сред радости, чуда и дивоте
Мал' међ браћом што не би греоте,
У малу се длаку не поклала,
Ал' и није, богами, ни шала
Таки Мисир, тако пусто благо!...
Али де је Арсланово драго?
Де му сунце — де дивна Ајкуна?
Три робиње, заш' ње нема туна?
Ох Ајкуна, кано вила бела,
Ко је виде, срце му понела;
Али слабо очију бијаше
Што дивоту ову сагледаше,
А међ овим Хаџиманић Тале,
Дивно момче, сви га Турци вале.
Ја сад не знам како се удало,
Ал' је једном сагледао мало,
Мало само, али доста беше,
Њене очи срце му отеше;
Ал' уместо среће и засладе,
Он је само однесао јаде.
Али није, богме, то ни шала,
Не поможе ту ни с неба Ала:
Она злато Арслан-серашћера,

Де ће врабац да се с орлом тера?
Ал' кад Арслан на ограшју паде,
Грану срећа и раждену јаде.
„Ој Ајкуна“, рече, „сад си моја.“
Дирну коња, утече из боја,
Па у око, те још под чадора.
Рече Ајци: „Бежати се мора.“
Што би даље, то певач не знаде,
Ал' да и зна, скратити ваљаде;
Ње ту нема, а нема ни Тала,
Де су, да су, помогô им Ала.
Ко је жељан да што задобије,
Он се, брате, по околу вије
Или тражи по ограшју плена
И преврће мртва и рањена;
Али ко је срдашца жешћега,
За Турцима јуначки се слегâ,
Не зна шта је ни глад нити жеца,
Гони Турке, главе им осеца.
Ао звеко, ао пушкарање!
Ао дивно јуначко играње!
Трајала је игра до пред вече...
Да мало ли Турака претече!
Две трећине у пољу заглави,

Ох, тако се српско име слави!
Гле Милете, седи пред шатором,
Погледује сунашце над гором,
А сунашце погледује њега,
Кâ брат брата што гледа својега,
Смеје с' сунце, као да га кори,
А корећи канда 'вако збори:
„Де је слутња што ти стиште груди
Штоно јутрос мозак ти залуди?
Глај пред собом то крваво поље,
Та море ли јоште бити боље?“
Ох, те коби данас на уранку!
Таким дивном надао се данку:
Свуд злотвори дивно поломљени.
„Благо ли си вечераске мени,
Вечераске па још и довека.“
Тако јунак мисли у себека,
Још му на ум пада дивна Цвета.
Ал' каки је то коњик, Милета?
Сав је рањен одоздо до горе,
Једва свога што се држи доре;
Али није ни коњицу боље,
Обоје су однекуд с невоље,
Газили су негде огањ живи,

Па с' соколи опалили сиви.
Право коњик ка Милети краче,
А он скочи: „Откуда, јуначе?“ —
„Бог ти вишњи дао срећу бољу,
Ал' ти носим јаде и невољу,
Носим своју и твоју невољу;
Теби Бог ће дати срећу бољу,
Теби можда, ал' мени никако.
Али деде привати ме јако,
Пусте су ме освојиле ране.“
Ово збори, љуља се да пане,
Ал' Милета прима га са дора
И на траву меће крај чадора,
Њега меће, а мозак му гори:
„А мој брате, говори, говори!...“
Овај пита, смрт онога мори,
Али опет 'вако одговори:
„Беше ноћас око пола ноћи,
Ал' ће нама двоје, троје доћи,
Онај главе, тај сломљене руке,
Свак мишљаше дошли су са муке;
Како доше, свак викну јунака:
„Ето зором и амо Турака,
Све су српске чете поломили

И све кланце амо доватили!“
Мало било, ето још двојице,
А за овим опет четворице,
И свак виче: „Ето нам Турака.
У збегове слаба и нејака!...“
И ми одма учинисмо тако,
Сакуписмо слабо и нејако,
Спремисмо се у камен и гору
И стигосмо онамо пред зору.
Ал' кад украј неки провалија,
Ал' се отуд оруже засија,
Још загрми један из лужине:
„Амо робље, амо, каурине!“
Побисмо се, стаде шара цика,
Беше мртви, беше рањеника,
Ал' без ране не би ниједнога,
Сваки љуто бранио је свога;
Стари Станко и он допâ мука,
Сломила се десница му рука.
То су, брате, то су јади наши,
Али ето и твоји и наши.
Побисмо се и Турке узбисмо
И својштину своју одбранисмо,
Само Цвету, само злато твоје

Уграби нам клети Радивоје...
Проклет био, куда год одио,
Он нам Турке у срце пустио“...
То говори, а с душом се бори,
То изусти, лаку душу пусти.
А Милета?... Ох, мани ме саде...
Ко ће причат те големе јаде?
Али ево шта је после било —
Но се мени грло осушило...
Дајде, брате, лозовине мало,
А тако те драго не варало!

14

— 848

4

IV

Завичају он удрио рану,
Драго своме отео пријану,
На крст часни мача повадио,
Украј Бога место изгубио...
Мисли ове, као стење тешко,
Падају му на срце витешко.
Ври му глава, а мозак се креће,
Чини му се, ни ђаво га неће...

О лепа је, ни јој има друге,
Та лепша је и од вите дуге,
И од зоре и њенога злата,
И од бела дана умиљата,
И од сунца, што по небу шета,
Јесте лепша Милетина Цвета!
Кад је згледа белу и румену,
Свет се цели око њег' окрену;
Срце му је млада доватила,
Доватила, живо покосила.
Па кад опет јунак дођ(е) к себе,
Онда рече: „Морам имат тебе,
Ао Цвето, а мој бели дане!...
Збогом, веро, збогом, мој пријане!“
А када се Крајина отвори,
Онда рече: „Ето зора зори...
Збогом, земљо, амо ти, неверо,
Ма крв брацка пукла кâ језеро!“
Па у Турке одметну се клете,
Свежа чалму, довати се Цвете.
Али Цвета, та питома ружа,
Њему само трн и бодље пружа.
Заман троши он речи медене,
Кад су оне за Цвету студене;

Заман часе украј ње он губи:
Само мило са милим се љуби,
А никоме оно мило није
Штоно оте срцу најмилије.
Њен Милета крсту перјаница,
А Тај пред њом клета издајица;
Онај младо срце јој освоји,
А отмичар јако пред њом стоји.
Ох заман је, заман, Радивоје,
Имаш злато, али није твоје!...
А кад виде, не море се тако,
Он окрете преваром инако,
И нареди лажне гласоноше,
Те донеше Цвети гласе лоше,
Е погину војвода Милета.
Ал' витешка не плаши се Цвета.
„Луду л“, рече, „удараш ми страву;
Кад је тако, донеси ми главу,
Да целивам мртва злата свога,
Кад га жива грлити не мога...
А ти копај две ладне гробнице,
Никад Цвета неће издајице“...
Земљу, браћу, пријана издао,
На крст часни руку подигао,

Оцрнио образ света тога,
Света тога, па још и онога:
Ох, срце је занело га живо,
Место правцем, удрио укриво...
Ал' све б' душа грешна преболела,
Само она када би га тела.
Али сада... ох, големи јада...
Бездан пред њим, а не мож' назада.
Гледај, Боже, једнога грешника,
Та опет је он твоја прилика!...
Кад је види сјетну, невеселу,
И у оку ону сузу белу,
Жао му је, срце пуца живо,
Зашто он баш да јој чини криво?
Те проклиње која га родила
И својим га млеком одојила,
Јера отров изашо̂ из млека, —
А нигде му, нигде нема лека...
Што да чини, како да одане?
Да је драгом њезиноме мане?
Да је други и грли и љуби?...
Сав се стресе и шкргутне зуби,
Те погледи пред собоме Цвету,
Ал' га чудна до два ока срету,

Свако око много њему каже,
Много каже, још више одмаже:
„Та и своју угасићу свећу,
Али опет издајице нећу!“
А из сваког опет јечи кута:
„Ајд' одатле, издајицо љута!“...
Ври му глава, а мозак се креће,
Чини му се, ни ђаво га неће...
После боја што војске остало
Све овамо у град се нагнало;
Града бране куле и зидови
И још они дубоки јаркови.
Ама, брате, војске је премало,
А и њима срца је нестало.
Ој Турчине, папке у ледину,
Де ћеш силном одолет Србину!
Бежи, бежи, ком је мила глава,
Није глава кâ зелена трава;
Траву косиш, трава опет расте,
Ал' кад падне, глава не израсте.
Ето реке, ето твога света,
Та једва су два-три пушкомета,
Носи главу, то губаво бремене,
Унеси је док је јоште време...

Ту је Тале, ту је Радивоје,
Те свак злато ту чувају своје;
Ал' су једном сви узаман труди,
Нема њему што му срце жуди.
Али Тале, шта он јунак ради?
Он се барем свога злата слади?...
Ох, и њему небо с' наоблачи,
Како амо у града корачи:
Угледала жестока Туркиња,
Угледала дивнога Србиња,
Сред је срца ударила стрела,
Ћа у лице скочи крвца врела,
Утече јој срдашце на око.
Ал' и јесте Радивоје соко!
Мало њему у Србиња пара,
А камоли да ј' у јањичара.
Тако чудно, и слатко, и мило
Нигде никад Ајкуни не било:
Што пре беше, беше ноћ и санак,
Сада теке њојзи свану данак;
Затрпане оне искре мале
Сад у силни пламен се сагнале,
Онај пламен што небо отвара,
Што срдашце вади из недара,

Те овога срце даје томе,
А отога опета овоме,
Да не може, кô без срца свога,
Једно, брате, бити без другог.
Она плану, па збори себека:
„Благо мени сада и довека,
Ето мени дивна господара!“...
Ао Ајка, ал' те срећа вара!...
Сунце зашло за гору већ давно,
Дошла нојца, свуд напољу тавно.
Славуј песму удесио дивно,
А слуша га то друштво љубивно.
Кам и трава, дрво, жбун и цвеће
Ни се миче, ни се штогод креће.
Ао песме, о веље дивоте!
Цвет и трава плачу од милоте.
Та лепо је, красно око града...
Ал' што Ајка нама ради млада?
Кула... изба... свуд уждене свеће.
Ајка седи, с места се не креће,
На душека пала је свилена,
Рекао би да је од камена,
Руке беле пале јој у крило,
А око се бистро укочило;

Она мучи, па преда се гледа,
Бледа, јадна, као крпа бледа:
Ох, узаман срце пожелело,
Друго чедо он узео бело...
Она чула, тамо поитала,
Па је Цвету млада огледала:
Цвета бела, на свету дивота...
Што ће сада Ајкуна сирота?
Уједанпут са душека скочи,
Небу диже укочене очи.
„Аха!“ ... викну загушеним гласом,
Ал' јој нешто звекну за појасом.
Уједанпут да чудно одану,
Уједанпут кано огањ плану,
Њојзи срце заигра се врело,
Зажари се оно лице бело.
„Ала, Ала!“ ... завика из гласа
И потрже бритки нож од паса.
Свеће сјају, ал' нож сјаје живље,
Ал' још живље њено око дивље:
„Ао, грдни јада за менека!...
Ал' сад Ала мени даде лека.“
Па нож гледа, нож у руци сева,
Дивља Ајка на њ'га се осмева:

„Бежи, ноћи, а грани сунашце,
Да јој тиснем ножа у срдашце,
Да отурим што ми сунце брани,
Ала, брже свани и задани!
Па кад Цвете одавде нестане,
Кад му сунце са неба му пане,
Ако неће баш ни онда мене,
Нека мач ми у срце окрене,
Барем ћу се, тужна, с миле руке
Опростити ове горке муке.“
Али, побре, ајдемо из града,
Да видимо шта је другде сада.
Мрак и гора... Пут се туд веруга...
Њиме иде друган украј друга.
Коњаници па и пешадија
Сукћу путем као каква змија —
Змија, брате, црна, дуга, љута,
Да што оста Турака прогута.
Ите Срби, јечи гора тавна,
Ал' су други прошли туд одавна,
Ст(р)анпутицом крај града удрили,
Украј воде путе доватили,
Ту запали дивно у потају,
Ако б' Турци тели завичају.

Украј воде стоји и Милета,
Јер он чуо е у граду Цвета,
Па усте ли Радивој да бега,
Туд је ваља провести крај њега,
Па или је задобити тако,
Или тако, ил' тужан никако.
Срце бије, он шкргуће зуби:
„Ох пријане, заш ме тако уби?“
Језди гором Србадија млада,
Још пушкомет, па ето им града.
Уједанпут викнуше ратници:
„Побегоше из града крвници!“
Глас тај оде од уста до уста,
Помами се Србадија пуста,
Па окупи витезе коњице,
Слегаше се коњи по земљице.
Али Српчић јесте соко чили,
Чини му се е му коњиц мили;
Не би Србу доста брзо било,
Да га носи соколово крило,
Ил' баш с неба она муња сиња...
Та пуста је воља у Србиња.
Једна мала долина се вије
Кроз камење и кроз провалије,

Травом, цвећем, жбуњем окићена,
За песмице дивно угођена,
И за врулу и за те славује,
Ал' се јако сасвим друго чује.
Стоји цика танани шешана,
Стоји звука ножа јатагана,
Стоји вриска коњица претили,
Стоји вика ти јунака чили.
Турци вичу: „Погледај нас, Ала!“
Срби вичу: „Боже, данас фала!“
Месец сину више стене голе,
А да види шта с' ту ради доле.
Ох, Турцима мука ли је вела,
Срб од воде узаптио ждрела,
Други Србин с друге стиште стране...
Шта ће Турци?... Ваља да се бране.
Цика, звука, грдно л' Турчин пада,
Пада јадан откуд се не нада:
Иза сваке стене на њ се пуши,
Не да пушка пушци да издуши;
Још што чине ти србињски ножи,
Ој Турчине, у злој ли си кожи!
„Јако јуриш!...“ Плачи, турска мајко!
Улетео у злотворе Бајко,

Вељу пушку турио о рамо,
Коњем врда и тамо и амо,
Оштрим мачем око себе маше,
Две је љуте посекао паше:
Баш Халила и тебе, Тахите,
Скинуо им главе поносите,
Још посече неког Тахир-бега
И Јусуфа што беше до њега;
Кад се Јусуф с љубом растављао,
Затекô се љуби, обећао
Дивна плена од пуста Србиња,
Дивна плена, танани робиња...
Ох, тешко је српско добит робље,
Српска земља Турцима је гробље:
Каж', Јусуфе, ако није тако? —
Али Јусуф не збори никако:
Српским мачем она српска рука
Пресекла је Туре више кука.
Сече Бајко, не мож' да опрости,
И пресеца и сабље и кости,
Та чудне је руке поуздане,
Ког' удари, ал' баш ни да лане.
Сече јунак, Турадија пада,
Ал' и Бајку ето грдни јада:

Пуче, брате, једна пушка вела,
Погоди му вранца посред чела,
За њом пуче опет једна друга,
Престриже му севердана дуга
По ремику, кано трску каку,
Задркта се срце у јунаку:
„Ој коњицу, ваздања срећице,
Ао пушко, дража од деснице,
Да љуто ми на срдашце зави!“
Цикну јунак, пешадију сави,
Једним маом удари тројицу,
Шесторо и пада на земљицу.
Али пуче једна пушка лака,
Али тешко удари јунака:
Пушку клету изметнула рђа,
Рђа, брате, не мож' бити грђа,
Тафо неки, — кад се бега, први —
Он му чело, он јуначко смрви.
Љуљну с' Бајко, прснуше му очи,
Два-три крока још унапред крочи,
Онда паде, али грдне јаде
Јоште мртав Турцима зададе:
Три Турчина собом оборио
И на нос им душицу извио.

Оде Бајко, чудо од јунака,
Та земља ће њему бити лака,
Сваку ј' длаку с главе заменио,
Само да га јунак још згубио.
Ал' сад гледни тамо оног тића.
Побратиме, то је попе Мића,
Он се бије с Турци јањичари,
А попева као на свечари,
Кад се ломе те пусте чеснице
И о бардак звекећу купице.
Кажу њега дивна звижденика,
Ал' је опет он Србину дика,
Српско око на њ'га не плакало,
Али Турско јадом прокапало.
Само гледни како ломи Турке,
Како кроји саруке и ћурке!
Ао Туре, већ те жели тајка,
А ти други, већ ти кука мајка,
А ти трећи, та оста ти љуби,
Ко ће одсад да је младу љуби?...
Сече Турке, не да да одану...
Ал' сад ајде на ту другу страну.
Ох мој Боже, где Радивој млади,
Шта од Срба, шта од браће ради.

Проклета му и душа и рука,
Својим гвожђем допануо мука,
На мукама руком се машао,
Живо срце себи ишчупао!
По средини пресече он Рајка,
Остаде му саморана мајка,
Још раздвоји на коњу Радојка,
Чило момче, лепо кâ девојка,
И брата му млађа Радојицу,
Уцвели им на дому сестрицу:
Залуду се браћи својој нада,
Оста ето без заклетве млада.
Ох, Радивој, ал' је срца љута,
Оће Србе да размакне с пута,
Десно, лево мачином потеже,
Пада Србин, али не успреже.
Једно Српче помоли се Богу,
Пушком ђоги сломи предњу ногу,
Опет пали једно момче чило,
Радивоју саломиио крило:
У рамену сломи му десницу.
Паде јунак с коњем на земљицу,
Ал' је веће силан на ногама,
Два му ока ко два жива плама;

Мач леваком шчепа Радивоје,
Па загледа то момчади двоје,
Шкрипну зуби, крену мача бритка,
Пресече и ко два прута витка,
Па се вину кроз Турке назада
Де стајаше јадна Цвета млада.
Отвори се чета јањичара,
Упустише свога господара;
Али викну бесни Радивоје:
„Ао Цвето, ао сунце моје,
Кад не можеш сјати оку моме,
Та не дам те, богме, ни другоме!“
Крочи, скочи, већ до Цвете стиже,
Већ јој мача изнад главе диже...
Ао Боже и Богородице!...
Паде мачу, — али из деснице,
Паде за њим бесни Радивоје:
Та чело му прснуло на троје,
Зрно пусто страга му на чело,
Бистри мозак и очи понело.
Овај паде, а ето Милете,
Пробио се кроз Турке до Цвете,
Бије јунак, чини Турком муку,
Проби, разби, па Цвету за руку

И диже (је) на својега зека,
Па одбија Турке од себека.
Млога л' зрна наоколо лете,
Око њега па и око Цвете,
Ал' Турцима пред очима плива,
Сред и срца стра такнуо жива.
Бију Турци, ал' у ветар само,
У то стиже чета српска амо,
Живи огањ на Турке обара,
Да избави свога господара;
Још тргоше оковане ноже:
„Јуриш, јуриш!“... Помози им, Боже!
Као вуци јурише Турцима,
Већ Милете ето међу њима,
Своје злато стискô уз себека,
Па он гони из крешева зека.
Он одану, али како лако
Може бити за часак инако;
Та зрно је то пушчано слепо,
Па не знаде што дивно и лепо;
Та тек што му сунашце изађе,
Како лако па опет да зађе!
Дркће јунак, те из боја ити,
Ал' се бију момци плаовити.

Ал' ко гони онамо кроз ждрело,
Собом носи једно чедо бело?
Залуд мома отима с' нејака,
Кад је пуста снага у јунака.
Ох, Тале је штоно видиш туна,
Што с' отима, дивна је Ајкуна.
Она Талу срце је понела,
Ал' га неће ево мома бела,
Њено сунце остало одзада.
„Пуштај, пуштај!“ виче мома млада.
Али Тале жури свог дорина,
А гоне га три млада Србина;
Они виде мому у јунака,
Ал' не смеду бити из пушака,
Увек пушка није добре среће,
Море убит и оно што неће.
Журе Срби ону кљусад лаку,
Да изблиза ударе јунаку.
Струже доро, ал' би могâ боље,
Да му није некаке невоље;
Није терет што брани трчање,
Ал' то пусто, брате, комешање;
Бежи доро, ал' за часак тињи
Стигоше га жестоки Србињи.

Но да видиш пустога Турчина,
Он устави претила дорина,
Пушку малу на Србе обара
И погоди једног сред недара;
Ову баца, другу пушку вата,
Згоди другог сред белогa врата.
Али трећи Србин пушку вати...
Ал' у тај пар Ајка се обрати:
Ох, мој Боже, како чудо зглену,
Цео свет се око њег' окрену!
Ој, Србине, пази, пази, луди!...
Нешто севну, а он се пробуди,
Силни Турчин дору на њ'га нави,
Србин пали, не мож' да састави,
Онда трже сабљу оковану,
Јер већ турска над главом му плану,
Па се куцну с Талом два-три пута,
Ал' је Тале присојкиња љута:
Вешто ману, окиде му главу,
Обори је у зелену траву,
То учини, дорина ободе,
Па с Ајкуном унапредак оде.
„Мируј, Ајко, срце, душо моја!“...
„Пуштај, пуштај! Нећу да сам твоја!“

Залуд Ајка таке речи збори,
Заман јадна отима с' и мори,
Та не би је јунак послушао...
Ал' и ко би своју душу дао?
Лети доро... Ето тебе, реко...
„Мируј, Ајко, сада ћемо преко!“
Рече Тале... Ао вељи јада,
Што ће Ајка кукавица сада?
Јоште мало, па је све пропало...
„Помоз', Ала!“ ... чедо повикало...
Ала чуо, па јој помогао,
Чудну миса уједанпут дао.
Уједанпут отимат се стаде,
Тале мљаше, е му се подаде,
Попусти јој малко беле руке,
Ал' на своје и јаде и муке:
Трже ножа од појаса млада,
Па удари Тала изненада
С леве стране међ' токе од сребра
И међ' она, брате, вита ребра,
Иштети му оно срце живо,
Ал' му млада не учини криво:
Што тражио оно и нашао,
Заш отима што му Бог не дао?...

Ох, срце је од самога Бога,
Кад те неће, не гони никога...
На ограшју већ нестало цике
И те звеке и јуначке вике...
Милета је са Цветом у граду,
Собом одзва Србадију младу;
Ти понели рањенике своје,
Па сад живе и рањене броје:
Отуд мртви педесет видише,
А рањени беше мало више.
Завијају ране рањенима,
А јадују за својим мртвима,
А највеће ту јадују јаде,
Што им, брате, силни Бајко, паде:
„Нема нама, ох, нема нам Бајка,
Та никад га већ не роди мајка!“...
Муч', Србине, весели се саде,
Гледај, болан, што Турчину паде!
Од иљаде, — лоша им нарака,
Не утече ока ни сведока.
Месец гледа тужно кроз облаке
Поломљене коње и јунаке:
И без главе несретне трупине,
Крај трупине главе осечене;

Ту тиквина пуста расцопана,
Ту мождина с праом помешана,
Овде ноге, ту сломљене руке
И остале те јуначке муке.
Гладна тамо кроза провалије
Једна зверка овамо се вије:
Пара месна њу је домамила,
На ручак је дивни поитила.
Веће стиже, види ручка пуста,
Мило му је, облизује уста;
Већ докочи, ха да првог лати,
Ал' се трже и гори обрати...
Врат' се назад, врати, мрки вуче,
Не бој ми се, тај те не утуче!
То је била најпотоња мука,
На самрти задрктала с' рука,
Ишчупала траве нешто мало,
Али сада свега је нестало:
Душа оде, мртво лежи тело,
Дивно за те и за црве јело...
Ту је тако, али с оне стране
Ко се вије кроз камен и гране?
Давно игра прошла је јуначка,
Ваљда јунак дошао да пљачка?

Иде, иде... на пољу је сада...
Та шта видим, женска глава млада?
Шта је, ко је, и шта тражи туна?
Ох, мој Боже, та то је Ајкуна!
По ограшју млађана се труди,
Срце вели: мора бити туди.
Де гомиле стоје понајвеће,
Тамо млада Ајкуна се креће.
Мало иди, за дуго не било,
Срце Ајку није преварило:
Тамо она нађе сунце своје,
Тамо лежи њезин Радивоје;
По саруку позна га велику,
А још више по јуначком лику.
Познала га Ајка, повриснула,
Мал' од јада тужна не свиснула
Па га онда вади из мртваца,
Те га носи и кроз крвцу гаца;
Полаже га на зелену траву,
Белу руку меће му под главу,
И гледа га Ајкуна сирота,
Не би л' нашла бар штогод живота
Огледа га са свакоје стране,
Али само грдне види ране.

„Мртав, мртав... Ох, помози, Ала!“...

Ово рекла, па ноже спопала,

У срдашце живо се удрила,

Те панула украј свога мила.

И уби се, да веље жалости,

Ал' што знаде, Боже ми опрости!...

Зора зори, ето дана бела,

Но мани се јађана опела.

Ископаше дубоке се раке,

Те ми мртве примају јунаке;

Јоште једна рака стоји туна,

Ту Радивој лежи и Ајкуна,

Ајка грли свога Радивоја.

Боже вељи, то је воља твоја...

Ја се теби и чудим и дивим,

Прими мртве, а ја идем живим.

Ала дивно Турци заглавили,

Ал' је пало и Србиња чили.

Но лако ће све се да накнади,

Док је Срба и Српкиња млади.

Гајде, чауш, коњи под ратови!...

Цика, звека. .. Купе се сватови!

Кум и девер и друго остало —

Ко сте, да сте, што нам до вас стало?

Младожења војвода Милета,
А младица, то је дивна Цвета...
Црква, попа, причест и венчање,
Коло, шала, винце и играње...
Сунце јарко зашло за горицу,
Ајд' младенци, ајте у ложницу.
Ох грлења, ох велика миља...
Бог и гледа па и благосиља...
Роди Цвета синке једнолике
А очине слике и прилике,
Још очина срца и деснице,
Та деснице па још и срећице;
Затим Цвета роди две ћерчице,
Као мајка беу лепотице.
Ето тако ја доврши кратко,
Само вама нек је, браћо, слатко,
А је л' вама, онда је и мени —
А да сте ми здрави и поштени!

(17. IV 1848)

ИЗ ЗАОСТАВШТИНЕ

ЛИРСКЕ ПЕСМЕ

УБИЦА БЕЗ ДА ЗНА

„С јајно сунце већ је село,

Даље ићи није тело,
За гору је оно зашло,
Ту је кревет себи нашло,
И ја мени мој
На обали тој.“
Већ је стигô на обалицу

Разастрео кабаницу:
„Јоште нису дошли мрази
Још су овде дана зраци.“
Вади од појаса
Врулу мека гласа.

Он у врулу весô душе
Лаор крилом лако пуше,
На обалу другу реке
Носи вруле меке звеке;

Једна мома ту је била

Ћупом воде заватила.

„Мили драги, вечни Боже“

Тела б' дома, ал не може.

Глас је моро сладак бити,

То је лако погодити,

Сладак, сладак доста.

Мома слушајт оста.

(КАД МЛИДИЈА УМРЕТИ)

Л
ишће жути веће по дрвећу,

Лишће жуто веће доле пада,
Зелена га више ја никада
Видет нећу.

Глава клону, лице потавнило,
Боловање образе попило,
Око тело поломљено,
А клеца ми слабачко колено:
Дође доба да идем у гроба.

Боже, (Боже)
Зар ме јача створити не може?
Кад у душу пусти силни пламен,
Зашто тело не створи кô камен,
Као оне клисурине јаке
Што се дигле небу под облаке,
Утврђене можда за свакада,

А ја морам веће ићи сада?

Ох, зашто ме још у клици

Неси, Боже, уморио?

Зашто си ми немилосно

Бела дана отворио

И показâ још сувише

Свако чудо и милину,

Те с' отео тић лудани,

Брзо нагâ у висину?

Он не знаде од милине

Куд ће пређе да се сретан вине,

Небо зваше, земља не пушташе.

Силни Боже, де ли тад бијаше,

Те не вати грома пламеного,

Не удри га 'нако пресретнога?

Кô ван себе тић одмила лута,

Обневиде, узе лоша пута,

Па удари о тај камен тврди,

Те се разби и љуто нагрди.

И ево га доле сакрана,

Васиони једна љута рана.

Ал' још дише, још му севка око,

Још погледа тамо на високо,

Гледа дугу и те муње лаке,
Сунце, звезду и рујне облаке
С кима био, с кима живовао,
Живовао, дивно друговао.
Али саде — сврши, Боже, јаде
Ил' онако, ил' више никако;
Нема лека, па нашто и века!
Збогом, свете, некад тако бео,
Здраво ли ми беше омилио!
Да би мање, те би боље било,
Још би здраво ја имао крило,
Још би дуже весело трајао,
Сунца твога злаћана гледао
Слушâ грома, слушао олују,
Чудио се твојему славују,
Твоме цвећу и твоме извору —
Мог живота вир је на увору.
П песме, јадна сирочади,
Децо мила моји часа млади
Што на срцу тедо да одраним,
Да одраним од зла вас одбраним,
Па да дугу са небеса свучем,
Дугом сјајном да све вас обучем,
Да накитим јаснима звездама,

Да обасјам сунчаним лучама,
Кад угинем да ми приватите,
Да ми име дично одржите —
Дуга била, па се изгубила,
Звезде сјале, па ми и пресјале
А сунашце оно огрејало,
И оно је са неба ми пало!
Па вас ето за живота свога
Ни на ноге подићи не могâ.
Збогом, збогом, моје благо мило,
Тоне срце што вас задојило,
Клону рука што да вас однија,
Пода мноме већ земљица зија,
Па и скоро заронит ме ладна,
Да нарани мноме црва гладна,
Па за нешто краткога времена
Нигде мени више ни спомена.
А ти, а ти, ох моја једина,
О најмиља од свију милина,
Зоро моја што ми једном сину,
И мој јаде, јер ме у час мину!
Јаде, јаде, па прекрасан тада,
Бар се теби још дегоде нада;
Срце здраво, огањ разгорео,

Ма је сада веће догорео,
Две-три искре једва још тињају,
Па се опет тебе осећају.
Ох, у часу овом страотном
Де си сада, де си срцу моме?
Са тобоме сунце ми изађе,
Заш те нема кад оће да зађе?
Ох, још једном кад би лица твога,
Само једном још угледат могâ,
Чини ми се, лакше би ми било,
Лакше би ми с' око заклопило.
Оди, оди, — али залуду је.
Твоје уво гласа ми не чује;
Далеко си, за мене не ајеш,
Другом можда сретнијему сјајеш,
Он те прима на љубавно крило —
Збогом, збогом, и сретно ти било!
Збогом, оче, збогом, мучениче,
Мало ли ти босиока ниче,
Па тек јед(н)ог што претуриш јада,
Ето опет другог изненада.
Два синчића теби срећа даде,
Ти и лепо одгајиват стаде,
Својом крви ти и младе рани,

Рани, оче, и ода зла брани,
Они беу твоја мила снага,
Твоја, оче, два камена драга,
Твоме срцу слатка успомена,
Што ти оста из лепши времена;
Они беу до две зраке јасне
Од сунашца што су ти остале,
Небу твоме до две звезде јасне,
Да ти таму у срцу разгале,
Оче, оче, до два вита бора,
Кад ти једном буде до умора.
Кад старости сивој клисурини
Једанпута будеш на висини,
Када глава теби снежна клоне,
Ка земљици слабо тело тоне,
Да с' прислониш уз борове младе,
Да погледиш животу назаде,
Да погледиш са ти снежни гора,
Окле прва забели ти зора,
Да се сетиш јутра и уранка,
Да се сетиш оног лепог данка;
А у вече, у својој старости,
Да се сетиш сунашца младости,
Да ти живо још једанпут гране

Пре него ти за горицу пане,
Па кад веће буде на западу,
Да погледаш своју децу младу,
Да погледаш и да се насменеш
Те да срећан онда за век тренеш.
Ох, лепо би, лепо било тако,
Али срећа тела је инако;
Ти и видиш како оба вену,
Па се бојиш да ти не увену.
Неће, неће, ох, не бој се, оче,
Ваљда срећа сву већ злобу доче,
Ваљда неће тако страшна бити,
Па и њега теби уграбити,
Њега, њега, материну слику,
И за мало једину ти дику,
А једини спомен бољег века —
Неће, неће, још ти има лека,
Опет ће се он теби прибрати,
Дивном снагом опет опасати,
Посинути у вис ко некада,
Ал' ја одо, — збогом за свакада.

ПОЕМЕ И ЕПСКЕ ПЕСМЕ

ТУГА И ОПОМЕНА

(1)

Већ одоше снегови и мрази,

По зелењу нога ми се шеће,
Златно јутро овамо долази,
Благи ветрић главу ми облеће;
Трава вели: „О, гази ме, гази!“ —
„О, бери ме!“ вели мало цвеће.
Траву газим, ал' је газим сам,
Цвеће берем: коме да га дам?

2

Гај простире листе грање своје.
Над извором густ лад он прави;
„Збогом, место, вода вели, моје!“
Јер га мора сад да остави;
„Благо мени!“ мала тица поје,
Јер је нема нико да растави:
Са тицом би весо певô јако,

А са водом тужан бија плакô.

(3)

Лисни гају, ти за ме нејака
Дикојега одгаја полетара,
Тамо-амо ја весело скака,
Брањен ладом од сунчана жара;
Ој изворе, да доста шљунака
Ти имаде за ме веља дара!
Немирно овде жубори ток твој —
Таки је онда био и живот мој.

(4)

Колико сам евовде на обали
Као младић био пута,
Колико се ја овде извали,
Глава млада, глава разасута;
Умилно су тићи ту певали,
А душа је моја наданута:
Пусти у то мисли слатко море,
Драго место, драги мој изворе.

(5)

О мисли цветак весô на развитку

Штоно тежи, тежи на светлину,
Бистра водо у камену повитку,
Што весело тражи пукотину,
Мисли моје, бели дан у свитку,
Ви санови пуштени у даљину, —
Ви слатки бјасте сањалу у трави,
Каки њему бесте ту на јави?

(6)

Но сада само, брате драги, чуј.
Ја евовде стаја, као сада,
На овој грани певаше славуј —
Тако слатко, тако близу пре никада.
Ја слуша пун умиља. — Ал' чуј
Од лагани ка мени одзада.
Ја се обазре — Боже мој, девојка,
Никад лепшу не одоји дојка!

(7)

Драги брате, ти си тек дошљак,
Те моје драго никад не познава,
Око твоје вели ми: лудак!
Добро, брате: вита ова трава,
На њој капља росна, а сунчани зрак

Дивно капљу ову обасјава:

Као ова росна капља што је чиста

И твоје драго, тако се оно блиста.

(8)

Ја знам, брате, шта би рећи тео

Још је лепше њено око драго,

Усне, образ румен, а врат бео;

У недељу Бог је то наслаго

Па на земљу послана ти благо

О, она је са неба анђео

И лепша кажи да је драга твоја,

Ал' не реци него бјаше моја.

9

Но даље још стајаше душа сјетна,

Као трава, ал' не када труне,

Као трава када киша летна

Доле на њу из облака груне:

Главу диже, ал' не може сретна

Да подигне од големе забуне;

Ја је згледну па обори лице

На ту земљу пуну љубичице.

10

Ја узабра три-четири струка,
Па ти пођо онамо пред њу,
Нога дркта, моја дркта рука;
Ево, сејо, љуби — љуби — ту...
Тако муца ја у слатки мука.
А девојку посу румен сву,
Па од мене узе љубичицу њежну
У дркћућу ону руку снежну.

11

„Вала, вала“, она мени рече:
Прва речца из ти њени уста;
Она беше кано кад потече
Из облака амо муња пуста,
Па запали све штоно затече,
Дано горе до облака густа.
Срце ми букну, па реко: „Јеси л'
моја?“
Она дркта: „Навек, навек твоја!“

ПРЕВОДИ

ДЕ СТАНАК МОЈ

(по чешком)

Д е станак мој?

Де станак мој?

Знаш ли Дунав поносити?

Сеја Тиса к њему ити

А око њи диван крај,

Овог света прави рај.

Знаш Србију ону другу?

Та Србија, станак мој.

Де станак мој?

Де станак мој?

Знаш ли племе оно славно,

Још славније не одавно,

Када плану како змај

Да сачува родни крај?

Знаш ли Србе Војвођане?

Код ти Срба станак мој.

ЗАПИСИ

(1) (ЈАО КЊИГО, АЛА СИ МИ ДИВНА)

Јао књиго, ала си ми дивна,

Каква л' рука написа те кивна,

Каква л' куку кака кеке кика

Вот, мој Ђуро, још дивнија стика.

(2) (АЛ' УЗАМАН, МИО ПОБРАТИМЕ)

Ал' узаман, мио побратиме,

Заман мисли, заман и откриће,

Кад је срећа наменила злиће.

